නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

සංයුත්තනිකායො

නිදානවග්ගො

1. නිදානසංයුත්තං

1. බුද්ධවග්ගො

1. පටිච්චසමුප්පාදසුත්තං

1. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ‘‘පටිච්චසමුප්පාදං වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි; තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පාදො? අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං; නාමරූපපච්චයා සළායතනං; සළායතනපච්චයා ඵස්සො; ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති ; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පාදො.

‘‘අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො; විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො; නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො; සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධො; ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො; වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො; තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති. පඨමං.

2. විභඞ්ගසුත්තං

2. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘පටිච්චසමුප්පාදං වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි විභජිස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පාදො? අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං; නාමරූපපච්චයා සළායතනං; සළායතනපච්චයා ඵස්සො; ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති ; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො; අයං වුච්චති ජරා. යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො ( ) [(ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදො) (ස්‍යා. කං.) එවමුපරිපි, අට්ඨකථායං පන න දිස්සති], ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා, ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජාති? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති ඛන්ධානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජාති.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, භවො? තයො මෙ, භික්ඛවෙ, භවා – කාමභවො, රූපභවො, අරූපභවො. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භවො.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපාදානං? චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, උපාදානානි – කාමුපාදානං, දිට්ඨුපාදානං, සීලබ්බතුපාදානං, අත්තවාදුපාදානං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, උපාදානං.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, තණ්හා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, තණ්හාකායා – රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, තණ්හා.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, වෙදනා? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, වෙදනාකායා – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, වෙදනා.

“කතමො ච, භික්ඛවෙ, ඵස්සො? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, ඵස්සකායා – චක්ඛුසම්ඵස්සො, සොතසම්ඵස්සො, ඝානසම්ඵස්සො, ජිව්හාසම්ඵස්සො, කායසම්ඵස්සො, මනොසම්ඵස්සො. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ඵස්සො.

“කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සළායතනං? චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සළායතනං.

“කතමඤ්ච , භික්ඛවෙ, නාමරූපං? වෙදනා, සඤ්ඤා, චෙතනා, ඵස්සො, මනසිකාරො – ඉදං වුච්චති නාමං. චත්තාරො ච මහාභූතා, චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං. ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, නාමරූපං.

“කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං? ඡයිමෙ, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණකායා – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං.

“කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා? තයොමෙ, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා – කායසඞ්ඛාරො, වචීසඞ්ඛාරො, චිත්තසඞ්ඛාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජා? යං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජා.

“ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී”ති. දුතියං.

3. පටිපදාසුත්තං

3. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. “මිච්ඡාපටිපදඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි සම්මාපටිපදඤ්ච. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී”ති. “එවං භන්තෙ”ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපදා? අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාපටිපදා.

“කතමා ච, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපදා? අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, සම්මාපටිපදා”ති. තතියං.

4. විපස්සීසුත්තං

4. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. “විපස්සිස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පුබ්බෙව සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො එතදහොසි – ‘කිච්ඡං වතායං ලොකො ආපන්නො ජායති ච ජීයති ච මීයති ච චවති ච උපපජ්ජති ච. අථ ච පනිමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං නප්පජානාති ජරාමරණස්ස. කුදාස්සු නාම ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායිස්සති ජරාමරණස්සා’”ති?

“අථ ඛො භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ජරාමරණං හොති, කිංපච්චයා ජරාමරණ’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ජාතියා ඛො සති ජරාමරණං හොති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’”න්ති.

“අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ජාති හොති, කිංපච්චයා ජාතී’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘භවෙ ඛො සති ජාති හොති, භවපච්චයා ජාතී’”ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති භවො හොති, කිංපච්චයා භවො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘උපාදානෙ ඛො සති භවො හොති, උපාදානපච්චයා භවො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති උපාදානං හොති, කිංපච්චයා උපාදාන’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘තණ්හාය ඛො සති උපාදානං හොති, තණ්හාපච්චයා උපාදාන’’’න්ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති තණ්හා හොති, කිංපච්චයා තණ්හා’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘වෙදනාය ඛො සති තණ්හා හොති, වෙදනාපච්චයා තණ්හා’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති වෙදනා හොති, කිංපච්චයා වෙදනා’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ඵස්සෙ ඛො සති වෙදනා හොති, ඵස්සපච්චයා වෙදනා’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ඵස්සො හොති, කිංපච්චයා ඵස්සො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘සළායතනෙ ඛො සති ඵස්සො හොති, සළායතනපච්චයා ඵස්සො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති සළායතනං හොති, කිංපච්චයා සළායතන’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘නාමරූපෙ ඛො සති සළායතනං හොති, නාමරූපපච්චයා සළායතන’’’න්ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති නාමරූපං හොති, කිංපච්චයා නාමරූප’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘විඤ්ඤාණෙ ඛො සති නාමරූපං හොති , විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’’’න්ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති විඤ්ඤාණං හොති, කිංපච්චයා විඤ්ඤාණ’න්ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘සඞ්ඛාරෙසු ඛො සති විඤ්ඤාණං හොති, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ’’’න්ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, කිංපච්චයා සඞ්ඛාරා’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘අවිජ්ජාය ඛො සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා’’’ති.

‘‘ඉති හිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. ‘සමුදයො, සමුදයො’ති ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති ජරාමරණං න හොති, කිස්ස නිරොධා ජරාමරණනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ජාතියා ඛො අසති ජරාමරණං න හොති, ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති ජාති න හොති , කිස්ස නිරොධා ජාතිනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘භවෙ ඛො අසති ජාති න හොති, භවනිරොධා ජාතිනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති භවො න හොති, කිස්ස නිරොධා භවනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘උපාදානෙ ඛො අසති භවො න හොති, උපාදානනිරොධා භවනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති උපාදානං න හොති, කිස්ස නිරොධා උපාදානනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘තණ්හාය ඛො අසති උපාදානං න හොති, තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති තණ්හා න හොති, කිස්ස නිරොධා තණ්හානිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘වෙදනාය ඛො අසති තණ්හා න හොති, වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති වෙදනා න හොති, කිස්ස නිරොධා වෙදනානිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ඵස්සෙ ඛො අසති වෙදනා න හොති, ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති ඵස්සො න හොති, කිස්ස නිරොධා ඵස්සනිරොධො’ති? අථ ඛො භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘සළායතනෙ ඛො අසති ඵස්සො න හොති, සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති සළායතනං න හොති, කිස්ස නිරොධා සළායතනනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘නාමරූපෙ ඛො අසති සළායතනං න හොති, නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති නාමරූපං න හොති, කිස්ස නිරොධා නාමරූපනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘විඤ්ඤාණෙ ඛො අසති නාමරූපං න හොති, විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති විඤ්ඤාණං න හොති, කිස්ස නිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘සඞ්ඛාරෙසු ඛො අසති විඤ්ඤාණං න හොති, සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’’’ති.

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති, කිස්ස නිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’ති ? අථ ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘අවිජ්ජාය ඛො අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති, අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’’’ති.

‘‘ඉති හිදං අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ.... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතීති. ‘නිරොධො, නිරොධො’ති ඛො, භික්ඛවෙ, විපස්සිස්ස බොධිසත්තස්ස පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි’’. චතුත්ථං.

(සත්තන්නම්පි බුද්ධානං එවං විත්ථාරෙතබ්බො).

5. සිඛීසුත්තං

5. සිඛිස්ස , භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස…පෙ.....

6. වෙස්සභූසුත්තං

6. වෙස්සභුස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස…පෙ.....

7. කකුසන්ධසුත්තං

7. කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස…පෙ.....

8. කොණාගමනසුත්තං

8. කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස…පෙ.....

9. කස්සපසුත්තං

9. කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස…පෙ.....

10. ගොතමසුත්තං

10. ''පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො එතදහොසි – 'කිච්ඡං වතායං ලොකො ආපන්නො ජායති ච ජීයති ච මීයති ච චවති ච උපපජ්ජති ච. අථ ච පනිමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං නප්පජානාති ජරාමරණස්ස. කුදාස්සු නාම ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායිස්සති ජරාමරණස්සා'''ති?

''තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති ජරාමරණං හොති, කිංපච්චයා ජරාමරණ'න්ති ? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'ජාතියා ඛො සති ජරාමරණං හොති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'''න්ති.

''තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො සති ජාති හොති...පෙ.... භවො... උපාදානං... තණ්හා... වෙදනා... ඵස්සො... සළායතනං... නාමරූපං... විඤ්ඤාණං... සඞ්ඛාරා හොන්ති, කිංපච්චයා සඞ්ඛාරා'ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ , යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'අවිජ්ජාය ඛො සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා'''ති.

''ඉති හිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං...පෙ.... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. 'සමුදයො, සමුදයො'ති ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදි.

''තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති ජරාමරණං න හොති, කිස්ස නිරොධා ජරාමරණනිරොධො'ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'ජාතියා ඛො අසති ජරාමරණං න හොති, ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො'''ති.

''තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – 'කිම්හි නු ඛො අසති ජාති න හොති...පෙ.... භවො... උපාදානං... තණ්හා... වෙදනා... ඵස්සො... සළායතනං... නාමරූපං... විඤ්ඤාණං... සඞ්ඛාරා න හොන්ති, කිස්ස නිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො'ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – 'අවිජ්ජාය ඛො අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති, අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො'''ති.

''ඉති හිදං අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො...පෙ.... එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. 'නිරොධො, නිරොධො'ති ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි, ඤාණං උදපාදි, පඤ්ඤා උදපාදි, විජ්ජා උදපාදි, ආලොකො උදපාදී''ති. දසමං.

බුද්ධවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

දෙසනා විභඞ්ගපටිපදා ච,
විපස්සී සිඛී ච වෙස්සභූ;
කකුසන්ධො කොණාගමනො කස්සපො,
මහාසක්‍යමුනි ච ගොතමොති.

2. ආහාරවග්ගො

1. ආහාරසුත්තං

11. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ...පෙ.... එතදවොච – ''චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය. කතමෙ චත්තාරො? කබළීකාරො [කබළිංකාරො (සී. පී.), කවළීකාරො (ස්‍යා. කං.)] ආහාරො – ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, ඵස්සො දුතියො, මනොසඤ්චෙතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුත්ථං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය''.

''ඉමෙ, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ආහාරා කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා? ඉමෙ චත්තාරො ආහාරා තණ්හානිදානා තණ්හාසමුදයා තණ්හාජාතිකා තණ්හාපභවා. තණ්හා චායං, භික්ඛවෙ, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා? තණ්හා වෙදනානිදානා වෙදනාසමුදයා වෙදනාජාතිකා වෙදනාපභවා. වෙදනා චායං, භික්ඛවෙ, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා? වෙදනා ඵස්සනිදානා ඵස්සසමුදයා ඵස්සජාතිකා ඵස්සපභවා. ඵස්සො චායං, භික්ඛවෙ, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො? ඵස්සො සළායතනනිදානො සළායතනසමුදයො සළායතනජාතිකො සළායතනපභවො. සළායතනඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං? සළායතනං නාමරූපනිදානං නාමරූපසමුදයං නාමරූපජාතිකං නාමරූපපභවං. නාමරූපඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං? නාමරූපං විඤ්ඤාණනිදානං විඤ්ඤාණසමුදයං විඤ්ඤාණජාතිකං විඤ්ඤාණපභවං.

විඤ්ඤාණඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං? විඤ්ඤාණං සඞ්ඛාරනිදානං සඞ්ඛාරසමුදයං සඞ්ඛාරජාතිකං සඞ්ඛාරපභවං. සඞ්ඛාරා චිමෙ, භික්ඛවෙ, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා? සඞ්ඛාරා අවිජ්ජානිදානා අවිජ්ජාසමුදයා අවිජ්ජාජාතිකා අවිජ්ජාපභවා.

‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො …පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. පඨමං.

2. මොළියඵග්ගුනසුත්තං

12. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය. කතමෙ චත්තාරො? කබළීකාරො ආහාරො – ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, ඵස්සො දුතියො, මනොසඤ්චෙතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුත්ථං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහායා’’ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා මොළියඵග්ගුනො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, විඤ්ඤාණාහාරං ආහාරෙතී’’ති? ‘‘නො කල්ලො පඤ්හො’’ති භගවා අවොච – ‘‘‘ආහාරෙතී’ති අහං න වදාමි. ‘ආහාරෙතී’ති චාහං වදෙය්‍යං, තත්‍රස්ස කල්ලො පඤ්හො – ‘කො නු ඛො, භන්තෙ, ආහාරෙතී’ති ? එවං චාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිස්ස නු ඛො, භන්තෙ, විඤ්ඤාණාහාරො’ති, එස කල්ලො පඤ්හො. තත්‍ර කල්ලං වෙය්‍යාකරණං – ‘විඤ්ඤාණාහාරො ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියා පච්චයො, තස්මිං භූතෙ සති සළායතනං, සළායතනපච්චයා ඵස්සො’’’ති.

‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, ඵුසතී’’ති? ‘‘නො කල්ලො පඤ්හො’’ති භගවා අවොච – ‘‘‘ඵුසතී’ති අහං න වදාමි. ‘ඵුසතී’ති චාහං වදෙය්‍යං, තත්‍රස්ස කල්ලො පඤ්හො – ‘කො නු ඛො, භන්තෙ, ඵුසතී’ති? එවං චාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිංපච්චයා නු ඛො, භන්තෙ, ඵස්සො’ති, එස කල්ලො පඤ්හො. තත්‍ර කල්ලං වෙය්‍යාකරණං – ‘සළායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා’’’ති.

‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, වෙදයතී’’ති [වෙදියතීති (සී. පී. ක.)]? ‘‘නො කල්ලො පඤ්හො’’ති භගවා අවොච – ‘‘‘වෙදයතී’ති අහං න වදාමි. ‘වෙදයතී’ති චාහං වදෙය්‍යං, තත්‍රස්ස කල්ලො පඤ්හො – ‘කො නු ඛො, භන්තෙ, වෙදයතී’ති? එවං චාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිංපච්චයා නු ඛො, භන්තෙ, වෙදනා’ති, එස කල්ලො පඤ්හො. තත්‍ර කල්ලං වෙය්‍යාකරණං – ‘ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා’’’ති.

‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, තසතී’’ති [තණ්හීයතීති (සී. ස්‍යා. කං.)]? ‘‘නො කල්ලො පඤ්හො’’ති භගවා අවොච – ‘‘‘තසතී’ති අහං න වදාමි . ‘තසතී’ති චාහං වදෙය්‍යං, තත්‍රස්ස කල්ලො පඤ්හො – ‘කො නු ඛො, භන්තෙ, තසතී’ති? එවං චාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිංපච්චයා නු ඛො, භන්තෙ, තණ්හා’ති, එස කල්ලො පඤ්හො. තත්‍ර කල්ලං වෙය්‍යාකරණං – ‘වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදාන’’’න්ති.

‘‘කො නු ඛො, භන්තෙ, උපාදියතී’’ති? ‘‘නො කල්ලො පඤ්හො’’ති භගවා අවොච – ‘‘‘උපාදියතී’ති අහං න වදාමි. ‘උපාදියතී’ති චාහං වදෙය්‍යං, තත්‍රස්ස කල්ලො පඤ්හො – ‘කො නු ඛො, භන්තෙ, උපාදියතී’ති? එවං චාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය – ‘කිංපච්චයා නු ඛො, භන්තෙ, උපාදාන’න්ති, එස කල්ලො පඤ්හො. තත්‍ර කල්ලං වෙය්‍යාකරණං – ‘තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො’ති…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘ඡන්නං ත්වෙව, ඵග්ගුන, ඵස්සායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා ඵස්සනිරොධො; ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො; වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො; තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. දුතියං.

3. සමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

13. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං නප්පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; ජාතිං…පෙ…. භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති , න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා; න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං [බ්‍රාහ්මඤ්ඤත්ථං (ස්‍යා. කං.) මොග්ගල්ලානබ්‍යාකරණං ඔලොකෙතබ්බං] වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති; ජාතිං…පෙ…. භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා; තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති’’ති. තතියං.

4. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

14. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙ ධම්මෙ නප්පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං සමුදයං නප්පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධං නප්පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති, කතමෙ ධම්මෙ නප්පජානන්ති, කතමෙසං ධම්මානං සමුදයං නප්පජානන්ති, කතමෙසං ධම්මානං නිරොධං නප්පජානන්ති, කතමෙසං ධම්මානං නිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති’’?

‘‘ජරාමරණං නප්පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති; ජාතිං…පෙ…. භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති. ඉමෙ ධම්මෙ නප්පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං සමුදයං නප්පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධං නප්පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති. න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමෙ ධම්මෙ පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං සමුදයං පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධං පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති, කතමෙ ධම්මෙ පජානන්ති, කතමෙසං ධම්මානං සමුදයං පජානන්ති, කතමෙසං ධම්මානං නිරොධං පජානන්ති, කතමෙසං ධම්මානං නිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති?

‘‘ජරාමරණං පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති; ජාතිං…පෙ…. භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති. ඉමෙ ධම්මෙ පජානන්ති , ඉමෙසං ධම්මානං සමුදයං පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධං පජානන්ති, ඉමෙසං ධම්මානං නිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති. තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා, බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා. තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති’’ති. චතුත්ථං.

5. කච්චානගොත්තසුත්තං

15. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා කච්චානගොත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා කච්චානගොත්තො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘සම්මාදිට්ඨි සම්මාදිට්ඨී’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, සම්මාදිට්ඨි හොතී’’ති?

‘‘ද්වයනිස්සිතො ඛ්වායං, කච්චාන, ලොකො යෙභුය්‍යෙන – අත්ථිතඤ්චෙව නත්ථිතඤ්ච. ලොකසමුදයං ඛො, කච්චාන, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යා ලොකෙ නත්ථිතා සා න හොති. ලොකනිරොධං ඛො, කච්චාන, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො යා ලොකෙ අත්ථිතා සා න හොති. උපයුපාදානාභිනිවෙසවිනිබන්ධො [උපායුපාදානාභිනිවෙසවිනිබන්ධො (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] ඛ්වායං, කච්චාන, ලොකො යෙභුය්‍යෙන. තඤ්චායං උපයුපාදානං චෙතසො අධිට්ඨානං අභිනිවෙසානුසයං න උපෙති න උපාදියති නාධිට්ඨාති – ‘අත්තා මෙ’ති. ‘දුක්ඛමෙව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති, දුක්ඛං නිරුජ්ඣමානං නිරුජ්ඣතී’ති න කඞ්ඛති න විචිකිච්ඡති අපරපච්චයා ඤාණමෙවස්ස එත්ථ හොති. එත්තාවතා ඛො, කච්චාන, සම්මාදිට්ඨි හොති.

‘‘‘සබ්බං අත්ථී’ති ඛො, කච්චාන, අයමෙකො අන්තො. ‘සබ්බං නත්ථී’ති අයං දුතියො අන්තො. එතෙ තෙ, කච්චාන, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති. පඤ්චමං.

6. ධම්මකථිකසුත්තං

16. සාවත්ථියං …පෙ…. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘ධම්මකථිකො ධම්මකථිකො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ධම්මකථිකො හොතී’’ති?

‘‘ජරාමරණස්ස චෙ භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, ‘ධම්මකථිකො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. ජරාමරණස්ස චෙ භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, ‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. ජරාමරණස්ස චෙ භික්ඛු නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදාවිමුත්තො හොති, ‘දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය.

‘‘ජාතියා චෙ භික්ඛු…පෙ…. භවස්ස චෙ භික්ඛු… උපාදානස්ස චෙ භික්ඛු… තණ්හාය චෙ භික්ඛු… වෙදනාය චෙ භික්ඛු… ඵස්සස්ස චෙ භික්ඛු… සළායතනස්ස චෙ භික්ඛු… නාමරූපස්ස චෙ භික්ඛු… විඤ්ඤාණස්ස චෙ භික්ඛු… සඞ්ඛාරානං චෙ භික්ඛු… අවිජ්ජාය චෙ භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, ‘ධම්මකථිකො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. අවිජ්ජාය චෙ භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, ‘ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූ’ති අලං වචනාය. අවිජ්ජාය චෙ භික්ඛු නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදාවිමුත්තො හොති, ‘දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූ’ති අලං වචනායා’’ති.

7. අචෙලකස්සපසුත්තං

17. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. අද්දසා ඛො අචෙලො කස්සපො භගවන්තං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තං ඨිතො ඛො අචෙලො කස්සපො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘පුච්ඡෙය්‍යාම මයං භවන්තං ගොතමං කඤ්චිදෙව [කිඤ්චිදෙව (ක.)] දෙසං, සචෙ නො භවං ගොතමො ඔකාසං කරොති පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණායා’’ති.

‘‘අකාලො ඛො තාව, කස්සප, පඤ්හස්ස; අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හා’’ති. දුතියම්පි ඛො අචෙලො කස්සපො භගවන්තං එතදවොච ‘‘පුච්ඡෙය්‍යාම මයං භවන්තං ගොතමං කඤ්චිදෙව දෙසං, සචෙ නො භවං ගොතමො ඔකාසං කරොති පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණායා’’ති. ‘‘අකාලො ඛො තාව, කස්සප, පඤ්හස්ස; අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හා’’ති. තතියම්පි ඛො අචෙලො කස්සපො…පෙ…. අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හාති. එවං වුත්තෙ, අචෙලො කස්සපො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘න ඛො පන මයං භවන්තං ගොතමං බහුදෙව පුච්ඡිතුකාමා’’ති. ‘‘පුච්ඡ, කස්සප, යදාකඞ්ඛසී’’ති.

‘‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, ‘සයංකතං දුක්ඛ’න්ති? ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති භගවා අවොච. ‘කිං පන, භො ගොතම, පරංකතං දුක්ඛ’න්ති? ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති භගවා අවොච. ‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛ’න්ති? ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති භගවා අවොච. ‘කිං පන භො ගොතම, අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛ’න්ති? ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති භගවා අවොච. ‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, නත්ථි දුක්ඛ’න්ති? ‘න ඛො, කස්සප, නත්ථි දුක්ඛං. අත්ථි ඛො, කස්සප, දුක්ඛ’න්ති. ‘තෙන හි භවං ගොතමො දුක්ඛං න ජානාති, න පස්සතී’ති. ‘න ඛ්වාහං, කස්සප, දුක්ඛං න ජානාමි, න පස්සාමි. ජානාමි ඛ්වාහං, කස්සප, දුක්ඛං; පස්සාමි ඛ්වාහං, කස්සප, දුක්ඛ’’’න්ති.

‘‘කි නු ඛො, භො ගොතම, ‘සයංකතං දුක්ඛ’න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති වදෙසි. ‘කිං පන, භො ගොතම, පරංකතං දුක්ඛ’න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති වදෙසි. ‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛ’න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති වදෙසි. ‘කිං පන, භො ගොතම, අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛ’න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘මා හෙවං, කස්සපා’ති වදෙසි. ‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, නත්ථි දුක්ඛ’න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘න ඛො, කස්සප, නත්ථි දුක්ඛං , අත්ථි ඛො, කස්සප, දුක්ඛ’න්ති වදෙසි. ‘තෙන හි භවං ගොතමො දුක්ඛං න ජානාති න පස්සතී’ති ඉති පුට්ඨො සමානො ‘න ඛ්වාහං, කස්සප, දුක්ඛං න ජානාමි න පස්සාමි. ජානාමි ඛ්වාහං, කස්සප, දුක්ඛං; පස්සාමි ඛ්වාහං, කස්සප, දුක්ඛ’න්ති වදෙසි. ආචික්ඛතු ච [අයං චකාරො සී. පොත්ථකෙ නත්ථි] මෙ, භන්තෙ, භගවා දුක්ඛං. දෙසෙතු ච [අයං චකාරො සී. පොත්ථකෙ නත්ථි] මෙ, භන්තෙ, භගවා දුක්ඛ’’න්ති.

‘‘‘සො කරොති සො පටිසංවෙදයතී’ති [පටිසංවෙදියතීති (සී. පී. ක.)] ඛො, කස්සප, ආදිතො සතො ‘සයංකතං දුක්ඛ’න්ති ඉති වදං සස්සතං එතං පරෙති. ‘අඤ්ඤො කරොති අඤ්ඤො පටිසංවෙදයතී’ති ඛො, කස්සප, වෙදනාභිතුන්නස්ස සතො ‘පරංකතං දුක්ඛ’න්ති ඉති වදං උච්ඡෙදං එතං පරෙති. එතෙ තෙ, කස්සප, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති.

එවං වුත්තෙ, අචෙලො කස්සපො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං, භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ! සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය…පෙ…. චක්ඛුමන්තො රූපානි දක්ඛන්තීති; එවමෙවං භගවතා

අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එසාහං, භන්තෙ, භගවන්තං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. ලභෙය්‍යාහං, භන්තෙ, භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, ලභෙය්‍යං උපසම්පද''න්ති.

''යො ඛො, කස්සප, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඞ්ඛති පබ්බජ්ජං, ආකඞ්ඛති උපසම්පදං, සො චත්තාරො මාසෙ පරිවසති. චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන [අච්චයෙන පරිවුට්ඨපරිවාසං (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] (පරිවුත්ථපරිවාසං) ආරද්ධචිත්තා භික්ඛූ [භික්ඛූ ආකඞ්ඛමානා (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] පබ්බාජෙන්ති උපසම්පාදෙන්ති භික්ඛුභාවාය. අපි ච මයා පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතා''ති.

''සචෙ , භන්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඞ්ඛති පබ්බජ්ජං, ආකඞ්ඛති උපසම්පදං, චත්තාරො මාසෙ පරිවසති. චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන [අච්චයෙන පරිවුට්ඨපරිවාසං (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] (පරිවුත්ථපරිවාසං) ආරද්ධචිත්තා භික්ඛූ [භික්ඛූ ආකඞ්ඛමානා (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] පබ්බාජෙන්ති උපසම්පාදෙන්ති භික්ඛුභාවාය. අහං චත්තාරි වස්සානි පරිවසිස්සාමි , චතුන්නං වස්සානං අච්චයෙන [අච්චයෙන පරිවුට්ඨපරිවාසං (ස්‍යා. කං. පී. ක.)] (පරිවුත්ථපරිවාසං) ආරද්ධචිත්තා භික්ඛූ පබ්බාජෙන්තු උපසම්පාදෙන්තු භික්ඛුභාවායා''ති.

අලත්ථ ඛො අචෙලො කස්සපො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පදං. අචිරූපසම්පන්නො ච පනායස්මා කස්සපො එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නචිරස්සෙව – යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තදනුත්තරං – බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාසි. ''ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා''ති අබ්භඤ්ඤාසි. අඤ්ඤතරො ච පනායස්මා කස්සපො අරහතං අහොසීති. සත්තමං.

8. තිම්බරුකසුත්තං

18. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො තිම්බරුකො පරිබ්බාජකො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො තිම්බරුකො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච –

'''කිං නු ඛො, භො ගොතම, සයංකතං සුඛදුක්ඛ'න්ති? 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති භගවා අවොච. 'කිං පන, භො ගොතම, පරංකතං සුඛදුක්ඛ'න්ති? 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති භගවා අවොච. 'කිං නු ඛො, භො ගොතම, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච සුඛදුක්ඛ'න්ති? 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති භගවා අවොච. 'කිං පන, භො ගොතම, අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛ'න්ති? 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති භගවා අවොච . 'කිං නු ඛො, භො ගොතම, නත්ථි සුඛදුක්ඛ'න්ති? 'න ඛො, තිම්බරුක, නත්ථි සුඛදුක්ඛං; අත්ථි ඛො, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛ'න්ති. 'තෙන හි භවං ගොතමො සුඛදුක්ඛං න ජානාති, න පස්සතී'ති? 'න ඛ්වාහං, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛං න ජානාමි, න පස්සාමි. ජානාමි ඛ්වාහං, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛං; පස්සාමි ඛ්වාහං, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛ'''න්ති.

'''කිං නු ඛො, භො ගොතම, සයංකතං සුඛදුක්ඛ'න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති වදෙසි. 'කිං පන, භො ගොතම, පරංකතං සුඛදුක්ඛ'න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති වදෙසි. 'කිං නු ඛො, භො ගොතම, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච සුඛදුක්ඛ'න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති වදෙසි. 'කිං පන, භො ගොතම, අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛ'න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො 'මා හෙවං, තිම්බරුකා'ති වදෙසි. 'කිං නු ඛො, භො ගොතම, නත්ථි සුඛදුක්ඛ'න්ති ඉති පුට්ඨො සමානො 'න ඛො, තිම්බරුක, නත්ථි සුඛදුක්ඛං; අත්ථි ඛො, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛ'න්ති වදෙසි. 'තෙන හි භවං ගොතමො සුඛදුක්ඛං න ජානාති, න පස්සතී'ති ඉති පුට්ඨො සමානො 'න ඛ්වාහං, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛං න ජානාමි, න පස්සාමි. ජානාමි ඛ්වාහං, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛං; පස්සාමි ඛ්වාහං, තිම්බරුක, සුඛදුක්ඛ'න්ති වදෙසි. ආචික්ඛතු ච මෙ භවං ගොතමො සුඛදුක්ඛං. දෙසෙතු ච මෙ භවං ගොතමො සුඛදුක්ඛ''න්ති.

'''සා වෙදනා, සො වෙදයතී'ති ඛො, තිම්බරුක, ආදිතො සතො 'සයංකතං සුඛදුක්ඛ'න්ති එවම්පාහං න වදාමි. 'අඤ්ඤා වෙදනා, අඤ්ඤො වෙදයතී'ති ඛො, තිම්බරුක, වෙදනාභිතුන්නස්ස සතො 'පරංකතං සුඛදුක්ඛ'න්ති එවම්පාහං න වදාමි. එතෙ තෙ, තිම්බරුක, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – 'අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී'''ති.

එවං වුත්තෙ, තිම්බරුකො පරිබ්බාජකො භගවන්තං එතදවොච – ''අභික්කන්තං, භො ගොතම…පෙ…. එසාහං භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමි ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච. උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත''න්ති. අට්ඨමං.

9. බාලපණ්ඩිතසුත්තං

19. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අවිජ්ජානීවරණස්ස, භික්ඛවෙ, බාලස්ස තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස එවමයං කායො සමුදාගතො. ඉති අයඤ්චෙව කායො බහිද්ධා ච නාමරූපං, ඉත්ථෙතං ද්වයං , ද්වයං පටිච්ච ඵස්සො සළෙවායතනානි [සළායතනානි (ක.)], යෙහි ඵුට්ඨො බාලො සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදයති එතෙසං වා අඤ්ඤතරෙන’’.

‘‘අවිජ්ජානීවරණස්ස, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතස්ස තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස එවමයං කායො සමුදාගතො. ඉති අයඤ්චෙව කායො බහිද්ධා ච නාමරූපං, ඉත්ථෙතං ද්වයං, ද්වයං පටිච්ච ඵස්සො සළෙවායතනානි, යෙහි ඵුට්ඨො පණ්ඩිතො සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදයති එතෙසං වා අඤ්ඤතරෙන’’.

‘‘තත්‍ර , භික්ඛවෙ, කො විසෙසො කො අධිප්පයාසො [අධිප්පායො (සී. පී. ක.), අධිප්පායසො (සහා. කං.) අධි + ප + යසු + ණ + සී = අධිප්පයාසො] කිං නානාකරණං පණ්ඩිතස්ස බාලෙනා’’ති? ‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා, භගවංනෙත්තිකා, භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තංයෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති.

‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යාය ච, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජාය නිවුතස්ස බාලස්ස යාය ච තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස අයං කායො සමුදාගතො, සා චෙව අවිජ්ජා බාලස්ස අප්පහීනා සා ච තණ්හා අපරික්ඛීණා. තං කිස්ස හෙතු? න, භික්ඛවෙ, බාලො අචරි බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. තස්මා බාලො කායස්ස භෙදා කායූපගො හොති, සො කායූපගො සමානො න පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. න පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යාය ච, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජාය නිවුතස්ස පණ්ඩිතස්ස යාය ච තණ්හාය සම්පයුත්තස්ස අයං කායො සමුදාගතො, සා චෙව අවිජ්ජා පණ්ඩිතස්ස පහීනා, සා ච තණ්හා පරික්ඛීණා. තං කිස්ස හෙතු? අචරි, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතො බ්‍රහ්මචරියං සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය. තස්මා පණ්ඩිතො කායස්ස භෙදා න කායූපගො හොති. සො අකායූපගො සමානො පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි. පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමි. අයං ඛො , භික්ඛවෙ, විසෙසො , අයං අධිප්පයාසො, ඉදං නානාකරණං පණ්ඩිතස්ස බාලෙන යදිදං බ්‍රහ්මචරියවාසො’’ති. නවමං.

10. පච්චයසුත්තං

20. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘පටිච්චසමුප්පාදඤ්ච වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි පටිච්චසමුප්පන්නෙ ච ධම්මෙ. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පාදො? ජාතිපච්චයා, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං. උප්පාදා වා තථාගතානං අනුප්පාදා වා තථාගතානං, ඨිතාව සා ධාතු ධම්මට්ඨිතතා ධම්මනියාමතා ඉදප්පච්චයතා. තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති. අභිසම්බුජ්ඣිත්වා අභිසමෙත්වා ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති. ‘පස්සථා’ති චාහ – ‘ජාතිපච්චයා, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං’’’.

‘‘භවපච්චයා, භික්ඛවෙ, ජාති…පෙ…. උපාදානපච්චයා, භික්ඛවෙ, භවො… තණ්හාපච්චයා, භික්ඛවෙ, උපාදානං… වෙදනාපච්චයා, භික්ඛවෙ, තණ්හා… ඵස්සපච්චයා, භික්ඛවෙ, වෙදනා… සළායතනපච්චයා, භික්ඛවෙ, ඵස්සො… නාමරූපපච්චයා, භික්ඛවෙ, සළායතනං… විඤ්ඤාණපච්චයා, භික්ඛවෙ, නාමරූපං… සඞ්ඛාරපච්චයා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං… අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා උප්පාදා වා තථාගතානං අනුප්පාදා වා තථාගතානං, ඨිතාව සා ධාතු ධම්මට්ඨිතතා ධම්මනියාමතා ඉදප්පච්චයතා. තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති . අභිසම්බුජ්ඣිත්වා අභිසමෙත්වා ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤාපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති. ‘පස්සථා’ති චාහ ‘අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා’. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, යා තත්‍ර තථතා අවිතථතා අනඤ්ඤථතා ඉදප්පච්චයතා – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පාදො.

‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා? ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අනිච්චං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මං. ජාති, භික්ඛවෙ, අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. භවො, භික්ඛවෙ, අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො ඛයධම්මො වයධම්මො විරාගධම්මො නිරොධධම්මො. උපාදානං භික්ඛවෙ…පෙ…. තණ්හා, භික්ඛවෙ… වෙදනා, භික්ඛවෙ… ඵස්සො, භික්ඛවෙ… සළායතනං, භික්ඛවෙ… නාමරූපං, භික්ඛවෙ… විඤ්ඤාණං , භික්ඛවෙ… සඞ්ඛාරා, භික්ඛවෙ… අවිජ්ජා, භික්ඛවෙ, අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා.

‘‘යතො බො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ‘අයඤ්ච පටිච්චසමුප්පාදො, ඉමෙ ච පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා’ යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨා හොන්ති, සො වත පුබ්බන්තං වා පටිධාවිස්සති – ‘අහොසිං නු ඛො අහං [නු ඛ්වාහං (සයා. කං. පී. ක.)] අතීතමද්ධානං, නනු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කිං නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කථං නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කිං හුත්වා කිං අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන’න්ති; අපරන්තං වා උපධාවිස්සති [අපධාවිස්සති (ක.)] – ‘භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, නනු ඛො භවිස්සාමි අනාගතමද්ධානං , කිං නු ඛො භවිස්සාමි අනාගතමද්ධානං, කථං නු ඛො භවිස්සාමි අනාගතමද්ධානං, කිං හුත්වා කිං භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධාන’න්ති; එතරහි වා පච්චුප්පන්නං අද්ධානං අජ්ඣත්තං කථංකථී භවිස්සති – ‘අහං නු ඛොස්මි, නො නු ඛොස්මි, කිං නු ඛොස්මි, කථං නු ඛොස්මි, අයං නු ඛො සත්තො කුතො ආගතො, සො කුහිං ගමිස්සතී’ති – නෙතං ඨානං විජ්ජති. තං කිස්ස හෙතු? තථාහි, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස අයඤ්ච පටිච්චසමුප්පාදො ඉමෙ ච පටිච්චසමුප්පන්නා ධම්මා යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨා’’ති. දසමං.

ආහාරවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

ආහාරං ඵග්ගුනො චෙව, ද්වෙ ච සමණබ්‍රාහ්මණා;
කච්චානගොත්තො ධම්මකථිකං, අචෙලං තිම්බරුකෙන ච;
බාලපණ්ඩිතතො චෙව, දසමො පච්චයෙන චාති.

3. දසබලවග්ගො

1. දසබලසුත්තං

21. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දසබලසමන්නාගතො, භික්ඛවෙ, තථාගතො චතූහි ච වෙසාරජ්ජෙහි සමන්නාගතො ආසභං ඨානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති – ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො, ඉති වෙදනා ඉති වෙදනාය සමුදයො ඉති වෙදනාය අත්ථඞ්ගමො, ඉති සඤ්ඤා ඉති සඤ්ඤාය සමුදයො ඉති සඤ්ඤාය අත්ථඞ්ගමො, ඉති සඞ්ඛාරා ඉති සඞ්ඛාරානං සමුදයො ඉති සඞ්ඛාරානං අත්ථඞ්ගමො, ඉති විඤ්ඤාණං ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො. ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති. යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. පඨමං.

2. දුතියදසබලසුත්තං

22. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දසබලසමන්නාගතො, භික්ඛවෙ, තථාගතො චතූහි ච වෙසාරජ්ජෙහි සමන්නාගතො ආසභං ඨානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙත්ති – ‘ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො, ඉති වෙදනා ඉති වෙදනාය සමුදයො ඉති වෙදනාය අත්ථඞ්ගමො, ඉති සඤ්ඤා ඉති සඤ්ඤාය සමුදයො ඉති සඤ්ඤාය අත්ථඞ්ගමො, ඉති සඞ්ඛාරා ඉති සඞ්ඛාරානං සමුදයො ඉති සඞ්ඛාරානං අත්ථඞ්ගමො, ඉති විඤ්ඤාණං ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමො. ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති; ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති. යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති’’’.

‘‘එවං ස්වාක්ඛාතො, භික්ඛවෙ, මයා ධම්මො උත්තානො විවටො පකාසිතො ඡින්නපිලොතිකො. එවං ස්වාක්ඛාතෙ ඛො, භික්ඛවෙ, මයා ධම්මෙ උත්තානෙ විවටෙ පකාසිතෙ ඡින්නපිලොතිකෙ අලමෙව සද්ධාපබ්බජිතෙන කුලපුත්තෙන වීරියං ආරභිතුං – ‘කාමං තචො ච න්හාරු [නහාරු (සී. සයා. කං. පී.)] ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු, සරීරෙ උපසුස්සතු [අවසුස්සතු ම. නි. 2.184] මංසලොහිතං. යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසවීරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං, න තං අපාපුණිත්වා වීරියස්ස සණ්ඨානං භවිස්සතී’’’ති.

‘‘දුක්ඛං , භික්ඛවෙ, කුසීතො විහරති වොකිණ්ණො පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පරිහාපෙති. ආරද්ධවීරියො ච ඛො, භික්ඛවෙ, සුඛං විහරති පවිවිත්තො පාපකෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි, මහන්තඤ්ච සදත්ථං පරිපූරෙති. න, භික්ඛවෙ, හීනෙන අග්ගස්ස පත්ති හොති. අග්ගෙන ච ඛො, භික්ඛවෙ, අග්ගස්ස පත්ති හොති. මණ්ඩපෙය්‍යමිදං, භික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මචරියං, සත්ථා සම්මුඛීභූතො. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, වීරියං ආරභථ අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ‘එවං නො අයං අම්හාකං පබ්බජ්ජා අවඤ්ඣා භවිස්සති සඵලා සඋද්‍රයා. යෙසඤ්ච [යෙසං (සී. සයා. කං.), යෙසං හි (පී. ක.)] මයං පරිභුඤ්ජාම චීවර-පිණ්ඩපාතසෙනාසන-

ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං තෙසං තෙ කාරා අම්හෙසු මහප්ඵලා භවිස්සන්ති මහානිසංසා’ති – එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බං. අත්තත්ථං වා හි, භික්ඛවෙ, සම්පස්සමානෙන අලමෙව අප්පමාදෙන සම්පාදෙතුං; පරත්ථං වා හි, භික්ඛවෙ, සම්පස්සමානෙන අලමෙව අප්පමාදෙන සම්පාදෙතුං; උභයත්ථං වා හි, භික්ඛවෙ, සම්පස්සමානෙන අලමෙව අප්පමාදෙන සම්පාදෙතු’’න්ති. දුතියං.

3. උපනිසසුත්තං

23. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ජානතො අහං, භික්ඛවෙ, පස්සතො ආසවානං ඛයං වදාමි, නො අජානතො නො අපස්සතො. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජානතො කිං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති ? ඉති රූපං ඉති රූපස්ස සමුදයො ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො, ඉති වෙදනා…පෙ…. ඉති සඤ්ඤා… ඉති සඞ්ඛාරා… ඉති විඤ්ඤාණං ඉති විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො ඉති විඤ්ඤාණස්ස අත්ථඞ්ගමොති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ජානතො එවං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති’’.

‘‘යම්පිස්ස තං, භික්ඛවෙ, ඛයස්මිං ඛයෙඤාණං, තම්පි සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, ඛයෙඤාණස්ස උපනිසා? ‘විමුත්ති’තිස්ස වචනීයං. විමුත්තිම්පාහං [විමුත්තිම්පහං (සී. ස්‍යා. කං.)], භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, විමුත්තියා උපනිසා? ‘විරාගො’තිස්ස වචනීයං. විරාගම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, විරාගස්ස උපනිසා? ‘නිබ්බිදා’තිස්ස වචනීයං. නිබ්බිදම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, නිබ්බිදාය උපනිසා? ‘යථාභූතඤාණදස්සන’න්තිස්ස වචනීයං. යථාභූතඤාණදස්සනම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, යථාභූතඤාණදස්සනස්ස උපනිසා? ‘සමාධි’තිස්ස වචනීයං. සමාධිම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං.

‘‘කා ච, භික්ඛවෙ, සමාධිස්ස උපනිසා? ‘සුඛ’න්තිස්ස වචනීයං. සුඛම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, සුඛස්ස උපනිසා? ‘පස්සද්ධි’තිස්ස වචනීයං. පස්සද්ධිම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, පස්සද්ධියා උපනිසා? ‘පීති’තිස්ස වචනීයං. පීතිම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, පීතියා උපනිසා? ‘පාමොජ්ජ’න්තිස්ස වචනීයං. පාමොජ්ජම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, පාමොජ්ජස්ස උපනිසා? ‘සද්ධා’තිස්ස වචනීයං. සද්ධම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං.

‘‘කා ච, භික්ඛවෙ, සද්ධාය උපනිසා? ‘දුක්ඛ’න්තිස්ස වචනීයං. දුක්ඛම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස උපනිසා? ‘ජාතී’තිස්ස වචනීයං. ජාතිම්පාහං , භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, ජාතියා උපනිසා? ‘භවො’තිස්ස වචනීයං. භවම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි , නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, භවස්ස උපනිසා? ‘උපාදාන’න්තිස්ස වචනීයං. උපාදානම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං. කා ච, භික්ඛවෙ, උපාදානස්ස උපනිසා? ‘තණ්හා’තිස්ස වචනීයං. තණ්හම්පාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසං වදාමි, නො අනුපනිසං.

‘‘කා ච, භික්ඛවෙ, තණ්හාය උපනිසා? ‘වෙදනා’තිස්ස වචනීයං…පෙ…. ‘ඵස්සො’තිස්ස වචනීයං… ‘සළායතන’න්තිස්ස වචනීයං… ‘නාමරූප’න්තිස්ස වචනීයං… ‘විඤ්ඤාණ’න්තිස්ස වචනීයං… ‘සඞ්ඛාරා’තිස්ස වචනීයං. සඞ්ඛාරෙපාහං, භික්ඛවෙ, සඋපනිසෙ වදාමි, නො අනුපනිසෙ. කා ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරානං උපනිසා? ‘අවිජ්ජා’තිස්ස වචනීයං.

‘‘ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජූපනිසා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරූපනිසං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණූපනිසං නාමරූපං, නාමරූපූපනිසං සළායතනං, සළායතනූපනිසො ඵස්සො, ඵස්සූපනිසා වෙදනා, වෙදනූපනිසා තණ්හා, තණ්හූපනිසං උපාදානං, උපාදානූපනිසො භවො, භවූපනිසා ජාති, ජාතූපනිසං දුක්ඛං, දුක්ඛූපනිසා සද්ධා, සද්ධූපනිසං පාමොජ්ජං, පාමොජ්ජූපනිසා පීති, පීතූපනිසා පස්සද්ධි, පස්සද්ධූපනිසං සුඛං, සුඛූපනිසො සමාධි, සමාධූපනිසං යථාභූතඤාණදස්සනං, යථාභූතඤාණදස්සනූපනිසා නිබ්බිදා, නිබ්බිදූපනිසො විරාගො, විරාගූපනිසා විමුත්ති, විමුත්තූපනිසං ඛයෙඤාණං.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, උපරිපබ්බතෙ ථුල්ලඵුසිතකෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ තං උදකං යථානින්නං පවත්තමානං පබ්බතකන්දරපදරසාඛා පරිපූරෙති. පබ්බතකන්දරපදරසාඛාපරිපූරා කුසොබ්භෙ [කුස්සුබ්භෙ (සී. ස්‍යා. කං.), කුසුබ්භෙ (පී.) ඣවාදි 129 සුත්තං ඔලොකෙතබ්බං] පරිපූරෙන්ති. කුසොබ්භා පරිපූරා මහාසොබ්භෙ පරිපූරෙන්ති. මහාසොබ්භා පරිපූරා කුන්නදියො පරිපූරෙන්ති. කුන්නදියො පරිපූරා මහානදියො පරිපූරෙන්ති. මහානදියො පරිපූරා මහාසමුද්දං පරිපූරෙන්ති.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජූපනිසා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරූපනිසං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණූපනිසං නාමරූපං, නාමරූපූපනිසං සළායතනං, සළායතනූපනිසො ඵස්සො, ඵස්සූපනිසා වෙදනා, වෙදනූපනිසා තණ්හා, තණ්හූපනිසං උපාදානං, උපාදානූපනිසො භවො, භවූපනිසා ජාති, ජාතූපනිසං දුක්ඛං, දුක්ඛූපනිසා සද්ධා, සද්ධූපනිසං පාමොජ්ජං, පාමොජ්ජූපනිසා පීති, පීතූපනිසා පස්සද්ධි, පස්සද්ධූපනිසං සුඛං, සුඛූපනිසො සමාධි, සමාධූපනිසං

යථාභූතඤාණදස්සනං, යථාභූතඤාණදස්සනූපනිසා නිබ්බිදා, නිබ්බිදූපනිසො විරාගො, විරාගූපනිසා විමුත්ති, විමුත්තූපනිසං ඛයෙඤාණ''න්ති. තතියං.

4. අඤ්ඤතිත්ථියසුත්තං

24. රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථ ඛො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස එතදහොසි – ''අතිප්පගො ඛො තාව රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිතුං. යංනූනාහං යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යා''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදවොචුං –

''සන්තාවුසො, සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පනාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා පරංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්තාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පනාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. ඉධ, පනාවුසො සාරිපුත්ත, සමණො ගොතමො කිංවාදී කිමක්ඛායී? කථං බ්‍යාකරමානා ච මයං වුත්තවාදිනො චෙව සමණස්ස ගොතමස්ස අස්සාම, න ච සමණං ගොතමං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යාම, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යාම, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො [වාදානුවාදො (ක.) දී. නි. 1.381] ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා''ති?

''පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො, ආවුසො, දුක්ඛං වුත්තං භගවතා. කිං පටිච්ච? ඵස්සං පටිච්ච. ඉති වදං වුත්තවාදී චෙව භගවතො අස්ස, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍ය, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍ය.

''තත්‍රාවුසො, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා පරංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා.

''තත්‍රාවුසො, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා පරංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී''ති.

අස්සොසි ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං ඉමං කථාසල්ලාපං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො යාවතකො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං අහොසි කථාසල්ලාපො තං සබ්බං භගවතො ආරොචෙසි.

''සාධු සාධු, ආනන්ද, යථා තං සාරිපුත්තො සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍ය. පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො, ආනන්ද, දුක්ඛං වුත්තං මයා. කිං පටිච්ච? ඵස්සං පටිච්ච. ඉති වදං වුත්තවාදී චෙව මෙ අස්ස, න ච මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍ය, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍ය.

''තත්‍රානන්ද , යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා.

''තත්‍රානන්ද, යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘එකමිදාහං, ආනන්ද, සමයං ඉධෙව රාජගහෙ විහරාමි වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථ ඛ්වාහං, ආනන්ද, පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසිං. තස්ස මය්හං, ආනන්ද, එතදහොසි – ‘අතිප්පගො ඛො තාව රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිතුං. යංනූනාහං යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමෙය්‍ය’’’න්ති.

‘‘අථ ඛ්වාහං, ආනන්ද, යෙන අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො තෙනුපසඞ්කමිං; උපසඞ්කමිත්වා තෙහි අඤ්ඤතිත්ථියෙහි පරිබ්බාජකෙහි සද්ධිං සම්මොදිං. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදිං. එකමන්තං නිසින්නං ඛො මං, ආනන්ද, තෙ අඤ්ඤතිත්ථියා පරිබ්බාජකා එතදවොචුං –

‘සන්තාවුසො ගොතම, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පනාවුසො ගොතම, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා පරංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්තාවුසො ගොතම, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පනාවුසො ගොතම, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. ඉධ නො ආයස්මා ගොතමො කිංවාදී කිමක්ඛායී? කථං බ්‍යාකරමානා ච මයං වුත්තවාදිනො චෙව ආයස්මතො ගොතමස්ස අස්සාම, න ච ආයස්මන්තං ගොතමං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යාම , ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යාම, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා’’’ති?

‘‘එවං වුත්තාහං, ආනන්ද, තෙ අඤ්ඤතිත්ථියෙ පරිබ්බාජකෙ එතදවොචං – ‘පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො, ආවුසො, දුක්ඛං වුත්තං මයා. කිං පටිච්ච? ඵස්සං පටිච්ච. ඉති වදං වුත්තවාදී චෙව මෙ අස්ස, න ච මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍ය, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා’’’ති.

‘‘තත්‍රාවුසො, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ… පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා.

‘‘තත්‍රාවුසො, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී’’ති. ‘‘අච්ඡරියං භන්තෙ, අබ්භුතං භන්තෙ ! යත්‍ර හි නාම එකෙන පදෙන සබ්බො අත්ථො වුත්තො භවිස්සති. සියා නු ඛො, භන්තෙ, එසෙවත්ථො විත්ථාරෙන වුච්චමානො ගම්භීරො චෙව අස්ස ගම්භීරාවභාසො චා’’ති?

‘‘තෙන හානන්ද, තඤ්ඤෙවෙත්ථ පටිභාතූ’’ති. ‘‘සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘ජරාමරණං, ආවුසො ආනන්ද, කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභව’න්ති? එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘ජරාමරණං ඛො, ආවුසො, ජාතිනිදානං ජාතිසමුදයං ජාතිජාතිකං ජාතිපභව’න්ති. එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං.

‘‘සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘ජාති පනාවුසො ආනන්ද, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා’ති? එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘ජාති ඛො, ආවුසො, භවනිදානා භවසමුදයා භවජාතිකා භවප්පභවා’ති. එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං .

‘‘සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘භවො පනාවුසො ආනන්ද, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො’ති? එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘භවො ඛො, ආවුසො, උපාදානනිදානො උපාදානසමුදයො උපාදානජාතිකො උපාදානප්පභවො’ති. එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං.

‘‘සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – උපාදානං පනාවුසො…පෙ…. තණ්හා පනාවුසො…පෙ…. වෙදනා පනාවුසො…පෙ…. සචෙ මං, භන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘ඵස්සො පනාවුසො ආනන්ද, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො’ති? එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘ඵස්සො ඛො, ආවුසො, සළායතනනිදානො සළායතනසමුදයො සළායතනජාතිකො සළායතනප්පභවො’ති. ‘ඡන්නංත්වෙව, ආවුසො, ඵස්සායතනානං අසෙසවිරාගනිරොධා ඵස්සනිරොධො; ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො; වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධො; තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’ති. එවං පුට්ඨොහං, භන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යා’’න්ති. චතුත්ථං.

5. භූමිජසුත්තං

25. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා භූමිජො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා භූමිජො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච –

‘‘සන්තාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පනාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා පරංකතං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්තාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පනාවුසො සාරිපුත්ත, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. ඉධ නො, ආවුසො සාරිපුත්ත, භගවා කිංවාදී කිමක්ඛායී , කථං බ්‍යාකරමානා ච මයං වුත්තවාදිනො චෙව භගවතො අස්සාම, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යාම, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යාම, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා’’ති?

‘‘පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො, ආවුසො, සුඛදුක්ඛං වුත්තං භගවතා. කිං පටිච්ච? ඵස්සං පටිච්ච. ඉති වදං වුත්තවාදී චෙව භගවතො අස්ස, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍ය, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍ය.

‘‘තත්‍රාවුසො, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තදපි ඵස්සපච්චයා.

‘‘තත්‍රාවුසො, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ…පෙ. … යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී’’ති.

අස්සොසි ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ආයස්මතා භූමිජෙන සද්ධිං ඉමං කථාසල්ලාපං. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො යාවතකො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ආයස්මතා භූමිජෙන සද්ධිං අහොසි කථාසල්ලාපො තං සබ්බං භගවතො ආරොචෙසි.

‘‘සාධු සාධු, ආනන්ද, යථා තං සාරිපුත්තො සම්මා බ්‍යාකරමානො බ්‍යාකරෙය්‍ය. පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො, ආනන්ද, සුඛදුක්ඛං වුත්තං මයා. කිං පටිච්ච? ඵස්සං පටිච්ච. ඉති වදං වුත්තවාදී චෙව මෙ අස්ස, න ච මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍ය, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍ය.

‘‘තත්‍රානන්ද , යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා.

‘‘තත්‍රානන්ද , යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කම්මවාදා සයංකතං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණාකම්මවාදා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති.

‘‘කායෙ වා හානන්ද, සති කායසඤ්චෙතනාහෙතු උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. වාචාය වා හානන්ද, සති වචීසඤ්චෙතනාහෙතු උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. මනෙ වා හානන්ද, සති මනොසඤ්චෙතනාහෙතු උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං අවිජ්ජාපච්චයා ච.

‘‘සාමං වා තං, ආනන්ද, කායසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති, යංපච්චයාස්ස [යංපච්චයාය (සයා. කං.), යංපච්චයා යං (ක.)] තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. පරෙ වා තං [පරෙ වාස්ස තං (සී. පී.), පරෙ වායතං (සයා. කං.)], ආනන්ද, කායසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොන්ති, යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. සම්පජානො වා තං, ආනන්ද, කායසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. අසම්පජානො වා තං, ආනන්ද, කායසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං.

‘‘සාමං වා තං, ආනන්ද, වචීසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. පරෙ වා තං, ආනන්ද, වචීසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොන්ති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. සම්පජානො වා තං, ආනන්ද…පෙ…. අසම්පජානො වා තං, ආනන්ද, වචීසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං.

‘‘සාමං වා තං, ආනන්ද, මනොසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. පරෙ වා තං, ආනන්ද, මනොසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොන්ති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. සම්පජානො වා

තං, ආනන්ද…පෙ…. අසම්පජානො වා තං, ආනන්ද, මනොසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං.

‘‘ඉමෙසු , ආනන්ද, ධම්මෙසු අවිජ්ජා අනුපතිතා. අවිජ්ජාය ත්වෙව, ආනන්ද, අසෙසවිරාගනිරොධා සො කායො න හොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. සා වාචා න හොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. සො මනො න හොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛං. ඛෙත්තං තං න හොති…පෙ…. වත්ථු තං න හොති…පෙ…. ආයතනං තං න හොති…පෙ…. අධිකරණං තං න හොති යංපච්චයාස්ස තං උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛ’’න්ති. පඤ්චමං.

6. උපවාණසුත්තං

26. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා උපවාණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා උපවාණො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘සන්ති, භන්තෙ, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පන, භන්තෙ, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා පරංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පන, භන්තෙ, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. සන්ති පන, භන්තෙ, එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති. ඉධ නො, භන්තෙ, භගවා කිංවාදී කිමක්ඛායී කථං බ්‍යාකරමානා ච මයං වුත්තවාදිනො චෙව භගවතො අස්සාම, න ච භගවන්තං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍යාම, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍යාම, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍යා’’ති?

‘‘පටිච්චසමුප්පන්නං ඛො, උපවාණ, දුක්ඛං වුත්තං මයා. කිං පටිච්ච? ඵස්සං පටිච්ච. ඉති වදං වුත්තවාදී චෙව මෙ අස්ස, න ච මං අභූතෙන අබ්භාචික්ඛෙය්‍ය, ධම්මස්ස චානුධම්මං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න ච කොචි සහධම්මිකො වාදානුපාතො ගාරය්හං ඨානං ආගච්ඡෙය්‍ය.

‘‘තත්‍ර, උපවාණ, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තදපි ඵස්සපච්චයා. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති තදපි ඵස්සපච්චයා.

‘‘තත්‍ර , උපවාණ, යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සයංකතං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤ ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ…පෙ…. යෙපි තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං දුක්ඛං පඤ්ඤපෙන්ති, තෙ වත අඤ්ඤත්‍ර ඵස්සා පටිසංවෙදිස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. පච්චයසුත්තං

27. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො – අයං වුච්චති ජරා. යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො; ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං. ජාතිසමුදයා ජරාමරණසමුදයො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො ජරාමරණනිරොධගාමිනී පටිපදා. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජාති…පෙ…. කතමො ච, භික්ඛවෙ, භවො… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපාදානං… කතමා ච, භික්ඛවෙ, තණ්හා… කතමා ච, භික්ඛවෙ, වෙදනා… කතමො ච, භික්ඛවෙ , ඵස්සො… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, සළායතනං… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, නාමරූපං… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං…?

‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා? තයොමෙ, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා – කායසඞ්ඛාරො, වචීසඞ්ඛාරො, චිත්තසඞ්ඛාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා. අවිජ්ජාසමුදයා සඞ්ඛාරසමුදයො; අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනී පටිපදා. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි… පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො එවං පච්චයං පජානාති, එවං පච්චයසමුදයං පජානාති, එවං පච්චයනිරොධං පජානාති, එවං පච්චයනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතිපි, දස්සනසම්පන්නො ඉතිපි, ආගතො ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, පස්සති ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො ඉතිපි, සෙක්ඛාය විජ්ජාය සමන්නාගතො ඉතිපි, ධම්මසොතං සමාපන්නො ඉතිපි, අරියො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො ඉතිපි, අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨති ඉතිපී’’ති. සත්තමං.

8. භික්ඛුසුත්තං

28. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘තත්‍ර ඛො…පෙ.… ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ජරාමරණං පජානාති, ජරාමරණසමුදයං පජානාති, ජරාමරණනිරොධං පජානාති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති, ජාතිං පජානාති…පෙ.… භවං පජානාති… උපාදානං පජානාති… තණ්හං පජානාති… වෙදනං පජානාති… ඵස්සං පජානාති… සළායතනං පජානාති… නාමරූපං පජානාති… විඤ්ඤාණං පජානාති… සඞ්ඛාරෙ පජානාති, සඞ්ඛාරසමුදයං පජානාති , සඞ්ඛාරනිරොධං පජානාති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො – අයං වුච්චති ජරා. යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො; ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයං ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං. ජාතිසමුදයා ජරාමරණසමුදයො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො ජරාමරණනිරොධගාමිනී පටිපදා. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ.… සම්මාසමාධි.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජාති…පෙ.… කතමො ච, භික්ඛවෙ, භවො… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපාදානං… වෙදනා… ඵස්සො… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං….

‘‘කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා? තයොමෙ, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා – කායසඞ්ඛාරො, වචීසඞ්ඛාරො, චිත්තසඞ්ඛාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා. අවිජ්ජාසමුදයා සඞ්ඛාරසමුදයො; අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො. අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනී පටිපදා. සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි… පෙ.… සම්මාසමාධි.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවං ජරාමරණං පජානාති, එවං ජරාමරණසමුදයං පජානාති, එවං ජරාමරණනිරොධං පජානාති, එවං ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති, එවං ජාතිං පජානාති…පෙ.… භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං … සඞ්ඛාරෙ… සඞ්ඛාරසමුදයං… සඞ්ඛාරනිරොධං… එවං සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතිපි, දස්සනසම්පන්නො ඉතිපි, ආගතො ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, පස්සති ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො ඉතිපි, සෙක්ඛාය විජ්ජාය සමන්නාගතො ඉතිපි, ධම්මසොතං සමාපන්නො ඉතිපි, අරියො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො ඉතිපි, අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨති ඉතිපී’’ති. අට්ඨමං.

9. සමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

29. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘තත්‍ර ඛො…පෙ.… යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං න පරිජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං න පරිජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං න පරිජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං න පරිජානන්ති, ජාතිං න පරිජානන්ති…පෙ.… භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ… සඞ්ඛාරසමුදයං… සඞ්ඛාරනිරොධං… සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං න පරිජානන්ති. න මෙතෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා. න ච පනෙතෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති’’.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං පරිජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං පරිජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං පරිජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පරිජානන්ති, ජාතිං පරිජානන්ති…පෙ.… භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ පරිජානන්ති , සඞ්ඛාරසමුදයං පරිජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං පරිජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පරිජානන්ති. තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා. තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. නවමං.

10. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

30. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘තත්‍ර ඛො…පෙ.… යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං නප්පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති තෙ වත ජරාමරණං සමතික්කම්ම ඨස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. ජාතිං නප්පජානන්ති…පෙ.… භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති තෙ වත සඞ්ඛාරෙ සමතික්කම්ම ඨස්සන්තීති නෙතං ඨානං විජ්ජති’’.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති තෙ වත ජරාමරණං සමතික්කම්ම ඨස්සන්තීති ඨානමෙතං විජ්ජති. ජාතිං පජානන්ති…පෙ.… භවං… උපාදානං… තණ්හං… වෙදනං… ඵස්සං… සළායතනං… නාමරූපං… විඤ්ඤාණං… සඞ්ඛාරෙ පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති. තෙ වත සඞ්ඛාරෙ සමතික්කම්ම ඨස්සන්තීති ඨානමෙතං විජ්ජතී’’ති. දසමං.

දසබලවග්ගො තතියො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ දසබලා උපනිසා ච, අඤ්ඤතිත්ථියභූමිජො;
උපවාණො පච්චයො භික්ඛු, ද්වෙ ච සමණබ්‍රාහ්මණාති.

4. කළාරඛත්තියවග්ගො

1. භූතසුත්තං

31. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. තත්‍ර ඛො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘වුත්තමිදං, සාරිපුත්ත, පාරායනෙ [පාරායණෙ (සී.)] අජිතපඤ්හෙ –

‘‘යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙක්ඛා පුථූ ඉධ;
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං, පුට්ඨො පබ්‍රූහි මාරිසා’’ති.

‘‘ඉමස්ස නු ඛො, සාරිපුත්ත, සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති? එවං වුත්තෙ, ආයස්මා සාරිපුත්තො තුණ්හී අහොසි. දුතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි…පෙ.… දුතියම්පි ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො තුණ්හී අහොසි. තතියම්පි ඛො භගවා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ආමන්තෙසි – ‘‘වුත්තමිදං, සාරිපුත්ත, පාරායනෙ අජිතපඤ්හෙ –

‘‘යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙක්ඛා පුථූ ඉධ;
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං, පුට්ඨො පබ්‍රූහි මාරිසා’’ති.

‘‘ඉමස්ස නු ඛො, සාරිපුත්ත, සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති? තතියම්පි ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො තුණ්හී අහොසි.

‘‘භූතමිදන්ති, සාරිපුත්ත, පස්සසී’’ති? භූතමිදන්ති, භන්තෙ, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. භූතමිදන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා භූතස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා ආහාරසම්භවස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා නිරොධධම්මස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. එවං ඛො, භන්තෙ, සෙක්ඛො හොති.

‘‘කථඤ්ච, භන්තෙ, සඞ්ඛාතධම්මො හොති? භූතමිදන්ති, භන්තෙ, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. භූතමිදන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා භූතස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා ආහාරසම්භවස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා නිරොධධම්මස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති. එවං ඛො, භන්තෙ, සඞ්ඛාතධම්මො හොති. ඉති ඛො, භන්තෙ, යං තං වුත්තං පාරායනෙ අජිතපඤ්හෙ –

‘‘යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙක්ඛා පුථූ ඉධ;
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං, පුට්ඨො පබ්‍රූහි මාරිසා’’ති.

‘‘ඉමස්ස ඛ්වාහං, භන්තෙ, සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමී’’ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත, භූතමිදන්ති, සාරිපුත්ත, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. භූතමිදන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා භූතස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා ආහාරසම්භවස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා නිරොධධම්මස්ස නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති. එවං ඛො, සාරිපුත්ත, සෙක්ඛො හොති.

‘‘කථඤ්ච, සාරිපුත්ත, සඞ්ඛාතධම්මො හොති? භූතමිදන්ති, සාරිපුත්ත, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. භූතමිදන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා භූතස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරසම්භවන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා ආහාරසම්භවස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. තදාහාරනිරොධා යං භූතං තං නිරොධධම්මන්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤා දිස්වා නිරොධධම්මස්ස නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති. එවං ඛො, සාරිපුත්ත, සඞ්ඛාතධම්මො හොති. ඉති ඛො, සාරිපුත්ත, යං තං වුත්තං පාරායනෙ අජිතපඤ්හෙ –

‘‘යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ච සෙක්ඛා පුථූ ඉධ;
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං, පුට්ඨො පබ්‍රූහි මාරිසා’’ති.

‘‘ඉමස්ස ඛො සාරිපුත්ත සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති. පඨමං.

2. කළාරසුත්තං

32. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො කළාරඛත්තියො භික්ඛු යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො කළාරඛත්තියො භික්ඛු ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘මොළියඵග්ගුනො, ආවුසො සාරිපුත්ත, භික්ඛු සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තොති. න හි නූන සො ආයස්මා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අස්සාසමලත්ථාති. තෙන හායස්මා සාරිපුත්තො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ අස්සාසං පත්තො’’ති?

‘‘න ඛ්වාහං, ආවුසො, කඞ්ඛාමී’’ති. ‘‘ආයතිං, පනාවුසො’’ති?

‘‘න ඛ්වාහං, ආවුසො, විචිකිච්ඡාමී’’ති.

අථ ඛො කළාරඛත්තියො භික්ඛු උට්ඨායාසනා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි . එකමන්තං නිසින්නො ඛො කළාරඛත්තියො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ආයස්මතා, භන්තෙ, සාරිපුත්තෙන අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාමී’’ති.

අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ‘‘එහි ත්වං, භික්ඛු, මම වචනෙන සාරිපුත්තං ආමන්තෙහි – ‘සත්ථා තං, ආවුසො සාරිපුත්ත, ආමන්තෙතී’’’ති . ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘සත්ථා තං, ආවුසො සාරිපුත්ත, ආමන්තෙතී’’ති. ‘‘එවං, ආවුසො’’ති ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො තස්ස භික්ඛුනො පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං භගවා එතදවොච – ‘‘සච්චං කිර තයා, සාරිපුත්ත, අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාමී’’ති? ‘‘න ඛො, භන්තෙ, එතෙහි පදෙහි එතෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහි අත්ථො [අත්ථො ච (සයා. කං. ක.)] වුත්තො’’ති. ‘‘යෙන කෙනචිපි, සාරිපුත්ත, පරියායෙන කුලපුත්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති, අථ ඛො බ්‍යාකතං බ්‍යාකතතො දට්ඨබ්බ’’න්ති. ‘‘නනු අහම්පි , භන්තෙ, එවං වදාමි – ‘න ඛො, භන්තෙ, එතෙහි පදෙහි එතෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහි අත්ථො වුත්තො’’’ති.

‘‘සචෙ තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කථං ජානතා පන තයා, ආවුසො සාරිපුත්ත, කථං පස්සතා අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමී’ති. එවං පුට්ඨො ත්වං, සාරිපුත්ත, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති?

‘‘සචෙ මං, හන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කථං ජානතා පන තයා, ආවුසො සාරිපුත්ත, කථං පස්සතා අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමී’ති; එවං පුට්ඨොහං [පුට්ඨො අහං (ස්‍යා. කං.), පුට්ඨාහං (පී. ක.)], හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘යංනිදානා, ආවුසො, ජාති, තස්ස නිදානස්ස ඛයා ඛීණස්මිං ඛීණම්හීති විදිතං. ඛීණම්හීති විදිත්වා – ඛීණාජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමී’ති. එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සචෙ පන තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘ජාති පනාවුසො සාරිපුත්ත, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා’ති? එවං පුට්ඨො තං, සාරිපුත්ත, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, හන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘ජාති පනාවුසො සාරිපුත්ත, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා’ති? එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘ජාති ඛො, ආවුසො, භවනිදානා භවසමුදයා භවජාතිකා භවප්පභවා’ති. එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සචෙ පන තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘භවො පනාවුසො සාරිපුත්ත, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො’ති? එවං පුට්ඨො ත්වං, සාරිපුත්ත, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, හන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘භවො පනාවුසො සාරිපුත්ත, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො’ති ? එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘භවො ඛො, ආවුසො, උපාදානනිදානො උපාදානසමුදයො උපාදානජාතිකො උපාදානප්පභවො’ති. එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සචෙ පන තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘උපාදානං පනාවුසො…පෙ…. සචෙ පන තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – තණ්හා පනාවුසො සාරිපුත්ත, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා’ති? එවං පුට්ඨො ත්වං, සාරිපුත්ත, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, හන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – තණ්හා පනාවුසො සාරිපුත්ත, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා’ති? එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘තණ්හා ඛො, ආවුසො, වෙදනානිදානා වෙදනාසමුදයා වෙදනාජාතිකා වෙදනාපභවා’ති. එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සචෙ පන තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කථං ජානතො පන තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, කථං පස්සතො යා වෙදනාසු නන්දී සා න උපට්ඨාසී’ති. එවං පුට්ඨො ත්වං, සාරිපුත්ත, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, හන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කථං ජානතො පන තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, කථං පස්සතො යා වෙදනාසු නන්දී සා න උපට්ඨාසී’ති එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘තිස්සො ඛො ඉමා, ආවුසො, වෙදනා. කතමා තිස්සො? සුඛා වෙදනා, දුක්ඛා වෙදනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. ඉමා ඛො, ආවුසො, තිස්සො වෙදනා අනිච්චා. යදනිච්චං තං දුක්ඛන්ති විදිතං [විදිතා (ටීකා)], යා වෙදනාසු නන්දී සා න උපට්ඨාසී’ති. එවං, පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත. අයම්පි ඛො, සාරිපුත්ත, පරියායො, එතස්සෙව අත්ථස්ස සංඛිත්තෙන වෙය්‍යාකරණාය – ‘යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛස්මි’’’න්ති.

‘‘සචෙ පන තං, සාරිපුත්ත, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කථං විමොක්ඛා පන තයා, ආවුසො සාරිපුත්ත, අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමී’ති? එවං පුට්ඨො ත්වං, සාරිපුත්ත, කින්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසී’’ති? ‘‘සචෙ මං, හන්තෙ, එවං පුච්ඡෙය්‍යුං – ‘කථං විමොක්ඛා පන තයා, ආවුසො සාරිපුත්ත, අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමී’ති. එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍යං – ‘අජ්ඣත්තං විමොක්ඛා ඛ්වාහං, ආවුසො, සබ්බුපාදානක්ඛයා තථා සතො විහරාමි යථා සතං විහරන්තං ආසවා නානුස්සවන්ති, අත්තානඤ්ච නාවජානාමී’ති. එවං පුට්ඨොහං, හන්තෙ, එවං බ්‍යාකරෙය්‍ය’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත. අයම්පි ඛො සාරිපුත්ත, පරියායො එතස්සෙව අත්ථස්ස සංඛිත්තෙන වෙය්‍යාකරණාය – යෙ ආසවා සමණෙන වුත්තා තෙස්වාහං න කඞ්ඛාමි, තෙ මෙ පහීනාති න විචිකිච්ඡාමී’’ති. ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වා සුගතො උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසි.

තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො අචිරපක්කන්තස්ස භගවතො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘පුබ්බෙ අප්පටිසංවිදිතං මං, ආවුසො, භගවා පඨමං පඤ්හං අපුච්ඡි, තස්ස මෙ අහොසි දන්ධායිතත්තං. යතො ච ඛො මෙ, ආවුසො, භගවා පඨමං පඤ්හං අනුමොදි, තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – දිවසං චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, දිවසම්පාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි. රත්තිං චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, රත්තිම්පාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි. රත්තින්දිවං [රත්තිදිවං (ක.)] චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි , රත්තින්දිවම්පාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි. ද්වෙ රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය…පෙ…. ද්වෙ රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං…පෙ…. තීණි රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය…පෙ…. තීණි රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං…පෙ…. චත්තාරි රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය…පෙ…. චත්තාරි රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං…පෙ…. පඤ්ච රත්තින්දිවානි

චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය…පෙ…. පඤ්ච රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං…පෙ…. ඡ රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය…පෙ…. ඡ රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං…පෙ…. සත්ත රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, සත්ත රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහී’’ති.

අථ ඛො කළාරඛත්තියො භික්ඛු උට්ඨායාසනා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො කළාරඛත්තියො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘ආයස්මතා, භන්තෙ, සාරිපුත්තෙන සීහනාදො නදිතො – පුබ්බෙ අප්පටිසංවිදිතං මං, ආවුසො, භගවා පඨමං පඤ්හං අපුච්ඡි, තස්ස මෙ අහොසි දන්ධායිතත්තං. යතො ච ඛො මෙ, ආවුසො, භගවා පඨමං පඤ්හං අනුමොදි , තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – දිවසං චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, දිවසම්පාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි; රත්තිං චෙපි…පෙ…. රත්තින්දිවං චෙපි මං භගවා…පෙ…. ද්වෙ රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා…පෙ…. තීණි… චත්තාරි… පඤ්ච… ඡ… සත්ත රත්තින්දිවානි චෙපි මං භගවා එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, සත්ත රත්තින්දිවානිපාහං භගවතො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහී’’ති.

‘‘සා හි, භික්ඛු, සාරිපුත්තස්ස ධම්මධාතු සුප්පටිවිද්ධා, යස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා දිවසං චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, දිවසම්පි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි. රත්තිං චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, රත්තිම්පි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය…පෙ…. රත්තින්දිවං චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං, රත්තින්දිවම්පි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය… ද්වෙ රත්තින්දිවානි චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං, ද්වෙ රත්තින්දිවානිපි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය… තීණි රත්තින්දිවානි චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං, තීණි රත්තින්දිවානිපි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය… චත්තාරි රත්තින්දිවානි චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං, චත්තාරි රත්තින්දිවානිපි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය… පඤ්ච රත්තින්දිවානි චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං, පඤ්ච රත්තින්දිවානිපි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය… ඡ රත්තින්දිවානි චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං, ඡ රත්තින්දිවානිපි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය… සත්ත රත්තින්දිවානි චෙපාහං සාරිපුත්තං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහි, සත්ත රත්තින්දිවානිපි මෙ සාරිපුත්තො එතමත්ථං බ්‍යාකරෙය්‍ය අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි පරියායෙහී’’ති. දුතියං.

3. ඤාණවත්ථුසුත්තං

33. සාවත්ථියං…පෙ…. ‘‘චතුචත්තාරීසං වො, භික්ඛවෙ, ඤාණවත්ථූනි දෙසෙස්සාමි, තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමානි [කතමානි ච (ස්‍යා. කං. පී. ක.)], භික්ඛවෙ, චතුචත්තාරීසං ඤාණවත්ථූනි? ජරාමරණෙ ඤාණං, ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං, ජරාමරණනිරොධෙ ඤාණං, ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං; ජාතියා ඤාණං, ජාතිසමුදයෙ ඤාණං, ජාතිනිරොධෙ ඤාණං, ජාතිනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං; භවෙ ඤාණං, භවසමුදයෙ ඤාණං, භවනිරොධෙ ඤාණං, භවනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං; උපාදානෙ ඤාණං, උපාදානසමුදයෙ ඤාණං, උපාදානනිරොධෙ ඤාණං, උපාදානනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං; තණ්හාය ඤාණං, තණ්හාසමුදයෙ ඤාණං, තණ්හානිරොධෙ ඤාණං, තණ්හානිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං; වෙදනාය ඤාණං, වෙදනාසමුදයෙ ඤාණං, වෙදනානිරොධෙ ඤාණං, වෙදනානිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං; ඵස්සෙ ඤාණං…පෙ…. සළායතනෙ ඤාණං… නාමරූපෙ ඤාණං… විඤ්ඤාණෙ ඤාණං… සඞ්ඛාරෙසු ඤාණං, සඞ්ඛාරසමුදයෙ ඤාණං, සඞ්ඛාරනිරොධෙ ඤාණං, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං. ඉමානි වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, චතුචත්තාරීසං ඤාණවත්ථූනි.

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තචතා ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති ජරා. යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො. ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා, ඉදඤ්ච මරණං; ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ජරාමරණං.

‘‘ජාතිසමුදයා ජරාමරණසමුදයො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො; අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො ජරාමරණනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො එවං ජරාමරණං පජානාති, එවං ජරාමරණසමුදයං පජානාති, එවං ජරාමරණනිරොධං පජානාති, එවං ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති, ඉදමස්ස ධම්මෙ ඤාණං . සො ඉමිනා

ධම්මෙන දිට්ඨෙන විදිතෙන අකාලිකෙන පත්තෙන පරියොගාළ්හෙන අතීතානාගතෙන යං නෙති.

‘‘යෙ බො කෙචි අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං අබ්භඤ්ඤංසු, ජරාමරණසමුදයං අබ්භඤ්ඤංසු, ජරාමරණනිරොධං අබ්භඤ්ඤංසු, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤංසු, සබ්බෙ තෙ එවමෙව අබ්භඤ්ඤංසු, සෙය්‍යථාපාහං එතරහි.

‘‘යෙපි හි කෙචි අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං අභිජානිස්සන්ති, ජරාමරණසමුදයං අභිජානිස්සන්ති, ජරාමරණනිරොධං අභිජානිස්සන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිජානිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ එවමෙව අභිජානිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපාහං එතරහීති. ඉදමස්ස අන්වයෙ ඤාණං.

‘‘යතො බො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමානි ද්වෙ ඤාණානි පරිසුද්ධානි හොන්ති පරියොදාතානි – ධම්මෙ ඤාණඤ්ච අන්වයෙ ඤාණඤ්ච. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතිපි, දස්සනසම්පන්නො ඉතිපි, ආගතො ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, පස්සති ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො ඉතිපි, සෙක්ඛාය විජ්ජාය සමන්නාගතො ඉතිපි, ධම්මසොතං සමාපන්නො ඉතිපි, අරියො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො ඉතිපි, අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨති ඉතිපීති.

‘‘කතමා ච, භික්ඛවෙ, ජාති…පෙ…. කතමො ච, භික්ඛවෙ, භවො… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, උපාදානං… කතමා ච, භික්ඛවෙ තණ්හා… කතමා ච, භික්ඛවෙ, වෙදනා… කතමො ච, භික්ඛවෙ, ඵස්සො… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ , සළායතනං… කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, නාමරූපං … කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං… කතමෙ ච, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා? තයොමෙ, භික්ඛවෙ , සඞ්ඛාරා – කායසඞ්ඛාරො, වචීසඞ්ඛාරො, චිත්තසඞ්ඛාරොති. ඉමෙ වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා.

‘‘අවිජ්ජාසමුදයා සඞ්ඛාරසමුදයො; අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනී පටිපදා, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි.

‘‘යතො බො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො එවං සඞ්ඛාරෙ පජානාති, එවං සඞ්ඛාරසමුදයං පජානාති , එවං සඞ්ඛාරනිරොධං පජානාති, එවං සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානාති, ඉදමස්ස ධම්මෙ ඤාණං. සො ඉමිනා ධම්මෙන දිට්ඨෙන විදිතෙන අකාලිකෙන පත්තෙන පරියොගාළ්හෙන අතීතානාගතෙන යං නෙති.

‘‘යෙ බො කෙචි අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සඞ්ඛාරෙ අබ්භඤ්ඤංසු, සඞ්ඛාරසමුදයං අබ්භඤ්ඤංසු, සඞ්ඛාරනිරොධං අබ්භඤ්ඤංසු, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤංසු, සබ්බෙ තෙ එවමෙව අබ්භඤ්ඤංසු, සෙය්‍යථාපාහං එතරහි.

‘‘යෙපි හි කෙචි අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සඞ්ඛාරෙ අභිජානිස්සන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං අභිජානිස්සන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං අභිජානිස්සන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිජානිස්සන්ති, සබ්බෙ තෙ එවමෙව අභිජානිස්සන්ති, සෙය්‍යථාපාහං එතරහි. ඉදමස්ස අන්වයෙ ඤාණං.

‘‘යතො බො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමානි ද්වෙ ඤාණානි පරිසුද්ධානි හොන්ති පරියොදාතානි – ධම්මෙ ඤාණඤ්ච අන්වයෙ ඤාණඤ්ච. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතිපි, දස්සනසම්පන්නො ඉතිපි, ආගතො ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, පස්සති ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො ඉතිපි, සෙක්ඛාය විජ්ජාය සමන්නාගතො ඉතිපි, ධම්මසොතං සමාපන්නො ඉතිපි, අරියො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො ඉතිපි, අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨති ඉතිපී’’ති. තතියං.

4. දුතියඤාණවත්ථුසුත්තං

34. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සත්තසත්තරි වො, භික්ඛවෙ, ඤාණවත්ථූනි දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති බො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමානි , භික්ඛවෙ, සත්තසත්තරි ඤාණවත්ථූනි? ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං ; අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං; අතීතම්පි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං; අනාගතම්පි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං; යම්පිස්ස තං ධම්මට්ඨිතිඤාණං තම්පි ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මන්ති ඤාණං.

‘‘භවපච්චයා ජාතීති ඤාණං…පෙ…. උපාදානපච්චයා භවොති ඤාණං… තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති ඤාණං… වෙදනාපච්චයා තණ්හාති ඤාණං… ඵස්සපච්චයා වෙදනාති ඤාණං… සළායතනපච්චයා ඵස්සොති ඤාණං… නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති ඤාණං… විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති ඤාණං… සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති ඤාණං; අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඞ්ඛාරාති ඤාණං; අතීතම්පි අද්ධානං

අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඞ්ඛාරාති ඤාණං; අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඞ්ඛාරාති ඤාණං; යම්පිස්ස තං ධම්මට්ඨිතිඤාණං තම්පි ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මන්ති ඤාණං. ඉමානි වුච්චන්ති, භික්ඛවෙ, සත්තසත්තරි ඤාණවත්ථූනී''ති. චතුත්ථං.

5. අවිජ්ජාපච්චයසුත්තං

35. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී''ති. එවං වුත්තෙ, අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – '''කතමං නු ඛො, භන්තෙ, ජරාමරණං, කස්ස ච පනිදං ජරාමරණ'න්ති? 'නො කල්ලො පඤ්හො'ති භගවා අවොච, 'කතමං ජරාමරණං , කස්ස ච පනිදං ජරාමරණ'න්ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, 'අඤ්ඤං ජරාමරණං අඤ්ඤස්ස ච පනිදං ජරාමරණ'න්ති, ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, උභයමෙතං එකත්ථං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා, භික්ඛු , දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. එතෙ තෙ, භික්ඛු, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'''න්ති.

''කතමා නු ඛො, භන්තෙ, ජාති, කස්ස ච පනායං ජාතී''ති? ''නො කල්ලො පඤ්හො''ති භගවා අවොච, '''කතමා ජාති, කස්ස ච පනායං ජාතී'ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, 'අඤ්ඤා ජාති අඤ්ඤස්ස ච පනායං ජාතී'ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, උභයමෙතං එකත්ථං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. එතෙ තෙ, භික්ඛු, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – 'භවපච්චයා ජාතී'''ති.

''කතමො නු ඛො, භන්තෙ, භවො, කස්ස ච පනායං භවො''ති? ''නො කල්ලො පඤ්හො''ති භගවා අවොච, '''කතමො භවො, කස්ස ච පනායං භවො'ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, 'අඤ්ඤො භවො අඤ්ඤස්ස ච පනායං භවො'ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, උභයමෙතං එකත්ථං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති; අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. එතෙ තෙ, භික්ඛු, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – 'උපාදානපච්චයා භවො'ති…පෙ…. 'තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති… වෙදනාපච්චයා තණ්හාති… ඵස්සපච්චයා වෙදනාති… සළායතනපච්චයා ඵස්සොති… නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති… විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති… සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණ'''න්ති.

''කතමෙ නු ඛො, භන්තෙ, සඞ්ඛාරා, කස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා''ති? ''නො කල්ලො පඤ්හො''ති භගවා අවොච, '''කතමෙ සඞ්ඛාරා කස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා'ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, 'අඤ්ඤෙ සඞ්ඛාරා අඤ්ඤස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා'ති ඉති වා, භික්ඛු, යො වදෙය්‍ය, උභයමෙතං එකත්ථං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති; අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා, භික්ඛු, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. එතෙ තෙ, භික්ඛු, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – 'අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා'''ති.

''අවිජ්ජාය ත්වෙව, භික්ඛු, අසෙසවිරාගනිරොධා යානිස්ස තානි විසූකායිකානි විසෙවිතානි විප්ඵන්දිතානි කානිචි කානිචි. 'කතමං ජරාමරණං, කස්ස ච පනිදං ජරාමරණං' ඉති වා, 'අඤ්ඤං ජරාමරණං, අඤ්ඤස්ස ච පනිදං ජරාමරණං' ඉති වා, 'තං ජීවං තං සරීරං' ඉති වා, 'අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං' ඉති වා. සබ්බානිස්ස තානි පහීනානි භවන්ති උච්ඡින්නමූලානි තාලාවත්ථුකතානි අනභාවඞ්කතානි ආයතිං අනුප්පාදධම්මානි.

''අවිජ්ජාය ත්වෙව, භික්ඛු, අසෙසවිරාගනිරොධා යානිස්ස තානි විසූකායිකානි විසෙවිතානි විප්ඵන්දිතානි කානිචි කානිචි. 'කතමා ජාති, කස්ස ච පනායං ජාති' ඉති වා, 'අඤ්ඤා ජාති, අඤ්ඤස්ස ච පනායං ජාති' ඉති වා, 'තං ජීවං තං සරීරං' ඉති වා, 'අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං' ඉති වා. සබ්බානිස්ස තානි පහීනානි භවන්ති උච්ඡින්නමූලානි තාලාවත්ථුකතානි අනභාවඞ්කතානි ආයතිං අනුප්පාදධම්මානි.

''අවිජ්ජාය ත්වෙව, භික්ඛු, අසෙසවිරාගනිරොධා යානිස්ස තානි විසූකායිකානි විසෙවිතානි විප්ඵන්දිතානි කානිචි කානිචි. කතමො භවො…පෙ…. කතමං උපාදානං… කතමා තණ්හා… කතමා වෙදනා… කතමො ඵස්සො… කතමං සළායතනං… කතමං නාමරූපං… කතමං විඤ්ඤාණං…පෙ…..

''අවිජ්ජාය ත්වෙව, භික්ඛු, අසෙසවිරාගනිරොධා යානිස්ස තානි විසූකායිකානි විසෙවිතානි විප්ඵන්දිතානි කානිචි කානිචි. 'කතමෙ සඞ්ඛාරා, කස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා' ඉති වා, 'අඤ්ඤෙ සඞ්ඛාරා, අඤ්ඤස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා' ඉති වා, 'තං ජීවං තං සරීරං' ඉති වා, 'අඤ්ඤං ජීවං, අඤ්ඤං සරීරං' ඉති වා. සබ්බානිස්ස තානි පහීනානි භවන්ති උච්ඡින්නමූලානි තාලාවත්ථුකතානි අනභාවඞ්කතානි ආයතිං අනුප්පාදධම්මානී''ති. පඤ්චමං.

6. දුතියඅවිජ්ජාපච්චයසුත්තං

36. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘‘කතමං ජරාමරණං, කස්ස ච පනිදං ජරාමරණ’න්ති ඉති වා, භික්ඛවෙ , යො වදෙය්‍ය, ‘අඤ්ඤං ජරාමරණං, අඤ්ඤස්ස ච පනිදං ජරාමරණ’න්ති ඉති වා, භික්ඛවෙ, යො වදෙය්‍ය, උභයමෙතං එකත්ථං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. ‘තං ජීවං තං සරීරං’ ඉති වා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං’ ඉති වා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. එතෙ තෙ, භික්ඛවෙ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’’’න්ති.

‘‘කතමා ජාති…පෙ…. කතමො භවො… කතමං උපාදානං… කතමා තණ්හා… කතමා වෙදනා… කතමො ඵස්සො… කතමං සළායතනං… කතමං නාමරූපං… කතමං විඤ්ඤාණං… කතමෙ සඞ්ඛාරා, කස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරාති ඉති වා, භික්ඛවෙ, යො වදෙය්‍ය, ‘අඤ්ඤෙ සඞ්ඛාරා අඤ්ඤස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා’ති ඉති වා, භික්ඛවෙ, යො වදෙය්‍ය, උභයමෙතං එකත්ථං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. ‘තං ජීවං තං සරීරං’ ඉති වා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං’ ඉති වා, භික්ඛවෙ, දිට්ඨියා සති බ්‍රහ්මචරියවාසො න හොති. එතෙ තෙ, භික්ඛවෙ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා’’’ති.

‘‘අවිජ්ජාය ත්වෙව, භික්ඛවෙ, අසෙසවිරාගනිරොධා යානිස්ස තානි විසූකායිකානි විසෙවිතානි විප්ඵන්දිතානි කානිචි කානිචි. ‘කතමං ජරාමරණං, කස්ස ච පනිදං ජරාමරණං’ ඉති වා, ‘අඤ්ඤං ජරාමරණං, අඤ්ඤස්ස ච පනිදං ජරාමරණං’ ඉති වා, ‘තං ජීවං තං සරීරං’ ඉති වා, ‘අඤ්ඤං ජීවං, අඤ්ඤං සරීරං’ ඉති වා. සබ්බානිස්ස තානි පහීනානි භවන්ති උච්ඡින්නමූලානි තාලාවත්ථුකතානි අනභාවඞ්කතානි ආයතිං අනුප්පාදධම්මානි.

‘‘අවිජ්ජාය ත්වෙව, භික්ඛවෙ, අසෙසවිරාගනිරොධා යානිස්ස තානි විසූකායිකානි විසෙවිතානි විප්ඵන්දිතානි කානිචි කානිචි. කතමා ජාති…පෙ…. කතමො භවො… කතමං උපාදානං… කතමා තණ්හා… කතමා වෙදනා… කතමො ඵස්සො… කතමං සළායතනං… කතමං නාමරූපං… කතමං විඤ්ඤාණං… ‘කතමෙ සඞ්ඛාරා, කස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා’ ඉති වා, ‘අඤ්ඤෙ සඞ්ඛාරා, අඤ්ඤස්ස ච පනිමෙ සඞ්ඛාරා’ ඉති වා; ‘තං ජීවං තං සරීරං’ ඉති වා, ‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං’ ඉති වා. සබ්බානිස්ස තානි පහීනානි භවන්ති උච්ඡින්නමූලානි තාලාවත්ථුකතානි අනභාවඞ්කතානි ආයතිං අනුප්පාදධම්මානී’’ති. ඡට්ඨං.

7. නතුම්හසුත්තං

37. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘නායං, භික්ඛවෙ, කායො තුම්හාකං නපි අඤ්ඤෙසං. පුරාණමිදං , භික්ඛවෙ, කම්මං අභිසඞ්ඛතං අභිසඤ්චෙතයිතං වෙදනියං දට්ඨබ්බං’’.

‘‘තත්‍ර ඛො, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදඤ්ඤෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති – ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති; ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති, යදිදං – අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො… පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති. සත්තමං.

8. චෙතනාසුත්තං

38. සාවත්ථිනිදානං . ‘‘යඤ්ච, භික්ඛවෙ, චෙතෙති යඤ්ච පකප්පෙති යඤ්ච අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං [ආරමණමෙතං (?)] හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති. තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරූළ්හෙ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති හොති. ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියා සති ආයතිං ජාති ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘නො චෙ, භික්ඛවෙ, චෙතෙති නො චෙ පකප්පෙති, අථ චෙ අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති. තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරූළ්හෙ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති හොති. ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියා සති ආයතිං ජාතිජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, නො චෙව චෙතෙති නො ච පකප්පෙති නො ච අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං න හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා . ආරම්මණෙ අසති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. තදප්පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ අවිරූළ්හෙ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති න හොති. ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියා අසති ආයතිං ජාතිජරාමරණං

සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී''ති. අට්ඨමං.

9. දුතියචෙතනාසුත්තං

39. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''යඤ්ච, භික්ඛවෙ, චෙතෙති යඤ්ච පකප්පෙති යඤ්ච අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති. තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරූළ්හෙ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති හොති. නාමරූපපච්චයා සළායතනං; සළායතනපච්චයා ඵස්සො; ඵස්සපච්චයා වෙදනා…පෙ.… තණ්හා… උපාදානං… භවො… ජාති… ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති''.

''නො චෙ, භික්ඛවෙ, චෙතෙති නො චෙ පකප්පෙති, අථ චෙ අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති. තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරූළ්හෙ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති හොති. නාමරූපපච්චයා සළායතනං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

''යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, නො චෙව චෙතෙති නො ච පකප්පෙති නො ච අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං න හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ අසති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. තදප්පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ අවිරූළ්හෙ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති න හොති. නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී''ති. නවමං.

10. තතියචෙතනාසුත්තං

40. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''යඤ්ච , භික්ඛවෙ, චෙතෙති යඤ්ච පකප්පෙති යඤ්ච අනුසෙති ආරම්මණමෙතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති. තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරූළ්හෙ නති හොති. නතියා සති ආගතිගති හොති. ආගතිගතියා සති චුතූපපාතො හොති. චුතූපපාතෙ සති ආයතිං ජාතිජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති''.

''නො චෙ, භික්ඛවෙ, චෙතෙති නො චෙ පකප්පෙති අථ චෙ අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ සති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස හොති. තස්මිං පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ විරූළ්හෙ නති හොති. නතියා සති ආගතිගති හොති. ආගතිගතියා සති චුතූපපාතො හොති. චුතූපපාතෙ සති ආයතිං ජාතිජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

''යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, නො චෙව චෙතෙති නො ච පකප්පෙති නො ච අනුසෙති, ආරම්මණමෙතං න හොති විඤ්ඤාණස්ස ඨිතියා. ආරම්මණෙ අසති පතිට්ඨා විඤ්ඤාණස්ස න හොති. තදප්පතිට්ඨිතෙ විඤ්ඤාණෙ අවිරූළ්හෙ නති න හොති. නතියා අසති ආගතිගති න හොති. ආගතිගතියා අසති චුතූපපාතො න හොති. චුතූපපාතෙ අසති ආයතිං ජාති ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී''ති. දසමං.

කළාරඛත්තියවග්ගො චතුත්ථො.

තස්සුද්දානං –

භූතමිදං කළාරඤ්ච, දුවෙ ච ඤාණවත්ථූනි;
අවිජ්ජාපච්චයා ච ද්වෙ, නතුම්හා චෙතනා තයොති.

5. ගහපතිවග්ගො

1. පඤ්චවෙරභයසුත්තං

41. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො අනාථපිණ්ඩිකො ගහපති යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො අනාථපිණ්ඩිකං ගහපතිං භගවා එතදවොච –

''යතො ඛො, ගහපති, අරියසාවකස්ස පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති, චතූහි ච සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අරියො චස්ස ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො, සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – 'ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො'''ති.

‘‘කතමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති? යං, ගහපති, පාණාතිපාතී පාණාතිපාතපච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති, පාණාතිපාතා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති.

‘‘යං, ගහපති, අදින්නාදායී අදින්නාදානපච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති, අදින්නාදානා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති.

‘‘යං , ගහපති, කාමෙසුමිච්ඡාචාරී කාමෙසුමිච්ඡාචාරපච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති.

‘‘යං, ගහපති, මුසාවාදී මුසාවාදපච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති, මුසාවාදා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති.

‘‘යං, ගහපති, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨායී සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානපච්චයා දිට්ඨධම්මිකම්පි භයං වෙරං පසවති, සම්පරායිකම්පි භයං වෙරං පසවති, චෙතසිකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතස්ස එවං තං භයං වෙරං වූපසන්තං හොති. ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති.

‘‘කතමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති? ඉධ, ගහපති, අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදූ අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි සත්ථා දෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා’’’ති.

‘‘ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහී’’’ති.

‘‘සඞ්ඝෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති – ‘සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, උජුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, ඤායප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො, සාමීචිප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො , යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝො ආහුනෙය්‍යො පාහුනෙය්‍යො දක්ඛිණෙය්‍යො අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා’’’ති.

‘‘අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි අච්ඡිද්දෙහි අසබලෙහි අකම්මාසෙහි භුජිස්සෙහි විඤ්ඤුප්පසත්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති.

‘‘කතමො චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො? ඉධ, ගහපති, අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදඤ්ඤෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති – ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති; ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති. යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති. අයමස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො.

‘‘යතො ඛො, ගහපති, අරියසාවකස්ස ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති, ඉමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අයඤ්චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො, සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’’ති.

2. දුතියපඤ්චවෙරභයසුත්තං

42. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති, චතූහි ච සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අරියො චස්ස ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො, සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’’ති.

‘‘කතමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති? යං, භික්ඛවෙ, පාණාතිපාතී …පෙ…. යං, භික්ඛවෙ, අදින්නාදායී…පෙ…. යං, භික්ඛවෙ, කාමෙසුමිච්ඡාචාරී… යං, භික්ඛවෙ, මුසාවාදී… යං, භික්ඛවෙ,

සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨායී…පෙ…. ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති.

‘‘කතමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො බුද්ධෙ…පෙ…. ධම්මෙ… සඞ්ඝෙ… අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති. ඉමෙහි චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති.

‘‘කතමො චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො ? ඉධ, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදඤ්ඤෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති…පෙ…. අයමස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො.

‘‘යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස ඉමානි පඤ්ච භයානි වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති, ඉමෙහි ච චතූහි සොතාපත්තියඞ්ගෙහි සමන්නාගතො හොති, අයඤ්චස්ස අරියො ඤායො පඤ්ඤාය සුදිට්ඨො හොති සුප්පටිවිද්ධො, සො ආකඞ්ඛමානො අත්තනාව අත්තානං බ්‍යාකරෙය්‍ය – ‘ඛීණනිරයොම්හි ඛීණතිරච්ඡානයොනි ඛීණපෙත්තිවිසයො ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතො, සොතාපන්නොහමස්මි අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො’’’ති. දුතියං.

3. දුක්ඛසුත්තං

43. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දුක්ඛස්ස , භික්ඛවෙ, සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස සමුදයො? චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස සමුදයො.

‘‘සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති සොතවිඤ්ඤාණං…පෙ…. ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච…පෙ…. ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච…පෙ…. කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච…පෙ…. මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස සමුදයො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස අත්ථඞ්ගමො? චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස අත්ථඞ්ගමො.

‘‘සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති සොතවිඤ්ඤාණං…පෙ…. ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච…පෙ…. ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච…පෙ…. කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච…පෙ…. මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. තතියං.

4. ලොකසුත්තං

44. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ලොකස්ස, භික්ඛවෙ, සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, ලොකස්ස සමුදයො? චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, ලොකස්ස සමුදයො.

‘‘සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච…පෙ…. ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච… ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච… කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච… මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා…පෙ…. ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, ලොකස්ස සමුදයො.

‘‘කතමො ච, භික්ඛවෙ, ලොකස්ස අත්ථඞ්ගමො? චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, ලොකස්ස අත්ථඞ්ගමො.

‘‘සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච…පෙ…. ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච… ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච… කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච… මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. අයං ඛො, භික්ඛවෙ, ලොකස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. චතුත්ථං.

5. ඤාතිකසුත්තං

45. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා ඤාතිකෙ විහරති ගිඤ්ජකාවසථෙ. අථ ඛො භගවා රහොගතො පටිසල්ලානො ඉමං ධම්මපරියායං අභාසි –

‘‘චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච…පෙ…. ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච… ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච… කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච… මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච…පෙ…. මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං. තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඵස්සපච්චයා වෙදනා; වෙදනාපච්චයා තණ්හා. තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති.

තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවතො උපස්සුති [උපස්සුතිං (සී. පී.)] ඨිතො හොති. අද්දසා ඛො භගවා තං භික්ඛුං උපස්සුති ඨිතං. දිස්වාන තං භික්ඛුං එතදවොච – ‘‘අස්සොසි නො ත්වං, භික්ඛු, ඉමං ධම්මපරියාය’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති. ‘‘උග්ගණ්හාහි ත්වං, භික්ඛු, ඉමං ධම්මපරියායං; පරියාපුණාහි ත්වං, භික්ඛු, ඉමං ධම්මපරියායං; ධාරෙහි ත්වං, භික්ඛු, ඉමං ධම්මපරියායං. අත්ථසංහිතො අයං [අත්ථසංහිතොයං (සී. ස්‍යා. කං.), අත්ථසංහිතායං (පී. ක.)], භික්ඛු, ධම්මපරියායො ආදිබ්‍රහ්මචරියකො’’ති. පඤ්චමං.

6. අඤ්ඤතරබ්‍රාහ්මණසුත්තං

46. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, සො කරොති සො පටිසංවෙදයතී’’ති? ‘‘‘සො කරොති සො පටිසංවෙදයතී’ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අයමෙකො අන්තො’’.

‘‘කිං පන, භො ගොතම, අඤ්ඤො කරොති, අඤ්ඤො පටිසංවෙදයතී’’ති? ‘‘‘අඤ්ඤො කරොති, අඤ්ඤො පටිසංවෙදයතී’ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අයං දුතියො අන්තො. එතෙ තෙ, බ්‍රාහ්මණ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො …පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති.

එවං වුත්තෙ, සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං, භො ගොතම, අභික්කන්තං, භො ගොතම, …පෙ…. උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. ඡට්ඨං.

7. ජාණුස්සොණිසුත්තං

47. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ජාණුස්සොණි බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ජාණුස්සොණි බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘කිං නු ඛො, භො, ගොතම, සබ්බමත්ථී’’ති? ‘‘‘සබ්බමත්ථී’ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අයමෙකො අන්තො’’.

‘‘කිං පන, භො ගොතම, සබ්බං නත්ථී’’ති? ‘‘‘සබ්බං නත්ථී’ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අයං දුතියො අන්තො. එතෙ තෙ, බ්‍රාහ්මණ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති.

එවං වුත්තෙ, ජාණුස්සොණි බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං භො ගොතම…පෙ…. පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. සත්තමං.

8. ලොකායතිකසුත්තං

48. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ලොකායතිකො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා…පෙ…. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ලොකායතිකො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච –

‘‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, සබ්බමත්ථී’’ති? ‘‘‘සබ්බමත්ථී’ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, ජෙට්ඨමෙතං ලොකායතං’’.

‘‘කිං පන, භො ගොතම, සබ්බං නත්ථී’’ති? ‘‘‘සබ්බං නත්ථී’ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, දුතියමෙතං ලොකායතං’’.

‘‘කිං නු ඛො, භො ගොතම, සබ්බමෙකත්ත’’න්ති? ‘‘‘සබ්බමෙකත්ත’න්ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, තතියමෙතං ලොකායතං’’.

‘‘කිං පන, භො ගොතම, සබ්බං පුථුත්ත’’න්ති? ‘‘‘සබ්බං පුථුත්ත’න්ති ඛො, බ්‍රාහ්මණ, චතුත්ථමෙතං ලොකායතං’’.

‘‘එතෙ තෙ, බ්‍රාහ්මණ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣෙන තථාගතො ධම්මං දෙසෙති – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති.

එවං වුත්තෙ, ලොකායතිකො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අභික්කන්තං, භො ගොතම…පෙ…. අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත’’න්ති. අට්ඨමං.

9. අරියසාවකසුත්තං

49. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘න , භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස එවං හොති – ‘කිං නු ඛො කිස්මිං සති කිං හොති, කිස්සුප්පාදා කිං උප්පජ්ජති? (කිස්මිං සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, කිස්මිං සති විඤ්ඤාණං හොති,) [( ) එත්ථන්තරෙ පාඨා කෙසුචි පොත්ථකෙසු න දිස්සන්තීති සී. පී. පොත්ථකෙසු දස්සිතා. තථා සති අනන්තරසුත්තටීකාය සමෙති] කිස්මිං සති නාමරූපං හොති, කිස්මිං සති සළායතනං හොති, කිස්මිං සති ඵස්සො හොති, කිස්මිං සති වෙදනා හොති, කිස්මිං සති තණ්හා හොති, කිස්මිං සති උපාදානං හොති, කිස්මිං සති භවො හොති, කිස්මිං සති ජාති හොති, කිස්මිං සති ජරාමරණං හොතී’’’ති?

‘‘අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස අපරප්පච්චයා ඤාණමෙවෙත්ථ හොති – ‘ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. (අවිජ්ජාය සති සඞ්ඛාරා හොන්ති; සඞ්ඛාරෙසු සති විඤ්ඤාණං හොති;) [( ) එත්ථකෙසු පාඨා කෙසුචි පොත්ථකෙසු න දිස්සන්තීති සී. පී. පොත්ථකෙසු දස්සිතා. තථා සති අනන්තරසුත්තටීකාය සමෙති] විඤ්ඤාණෙ සති නාමරූපං හොති; නාමරූපෙ සති සළායතනං හොති ; සළායතනෙ සති ඵස්සො හොති; ඵස්සෙ සති වෙදනා හොති; වෙදනාය සති තණ්හා හොති; තණ්හාය සති උපාදානං හොති; උපාදානෙ සති භවො හොති; භවෙ සති ජාති හොති; ජාතියා සති ජරාමරණං හොතී’ති. සො එවං පජානාති – ‘එවමයං ලොකො සමුදයතී’’’ති.

‘‘න , භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස එවං හොති – ‘කිං නු ඛො කිස්මිං අසති කිං න හොති, කිස්ස නිරොධා කිං නිරුජ්ඣති? (කිස්මිං අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති, කිස්මිං අසති විඤ්ඤාණං න හොති,) [( ) එත්ථන්තරෙ පාඨාපි

තත්ථ තථෙව දස්සිතා] කිස්මිං අසති නාමරූපං න හොති, කිස්මිං අසති සළායතනං න හොති, කිස්මිං අසති ඵස්සො න හොති, කිස්මිං අසති වෙදනා න හොති, කිස්මිං අසති තණ්හා න හොති, කිස්මිං අසති උපාදානං න හොති, කිස්මිං අසති භවො න හොති, කිස්මිං අසති ජාති න හොති, කිස්මිං අසති ජරාමරණං න හොතී'''ති?

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස අපරප්පච්චයා ඤාණමෙවෙත්ථ හොති – 'ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති. (අවිජ්ජාය අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති; සඞ්ඛාරෙසු අසති විඤ්ඤාණං න හොති;) [( ) එත්ථන්තරෙ පාඨාපි තත්ථ තථෙව දස්සිතා] විඤ්ඤාණෙ අසති නාමරූපං න හොති; නාමරූපෙ අසති සළායතනං න හොති…පෙ…. භවො න හොති… ජාති න හොති… ජාතියා අසති ජරාමරණං න හොතී'ති. සො එවං පජානාති – 'එවමයං ලොකො නිරුජ්ඣතී'''ති.

''යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො එවං ලොකස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච යථාභූතං පජානාති, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතිපි…පෙ…. අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨති ඉතිපී''ති. නවමං.

10. දුතියඅරියසාවකසුත්තං

50. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''න, භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස එවං හොති – 'කිං නු ඛො කිස්මිං සති කිං හොති, කිස්සුප්පාදා කිං උප්පජ්ජති? කිස්මිං සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, කිස්මිං සති විඤ්ඤාණං හොති, කිස්මිං සති නාමරූපං හොති, කිස්මිං සති සළායතනං හොති, කිස්මිං සති ඵස්සො හොති, කිස්මිං සති වෙදනා හොති, කිස්මිං සති තණ්හා හොති, කිස්මිං සති උපාදානං හොති, කිස්මිං සති භවො හොති, කිස්මිං සති ජාති හොති, කිස්මිං සති ජරාමරණං හොතී'''ති?

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස අපරප්පච්චයා ඤාණමෙවෙත්ථ හොති – 'ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති. අවිජ්ජාය සති සඞ්ඛාරා හොන්ති; සඞ්ඛාරෙසු සති විඤ්ඤාණං හොති; විඤ්ඤාණෙ සති නාමරූපං හොති; නාමරූපෙ සති සළායතනං හොති; සළායතනෙ සති ඵස්සො හොති; ඵස්සෙ සති වෙදනා හොති ; වෙදනාය සති තණ්හා හොති; තණ්හාය සති උපාදානං හොති; උපාදානෙ සති භවො හොති; භවෙ සති ජාති හොති; ජාතියා සති ජරාමරණං හොතී'ති. සො එවං පජානාති – 'එවමයං ලොකො සමුදයතී'''ති.

''න, භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස එවං හොති – 'කිං නු ඛො කිස්මිං අසති කිං න හොති, කිස්ස නිරොධා කිං නිරුජ්ඣති? කිස්මිං අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති, කිස්මිං අසති විඤ්ඤාණං න හොති, කිස්මිං අසති නාමරූපං න හොති, කිස්මිං අසති සළායතනං න හොති, කිස්මිං අසති ඵස්සො න හොති, කිස්මිං අසති වෙදනා න හොති, කිස්මිං අසති තණ්හා න හොති…පෙ…. උපාදානං… භවො… ජාති… කිස්මිං අසති ජරාමරණං න හොතී'''ති?

''අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සුතවතො අරියසාවකස්ස අපරප්පච්චයා ඤාණමෙවෙත්ථ හොති – 'ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති. අවිජ්ජාය අසති සඞ්ඛාරා න හොන්ති; සඞ්ඛාරෙසු අසති විඤ්ඤාණං න හොති; විඤ්ඤාණෙ අසති නාමරූපං න හොති; නාමරූපෙ අසති සළායතනං න හොති…පෙ…. ජාතියා අසති ජරාමරණං න හොතී'ති. සො එවං පජානාති – 'එවමයං ලොකො නිරුජ්ඣතී'''ති.

''යතො ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො එවං ලොකස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච යථාභූතං පජානාති, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො දිට්ඨිසම්පන්නො ඉතිපි, දස්සනසම්පන්නො ඉතිපි, ආගතො ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, පස්සති ඉමං සද්ධම්මං ඉතිපි, සෙක්ඛෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො ඉතිපි , සෙක්ඛාය විජ්ජාය සමන්නාගතො ඉතිපි, ධම්මසොතං සමාපන්නො ඉතිපි, අරියො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො ඉතිපි, අමතද්වාරං ආහච්ච තිට්ඨති ඉතිපී''ති. දසමං.

ගහපතිවග්ගො පඤ්චමො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ පඤ්චවෙරභයා වුත්තා, දුක්ඛං ලොකො ච ඤාතිකං;
අඤ්ඤතරං ජාණුස්සොණි ච, ලොකායතිකෙන අට්ඨමං;
ද්වෙ අරියසාවකා වුත්තා, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

6. දුක්ඛවග්ගො

1. පරිවීමංසනසුත්තං

51. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''භික්ඛවො''ති. ''භදන්තෙ''ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කිත්තාවතා නු ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පරිවීමංසමානො පරිවීමංසෙය්‍ය සබ්බසො සම්මා දුක්ඛක්ඛයායා’’ති? ‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා . සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තංයෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ, භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පරිවීමංසමානො පරිවීමංසති – ‘යං ඛො ඉදං අනෙකවිධං නානප්පකාරකං දුක්ඛං ලොකෙ උප්පජ්ජති ජරාමරණං; ඉදං නු ඛො දුක්ඛං කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං? කිස්මිං සති ජරාමරණං හොති, කිස්මිං අසති ජරාමරණං න හොතී’ති? සො පරිවීමංසමානො එවං පජානාති – ‘යං ඛො ඉදං අනෙකවිධං නානප්පකාරකං දුක්ඛං ලොකෙ උප්පජ්ජති ජරාමරණං, ඉදං ඛො දුක්ඛං ජාතිනිදානං ජාතිසමුදයං ජාතිජාතිකං ජාතිප්පභවං. ජාතියා සති ජරාමරණං හොති, ජාතියා අසති ජරාමරණං න හොතී’’’ති.

‘‘සො ජරාමරණඤ්ච පජානාති, ජරාමරණසමුදයඤ්ච පජානාති, ජරාමරණනිරොධඤ්ච පජානාති, යා ච ජරාමරණනිරොධසාරුප්පගාමිනී පටිපදා තඤ්ච පජානාති, තථා පටිපන්නො ච හොති අනුධම්මචාරී; අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය පටිපන්නො ජරාමරණනිරොධාය.

‘‘අථාපරං පරිවීමංසමානො පරිවීමංසති – ‘ජාති පනායං කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා, කිස්මිං සති ජාති හොති, කිස්මිං අසති ජාති න හොතී’ති? සො පරිවීමංසමානො එවං පජානාති – ‘ජාති භවනිදානා භවසමුදයා භවජාතිකා භවප්පභවා; භවෙ සති ජාති හොති, භවෙ අසති ජාති න හොතී’’’ති.

‘‘සො ජාතිඤ්ච පජානාති, ජාතිසමුදයඤ්ච පජානාති, ජාතිනිරොධඤ්ච පජානාති, යා ච ජාතිනිරොධසාරුප්පගාමිනී පටිපදා තඤ්ච පජානාති, තථා පටිපන්නො ච හොති අනුධම්මචාරී; අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය පටිපන්නො ජාතිනිරොධාය.

‘‘අථාපරං පරිවීමංසමානො පරිවීමංසති – ‘භවො පනායං කිංනිදානො…පෙ.… උපාදානං පනිදං කිංනිදානං… තණ්හා පනායං කිංනිදානා… වෙදනා… ඵස්සො… සළායතනං පනිදං කිංනිදානං… නාමරූපං පනිදං… විඤ්ඤාණං පනිදං… සඞ්ඛාරා පනිමෙ කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා; කිස්මිං සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, කිස්මිං අසති සඞ්ඛාරා න හොන්තී’ති? සො පරිවීමංසමානො එවං පජානාති – ‘සඞ්ඛාරා අවිජ්ජානිදානා අවිජ්ජාසමුදයා අවිජ්ජාජාතිකා අවිජ්ජාපභවා; අවිජ්ජාය සති සඞ්ඛාරා හොන්ති, අවිජ්ජාය අසති සඞ්ඛාරා න හොන්තී’’’ති.

‘‘සො සඞ්ඛාරෙ ච පජානාති, සඞ්ඛාරසමුදයඤ්ච පජානාති, සඞ්ඛාරනිරොධඤ්ච පජානාති, යා ච සඞ්ඛාරනිරොධසාරුප්පගාමිනී පටිපදා තඤ්ච පජානාති, තථා පටිපන්නො ච හොති අනුධම්මචාරී ; අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය පටිපන්නො සඞ්ඛාරනිරොධාය.

‘‘අවිජ්ජාගතො යං, භික්ඛවෙ, පුරිසපුග්ගලො පුඤ්ඤං චෙ සඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති, පුඤ්ඤූපගං හොති විඤ්ඤාණං. අපුඤ්ඤං චෙ සඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති, අපුඤ්ඤූපගං හොති විඤ්ඤාණං. ආනෙඤ්ජං චෙ සඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති ආනෙඤ්ජූපගං හොති විඤ්ඤාණං. යතො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අවිජ්ජා පහීනා හොති විජ්ජා උප්පන්නා, සො අවිජ්ජාවිරාගා විජ්ජුප්පාදා නෙව පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති න අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති න ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොති. අනභිසඞ්ඛරොන්තො අනභිසඤ්චෙතයන්තො න කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති; අනුපාදියං න පරිතස්සති, අපරිතස්සං පච්චත්තඤ්ඤෙව පරිනිබ්බායති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාති.

‘‘සො සුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, සා අනිච්චාති පජානාති, අනජ්ඣොසිතාති පජානාති, අනභිනන්දිතාති පජානාති. දුක්ඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, සා අනිච්චාති පජානාති, අනජ්ඣොසිතාති පජානාති, අනභිනන්දිතාති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, සා අනිච්චාති පජානාති, අනජ්ඣොසිතාති පජානාති, අනභිනන්දිතාති පජානාති. සො සුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති. දුක්ඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං [තං වෙදනං (සී. පී.), වෙදනං (ක.)] වෙදයති. අදුක්ඛමසුඛං චෙ වෙදනං වෙදයති, විසංයුත්තො නං වෙදයති.

‘‘සො කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාති, ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාති. කායස්ස භෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානි අනභිනන්දිතානි සීතීභවිස්සන්ති, සරීරානි අවසිස්සන්තීති පජානාති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො කුම්භකාරපාකා උණ්හං කුම්භං උද්ධරිත්වා සමෙ භූමිභාගෙ පටිසිස්සෙය්‍ය [පටිවිසෙය්‍ය (සී.), පතිට්ඨපෙය්‍ය (ස්‍යා. කං. පී.), පටිසෙවෙය්‍ය (ටීකා)]. තත්‍ර යායං උස්මා සා තත්ථෙව වූපසමෙය්‍ය, කපල්ලානි අවසිස්සෙය්‍යුං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො කායපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාති, ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයමානො ජීවිතපරියන්තිකං වෙදනං වෙදයාමීති පජානාති. කායස්ස භෙදා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානි අනභිනන්දිතානි සීතීභවිස්සන්ති, සරීරානි අවසිස්සන්තීති පජානාති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු ඛො ඛීණාසවො භික්ඛු පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං වා අභිසඞ්ඛරෙය්‍ය අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං වා අභිසඞ්ඛරෙය්‍ය ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරං වා අභිසඞ්ඛරෙය්‍යා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන සඞ්ඛාරෙසු අසති, සඞ්ඛාරනිරොධා අපි නු ඛො විඤ්ඤාණං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන විඤ්ඤාණෙ අසති, විඤ්ඤාණනිරොධා අපි නු ඛො නාමරූපං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන නාමරූපෙ අසති, නාමරූපනිරොධා අපි නු ඛො සළායතනං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන සළායතනෙ අසති, සළායතනනිරොධා අපි නු ඛො ඵස්සො පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන ඵස්සෙ අසති, ඵස්සනිරොධා අපි නු ඛො වෙදනා පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන වෙදනාය අසති, වෙදනානිරොධා අපි නු ඛො තණ්හා පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන තණ්හාය අසති, තණ්හානිරොධා අපි නු ඛො උපාදානං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන උපාදානෙ අසති, උපාදානනිරොධා අපි නු ඛො භවො පඤ්ඤායෙථා’’ති. ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන භවෙ අසති, භවනිරොධා අපි නු ඛො ජාති පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බසො වා පන ජාතියා අසති, ජාතිනිරොධා අපි නු ඛො ජරාමරණං පඤ්ඤායෙථා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛවෙ, එවමෙතං, භික්ඛවෙ, නෙතං අඤ්ඤථා. සද්දහථ මෙ තං, භික්ඛවෙ, අධිමුච්චථ, නික්කඞ්ඛා එත්ථ හොථ නිබ්බිචිකිච්ඡා. එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා’’ති. පඨමං.

2. උපාදානසුත්තං

52. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘උපාදානියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, දසන්නං වා කට්ඨවාහානං වීසාය වා කට්ඨවාහානං තිංසාය වා කට්ඨවාහානං චත්තාරීසාය වා කට්ඨවාහානං මහාඅග්ගික්ඛන්ධො ජලෙය්‍ය. තත්‍ර පුරිසො කාලෙන කාලං සුක්ඛානි චෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය, සුක්ඛානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය, සුක්ඛානි ච කට්ඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාඅග්ගික්ඛන්ධො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං ජලෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘උපාදානියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, දසන්නං වා කට්ඨවාහානං වීසාය වා තිංසාය වා චත්තාරීසාය වා කට්ඨවාහානං මහාඅග්ගික්ඛන්ධො ජලෙය්‍ය; තත්‍ර පුරිසො න කාලෙන කාලං සුක්ඛානි චෙව තිණානි පක්ඛිපෙය්‍ය, න සුක්ඛානි ච ගොමයානි පක්ඛිපෙය්‍ය, න සුක්ඛානි ච කට්ඨානි පක්ඛිපෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාඅග්ගික්ඛන්ධො පුරිමස්ස ච උපාදානස්ස පරියාදානා අඤ්ඤස්ස ච අනුපහාරා [අනුපාහාරා (පී.)] අනාහාරො නිබ්බායෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති, තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ. … එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. දුතියං.

3. සංයොජනසුත්තං

53. සාවත්ථියං විහරති …පෙ…. ‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, තෙලඤ්ච පටිච්ච වට්ටිඤ්ච පටිච්ච තෙලප්පදීපො ඣායෙය්‍ය. තත්‍ර පුරිසො කාලෙන කාලං තෙලං ආසිඤ්චෙය්‍ය වට්ටිං උපසංහරෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, තෙලප්පදීපො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං ජලෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති ; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, තෙලඤ්ච පටිච්ච වට්ටිඤ්ච පටිච්ච තෙලප්පදීපො ඣායෙය්‍ය. තත්‍ර පුරිසො න කාලෙන කාලං තෙලං ආසිඤ්චෙය්‍ය න වට්ටිං උපසංහරෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, තෙලප්පදීපො පුරිමස්ස ච උපාදානස්ස පරියාදානා අඤ්ඤස්ස ච අනුපහාරා අනාහාරො නිබ්බායෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. තතියං.

4. දුතියසංයොජනසුත්තං

54. සාවත්ථියං විහරති …පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, තෙලඤ්ච පටිච්ච වට්ටිඤ්ච පටිච්ච තෙලප්පදීපො ඣායෙය්‍ය. තත්‍ර පුරිසො කාලෙන කාලං තෙලං ආසිඤ්චෙය්‍ය වට්ටිං උපසංහරෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, තෙලප්පදීපො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං ජලෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, තෙලඤ්ච පටිච්ච වට්ටිඤ්ච පටිච්ච තෙලප්පදීපො ඣායෙය්‍ය. තත්‍ර පුරිසො න කාලෙන කාලං තෙලං ආසිඤ්චෙය්‍ය න වට්ටිං උපසංහරෙය්‍ය . එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, තෙලප්පදීපො පුරිමස්ස ච උපාදානස්ස පරියාදානා අඤ්ඤස්ස ච අනුපහාරා අනාහාරො නිබ්බායෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. චතුත්ථං.

5. මහාරුක්ඛසුත්තං

55. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘උපාදානියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. තස්ස යානි චෙව මූලානි අධොගමානි, යානි ච තිරියඞ්ගමානි, සබ්බානි තානි උද්ධං ඔජං අභිහරන්ති. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘උපාදානියෙසු , භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං [කුදාලපිටකං (අඤ්ඤත්ථ)] ආදාය. සො තං රුක්ඛං මූලෙ ඡින්දෙය්‍ය, මූලං ඡින්දිත්වා පලිඛණෙය්‍ය [පලිංඛණෙය්‍ය (පී. ක.)], පලිඛණිත්වා මූලානි උද්ධරෙය්‍ය අන්තමසො උසීරනාළිමත්තානිපි. සො තං රුක්ඛං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දෙය්‍ය, ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ඵාලෙය්‍ය, ඵාලෙත්වා සකලිකං සකලිකං කරෙය්‍ය, සකලිකං සකලිකං කරිත්වා වාතාතපෙ විසොසෙය්‍ය; වාතාතපෙ විසොසෙත්වා අග්ගිනා ඩහෙය්‍ය, අග්ගිනා ඩහෙත්වා මසිං කරෙය්‍ය, මසිං කරිත්වා මහාවාතෙ වා ඔඵුණෙය්‍ය [ඔපුනෙය්‍ය (සී. පී.), ඔඵුනෙය්‍ය (ස්‍යා. කං. ක.)] නදියා වා සීඝසොතාය පවාහෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො උච්ඡින්නමූලො අස්ස තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො [අනභාවකතො (සී.), අනභාවඞ්ගතො (ස්‍යා. කං.)] ආයතිං අනුප්පාදධම්මො. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියමහාරුක්ඛසුත්තං

56. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. තස්ස යානි චෙව මූලානි අධොගමානි, යානි ච තිරියඞ්ගමානි , සබ්බානි තානි උද්ධං ඔජං අභිහරන්ති. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං …පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං ආදාය. සො තං රුක්ඛං මූලෙ ඡින්දෙය්‍ය, මූලෙ ඡෙත්වා පලිඛණෙය්‍ය, පලිඛණිත්වා මූලානි උද්ධරෙය්‍ය…පෙ…. නදියා වා සීඝසොතාය පවාහෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො උච්ඡින්නමූලො අස්ස තාලාවත්ථුකතො අනභාවඞ්කතො ආයතිං

අනුප්පාදධම්මො. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. තරුණරුක්ඛසුත්තං

57. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, තරුණො රුක්ඛො. තස්ස පුරිසො කාලෙන කාලං මූලානි පලිමජ්ජෙය්‍ය [පලිසන්නෙය්‍ය (සී.), පලිසජ්ජෙය්‍ය (स्या. කං. පී.), පලිපට්ටෙය්‍ය (ක.), පලිසන්දෙය්‍ය, පලිබන්ධෙය්‍ය (ටීකානුරූපං)] කාලෙන කාලං පංසුං දදෙය්‍ය, කාලෙන කාලං උදකං දදෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, තරුණො රුක්ඛො තදාහාරො තදුපාදානො වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, තරුණො රුක්ඛො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං ආදාය…පෙ…. නදියා වා සීඝසොතාය පවාහෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, තරුණො රුක්ඛො උච්ඡින්නමූලො අස්ස තාලාවත්ථුකතො අනභාවඞ්කතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. සත්තමං.

8. නාමරූපසුත්තං

58. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො නාමරූපස්ස අවක්කන්ති හොති. නාමරූපපච්චයා සළායතනං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. තස්ස යානි චෙව මූලානි අධොගමානි, යානි ච තිරියඞ්ගමානි, සබ්බානි තානි උද්ධං ඔජං අභිහරන්ති. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො නාමරූපස්ස අවක්කන්ති හොති…පෙ….

‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො නාමරූපස්ස අවක්කන්ති න හොති. නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං ආදාය…පෙ…. ආයතිං අනුප්පාදධම්මො. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො නාමරූපස්ස අවක්කන්ති න හොති. නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. අට්ඨමං.

9. විඤ්ඤාණසුත්තං

59. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො විඤ්ඤාණස්ස අවක්කන්ති හොති. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. තස්ස යානි චෙව මූලානි …පෙ…. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො විඤ්ඤාණස්ස අවක්කන්ති හොති…පෙ….

‘‘සංයොජනියෙසු, භික්ඛවෙ, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො විඤ්ඤාණස්ස අවක්කන්ති න හොති. විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාරුක්ඛො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං ආදාය…පෙ…. ආයතිං අනුප්පාදධම්මො. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සංයොජනියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො විඤ්ඤාණස්ස

අවක්කන්ති න හොති. විඤ්ඤාණස්ස නිරොධා නාමරූපනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. නවමං.

10. නිදානසුත්තං

60. එකං සමයං භගවා කුරූසු විහරති කම්මාසධම්මං නාම කුරූනං නිගමො. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්ඡරියං, භන්තෙ, අබ්භුතං, භන්තෙ! යාව ගම්භීරො චායං, භන්තෙ, පටිච්චසමුප්පාදො ගම්භීරාවභාසො ච, අථ ච පන මෙ උත්තානකුත්තානකො විය ඛායතී’’ති.

‘‘මා හෙවං, ආනන්ද, මා හෙවං, ආනන්ද [මා හෙවං ආනන්ද අවච මා හෙවං ආනන්ද අවච (දී. නි. 2 මහානිදානසුත්තෙ)]! ගම්භීරො චායං, ආනන්ද, පටිච්චසමුප්පාදො ගම්භීරාවභාසො ච. එතස්ස, ආනන්ද, ධම්මස්ස අනනුබොධා අප්පටිවෙධා එවමයං පජා තන්තාකුලකජාතා කුලගණ්ඨිකජාතා [ගුළාගුණ්ඨිකජාතා (සී.), ගුළිගුණ්ඨිකජාතා (සයා. කං.)] මුඤ්ජපබ්බජභූතා [මුඤ්ජබබ්බජභූතා (සී.)] අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං සංසාරං නාතිවත්තති.

‘‘උපාදානියෙසු, ආනන්ද, ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං; උපාදානපච්චයා භවො; භවපච්චයා ජාති; ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, ආනන්ද, මහාරුක්ඛො. තස්ස යානි චෙව මූලානි අධොගමානි, යානි ච තිරියඞ්ගමානි, සබ්බානි තානි උද්ධං ඔජං අභිහරන්ති. එවඤ්හි සො, ආනන්ද, මහාරුක්ඛො තදාහාරො තදුපාදානො චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, ආනන්ද, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු අස්සාදානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා පවඩ්ඪති. තණ්හාපච්චයා උපාදානං ; උපාදානපච්චයා භවො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

‘‘උපාදානියෙසු, ආනන්ද, ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , ආනන්ද, මහාරුක්ඛො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය කුද්දාලපිටකං ආදාය. සො තං රුක්ඛං මූලෙ ඡින්දෙය්‍ය, මූලෙ ඡෙත්වා පලිඛණෙය්‍ය, පලිඛණිත්වා මූලානි උද්ධරෙය්‍ය අන්තමසො උසීරනාළිමත්තානිපි. සො තං රුක්ඛං ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දෙය්‍ය. ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ඵාලෙය්‍ය; ඵාලෙත්වා සකලිකං සකලිකං කරෙය්‍ය, සකලිකං සකලිකං කරිත්වා වාතාතපෙ විසොසෙය්‍ය, වාතාතපෙ විසොසෙත්වා අග්ගිනා ඩහෙය්‍ය, අග්ගිනා ඩහෙත්වා මසිං කරෙය්‍ය, මසිං කරිත්වා මහාවාතෙ වා ඔපුණෙය්‍ය, නදියා වා සීඝසොතාය පවාහෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, ආනන්ද, මහාරුක්ඛො උච්ඡින්නමූලො අස්ස තාලාවත්ථුකතො අනභාවඞ්කතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො . එවමෙව ඛො, ආනන්ද, උපාදානියෙසු ධම්මෙසු ආදීනවානුපස්සිනො විහරතො තණ්හා නිරුජ්ඣති. තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධො; උපාදානනිරොධා භවනිරොධො; භවනිරොධා ජාතිනිරොධො; ජාතිනිරොධා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. දසමං.

දුක්ඛවග්ගො ඡට්ඨො.

තස්සුද්දානං –

පරිවීමංසනුපාදානං, ද්වෙ ච සංයොජනානි ච;
මහාරුක්ඛෙන ද්වෙ වුත්තා, තරුණෙන ච සත්තමං;
නාමරූපඤ්ච විඤ්ඤාණං, නිදානෙන ච තෙ දසාති.

7. මහාවග්ගො

1. අස්සුතවාසුත්තං

61. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ…පෙ…. ‘‘අස්සුතවා, භික්ඛවෙ, පුථුජ්ජනො ඉමස්මිං චාතුමහාභූතිකස්මිං කායස්මිං නිබ්බින්දෙය්‍යාපි විරජ්ජෙය්‍යාපි විමුච්චෙය්‍යාපි. තං කිස්ස හෙතු? [චාතුම්මහාභූතිකස්මිං (සී. සයා. කං.)] දිස්සති, භික්ඛවෙ [දිස්සති හි භික්ඛවෙ (සී. සයා. කං.)], ඉමස්ස චාතුමහාභූතිකස්ස කායස්ස ආචයොපි අපචයොපි ආදානම්පි නික්ඛෙපනම්පි. තස්මා තත්‍රාස්සුතවා පුථුජ්ජනො නිබ්බින්දෙය්‍යාපි විරජ්ජෙය්‍යාපි විමුච්චෙය්‍යාපි’’.

‘‘යඤ්ච ඛො එතං, භික්ඛවෙ, වුච්චති චිත්තං ඉතිපි, මනො ඉතිපි, විඤ්ඤාණං ඉතිපි, තත්‍රාස්සුතවා පුථුජ්ජනො නාලං නිබ්බින්දිතුං නාලං විරජ්ජිතුං නාලං විමුච්චිතුං. තං කිස්ස හෙතු? දීඝරත්තඤ්හෙතං, භික්ඛවෙ, අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස අජ්ඣොසිතං මමායිතං පරාමට්ඨං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති. තස්මා තත්‍රාස්සුතවා පුථුජ්ජනො නාලං නිබ්බින්දිතුං නාලං විරජ්ජිතුං නාලං විමුච්චිතුං.

‘‘වරං , භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො ඉමං චාතුමහාභූතිකං කායං අත්තතො උපගච්ඡෙය්‍ය, න ත්වෙව චිත්තං. තං කිස්ස හෙතු? දිස්සතායං, භික්ඛවෙ, චාතුමහාභූතිකො කායො එකම්පි වස්සං තිට්ඨමානො ද්වෙපි වස්සානි තිට්ඨමානො තීණිපි වස්සානි තිට්ඨමානො චත්තාරිපි වස්සානි තිට්ඨමානො පඤ්චපි වස්සානි තිට්ඨමානො දසපි වස්සානි තිට්ඨමානො වීසතිපි වස්සානි තිට්ඨමානො තිංසම්පි වස්සානි තිට්ඨමානො චත්තාරීසම්පි වස්සානි තිට්ඨමානො පඤ්ඤාසම්පි වස්සානි තිට්ඨමානො වස්සසතම්පි තිට්ඨමානො, භිය්‍යොපි තිට්ඨමානො.

‘‘යඤ්ච ඛො එතං, භික්ඛවෙ, වුච්චති චිත්තං ඉතිපි, මනො ඉතිපි, විඤ්ඤාණං ඉතිපි, තං රත්තියා ච දිවසස්ස ච අඤ්ඤදෙව උප්පජ්ජති අඤ්ඤං නිරුජ්ඣති. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මක්කටො අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො සාඛං ගණ්හති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යමිදං වුච්චති චිත්තං ඉතිපි, මනො ඉතිපි, විඤ්ඤාණං ඉතිපි, තං රත්තියා ච දිවසස්ස ච අඤ්ඤදෙව උප්පජ්ජති අඤ්ඤං නිරුජ්ඣති.

‘‘තත්‍ර, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදංයෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති – ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති; ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති – යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති.

‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. පඨමං.

2. දුතියඅස්සුතවාසුත්තං

62. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අස්සුතවා, භික්ඛවෙ, පුථුජ්ජනො ඉමස්මිං චාතුමහාභූතිකස්මිං කායස්මිං නිබ්බින්දෙය්‍යාපි විරජ්ජෙය්‍යාපි විමුච්චෙය්‍යාපි. තං කිස්ස හෙතු? දිස්සති, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස චාතුමහාභූතිකස්ස කායස්ස ආචයොපි අපචයොපි ආදානම්පි නික්ඛෙපනම්පි . තස්මා තත්‍රාස්සුතවා පුථුජ්ජනො නිබ්බින්දෙය්‍යාපි විරජ්ජෙය්‍යාපි විමුච්චෙය්‍යාපි. යඤ්ච ඛො එතං, භික්ඛවෙ, වුච්චති චිත්තං ඉතිපි, මනො ඉතිපි, විඤ්ඤාණං ඉතිපි, තත්‍රාස්සුතවා පුථුජ්ජනො නාලං නිබ්බින්දිතුං නාලං විරජ්ජිතුං නාලං විමුච්චිතුං. තං කිස්ස හෙතු? දීඝරත්තඤ්හෙතං, භික්ඛවෙ, අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස අජ්ඣොසිතං මමායිතං පරාමට්ඨං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’ති. තස්මා තත්‍රාස්සුතවා පුථුජ්ජනො නාලං නිබ්බින්දිතුං නාලං විරජ්ජිතුං නාලං විමුච්චිතුං’’.

‘‘වරං, භික්ඛවෙ, අස්සුතවා පුථුජ්ජනො ඉමං චාතුමහාභූතිකං කායං අත්තතො උපගච්ඡෙය්‍ය, න ත්වෙව චිත්තං. තං කිස්ස හෙතු? දිස්සතායං, භික්ඛවෙ, චාතුමහාභූතිකො කායො එකම්පි වස්සං තිට්ඨමානො ද්වෙපි වස්සානි තිට්ඨමානො තීණිපි වස්සානි තිට්ඨමානො චත්තාරිපි වස්සානි තිට්ඨමානො පඤ්චපි වස්සානි තිට්ඨමානො දසපි වස්සානි තිට්ඨමානො වීසතිපි වස්සානි තිට්ඨමානො තිංසම්පි වස්සානි තිට්ඨමානො චත්තාරීසම්පි වස්සානි තිට්ඨමානො පඤ්ඤාසම්පි වස්සානි තිට්ඨමානො වස්සසතම්පි තිට්ඨමානො, භිය්‍යොපි තිට්ඨමානො. යඤ්ච ඛො එතං, භික්ඛවෙ, වුච්චති චිත්තං ඉතිපි, මනො ඉතිපි, විඤ්ඤාණං ඉතිපි, තං රත්තියා ච දිවසස්ස ච අඤ්ඤදෙව උප්පජ්ජති අඤ්ඤං නිරුජ්ඣති.

‘‘තත්‍ර , භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදංයෙව සාධුකං යොනිසො මනසි කරොති – ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති; ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතී’ති. සුඛවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛවෙදනා. තස්සෙව සුඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා යං තජ්ජං වෙදයිතං සුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා සුඛවෙදනා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති. දුක්ඛවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති දුක්ඛවෙදනා. තස්සෙව දුක්ඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා යං තජ්ජං වෙදයිතං දුක්ඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා දුක්ඛවෙදනා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති. අදුක්ඛමසුඛවෙදනියං, භික්ඛවෙ, ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති අදුක්ඛමසුඛවෙදනා. තස්සෙව අදුක්ඛමසුඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා යං තජ්ජං වෙදයිතං අදුක්ඛමසුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා අදුක්ඛමසුඛවෙදනා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ද්වින්නං කට්ඨානං සඞ්ඝට්ටනසමොධානා උස්මා ජායති තෙජො අභිනිබ්බත්තති. තෙසංයෙව ද්වින්නං කට්ඨානං නානාකතවිනිබ්භොගා [නානාභාවාවිනික්ඛෙපා (සී. පී.) ම. නි. 3.357] යා තජ්ජා උස්මා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, සුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛවෙදනා. තස්සෙව

සුඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා යං තජ්ජං වෙදයිතං සුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා සුඛවෙදනා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති…පෙ…. අදුක්ඛමසුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති අදුක්ඛමසුඛවෙදනා. තස්සෙව අදුක්ඛමසුඛවෙදනියස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා යං තජ්ජං වෙදයිතං අදුක්ඛමසුඛවෙදනියං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා අදුක්ඛමසුඛවෙදනා සා නිරුජ්ඣති සා වූපසම්මති.

‘‘එවං පස්සං, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො ඵස්සෙපි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. දුතියං.

3. පුත්තමංසූපමසුත්තං

63. සාවත්ථියං …පෙ…. ‘‘චත්තාරොමෙ , භික්ඛවෙ, ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය . කතමෙ චත්තාරො? කබළීකාරො ආහාරො ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, ඵස්සො දුතියො, මනොසඤ්චෙතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුත්ථං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය’’.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, කබළීකාරො ආහාරො දට්ඨබ්බො? සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ ජායම්පතිකා [ජයම්පතිකා (සී. පී.) ටීකා ඔලොකෙතබ්බා] පරිත්තං සම්බලං ආදාය කන්තාරමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍යුං. තෙසමස්ස එකපුත්තකො පියො මනාපො. අථ ඛො තෙසං, භික්ඛවෙ, ද්වින්නං ජායම්පතිකානං කන්තාරගතානං යා පරිත්තා සම්බලමත්තා, සා පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය. සියා ච නෙසං කන්තාරාවසෙසො අනතිණ්ණො. අථ ඛො තෙසං, භික්ඛවෙ, ද්වින්නං ජායම්පතිකානං එවමස්ස – ‘අම්හාකං ඛො යා පරිත්තා සම්බලමත්තා සා පරික්ඛීණා පරියාදිණ්ණා [පරියාදින්නා (ස්‍යා. කං.)]. අත්ථි චායං කන්තාරාවසෙසො අනිත්තිණ්ණො [අනිත්ථිණ්ණො (සශා. කං.), අනතිණ්ණො (ක.)]. යංනූන මයං ඉමං එකපුත්තකං පියං මනාපං වධිත්වා වල්ලූරඤ්ච සොණ්ඩිකඤ්ච කරිත්වා පුත්තමංසානි ඛාදන්තා එවං තං කන්තාරාවසෙසං නිත්ථරෙය්‍යාම, මා සබ්බෙව තයො විනස්සිම්හා’ති. අථ ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, ද්වෙ ජායම්පතිකා තං එකපුත්තකං පියං මනාපං වධිත්වා වල්ලූරඤ්ච සොණ්ඩිකඤ්ච කරිත්වා පුත්තමංසානි ඛාදන්තා එවං තං කන්තාරාවසෙසං නිත්ථරෙය්‍යුං. තෙ පුත්තමංසානි චෙව ඛාදෙය්‍යුං, උරෙ ච පටිපිසෙය්‍යුං – ‘කහං, එකපුත්තක, කහං, එකපුත්තකා’ති.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, අපි නු තෙ දවාය වා ආහාරං ආහාරෙය්‍යුං, මදාය වා ආහාරං ආහාරෙය්‍යුං, මණ්ඩනාය වා ආහාරං ආහාරෙය්‍යුං, විභූසනාය වා ආහාරං ආහාරෙය්‍යු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘නනු තෙ, භික්ඛවෙ, යාවදෙව කන්තාරස්ස නිත්ථරණත්ථාය ආහාරං ආහාරෙය්‍යු’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘එවමෙව ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, කබළීකාරො ආහාරො දට්ඨබ්බො’’ති වදාමි. කබළීකාරෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ පඤ්චකාමගුණිකො රාගො පරිඤ්ඤාතො හොති. පඤ්චකාමගුණිකෙ රාගෙ පරිඤ්ඤාතෙ නත්ථි තං සංයොජනං යෙන සංයොජනෙන සංයුත්තො අරියසාවකො පුන ඉමං ලොකං ආගච්ඡෙය්‍ය.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ඵස්සාහාරො දට්ඨබ්බො? සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගාවී නිච්චම්මා කුට්ටං චෙ [කුඩ්ඩඤ්චෙ (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] නිස්සාය තිට්ඨෙය්‍ය. යෙ කුට්ටනිස්සිතා පාණා තෙ නං ඛාදෙය්‍යුං. රුක්ඛං චෙ නිස්සාය තිට්ඨෙය්‍ය, යෙ රුක්ඛනිස්සිතා පාණා තෙ නං ඛාදෙය්‍යුං. උදකං චෙ නිස්සාය තිට්ඨෙය්‍ය, යෙ උදකනිස්සිතා පාණා තෙ නං ඛාදෙය්‍යුං. ආකාසං චෙ නිස්සාය තිට්ඨෙය්‍ය, යෙ ආකාසනිස්සිතා පාණා තෙ නං ඛාදෙය්‍යුං. යං යදෙව හි සා, භික්ඛවෙ, ගාවී නිච්චම්මා නිස්සාය තිට්ඨෙය්‍ය, යෙ තන්නිස්සිතා [යෙ තන්නිස්සිතා තන්නිස්සිතා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] පාණා තෙ නං ඛාදෙය්‍යුං. එවමෙව ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ‘‘ඵස්සාහාරො දට්ඨබ්බො’’ති වදාමි. ඵස්සෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ තිස්සො වෙදනා පරිඤ්ඤාතා හොන්ති. තීසු වෙදනාසු පරිඤ්ඤාතාසු අරියසාවකස්ස නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිකරණීයන්ති [උත්තරිංකරණීයන්ති (සී. පී.)] වදාමි.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, මනොසඤ්චෙතනාහාරො දට්ඨබ්බො? සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, අඞ්ගාරකාසු සාධිකපොරිසා පුණ්ණා අඞ්ගාරානං වීතච්චිකානං වීතධූමානං. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ජීවිතුකාමො අමරිතුකාමො සුඛකාමො දුක්ඛප්පටිකූලො. තමෙනං ද්වෙ බලවන්තො පුරිසා නානාබාහාසු ගහෙත්වා තං අඞ්ගාරකාසුං උපකඩ්ඪෙය්‍යුං. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ආරකාවස්ස චෙතනා ආරකා පත්ථනා ආරකා පණිධි. තං කිස්ස හෙතු? එවඤ්හි, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස හොති – ‘ඉමං චාහං අඞ්ගාරකාසුං පපතිස්සාමි, තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡාමි මරණමත්තං වා දුක්ඛ’න්ති. එවමෙව ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ‘මනොසඤ්චෙතනාහාරො දට්ඨබ්බො’ති වදාමි. මනොසඤ්චෙතනාය, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ තිස්සො තණ්හා පරිඤ්ඤාතා හොන්ති. තීසු තණ්හාසු පරිඤ්ඤාතාසු අරියසාවකස්ස නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිකරණීයන්ති වදාමි.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණාහාරො දට්ඨබ්බො? සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙය්‍යුං – ‘අයං තෙ, දෙව, චොරො ආගුචාරී, ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි තං දණ්ඩං පණෙහී’ති. තමෙනං රාජා එවං වදෙය්‍ය – ‘ගච්ඡථ, භො, ඉමං පුරිසං පුබ්බණ්හසමයං සත්තිසතෙන හනථා’ති. තමෙනං පුබ්බණ්හසමයං සත්තිසතෙන හනෙය්‍යුං.

අථ රාජා මජ්ඣන්හිකසමයං එවං වදෙය්‍ය – ‘අම්භො, කථං සො පුරිසො’ති? ‘තථෙව, දෙව, ජීවතී’ති. තමෙනං රාජා එවං වදෙය්‍ය – ‘ගච්ඡථ, භො, තං පුරිසං මජ්ඣන්හිකසමයං සත්තිසතෙන හනථා’ති. තමෙනං මජ්ඣන්හිකසමයං සත්තිසතෙන හනෙය්‍යුං. අථ රාජා සායන්හසමයං එවං වදෙය්‍ය – ‘අම්භො, කථං සො පුරිසො’ති? ‘තථෙව, දෙව, ජීවතී’ති. තමෙනං රාජා එවං වදෙය්‍ය – ‘ගච්ඡථ, භො, තං පුරිසං සායන්හසමයං සත්තිසතෙන හනථා’ති. තමෙනං සායන්හසමයං සත්තිසතෙන හනෙය්‍යුං. තං කිං මඤ්ඤථ , භික්ඛවෙ, අපි නු සො පුරිසො දිවසං තීහි සත්තිසතෙහි හඤ්ඤමානො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදියෙථා’’ති? ‘‘එකිස්සාපි, භන්තෙ, සත්තියා හඤ්ඤමානො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදියෙථ; කො පන වාදො තීහි සත්තිසතෙහි හඤ්ඤමානො’’ති! ‘‘එවමෙව ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණාහාරො දට්ඨබ්බොති වදාමි. විඤ්ඤාණෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ නාමරූපං පරිඤ්ඤාතං හොති, නාමරූපෙ පරිඤ්ඤාතෙ අරියසාවකස්ස නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිකරණීයන්ති වදාමී’’ති. තතියං.

4. අත්ථිරාගසුත්තං

64. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘චත්තාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය. කතමෙ චත්තාරො? කබළීකාරො ආහාරො ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, ඵස්සො දුතියො, මනොසඤ්චෙතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුත්ථං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, චත්තාරො ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය’’.

‘‘කබළීකාරෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අත්ථි රාගො අත්ථි නන්දී අත්ථි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හං. යත්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරූළ්හං, අත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති. යත්ථ අත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ අත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, අත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, අත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ අත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, සසොකං තං, භික්ඛවෙ, සදරං සඋපායාසන්ති වදාමි.

‘‘ඵස්සෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ…පෙ…. මනොසඤ්චෙතනාය චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ… විඤ්ඤාණෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අත්ථි රාගො අත්ථි නන්දී අත්ථි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හං. යත්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරූළ්හං, අත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති. යත්ථ අත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ අත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, අත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, අත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ අත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, සසොකං තං, භික්ඛවෙ, සදරං සඋපායාසන්ති වදාමි.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, රජකො වා චිත්තකාරකො වා සති රජනාය වා ලාඛාය වා හලිද්දියා වා නීලියා වා මඤ්ජිට්ඨාය වා සුපරිමට්ඨෙ වා ඵලකෙ භිත්තියා වා දුස්සපට්ටෙ වා ඉත්ථිරූපං වා පුරිසරූපං වා අභිනිම්මිනෙය්‍ය සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, කබළීකාරෙ චෙ ආහාරෙ අත්ථි රාගො අත්ථි නන්දී අත්ථි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හං. යත්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරූළ්හං, අත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති. යත්ථ අත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ අත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, අත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, අත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ අත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, සසොකං තං, භික්ඛවෙ, සදරං සඋපායාසන්ති වදාමි.

‘‘ඵස්සෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ…පෙ…. මනොසඤ්චෙතනාය චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ… විඤ්ඤාණෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අත්ථි රාගො අත්ථි නන්දී අත්ථි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හං. යත්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරූළ්හං, අත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති. යත්ථ අත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ අත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, අත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, අත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ අත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, සසොකං තං, භික්ඛවෙ, සදරං සඋපායාසන්ති වදාමි.

‘‘කබළීකාරෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ නත්ථි රාගො නත්ථි නන්දී නත්ථි තණ්හා, අප්පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං. යත්ථ අප්පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං, නත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති. යත්ථ නත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, නත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ නත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, නත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ නත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, නත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ නත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, අසොකං තං, භික්ඛවෙ, අදරං අනුපායාසන්ති වදාමි.

‘‘ඵස්සෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ…පෙ…. මනොසඤ්චෙතනාය චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ… විඤ්ඤාණෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ නත්ථි රාගො නත්ථි නන්දී නත්ථි තණ්හා, අප්පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං. යත්ථ අප්පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං, නත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති . යත්ථ නත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, නත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ නත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, නත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ නත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, නත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ නත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, අසොකං තං, භික්ඛවෙ, අදරං අනුපායාසන්ති වදාමි.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කූටාගාරං වා කූටාගාරසාලං වා උත්තරාය වා දක්ඛිණාය වා පාචීනාය වා වාතපානා සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ වාතපානෙන රස්මි පවිසිත්වා ක්වාස්ස පතිට්ඨිතා’’ [කත්ථ පතිට්ඨිතා (ක.)] ති? ‘‘පච්ඡිමායං, භන්තෙ, භිත්තිය’’න්ති. ‘‘පච්ඡිමා චෙ, භික්ඛවෙ, භිත්ති නාස්ස ක්වාස්ස පතිට්ඨිතා’’ති? ‘‘පථවියං, භන්තෙ’’ති. ‘‘පථවී චෙ, භික්ඛවෙ , නාස්ස ක්වාස්ස පතිට්ඨිතා’’ති? ‘‘ආපස්මිං, භන්තෙ’’ති. ‘‘ආපො චෙ, භික්ඛවෙ, නාස්ස ක්වාස්ස පතිට්ඨිතා’’ති? ‘‘අප්පතිට්ඨිතා, භන්තෙ’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, කබළීකාරෙ චෙ ආහාරෙ නත්ථි රාගො නත්ථි නන්දී නත්ථි තණ්හා…පෙ.….

‘‘ඵස්සෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ… මනොසඤ්චෙතනාය චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ… විඤ්ඤාණෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ නත්ථි රාගො නත්ථි නන්දී නත්ථි තණ්හා, අප්පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං. යත්ථ අප්පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං අවිරූළ්හං, නත්ථි තත්ථ නාමරූපස්ස අවක්කන්ති. යත්ථ නත්ථි නාමරූපස්ස අවක්කන්ති, නත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ නත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, නත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති . යත්ථ නත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, නත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ නත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං අසොකං තං, භික්ඛවෙ, අදරං අනුපායාසන්ති වදාමී’’ති. චතුත්ථං.

5. නගරසුත්තං

65. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘පුබ්බෙ මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො එතදහොසි – ‘කිච්ඡා වතායං ලොකො ආපන්නො ජායති ච ජීයති ච මීයති ච චවති ච උපපජ්ජති ච. අථ ච පනිමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං නප්පජානාති ජරාමරණස්ස. කුදාස්සු නාම ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායිස්සති ජරාමරණස්සා’ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ජරාමරණං හොති, කිංපච්චයා ජරාමරණ’න්ති ? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ජාතියා ඛො සති ජරාමරණං හොති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’’’න්ති.

‘‘තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති ජාති හොති…පෙ.… භවො හොති… උපාදානං හොති… තණ්හා හොති… වෙදනා හොති… ඵස්සො හොති… සළායතනං හොති… නාමරූපං හොති… කිංපච්චයා නාමරූප’න්ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘විඤ්ඤාණෙ ඛො සති නාමරූපං හොති, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’න්ති. තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො සති විඤ්ඤාණං හොති, කිංපච්චයා විඤ්ඤාණ’න්ති ? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘නාමරූපෙ ඛො සති විඤ්ඤාණං හොති, නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණ’’’න්ති.

‘‘තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – පච්චුදාවත්තති ඛො ඉදං විඤ්ඤාණං නාමරූපම්හා න පරං ගච්ඡති. එත්තාවතා ජායෙථ වා ජීයෙථ වා මීයෙථ වා චවෙථ වා උපපජ්ජෙථ වා, යදිදං නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණං; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං; නාමරූපපච්චයා සළායතනං; සළායතනපච්චයා ඵස්සො…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. ‘සමුදයො, සමුදයො’ති ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලොකො උදපාදි.

‘‘තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති, ජරාමරණං න හොති; කිස්ස නිරොධා ජරාමරණනිරොධො’ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘ජාතියා ඛො අසති, ජරාමරණං න හොති; ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’ති. තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති ජාති න හොති…පෙ.… භවො න හොති… උපාදානං න හොති… තණ්හා න හොති… වෙදනා න හොති… ඵස්සො න හොති… සළායතනං න හොති… නාමරූපං න හොති. කිස්ස නිරොධා නාමරූපනිරොධො’ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘විඤ්ඤාණෙ ඛො අසති, නාමරූපං න හොති; විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො’’’ති .

‘‘තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘කිම්හි නු ඛො අසති විඤ්ඤාණං න හොති; කිස්ස නිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’ති? තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, යොනිසො මනසිකාරා අහු පඤ්ඤාය අභිසමයො – ‘නාමරූපෙ ඛො අසති, විඤ්ඤාණං න හොති; නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො’’’ති.

‘‘තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – අධිගතො ඛො ම්‍යායං මග්ගො බොධාය යදිදං – නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො; විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො; නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො; සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධො…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති. ‘නිරොධො, නිරොධො’ති ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදි ඤාණං උදපාදි පඤ්ඤා උදපාදි විජ්ජා උදපාදි ආලොකො උදපාදි.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො පස්සෙය්‍ය පුරාණං මග්ගං පුරාණඤ්ජසං පුබ්බකෙහි මනුස්සෙහි අනුයාතං. සො තමනුගච්ඡෙය්‍ය . තමනුගච්ඡන්තො පස්සෙය්‍ය පුරාණං නගරං පුරාණං රාජධානිං පුබ්බකෙහි මනුස්සෙහි අජ්ඣාවුට්ඨං [අජ්ඣාවුත්ථං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] ආරාමසම්පන්නං වනසම්පන්නං

පොක්ඛරණීසම්පන්නං උද්ධාපවන්තං [උද්දාපවන්තං (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] රමණීයං. අථ බො සො, භික්ඛවෙ, පුරිසො රඤ්ඤො වා රාජමහාමත්තස්ස වා ආරොචෙය්‍ය – ‘යග්ඝෙ, භන්තෙ, ජානෙය්‍යාසි – අහං අද්දසං අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො පුරාණං මග්ගං පුරාණඤ්ජසං පුබ්බකෙහි මනුස්සෙහි අනුයාතං තමනුගච්ඡිං. තමනුගච්ඡන්තො අද්දසං පුරාණං නගරං පුරාණං රාජධානිං පුබ්බකෙහි මනුස්සෙහි අජ්ඣාවුට්ඨං ආරාමසම්පන්නං වනසම්පන්නං පොක්ඛරණීසම්පන්නං උද්ධාපවන්තං රමණීයං. තං, භන්තෙ, නගරං මාපෙහී’ති. අථ බො සො, භික්ඛවෙ, රාජා වා රාජමහාමත්තො වා තං නගරං මාපෙය්‍ය. තදස්ස නගරං අපරෙන සමයෙන ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච බාහුජඤ්ඤං ආකිණ්ණමනුස්සං වුද්ධිවෙපුල්ලප්පත්තං. එවමෙව ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, අද්දසං පුරාණං මග්ගං පුරාණඤ්ජසං පුබ්බකෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි අනුයාතං.

‘‘කතමො ච සො, භික්ඛවෙ, පුරාණමග්ගො පුරාණඤ්ජසො පුබ්බකෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි අනුයාතො ? අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සම්මාසමාධි. අයං බො සො, භික්ඛවෙ, පුරාණමග්ගො පුරාණඤ්ජසො පුබ්බකෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි අනුයාතො, තමනුගච්ඡිං; තමනුගච්ඡන්තො ජරාමරණං අබ්භඤ්ඤාසිං; ජරාමරණසමුදයං අබ්භඤ්ඤාසිං; ජරාමරණනිරොධං අබ්භඤ්ඤාසිං; ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤාසිං. තමනුගච්ඡිං; තමනුගච්ඡන්තො ජාතිං අබ්භඤ්ඤාසිං…පෙ…. භවං අබ්භඤ්ඤාසිං… උපාදානං අබ්භඤ්ඤාසිං… තණ්හං අබ්භඤ්ඤාසිං… වෙදනං අබ්භඤ්ඤාසිං… ඵස්සං අබ්භඤ්ඤාසිං… සළායතනං අබ්භඤ්ඤාසිං… නාමරූපං අබ්භඤ්ඤාසිං… විඤ්ඤාණං අබ්භඤ්ඤාසිං. තමනුගච්ඡිං; තමනුගච්ඡන්තො සඞ්ඛාරෙ අබ්භඤ්ඤාසිං; සඞ්ඛාරසමුදයං අබ්භඤ්ඤාසිං; සඞ්ඛාරනිරොධං අබ්භඤ්ඤාසිං; සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අබ්භඤ්ඤාසිං. තදභිඤ්ඤා ආචික්ඛිං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. තයිදං, භික්ඛවෙ , බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිත’’න්ති. පඤ්චමං.

6. සම්මසසුත්තං

66. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා කුරූසු විහරති කම්මාසධම්මං නාම කුරූනං නිගමො. තත්‍ර බො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ‘‘සම්මසථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අන්තරං සම්මස’’න්ති [අන්තරා සම්මසනන්ති (සී.)]. එවං වුත්තෙ, අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අහං බො, භන්තෙ, සම්මසාමි අන්තරං සම්මස’’න්ති. ‘‘යථා කථං පන ත්වං, භික්ඛු, සම්මසසි අන්තරං සම්මස’’න්ති? අථ බො සො භික්ඛු බ්‍යාකාසි. යථා සො භික්ඛු බ්‍යාකාසි න සො භික්ඛු භගවතො චිත්තං ආරාධෙසි.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘එතස්ස, භගවා, කාලො; එතස්ස, සුගත, කාලො; යං භගවා අන්තරං සම්මසං භාසෙය්‍ය. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘තෙනහානන්ද, සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති බො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘ඉධ , භික්ඛවෙ, භික්ඛු සම්මසමානො සම්මසති අන්තරං සම්මසං [සම්මසනං (සී.)] – ‘යං බො ඉදං අනෙකවිධං නානප්පකාරකං දුක්ඛං ලොකෙ උප්පජ්ජති ජරාමරණං. ඉදං බො දුක්ඛං කිංනිදානං කිංසමුදයං කිංජාතිකං කිංපභවං, කිස්මිං සති ජරාමරණං හොති, කිස්මිං අසති ජරාමරණං න හොතී’ති? සො සම්මසමානො එවං ජානාති – ‘යං බො ඉදං අනෙකවිධං නානප්පකාරකං දුක්ඛං ලොකෙ උප්පජ්ජති ජරාමරණං. ඉදං බො දුක්ඛං උපධිනිදානං උපධිසමුදයං උපධිජාතිකං උපධිපභවං, උපධිස්මිං සති ජරාමරණං හොති, උපධිස්මිං අසති ජරාමරණං න හොතී’ති. සො ජරාමරණඤ්ච පජානාති ජරාමරණසමුදයඤ්ච පජානාති ජරාමරණනිරොධඤ්ච පජානාති යා ච ජරාමරණනිරොධසාරුප්පගාමිනී පටිපදා තඤ්ච පජානාති. තථාපටිපන්නො ච හොති අනුධම්මචාරී. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය පටිපන්නො ජරාමරණනිරොධාය.

‘‘අථාපරං සම්මසමානො සම්මසති අන්තරං සම්මසං – ‘උපධි පනායං කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවො, කිස්මිං සති උපධි හොති, කිස්මිං අසති උපධි න හොතී’ති? සො සම්මසමානො එවං ජානාති – ‘උපධි තණ්හානිදානො තණ්හාසමුදයො තණ්හාජාතිකො තණ්හාපභවො, තණ්හාය සති උපධි හොති, තණ්හාය අසති උපධි න හොතී’ති. සො උපධිඤ්ච පජානාති උපධිසමුදයඤ්ච පජානාති උපධිනිරොධඤ්ච පජානාති යා ච උපධිනිරොධසාරුප්පගාමිනී පටිපදා තඤ්ච පජානාති. තථා පටිපන්නො ච හොති අනුධම්මචාරී. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සබ්බසො සම්මා දුක්ඛක්ඛයාය පටිපන්නො උපධිනිරොධාය.

‘‘අථාපරං සම්මසමානො සම්මසති අන්තරං සම්මසං – ‘තණ්හා පනායං කත්ථ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, කත්ථ නිවිසමානා නිවිසතී’ති? සො සම්මසමානො එවං ජානාති – යං බො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති . කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං, සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං…පෙ…. ඝානං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං… ජිව්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං… කායො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං… මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං නිච්චතො අද්දක්ඛුං සුඛතො අද්දක්ඛුං අත්තතො අද්දක්ඛුං ආරොග්‍යතො අද්දක්ඛුං ඛෙමතො අද්දක්ඛුං. තෙ තණ්හං වඩ්ඪෙසුං. යෙ තණ්හං වඩ්ඪෙසුං තෙ උපධිං වඩ්ඪෙසුං. යෙ උපධිං වඩ්ඪෙසුං තෙ දුක්ඛං වඩ්ඪෙසුං. යෙ දුක්ඛං වඩ්ඪෙසුං තෙ න පරිමුච්චිංසු ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, න පරිමුච්චිංසු දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යෙපි හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං නිච්චතො දක්ඛිස්සන්ති [දක්ඛින්ති (සී.)] සුඛතො දක්ඛිස්සන්ති අත්තතො දක්ඛිස්සන්ති ආරොග්‍යතො දක්ඛිස්සන්ති ඛෙමතො දක්ඛිස්සන්ති. තෙ තණ්හං වඩ්ඪිස්සන්ති. යෙ තණ්හං වඩ්ඪිස්සන්ති තෙ උපධිං වඩ්ඪිස්සන්ති. යෙ උපධිං වඩ්ඪිස්සන්ති තෙ දුක්ඛං වඩ්ඪිස්සන්ති. යෙ දුක්ඛං වඩ්ඪිස්සන්ති තෙ න පරිමුච්චිස්සන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, න පරිමුච්චිස්සන්ති දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යෙපි හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං නිච්චතො පස්සන්ති සුඛතො පස්සන්ති අත්තතො පස්සන්ති ආරොග්‍යතො පස්සන්ති ඛෙමතො පස්සන්ති. තෙ තණ්හං වඩ්ඪෙන්ති . යෙ තණ්හං වඩ්ඪෙන්ති තෙ උපධිං වඩ්ඪෙන්ති. යෙ උපධිං වඩ්ඪෙන්ති තෙ දුක්ඛං වඩ්ඪෙන්ති. යෙ දුක්ඛං වඩ්ඪෙන්ති තෙ න පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, න පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, ආපානීයකංසො වණ්ණසම්පන්නො ගන්ධසම්පන්නො රසසම්පන්නො. සො ච ඛො විසෙන සංසට්ඨො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ඝම්මාභිතත්තො ඝම්මපරෙතො කිලන්තො තසිතො පිපාසිතො. තමෙනං එවං වදෙය්‍යුං – ‘අයං තෙ, අම්භො පුරිස, ආපානීයකංසො වණ්ණසම්පන්නො ගන්ධසම්පන්නො රසසම්පන්නො; සො ච ඛො විසෙන සංසට්ඨො. සචෙ ආකඞ්ඛසි පිව. පිවතො හි ඛො තං ඡාදෙස්සති වණ්ණෙනපි ගන්ධෙනපි රසෙනපි, පිවිත්වා ච පන තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡසි මරණමත්තං වා දුක්ඛ’න්ති. සො තං ආපානීයකංසං සහසා අප්පටිසඞ්ඛා පිවෙය්‍ය, නප්පටිනිස්සජ්ජෙය්‍ය. සො තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ හි කෙචි අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං…පෙ…. අනාගතමද්ධානං…පෙ…. එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං නිච්චතො පස්සන්ති සුඛතො පස්සන්ති අත්තතො පස්සන්ති ආරොග්‍යතො පස්සන්ති ඛෙමතො පස්සන්ති, තෙ තණ්හං වඩ්ඪෙන්ති. යෙ තණ්හං වඩ්ඪෙන්ති තෙ උපධිං වඩ්ඪෙන්ති. යෙ උපධිං වඩ්ඪෙන්ති තෙ දුක්ඛං වඩ්ඪෙන්ති. යෙ දුක්ඛං වඩ්ඪෙන්ති තෙ න පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, න පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං අනිච්චතො අද්දක්ඛුං දුක්ඛතො අද්දක්ඛුං අනත්තතො අද්දක්ඛුං රොගතො අද්දක්ඛුං භයතො අද්දක්ඛුං, තෙ තණ්හං පජහිංසු. යෙ තණ්හං පජහිංසු තෙ උපධිං පජහිංසු. යෙ උපධිං පජහිංසු තෙ දුක්ඛං පජහිංසු. යෙ දුක්ඛං පජහිංසු තෙ පරිමුච්චිංසු ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, පරිමුච්චිංසු දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යෙපි හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං අනිච්චතො දක්ඛිස්සන්ති දුක්ඛතො දක්ඛිස්සන්ති අනත්තතො දක්ඛිස්සන්ති රොගතො දක්ඛිස්සන්ති භයතො දක්ඛිස්සන්ති, තෙ තණ්හං පජහිස්සන්ති. යෙ තණ්හං පජහිස්සන්ති…පෙ…. පරිමුච්චිස්සන්ති දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යෙපි හි කෙචි, භික්ඛවෙ, එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං අනිච්චතො පස්සන්ති දුක්ඛතො පස්සන්ති අනත්තතො පස්සන්ති රොගතො පස්සන්ති භයතො පස්සන්ති, තෙ තණ්හං පජහන්ති. යෙ තණ්හං පජහන්ති තෙ උපධිං පජහන්ති. යෙ උපධිං පජහන්ති තෙ දුක්ඛං පජහන්ති. යෙ දුක්ඛං පජහන්ති තෙ පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ආපානීයකංසො වණ්ණසම්පන්නො ගන්ධසම්පන්නො රසසම්පන්නො. සො ච ඛො විසෙන සංසට්ඨො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ඝම්මාභිතත්තො ඝම්මපරෙතො කිලන්තො තසිතො පිපාසිතො. තමෙනං එවං වදෙය්‍යුං – ‘අයං තෙ, අම්භො පුරිස, ආපානීයකංසො වණ්ණසම්පන්නො ගන්ධසම්පන්නො රසසම්පන්නො සො ච ඛො විසෙන සංසට්ඨො. සචෙ ආකඞ්ඛසි පිව. පිවතො හි ඛො තං ඡාදෙස්සති වණ්ණෙනපි ගන්ධෙනපි රසෙනපි; පිවිත්වා ච පන තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡසි මරණමත්තං වා දුක්ඛ’න්ති. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස එවමස්ස – ‘සක්කා ඛො මෙ අයං සුරාපිපාසිතා [සුරාපිපාසා (?)] පානීයෙන වා විනෙතුං දධිමණ්ඩකෙන වා විනෙතුං භට්ඨලොණිකාය [මට්ඨලොණිකාය (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] වා විනෙතුං ලොණසොවීරකෙන වා විනෙතුං, න ත්වෙවාහං තං පිවෙය්‍යං, යං මම අස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා’ති. සො තං ආපානීයකංසං පටිසඞ්ඛා න පිවෙය්‍ය, පටිනිස්සජ්ජෙය්‍ය . සො තතොනිදානං න මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ හි කෙචි අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං අනිච්චතො අද්දක්ඛුං දුක්ඛතො අද්දක්ඛුං

අනත්තතො අද්දක්ඛුං රොගතො අද්දක්ඛුං භයතො අද්දක්ඛුං, තෙ තණ්හං පජහිංසු. යෙ තණ්හං පජහිංසු තෙ උපධිං පජහිංසු. යෙ උපධිං පජහිංසු තෙ දුක්ඛං පජහිංසු. යෙ දුක්ඛං පජහිංසු තෙ පරිමුච්චිංසු ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, පරිමුච්චිංසු දුක්ඛස්මාති වදාමි.

‘‘යෙපි හි කෙචි, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං…පෙ…. එතරහි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං තං අනිච්චතො පස්සන්ති දුක්ඛතො පස්සන්ති අනත්තතො පස්සන්ති රොගතො පස්සන්ති භයතො පස්සන්ති, තෙ තණ්හං පජහන්ති. යෙ තණ්හං පජහන්ති තෙ උපධිං පජහන්ති. යෙ උපධිං පජහන්ති තෙ දුක්ඛං පජහන්ති. යෙ දුක්ඛං පජහන්ති තෙ පරිමුච්චන්ති ජාතියා ජරාය මරණෙන සොකෙහි පරිදෙවෙහි දුක්ඛෙහි දොමනස්සෙහි උපායාසෙහි, පරිමුච්චන්ති දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. ඡට්ඨං.

7. නළකලාපීසුත්තං

67. එකං සමයං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාකොට්ඨිකො [මහාකොට්ඨිතො (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා සාරිපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘කිං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, සයංකතං ජරාමරණං, පරංකතං ජරාමරණං, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච ජරාමරණං, උදාහු අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං ජරාමරණ’’න්ති? ‘‘න ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, සයංකතං ජරාමරණං, න පරංකතං ජරාමරණං, න සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච ජරාමරණං, නාපි අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං ජරාමරණං. අපි ච, ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’’න්ති.

‘‘කිං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, සයංකතා ජාති, පරංකතා ජාති, සයංකතා ච පරංකතා ච ජාති, උදාහු අසයංකාරා අපරංකාරා අධිච්චසමුප්පන්නා ජාතී’’ති? ‘‘න ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, සයංකතා ජාති, න පරංකතා ජාති, න සයංකතා ච පරංකතා ච ජාති, නාපි අසයංකාරා අපරංකාරා අධිච්චසමුප්පන්නා ජාති. අපි ච, භවපච්චයා ජාතී’’ති.

‘‘කිං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, සයංකතො භවො…පෙ…. සයංකතං උපාදානං… සයංකතා තණ්හා… සයංකතා වෙදනා… සයංකතො ඵස්සො… සයංකතං සළායතනං… සයංකතං නාමරූපං, පරංකතං නාමරූපං, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච නාමරූපං, උදාහු අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං නාමරූප’’න්ති ? ‘‘න ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, සයංකතං නාමරූපං, න පරංකතං නාමරූපං, න සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච නාමරූපං, නාපි අසයංකාරං අපරංකාරං, අධිච්චසමුප්පන්නං නාමරූපං. අපි ච, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’’න්ති.

‘‘කිං නු ඛො, ආවුසො සාරිපුත්ත, සයඞ්කතං විඤ්ඤාණං, පරඞ්කතං විඤ්ඤාණං, සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච විඤ්ඤාණං, උදාහු අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං විඤ්ඤාණ’’න්ති? ‘‘න ඛො, ආවුසො කොට්ඨික, සයංකතං විඤ්ඤාණං, න පරංකතං විඤ්ඤාණං න සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච විඤ්ඤාණං, නාපි අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං විඤ්ඤාණං. අපි ච, නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණ’’න්ති.

‘‘ඉදානෙව ඛො මයං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං එවං ආජානාම – ‘න ඛ්වාවුසො කොට්ඨික, සයංකතං නාමරූපං, න පරංකතං නාමරූපං, න සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච නාමරූපං, නාපි අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං නාමරූපං. අපි ච, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූප’’’න්ති.

‘‘ඉදානෙව ච පන මයං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං එවං ආජානාම – ‘න ඛ්වාවුසො කොට්ඨික, සයංකතං විඤ්ඤාණං, න පරංකතං විඤ්ඤාණං, න සයංකතඤ්ච පරංකතඤ්ච විඤ්ඤාණං , නාපි අසයංකාරං අපරංකාරං අධිච්චසමුප්පන්නං විඤ්ඤාණං. අපි ච, නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණ’’’න්ති.

‘‘යථා කථං පනාවුසො සාරිපුත්ත, ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති? ‘‘තෙනහාවුසො, උපමං තෙ කරිස්සාමි. උපමායපිධෙකච්චෙ විඤ්ඤූ පුරිසා භාසිතස්ස අත්ථං ජානන්ති. සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, ද්වෙ නළකලාපියො අඤ්ඤමඤ්ඤං නිස්සාය තිට්ඨෙය්‍යුං. එවමෙව ඛො, ආවුසො, නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණං; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං; නාමරූපපච්චයා සළායතනං; සළායතනපච්චයා ඵස්සො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. තාසං චෙ, ආවුසො , නළකලාපීනං එකං ආකඩ්ඪෙය්‍ය, එකා පපතෙය්‍ය; අපරං චෙ ආකඩ්ඪෙය්‍ය, අපරා පපතෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, ආවුසො, නාමරූපනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධො; විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධො; නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධො; සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධො…පෙ…. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’ති. ‘‘අච්ඡරියං , ආවුසො සාරිපුත්ත; අබ්භුතං, ආවුසො සාරිපුත්ත! යාවසුභාසිතං චිදං ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන. ඉදඤ්ච පන මයං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං ඉමෙහි ඡත්තිංසාය වත්ථූහි අනුමොදාම – ‘ජරාමරණස්ස චෙ, ආවුසො, භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, ධම්මකථිකො භික්ඛූති අලං වචනාය. ජරාමරණස්ස චෙ, ආවුසො, භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූති අලං වචනාය. ජරාමරණස්ස චෙ, ආවුසො, භික්ඛු නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති, දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූති අලං වචනාය. ජාතියා චෙ… භවස්ස චෙ…

උපාදානස්ස චෙ... තණ්හාය චෙ... වෙදනාය චෙ... ඵස්සස්ස චෙ... සළායතනස්ස චෙ... නාමරූපස්ස චෙ... විඤ්ඤාණස්ස චෙ... සඞ්ඛාරානං චෙ... අවිජ්ජාය චෙ, ආවුසො, භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය ධම්මං දෙසෙති, ධම්මකථිකො භික්ඛූති අලං වචනාය. අවිජ්ජාය චෙ, ආවුසො, භික්ඛු නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය පටිපන්නො හොති, ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො භික්ඛූති අලං වචනාය . අවිජ්ජාය චෙ, ආවුසො, භික්ඛු නිබ්බිදා විරාගා නිරොධා අනුපාදා විමුත්තො හොති, දිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භික්ඛූති අලං වචනායා'''ති. සත්තමං.

8. කොසම්බිසුත්තං

68. එකං සමයං ආයස්මා ච මුසිලො [මූසිලො (සී.), මුසීලො (පී.)] ආයස්මා ච පවිට්ඨො [සවිට්ඨො (සී. පී.)] ආයස්මා ච නාරදො ආයස්මා ච ආනන්දො කොසම්බියං විහරන්ති ඝොසිතාරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා පවිට්ඨො ආයස්මන්තං මුසිලං එතදවොච – ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො මුසිල, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො මුසිලස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'''න්ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'''න්ති.

''අඤ්ඤත්‍රෙව , ආවුසො මුසිල, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො මුසිලස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – 'භවපච්චයා ජාතීති...පෙ.... උපාදානපච්චයා භවොති... තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති... වෙදනාපච්චයා තණ්හාති... ඵස්සපච්චයා වෙදනාති... සළායතනපච්චයා ඵස්සොති... නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති... විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති... සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති... අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා'''ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – 'අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා'''ති.

''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො මුසිල, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො මුසිලස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – 'ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො'''ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – 'ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො'''ති.

''අඤ්ඤත්‍රෙව , ආවුසො මුසිල, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො මුසිලස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – 'භවනිරොධා ජාතිනිරොධොති...පෙ.... උපාදානනිරොධා භවනිරොධොති... තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධොති... වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධොති... ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධොති... සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධොති... නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධොති... විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධොති ... සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති... අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො'''ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – 'අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො'''ති.

''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො මුසිල, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො මුසිලස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – 'භවනිරොධො නිබ්බාන'''න්ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – 'භවනිරොධො නිබ්බාන'''න්ති.

''තෙනහායස්මා මුසිලො අරහං ඛීණාසවො''ති? එවං වුත්තෙ, ආයස්මා මුසිලො තුණ්හී අහොසි. අථ ඛො ආයස්මා නාරදො ආයස්මන්තං පවිට්ඨං එතදවොච – ''සාධාවුසො පවිට්ඨ, අහං එතං පඤ්හං ලභෙය්‍යං. මං එතං පඤ්හං පුච්ඡ. අහං තෙ එතං පඤ්හං බ්‍යාකරිස්සාමී''ති. ''ලභතායස්මා නාරදො එතං පඤ්හං. පුච්ඡාමහං ආයස්මන්තං නාරදං එතං පඤ්හං. බ්‍යාකරොතු ච මෙ ආයස්මා නාරදො එතං පඤ්හං''.

''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො නාරද, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො නාරදස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'''න්ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – 'ජාතිපච්චයා ජරාමරණ'''න්ති.

''අඤ්ඤත්‍රෙව , ආවුසො නාරද, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො නාරදස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – භවපච්චයා ජාති...පෙ.... අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''ති? ''අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර

ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – ‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා’’’ති.

‘‘අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො නාරද, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො නාරදස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – ‘ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’’’ති? ‘‘අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – ‘ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’’’ති.

‘‘අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො නාරද, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො නාරදස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – ‘භවනිරොධා ජාතිනිරොධොති…පෙ…. අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’’’ති? ‘‘අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – ‘අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’’’ති.

‘‘අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො නාරද, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අත්ථායස්මතො නාරදස්ස පච්චත්තමෙව ඤාණං – ‘භවනිරොධො නිබ්බාන’’’න්ති? ‘‘අඤ්ඤත්‍රෙව, ආවුසො පවිට්ඨ, සද්ධාය අඤ්ඤත්‍ර රුචියා අඤ්ඤත්‍ර අනුස්සවා අඤ්ඤත්‍ර ආකාරපරිවිතක්කා අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා අහමෙතං ජානාමි අහමෙතං පස්සාමි – ‘භවනිරොධො නිබ්බාන’’’න්ති.

‘‘තෙනහායස්මා නාරදො අරහං ඛීණාසවො’’ති? ‘‘‘භවනිරොධො නිබ්බාන’න්ති ඛො මෙ, ආවුසො, යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං, න චම්හි අරහං ඛීණාසවො. සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, කන්තාරමග්ගෙ උදපානො. තත්‍ර නෙවස්ස රජ්ජු න උදකවාරකො. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය ඝම්මාභිතත්තො ඝම්මපරෙතො කිලන්තො තසිතො පිපාසිතො, සො තං උදපානං ඔලොකෙය්‍ය. තස්ස ‘උදක’න්ති හි ඛො ඤාණං අස්ස, න ච කායෙන ඵුසිත්වා විහරෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, ආවුසො, ‘භවනිරොධො නිබ්බාන’න්ති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං, න චම්හි අරහං ඛීණාසවො’’ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං පවිට්ඨං එතදවොච – ‘‘එවංවාදී [එවංවාදිං (?)] ත්වං, ආවුසො පවිට්ඨ, ආයස්මන්තං නාරදං කිං වදෙසී’’ති? ‘‘එවංවාදාහං, ආවුසො ආනන්ද, ආයස්මන්තං නාරදං න කිඤ්චි වදාමි අඤ්ඤත්‍ර කල්‍යාණා අඤ්ඤත්‍ර කුසලා’’ති. අට්ඨමං.

9. උපයන්තිසුත්තං

69. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො…පෙ…. ‘‘මහාසමුද්දො, භික්ඛවෙ, උපයන්තො මහානදියො උපයාපෙති, මහානදියො උපයන්තියො කුන්නදියො උපයාපෙන්ති, කුන්නදියො උපයන්තියො මහාසොබ්භෙ උපයාපෙන්ති, මහාසොබ්භා උපයන්තා කුසොබ්භෙ උපයාපෙන්ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජා උපයන්තී සඞ්ඛාරෙ උපයාපෙති, සඞ්ඛාරා උපයන්තා විඤ්ඤාණං උපයාපෙන්ති, විඤ්ඤාණං උපයන්තං නාමරූපං උපයාපෙති, නාමරූපං උපයන්තං සළායතනං උපයාපෙති, සළායතනං උපයන්තං ඵස්සං උපයාපෙති, ඵස්සො උපයන්තො වෙදනං උපයාපෙති, වෙදනා උපයන්තී තණ්හං උපයාපෙති, තණ්හා උපයන්තී උපාදානං උපයාපෙති, උපාදානං උපයන්තං භවං උපයාපෙති, භවො උපයන්තො ජාතිං උපයාපෙති, ජාති උපයන්තී ජරාමරණං උපයාපෙති.

‘‘මහාසමුද්දො, භික්ඛවෙ, අපයන්තො මහානදියො අපයාපෙති, මහානදියො අපයන්තියො කුන්නදියො අපයාපෙන්ති, කුන්නදියො අපයන්තියො මහාසොබ්භෙ අපයාපෙන්ති, මහාසොබ්භා අපයන්තා කුසොබ්භෙ අපයාපෙන්ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජා අපයන්තී සඞ්ඛාරෙ අපයාපෙති, සඞ්ඛාරා අපයන්තා විඤ්ඤාණං අපයාපෙන්ති, විඤ්ඤාණං අපයන්තං නාමරූපං අපයාපෙති, නාමරූපං අපයන්තං සළායතනං අපයාපෙති, සළායතනං අපයන්තං ඵස්සං අපයාපෙති, ඵස්සො අපයන්තො වෙදනං අපයාපෙති, වෙදනා අපයන්තී තණ්හං අපයාපෙති, තණ්හා අපයන්තී උපාදානං අපයාපෙති, උපාදානං අපයන්තං භවං අපයාපෙති, භවො අපයන්තො ජාතිං අපයාපෙති, ජාති අපයන්තී ජරාමරණං අපයාපෙතී’’ති. නවමං.

10. සුසිමසුත්තං

70. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවර-පිණ්ඩපාත-සෙනාසන-ගිලානප්පච්චය-භෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. භික්ඛුසඞ්ඝොපි සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවර-පිණ්ඩපාත-සෙනාසනගිලානප්පච්චය-භෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. අඤ්ඤතිත්ථියා පන පරිබ්බාජකා අසක්කතා හොන්ති අගරුකතා අමානිතා අපූජිතා අනපචිතා, න ලාභිනො චීවර-පිණ්ඩපාත-සෙනාසනගිලානප්පච්චය-භෙසජ්ජපරික්ඛාරානං.

තෙන ඛො පන සමයෙන සුසිමො [සුසීමො (සී. ක.)] පරිබ්බාජකො රාජගහෙ පටිවසති මහතියා පරිබ්බාජකපරිසාය සද්ධිං. අථ ඛො සුසිමස්ස පරිබ්බාජකස්ස පරිසා සුසිමං පරිබ්බාජකං එතදවොචුං – ''එහි ත්වං, ආවුසො සුසිම, සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියං චර. ත්වං ධම්මං පරියාපුණිත්වා අම්හෙ වාචෙය්‍යාසි [වාචෙස්සසි (පී. ක.)]. තං මයං ධම්මං පරියාපුණිත්වා ගිහීනං භාසිස්සාම. එවං මයම්පි සක්කතා භවිස්සාම ගරුකතා මානිතා පූජිතා අපචිතා ලාභිනො චීවර-පිණ්ඩපාතසෙනාසන-ගිලානප්පච්චය-භෙසජ්ජපරික්ඛාරාන''න්ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො සුසිමො පරිබ්බාජකො සකාය පරිසාය පටිස්සුණිත්වා යෙනායස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා ආනන්දෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සුසිමො පරිබ්බාජකො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ''ඉච්ඡාමහං, ආවුසො ආනන්ද, ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිතු''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො සුසිමං පරිබ්බාජකං ආදාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ''අයං, භන්තෙ, සුසිමො පරිබ්බාජකො එවමාහ – 'ඉච්ඡාමහං, ආවුසො ආනන්ද, ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ බ්‍රහ්මචරියං චරිතු''න්ති. ''තෙනහානන්ද, සුසිමං පබ්බාජෙථා''ති . අලත්ථ ඛො සුසිමො පරිබ්බාජකො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පදං.

තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි භගවතො සන්තිකෙ අඤ්ඤා බ්‍යාකතා හොති – ''ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාමා''ති. අස්සොසි ඛො ආයස්මා සුසිමො – ''සම්බහුලෙහි කිර භික්ඛූහි භගවතො සන්තිකෙ අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමා''ති. අථ ඛො ආයස්මා සුසිමො යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සුසිමො තෙ භික්ඛූ එතදවොච – ''සච්චං කිරායස්මන්තෙහි භගවතො සන්තිකෙ අඤ්ඤා බ්‍යාකතා – 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාමා''ති? ''එවමාවුසො''ති.

''අපි පන [අපි නු (සී. ස්‍යා. කං.) එවමුපරිපි] තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොථ – එකොපි හුත්වා බහුධා හොථ, බහුධාපි හුත්වා එකො හොථ; ආවිභාවං, තිරොභාවං, තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානා ගච්ඡථ, සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොථ, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගච්ඡථ, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමථ, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසථ පරිමජ්ජථ, යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙථා''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''.

''අපි පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය උභො සද්දෙ සුණාථ දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච යෙ දූරෙ සන්තිකෙ චා''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''.

''අපි පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාථ – සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාථ; වීතරාගං වා චිත්තං වීතරාගං චිත්තන්ති පජානාථ; සදොසං වා චිත්තං සදොසං චිත්තන්ති පජානාථ; වීතදොසං වා චිත්තං වීතදොසං චිත්තන්ති පජානාථ; සමොහං වා චිත්තං සමොහං චිත්තන්ති පජානාථ; වීතමොහං වා චිත්තං වීතමොහං චිත්තන්ති පජානාථ; සංඛිත්තං වා චිත්තං සංඛිත්තං චිත්තන්ති පජානාථ; වික්ඛිත්තං වා චිත්තං වික්ඛිත්තං චිත්තන්ති පජානාථ; මහග්ගතං වා චිත්තං මහග්ගතං චිත්තන්ති පජානාථ; අමහග්ගතං වා චිත්තං අමහග්ගතං චිත්තන්ති පජානාථ ; සඋත්තරං වා චිත්තං සඋත්තරං චිත්තන්ති පජානාථ; අනුත්තරං වා චිත්තං අනුත්තරං චිත්තන්ති පජානාථ; සමාහිතං වා චිත්තං සමාහිතං චිත්තන්ති පජානාථ; අසමාහිතං වා චිත්තං අසමාහිතං චිත්තන්ති පජානාථ; විමුත්තං වා චිත්තං විමුත්තං චිත්තන්ති පජානාථ ; අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං චිත්තන්ති පජානාථා''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''.

''අපි පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරථ, සෙය්‍යථීදං – එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාරීසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි, අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ – 'අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛපටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො'ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරථා''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''.

''අපි පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සථ චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ, සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාථ – 'ඉමෙ වත භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා

වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා, අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා; ඉමෙ වා පන භොන්තො සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා, අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා'ති, ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සථ චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ, සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාථා''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''.

''අපි පන තුම්හෙ ආයස්මන්තො එවං ජානන්තා එවං පස්සන්තා යෙ තෙ සන්තා විමොක්ඛා අතික්කම්ම රූපෙ ආරුප්පා, තෙ කායෙන ඵුසිත්වා විහරථා''ති? ''නො හෙතං, ආවුසො''.

''එත්ථ දානි ආයස්මන්තො ඉදඤ්ච වෙය්‍යාකරණං ඉමෙසඤ්ච ධම්මානං අසමාපත්ති; ඉදං නො, ආවුසො, කථ''න්ති? ''පඤ්ඤාවිමුත්තා ඛො මයං, ආවුසො සුසිමා''ති.

''න ඛ්වාහං ඉමස්ස ආයස්මන්තානං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමි. සාධු මෙ ආයස්මන්තො තථා භාසන්තු යථාහං ඉමස්ස ආයස්මන්තානං සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානෙය්‍යා''න්ති. ''ආජානෙය්‍යාසි වා ත්වං, ආවුසො සුසිම, න වා ත්වං ආජානෙය්‍යාසි අථ ඛො පඤ්ඤාවිමුත්තා මය''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා සුසිමො උට්ඨායාසනා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සුසිමො යාවතකො තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං අහොසි කථාසල්ලාපො තං සබ්බං භගවතො ආරොචෙසි. ''පුබ්බෙ ඛො, සුසිම, ධම්මට්ඨිතිඤාණං, පච්ඡා නිබ්බානෙ ඤාණ''න්ති.

''න ඛ්වාහං, භන්තෙ, ඉමස්ස භගවතා [භගවතො (පී.)] සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානාමි. සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා තථා භාසතු යථාහං ඉමස්ස භගවතා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං ආජානෙය්‍යා''න්ති. ''ආජානෙය්‍යාසි වා ත්වං, සුසිම, න වා ත්වං ආජානෙය්‍යාසි, අථ ඛො ධම්මට්ඨිතිඤාණං පුබ්බෙ, පච්ඡා නිබ්බානෙ ඤාණං''.

''තං කිං මඤ්ඤසි, සුසිම, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''වෙදනා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා, භන්තෙ'' . ''යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''සඤ්ඤා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා, භන්තෙ''…පෙ…. ''සඞ්ඛාරා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං , භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''.

''තස්මාතිහ, සුසිම, යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙසො අත්තාති; එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යා කාචි වෙදනා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා හීනා වා පණීතා වා යා දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බා වෙදනා නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙසො අත්තාති; එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යා කාචි සඤ්ඤා…පෙ…. යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුඛුමා වා හීනා වා පණීතා වා යෙ දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙසො අත්තාති; එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං නෙතං මම නෙසොහමස්මි න මෙසො අත්තාති; එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං.

''එවං පස්සං, සුසිම, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති, වෙදනායපි නිබ්බින්දති, සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති, සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති. නිබ්බින්දං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාති.

‘‘‘ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’න්ති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘‘භවපච්චයා ජාතී’ති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘‘උපාදානපච්චයා භවො’ති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘‘තණ්හාපච්චයා උපාදාන’න්ති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘වෙදනාපච්චයා තණ්හාති… ඵස්සපච්චයා වෙදනාති… සළායතනපච්චයා ඵස්සොති… නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති… විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති… සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති… අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’.

‘‘‘ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’ති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’ . ‘‘‘භවනිරොධා ජාතිනිරොධො’ති සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘උපාදානනිරොධා භවනිරොධොති… තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධොති… වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධොති… ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධොති… සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධොති… නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධොති… විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධොති… සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති… අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති, සුසිම, පස්සසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’.

‘‘අපි පන ත්වං, සුසිම, එවං ජානන්තො එවං පස්සන්තො අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොසි – එකොපි හුත්වා බහුධා හොසි, බහුධාපි හුත්වා එකො හොසි; ආවිභාවං, තිරොභාවං, තිරොකුට්ටං තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡසි, සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොසි, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානො ගච්ඡසි, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමසි, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසසි පරිමජ්ජසි, යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අපි පන ත්වං, සුසිම, එවං ජානන්තො එවං පස්සන්තො දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය උභො සද්දෙ සුණසි දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච යෙ දූරෙ සන්තිකෙ චා’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අපි පන ත්වං, සුසිම, එවං ජානන්තො එවං පස්සන්තො පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාසි – සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාසි…පෙ…. විමුත්තං වා චිත්තං විමුත්තං චිත්තන්ති පජානාසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අපි පන ත්වං, සුසිම, එවං ජානන්තො එවං පස්සන්තො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරසි, සෙය්‍යථීදං – එකම්පි ජාතිං…පෙ…. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අපි පන ත්වං, සුසිම, එවං ජානන්තො එවං පස්සන්තො දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සසි චවමානෙ…පෙ…. යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අපි පන ත්වං, සුසිම, එවං ජානන්තො එවං පස්සන්තො යෙ තෙ සන්තා විමොක්ඛා අතික්කම්ම රූපෙ, ආරුප්පා තෙ කායෙන ඵුසිත්වා විහරසී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘එත්ථ දානි, සුසිම, ඉදඤ්ච වෙය්‍යාකරණං ඉමෙසඤ්ච ධම්මානං අසමාපත්ති, ඉදං නො, සුසිම, කථ’’න්ති?

අථ ඛො ආයස්මා සුසිමො භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අච්චයො මං, භන්තෙ, අච්චගමා යථාබාලං යථාමූළ්හං යථාඅකුසලං, ය්වාහං එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ ධම්මත්ථෙනකො පබ්බජිතො. තස්ස මෙ, භන්තෙ, භගවා අච්චයං අච්චයතො පටිග්ගණ්හාතු ආයතිං සංවරායා’’ති.

‘‘තග්ඝ ත්වං, සුසිම, අච්චයො අච්චගමා යථාබාලං යථාමූළ්හං යථාඅකුසලං, යො ත්වං එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ ධම්මත්ථෙනකො පබ්බජිතො. සෙය්‍යථාපි , සුසිම, චොරං ආගුචාරිං ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙය්‍යුං – ‘අයං තෙ, දෙව, චොරො ආගුචාරී, ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි තං දණ්ඩං පණෙහී’ති. තමෙනං රාජා එවං වදෙය්‍ය – ‘ගච්ඡථ, භො, ඉමං පුරිසං දළ්හාය රජ්ජුයා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ඛුරමුණ්ඩං කරිත්වා ඛරස්සරෙන පණවෙන රථියාය රථියං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං පරිනෙත්වා දක්ඛිණෙන ද්වාරෙන නික්ඛාමෙත්වා දක්ඛිණතො නගරස්ස සීසං ඡින්දථා’ති . තමෙනං රඤ්ඤො පුරිසා දළ්හාය රජ්ජුයා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා ඛුරමුණ්ඩං කරිත්වා ඛරස්සරෙන පණවෙන රථියාය රථියං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං පරිනෙත්වා දක්ඛිණෙන ද්වාරෙන නික්ඛාමෙත්වා දක්ඛිණතො නගරස්ස සීසං ඡින්දෙය්‍යුං. තං කිං මඤ්ඤසි, සුසිම, අපි නු සො පුරිසො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදියෙථා’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’.

‘‘යං ඛො සො, සුසිම, පුරිසො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදියෙථ [පටිසංවෙදියෙථ වා, න වා පටිසංවෙදියෙථ (ක.)]. යා එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ ධම්මත්ථෙනකස්ස පබ්බජ්ජා, අයං තතො දුක්ඛවිපාකතරා ච කටුකවිපාකතරා ච, අපි ච විනිපාතාය සංවත්තති. යතො ච ඛො ත්වං, සුසිම, අච්චයං අච්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොසි තං තෙ මයං පටිග්ගණ්හාම. වුද්ධි හෙසා, සුසිම, අරියස්ස විනයෙ යො අච්චයං අච්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති, ආයතිඤ්ච [ආයතිං (స్యා. කං.)] සංවරං ආපජ්ජතී’’ති. දසමං.

මහාවග්ගො සත්තමො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ අස්සුතවතා වුත්තා, පුත්තමංසෙන චාපරං;
අත්ථිරාගො ච නගරං, සම්මසං නළකලාපියං;
කොසම්බී උපයන්ති ච, දසමො සුසිමෙන චාති [දසමො වුත්තො සුසීමෙනාති (සී.)].

8. සමණබ්‍රාහ්මණවග්ගො

1. ජරාමරණසුත්තං

71. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා…පෙ.… ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ , සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං නප්පජානන්ති, ජරාමරණසමුදයං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධං නප්පජානන්ති, ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ජරාමරණං පජානන්ති…පෙ.… පටිපදං පජානන්ති, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. (සුත්තන්තො එකො). පඨමං.

2-11. ජාතිසුත්තාදිදසකං

72. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ජාතිං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(3) භවං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(4) උපාදානං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(5) තණ්හං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(6) වෙදනං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(7) ඵස්සං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(8) සළායතනං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(9) නාමරූපං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(10) විඤ්ඤාණං නප්පජානන්ති…පෙ.….

(11) ‘‘සඞ්ඛාරෙ නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරසමුදයං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධං නප්පජානන්ති, සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති…පෙ.… සඞ්ඛාරෙ පජානන්ති…පෙ.… සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. එකාදසමං.

සමණබ්‍රාහ්මණවග්ගො අට්ඨමො.

තස්සුද්දානං –

පච්චයෙකාදස වුත්තා, චතුසච්චවිභජ්ජනා;
සමණබ්‍රාහ්මණවග්ගො, නිදානෙ භවති අට්ඨමො.

වග්ගුද්දානං –

බුද්ධො ආහාරො දසබලො, කළාරො ගහපතිපඤ්චමො;
දුක්ඛවග්ගො මහාවග්ගො, අට්ඨමො සමණබ්‍රාහ්මණොති.

9. අන්තරපෙය්‍යාලං

1. සත්ථුසුත්තං

73. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං ජරාමරණෙ යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො; ජරාමරණසමුදයං අජානතා අපස්සතා යථාභූතං ජරාමරණසමුදයෙ යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො; ජරාමරණනිරොධං අජානතා අපස්සතා යථාභූතං ජරාමරණනිරොධෙ යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො; ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං අජානතා අපස්සතා යථාභූතං ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො’’ති. (සුත්තන්තො එකො). පඨමං.

(සබ්බෙසං පෙය්‍යාලො එවං විත්ථාරෙතබ්බො)

2-11. දුතියසත්ථුසුත්තාදිදසකං

(2) ජාතිං , භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(3) භවං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(4) උපාදානං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(5) තණ්හං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(6) වෙදනං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(7) ඵස්සං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(8) සළායතනං , භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(9) නාමරූපං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(10) විඤ්ඤාණං, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං…පෙ…..

(11) ‘‘සඞ්ඛාරෙ, භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං සඞ්ඛාරෙසු යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො; සඞ්ඛාරසමුදයං අජානතා අපස්සතා යථාභූතං සඞ්ඛාරසමුදයෙ යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො; සඞ්ඛාරනිරොධං අජානතා අපස්සතා යථාභූතං සඞ්ඛාරනිරොධෙ යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො; සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං අජානතා අපස්සතා යථාභූතං සඞ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය යථාභූතං ඤාණාය සත්ථා පරියෙසිතබ්බො’’ති. එකාදසමං.

(සබ්බෙසං චතුසච්චිකං කාතබ්බං).

2-12. සික්ඛාසුත්තාදිපෙය්‍යාලඑකාදසකං

(2) ‘‘ජරාමරණං , භික්ඛවෙ, අජානතා අපස්සතා යථාභූතං ජරාමරණෙ යථාභූතං ඤාණාය සික්ඛා කරණීයා.

(පෙය්‍යාලො. චතුසච්චිකං කාතබ්බං).

(3) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. යොගො කරණීයො…පෙ…..

(4) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. ඡන්දො කරණීයො…පෙ…..

(5) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. උස්සොළ්හී කරණීයා…පෙ…..

(6) ජරාමරණං , භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. අප්පටිවානී කරණීයා…පෙ…..

(7) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. ආතප්පං කරණීයං…පෙ…..

(8) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. වීරියං කරණීයං…පෙ…..

(9) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. සාතච්චං කරණීයං…පෙ…..

(10) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. සති කරණීයා…පෙ…..

(11) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. සම්පජඤ්ඤං කරණීයං…පෙ…..

(12) ජරාමරණං, භික්ඛවෙ, අජානතා…පෙ…. අප්පමාදො කරණීයො…පෙ…..

අන්තරපෙය්‍යාලො නවමො.

තස්සුද්දානං –

සත්ථා සික්ඛා ච යොගො ච, ඡන්දො උස්සොළ්හිපඤ්චමී;
අප්පටිවානි ආතප්පං, වීරියං සාතච්චමුච්චති;
සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච, අප්පමාදෙන ද්වාදසාති.

සුත්තන්තා අන්තරපෙය්‍යාලා නිට්ඨිතා.

පරෙ තෙ ද්වාදස හොන්ති, සුත්තා ද්වත්තිංස සතානි;
චතුසච්චෙන තෙ වුත්තා, පෙය්‍යාලඅන්තරම්හි යෙති [පෙය්‍යාලා අන්තරම්හි යෙති (සී. ස්‍යා. කං.)].

අන්තරපෙය්‍යාලෙසු උද්දානං සමත්තං.

නිදානසංයුත්තං සමත්තං.

2. අභිසමයසංයුත්තං

1. නඛසිඛාසුත්තං

74. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යො වායං [යො චායං (සබ්බත්ථ) දුතියසුත්තාදීසු පන වාසද්දොයෙව දිස්සති] මයා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො, අයං වා මහාපථවී’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං මහාපථවී. අප්පමත්තකො භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො. නෙව සතිමං කලං උපෙති න සහස්සිමං කලං උපෙති න සතසහස්සිමං කලං උපෙති මහාපථවිං උපනිධාය භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. නෙව සතිමං කලං උපෙති න සහස්සිමං කලං උපෙති න සතසහස්සිමං කලං උපෙති පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය යදිදං සත්තක්ඛත්තුංපරමතා. එවං මහත්ථියො ඛො, භික්ඛවෙ, ධම්මාභිසමයො; එවං මහත්ථියො ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. පඨමං.

2. පොක්ඛරණීසුත්තං

75. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පොක්ඛරණී පඤ්ඤාසයොජනානි ආයාමෙන පඤ්ඤාසයොජනානි විත්ථාරෙන පඤ්ඤාසයොජනානි උබ්බෙධෙන, පුණ්ණා උදකස්ස සමතිත්තිකා කාකපෙය්‍යා. තතො පුරිසො කුසග්ගෙන උදකං උද්ධරෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ , කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා කුසග්ගෙන උදකං උබ්භතං යං වා පොක්ඛරණියා උදක’’න්ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං පොක්ඛරණියා උදකං. අප්පමත්තකං කුසග්ගෙන උදකං උබ්භතං. නෙව සතිමං කලං උපෙති න සහස්සිමං කලං උපෙති න සතසහස්සිමං කලං උපෙති පොක්ඛරණියා උදකං උපනිධාය කුසග්ගෙන උදකං උබ්භත’’න්ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. නෙව සතිමං කලං උපෙති න සහස්සිමං කලං උපෙති න සතසහස්සිමං කලං උපෙති පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය, යදිදං සත්තක්ඛත්තුංපරමතා. එවං මහත්ථියො ඛො, භික්ඛවෙ, ධම්මාභිසමයො; එවං මහත්ථියො ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. දුතියං.

3. සම්භෙජ්ජඋදකසුත්තං

76. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යත්ථිමා මහානදියො සංසන්දන්ති සමෙන්ති, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා යමුනා අචිරවතී සරභූ මහී, තතො පුරිසො ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උද්ධරෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යානි වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි යං වා සම්භෙජ්ජඋදක’’න්ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යදිදං සම්භෙජ්ජඋදකං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති සම්භෙජ්ජඋදකං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ.… ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. තතියං.

4. දුතියසම්භෙජ්ජඋදකසුත්තං

77. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යත්ථිමා මහානදියො සංසන්දන්ති සමෙන්ති, සෙය්‍යථිදං – ගඞ්ගා යමුනා අචිරවතී සරභූ මහී, තං උදකං පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය ඨපෙත්වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා සම්භෙජ්ජඋදකං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං යානි වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං සම්භෙජ්ජඋදකං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානි. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති සම්භෙජ්ජඋදකං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ.… ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. චතුත්ථං.

5. පථවීසුත්තං

78. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො මහාපථවියා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිපෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යා වා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිත්තා අයං [යා (ස්‍යා. ක.)] වා මහාපථවී’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං මහාපථවී; අප්පමත්තිකා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිත්තා. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති මහාපථවිං උපනිධාය සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා උපනික්ඛිත්තා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියපථවීසුත්තං

79. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාපථවී පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, ඨපෙත්වා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා මහාපථවියා පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං යා වා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා අවසිට්ඨා’’ති?

‘‘එතදෙව භන්තෙ, බහුතරං, මහාපථවියා, යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තිකා සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා අවසිට්ඨා. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති මහාපථවියා පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය සත්ත කොලට්ඨිමත්තියො ගුළිකා අවසිට්ඨා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. ඡට්ඨං.

7. සමුද්දසුත්තං

80. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො මහාසමුද්දතො ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උද්ධරෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ , කතමං නු ඛො බහුතරං, යානි වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි යං වා මහාසමුද්දෙ උදක’’න්ති?

‘‘එතදෙව , භන්තෙ, බහුතරං, යදිදං මහාසමුද්දෙ උදකං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානි. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති මහාසමුද්දෙ උදකං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි උබ්භතානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. සත්තමං.

8. දුතියසමුද්දසුත්තං

81. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මහාසමුද්දො පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, ඨපෙත්වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා මහාසමුද්දෙ උදකං පරික්ඛීණං පරියාදින්නං යානි වා ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං මහාසමුද්දෙ උදකං, යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තකානි ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානි. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති මහාසමුද්දෙ උදකං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය ද්වෙ වා තීණි වා උදකඵුසිතානි අවසිට්ඨානී’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ…පෙ…. ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. අට්ඨමං.

9. පබ්බතසුත්තං

82. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො හිමවතො පබ්බතරාජස්ස සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිපෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යා වා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා යො වා හිමවා [උපනික්ඛිත්තා, හිමවා වා (සී.)] පබ්බතරාජා’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යදිදං හිමවා පබ්බතරාජා; අප්පමත්තිකා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති හිමවන්තං පබ්බතරාජානං උපනිධාය සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො…පෙ…. ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. නවමං.

10. දුතියපබ්බතසුත්තං

83. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, හිමවා පබ්බතරාජා පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, ඨපෙත්වා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා හිමවතො පබ්බතරාජස්ස පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං යා වා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං හිමවතො පබ්බතරාජස්ස යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තිකා සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති හිමවතො පබ්බතරාජස්ස පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය සත්ත සාසපමත්තියො පාසාණසක්ඛරා අවසිට්ඨා’’ති.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභිසමෙතාවිනො එතදෙව බහුතරං දුක්ඛං යදිදං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං; අප්පමත්තකං අවසිට්ඨං. නෙව සතිමං කලං උපෙති න සහස්සිමං කලං උපෙති න සතසහස්සිමං කලං උපෙති පුරිමං දුක්ඛක්ඛන්ධං පරික්ඛීණං පරියාදිණ්ණං උපනිධාය යදිදං සත්තක්ඛත්තුංපරමතා. එවං මහත්ථියො ඛො, භික්ඛවෙ, ධම්මාභිසමයො, එවං මහත්ථියො ධම්මචක්ඛුපටිලාභො’’ති. දසමං.

11. තතියපබ්බතසුත්තං

84. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො සිනෙරුස්ස පබ්බතරාජස්ස සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිපෙය්‍ය. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යා වා සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා යො වා සිනෙරු [උපනික්ඛිත්තා, සිනෙරු වා (සී.)] පබ්බතරාජා’’ති?

‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යදිදං සිනෙරු පබ්බතරාජා; අප්පමත්තිකා සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා. නෙව සතිමං කලං උපෙන්ති න සහස්සිමං කලං උපෙන්ති න සතසහස්සිමං කලං උපෙන්ති සිනෙරුං පබ්බතරාජානං උපනිධාය සත්ත මුග්ගමත්තියො පාසාණසක්ඛරා උපනික්ඛිත්තා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකස්ස දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අධිගමං උපනිධාය අඤ්ඤතිත්ථියසමණබ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකානං අධිගමො නෙව සතිමං කලං උපෙති න සහස්සිමං කලං උපෙති න සතසහස්සිමං කලං උපෙති. එවං මහාධිගමො, භික්ඛවෙ, දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො, එවං මහාභිඤ්ඤො’’ති. එකාදසමං.

අභිසමයසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

නඛසිඛා පොක්ඛරණී, සම්භෙජ්ජඋදකෙ ච ද්වෙ;
ද්වෙ පථවී ද්වෙ සමුද්දා, තයො ච පබ්බතූපමාති.

3. ධාතුසංයුත්තං

1. නානත්තවග්ගො

1. ධාතුනානත්තසුත්තං

85. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතු රූපධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු සද්දධාතු සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු ගන්ධධාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු රසධාතු ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්ත’’න්ති. පඨමං.

2. ඵස්සනානත්තසුත්තං

86. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතු සොතධාතු ඝානධාතු ජිව්හාධාතු කායධාතු මනොධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං? චක්ඛුධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සො. සොතධාතුං පටිච්ච… ඝානධාතුං පටිච්ච … ජිව්හාධාතුං පටිච්ච… කායධාතුං පටිච්ච… මනොධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සො. එවං ඛො , භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්ත’’න්ති. දුතියං.

3. නොඵස්සනානත්තසුත්තං

87. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතු…පෙ…. මනොධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සො, නො චක්ඛුසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුධාතු…පෙ…. මනොධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සො, නො මනොසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොධාතු. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්ත’’න්ති. තතියං.

4. වෙදනානානත්තසුත්තං

88. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතු …පෙ…. මනොධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං? චක්ඛුධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සො, චක්ඛුසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා…පෙ…. මනොධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සො, මනොසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්ත’’න්ති. චතුත්ථං.

5. දුතියවෙදනානානත්තසුත්තං

89. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං, නො වෙදනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතු…පෙ…. මනොධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං, නො වෙදනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං? චක්ඛුධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සො, චක්ඛුසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, නො චක්ඛුසම්ඵස්සජං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුසම්ඵස්සො, නො චක්ඛුසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති චක්ඛුධාතු…පෙ…. මනොධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සො, මනොසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා, නො මනොසම්ඵස්සජං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොසම්ඵස්සො, නො මනොසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති මනොධාතු. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං, නො වෙදනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්ත’’න්ති. පඤ්චමං.

6. බාහිරධාතුනානත්තසුත්තං

90. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං වො, භික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි. තං සුණාථ…පෙ…. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? රූපධාතු සද්දධාතු ගන්ධධාතු රසධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු ධම්මධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්ත’’න්ති. ඡට්ඨං.

7. සඤ්ඤානානත්තසුත්තං

91. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? රූපධාතු…පෙ…. ධම්මධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං?

‘‘රූපධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසඤ්ඤා , රූපසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසඞ්කප්පො, රූපසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපච්ඡන්දො, රූපච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපපරිළාහො, රූපපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපපරියෙසනා…පෙ…. ධම්මධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඞ්කප්පො, ධම්මසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මච්ඡන්දො, ධම්මච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරිළාහො, ධම්මපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරියෙසනා.

‘‘එවං, ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්ත’’න්ති. සත්තමං.

8. නොපරියෙසනානානත්තසුත්තං

92. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං; නො පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං , නො පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, නො ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං , නො සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, නො සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? රූපධාතු…පෙ…. ධම්මධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච , භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. පරියෙසනානානත්තං; නො පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, නො පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, නො ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, නො සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, නො සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං?

‘‘රූපධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසඤ්ඤා…පෙ…. ධම්මධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. ධම්මපරියෙසනා; නො ධම්මපරියෙසනං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරිළාහො, නො ධම්මපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මච්ඡන්දො, නො ධම්මච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඞ්කප්පො, නො ධම්මසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඤ්ඤා, නො ධම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මධාතු.

‘‘එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. පරියෙසනානානත්තං; නො පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, නො පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, නො ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, නො සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, නො සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්ත’’න්ති. අට්ඨමං.

9. බාහිරඵස්සනානත්තසුත්තං

93. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං , ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං, වෙදනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං , පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ලාභනානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? රූපධාතු…පෙ…. ධම්මධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. ලාභනානත්තං?

‘‘රූපධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසඤ්ඤා, රූපසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසඞ්කප්පො, රූපසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසම්ඵස්සො, රූපසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසම්ඵස්සජා වෙදනා, රූපසම්ඵස්සජං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපච්ඡන්දො, රූපච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපපරිළාහො, රූපපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපපරියෙසනා, රූපපරියෙසනං පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපලාභො…පෙ…. ධම්මධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඞ්කප්පො, ධම්මසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසම්ඵස්සො, ධම්මසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසම්ඵස්සජා වෙදනා, ධම්මසම්ඵස්සජං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මච්ඡන්දො, ධම්මච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරිළාහො, ධම්මපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරියෙසනා, ධම්මපරියෙසනං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මලාභො .

‘‘එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. පරියෙසනානානත්තං, පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ලාභනානත්ත’’න්ති. නවමං.

10. දුතියබාහිරඵස්සනානත්තසුත්තං

94. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුනානත්තං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං , ඵස්ස… වෙදනා… ඡන්ද… පරිළාහ… පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ලාභනානත්තං; නො ලාභනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං, නො පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, නො පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. ඡන්ද… වෙදනා… ඵස්ස… සඞ්කප්ප… සඤ්ඤානානත්තං , නො සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං. කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං? රූපධාතු…පෙ…. ධම්මධාතු – ඉදං වුච්චති, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං’’.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං? ඵස්ස… වෙදනා… ඡන්ද… පරිළාහ… පරියෙසනා… ලාභ… නො ලාභනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං, නො පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහ… ඡන්ද… වෙදනා… ඵස්ස… නො සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, නො සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්තං?

‘‘රූපධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති රූපසඤ්ඤා…පෙ…. ධම්මධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඤ්ඤා, ධම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. ධම්මපරියෙසනා, ධම්මපරියෙසනං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මලාභො; නො ධම්මලාභං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරියෙසනා, නො ධම්මපරියෙසනං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මපරිළාහො , නො ධම්මපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මච්ඡන්දො, නො ධම්මච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසම්ඵස්සජා වෙදනා, නො ධම්මසම්ඵස්සජං වෙදනං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසම්ඵස්සො, නො ධම්මසම්ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඞ්කප්පො, නො ධම්මසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මසඤ්ඤා, නො ධම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධම්මධාතු.

‘‘එවං ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති…පෙ…. සඞ්කප්ප… ඵස්ස… වෙදනා… ඡන්ද… පරිළාහ… පරියෙසනා… ලාභ… නො ලාභනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරියෙසනානානත්තං, නො පරියෙසනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති පරිළාහනානත්තං, නො පරිළාහනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඡන්දනානත්තං, නො ඡන්දනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති වෙදනානානත්තං, නො වෙදනානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ඵස්සනානත්තං, නො ඵස්සනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඞ්කප්පනානත්තං, නො

සඞ්කප්පනානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤානානත්තං, නො සඤ්ඤානානත්තං පටිච්ච උප්පජ්ජති ධාතුනානත්ත''න්ති. දසමං.

නානත්තවග්ගො පඨමො.

තස්සුද්දානං –

ධාතුඵස්සඤ්ච නො වෙතං, වෙදනා අපරෙ දුවෙ;
එතං අජ්ඣත්තපඤ්චකං, ධාතුසඤ්ඤඤ්ච නො වෙතං;
ඵස්සස්ස අපරෙ දුවෙ, එතං බාහිරපඤ්චකන්ති.

2. දුතියවග්ගො

1. සත්තධාතුසුත්තං

95. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''සත්තිමා , භික්ඛවෙ, ධාතුයො. කතමා සත්ත? ආභාධාතු, සුභධාතු, ආකාසානඤ්චායතනධාතු, විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධාතු, සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, සත්ත ධාතුයො''ති.

එවං වුත්තෙ, අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''යා චායං, භන්තෙ, ආභාධාතු යා ච සුභධාතු යා ච ආකාසානඤ්චායතනධාතු යා ච විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු යා ච ආකිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු යා ච නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධාතු යා ච සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු – ඉමා නු ඛො, භන්තෙ, ධාතුයො කිං පටිච්ච පඤ්ඤායන්තී''ති?

''යායං, භික්ඛු, ආභාධාතු – අයං ධාතු අන්ධකාරං පටිච්ච පඤ්ඤායති. යායං, භික්ඛු, සුභධාතු – අයං ධාතු අසුභං පටිච්ච පඤ්ඤායති. යායං, භික්ඛු, ආකාසානඤ්චායතනධාතු – අයං ධාතු රූපං පටිච්ච පඤ්ඤායති. යායං, භික්ඛු, විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු – අයං ධාතු ආකාසානඤ්චායතනං පටිච්ච පඤ්ඤායති. යායං, භික්ඛු, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු – අයං ධාතු විඤ්ඤාණඤ්චායතනං පටිච්ච පඤ්ඤායති. යායං, භික්ඛු, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධාතු – අයං ධාතු ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං පටිච්ච පඤ්ඤායති. යායං, භික්ඛු, සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු – අයං ධාතු නිරොධං පටිච්ච පඤ්ඤායතී''ති.

''යා චායං , භන්තෙ, ආභාධාතු යා ච සුභධාතු යා ච ආකාසානඤ්චායතනධාතු යා ච විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු යා ච ආකිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු යා ච නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධාතු යා ච සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු – ඉමා නු ඛො, භන්තෙ, ධාතුයො කථං සමාපත්ති පත්තබ්බා''ති?

''යා චායං, භික්ඛු, ආභාධාතු යා ච සුභධාතු යා ච ආකාසානඤ්චායතනධාතු යා ච විඤ්ඤාණඤ්චායතනධාතු යා ච ආකිඤ්චඤ්ඤායතනධාතු – ඉමා ධාතුයො සඤ්ඤාසමාපත්ති පත්තබ්බා. යායං, භික්ඛු, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධාතු – අයං ධාතු සඞ්ඛාරාවසෙසසමාපත්ති පත්තබ්බා . යායං, භික්ඛු, සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධධාතු – අයං ධාතු නිරොධසමාපත්ති පත්තබ්බා''ති. පඨමං.

2. සනිදානසුත්තං

96. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''සනිදානං, භික්ඛවෙ, උප්පජ්ජති කාමවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති බ්‍යාපාදවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති විහිංසාවිතක්කො, නො අනිදානං''.

''කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, සනිදානං උප්පජ්ජති කාමවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති බ්‍යාපාදවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති විහිංසාවිතක්කො, නො අනිදානං? කාමධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති කාමසඤ්ඤා, කාමසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති කාමසඞ්කප්පො, කාමසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති කාමච්ඡන්දො, කාමච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති කාමපරිළාහො, කාමපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති කාමපරියෙසනා. කාමපරියෙසනං, භික්ඛවෙ, පරියෙසමානො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො තීහි ඨානෙහි මිච්ඡා පටිපජ්ජති – කායෙන, වාචාය, මනසා.

''බ්‍යාපාදධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති බ්‍යාපාදසඤ්ඤා, බ්‍යාපාදසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති බ්‍යාපාදසඞ්කප්පො…පෙ…. බ්‍යාපාදච්ඡන්දො… බ්‍යාපාදපරිළාහො… බ්‍යාපාදපරියෙසනා… බ්‍යාපාදපරියෙසනං, භික්ඛවෙ, පරියෙසමානො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො තීහි ඨානෙහි මිච්ඡා පටිපජ්ජති – කායෙන, වාචාය, මනසා.

‘‘විහිංසාධාතුං , භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති විහිංසාසඤ්ඤා; විහිංසාසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති විහිංසාසඞ්කප්පො…පෙ…. විහිංසාඡන්දො… විහිංසාපරිළාහො… විහිංසාපරියෙසනා… විහිංසාපරියෙසනං, භික්ඛවෙ , පරියෙසමානො අස්සුතවා පුථුජ්ජනො තීහි ඨානෙහි මිච්ඡා පටිපජ්ජති – කායෙන, වාචාය, මනසා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො ආදිත්තං තිණුක්කං සුක්ඛෙ තිණදායෙ නික්ඛිපෙය්‍ය; නො චෙ හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච ඛිප්පමෙව නිබ්බාපෙය්‍ය. එවඤ්හි, භික්ඛවෙ, යෙ තිණකට්ඨනිස්සිතා පාණා තෙ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජෙය්‍යුං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යො හි කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා උප්පන්නං විසමගතං සඤ්ඤං න ඛිප්පමෙව පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තීකරොති අනභාවං ගමෙති, සො දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ දුක්ඛං විහරති සවිඝාතං සඋපායාසං සපරිළාහං; කායස්ස ච භෙදා පරං මරණා දුග්ගති පාටිකඞ්ඛා.

‘‘සනිදානං, භික්ඛවෙ, උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති අබ්‍යාපාදවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති අවිහිංසාවිතක්කො, නො අනිදානං.

‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, සනිදානං උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති අබ්‍යාපාදවිතක්කො, නො අනිදානං; සනිදානං උප්පජ්ජති අවිහිංසාවිතක්කො, නො අනිදානං? නෙක්ඛම්මධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මසඤ්ඤා, නෙක්ඛම්මසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො, නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මච්ඡන්දො, නෙක්ඛම්මච්ඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මපරිළාහො, නෙක්ඛම්මපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති නෙක්ඛම්මපරියෙසනා; නෙක්ඛම්මපරියෙසනං, භික්ඛවෙ, පරියෙසමානො සුතවා අරියසාවකො තීහි ඨානෙහි සම්මා පටිපජ්ජති – කායෙන, වාචාය, මනසා.

‘‘අබ්‍යාපාදධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති අබ්‍යාපාදසඤ්ඤා, අබ්‍යාපාදසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති අබ්‍යාපාදසඞ්කප්පො…පෙ…. අබ්‍යාපාදච්ඡන්දො… අබ්‍යාපාදපරිළාහො… අබ්‍යාපාදපරියෙසනා, අබ්‍යාපාදපරියෙසනං, භික්ඛවෙ, පරියෙසමානො සුතවා අරියසාවකො තීහි ඨානෙහි සම්මා පටිපජ්ජති – කායෙන, වාචාය, මනසා.

‘‘අවිහිංසාධාතුං , භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති අවිහිංසාසඤ්ඤා , අවිහිංසාසඤ්ඤං පටිච්ච උප්පජ්ජති අවිහිංසාසඞ්කප්පො, අවිහිංසාසඞ්කප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජති අවිහිංසාඡන්දො, අවිහිංසාඡන්දං පටිච්ච උප්පජ්ජති අවිහිංසාපරිළාහො, අවිහිංසාපරිළාහං පටිච්ච උප්පජ්ජති අවිහිංසාපරියෙසනා; අවිහිංසාපරියෙසනං, භික්ඛවෙ, පරියෙසමානො සුතවා අරියසාවකො තීහි ඨානෙහි සම්මා පටිපජ්ජති – කායෙන, වාචාය, මනසා.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො ආදිත්තං තිණුක්කං සුක්ඛෙ තිණදායෙ නික්ඛිපෙය්‍ය; තමෙනං හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච ඛිප්පමෙව නිබ්බාපෙය්‍ය. එවඤ්හි, භික්ඛවෙ, යෙ තිණකට්ඨනිස්සිතා පාණා තෙ න අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජෙය්‍යුං. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යො හි කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා උප්පන්නං විසමගතං සඤ්ඤං ඛිප්පමෙව පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තීකරොති අනභාවං ගමෙති, සො දිට්ඨෙ චෙව ධම්මෙ සුඛං විහරති අවිඝාතං අනුපායාසං අපරිළාහං; කායස්ස ච භෙදා පරං මරණා සුගති පාටිකඞ්ඛා’’ති. දුතියං.

3. ගිඤ්ජකාවසථසුත්තං

97. එකං සමයං භගවා ඤාතිකෙ විහරති ගිඤ්ජකාවසථෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘ධාතුං, භික්ඛවෙ, පටිච්ච උප්පජ්ජති සඤ්ඤා, උප්පජ්ජති දිට්ඨි, උප්පජ්ජති විතක්කො’’ති. එවං වුත්තෙ, ආයස්මා කච්චානො [සද්ධො කච්චානො (ක.)] භගවන්තං එතදවොච – ‘‘යායං, භන්තෙ, දිට්ඨි – ‘අසම්මාසම්බුද්ධෙසු සම්මාසම්බුද්ධා’ති, අයං නු ඛො, භන්තෙ, දිට්ඨි කිං පටිච්ච පඤ්ඤායතී’’ති?

‘‘මහති ඛො එසා, කච්චාන, ධාතු යදිදං අවිජ්ජාධාතු. හීනං , කච්චාන, ධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති හීනා සඤ්ඤා, හීනා දිට්ඨි, හීනො විතක්කො, හීනා චෙතනා, හීනා පත්ථනා, හීනො පණිධි, හීනො පුග්ගලො, හීනා වාචා; හීනං ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති; හීනා තස්ස උපපත්තීති වදාමි.

‘‘මජ්ඣිමං , කච්චාන, ධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති මජ්ඣිමා සඤ්ඤා, මජ්ඣිමා දිට්ඨි, මජ්ඣිමො විතක්කො, මජ්ඣිමා චෙතනා, මජ්ඣිමා පත්ථනා, මජ්ඣිමො පණිධි, මජ්ඣිමො පුග්ගලො, මජ්ඣිමා වාචා; මජ්ඣිමං ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති; මජ්ඣිමා තස්ස උපපත්තීති වදාමි.

‘‘පණීතං, කච්චාන, ධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති පණීතා සඤ්ඤා, පණීතා දිට්ඨි, පණීතො විතක්කො, පණීතා චෙතනා, පණීතා පත්ථනා, පණීතො පණිධි, පණීතො පුග්ගලො, පණීතා වාචා; පණීතං ආචික්ඛති දෙසෙති පඤ්ඤපෙති පට්ඨපෙති විවරති විභජති උත්තානීකරොති; පණීතා තස්ස උපපත්තීති වදාමී’’ති. තතියං.

4. හීනාධිමුත්තිකසුත්තං

98. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව [ධාතුසො (සී. පී.) අයඤ්ච පඨමාරම්භවාක්‍යෙයෙව, න සබ්බත්ථ. තීසු පන අද්ධාසු ච උපමාසංසන්දනනිගමනට්ඨානෙ ච ඉදං පාඨනානත්තං නත්ථි], භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘අතීතම්පි ඛො [ඛොසද්දො සී. ස්‍යා. කං. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි], භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව [ඊදිසෙසු ඨානෙසු පාඨනානත්තං නත්ථි] සත්තා සංසන්දිංසු සමිංසු. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු.

‘‘අනාගතම්පි ඛො [ඛොසද්දො සී. ස්‍යා. කං. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි], භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව [ඊදිසෙසු ඨානෙසු පාඨනානත්තං නත්ථි] සත්තා සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති.

‘‘එතරහිපි ඛො [ඛොසද්දො සී. ස්‍යා. කං. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි], භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව [ඊදිසෙසු ඨානෙසු පාඨනානත්තං නත්ථි] සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. චතුත්ථං.

5. චඞ්කමසුත්තං

99. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; ආයස්මාපි ඛො මහාමොග්ගල්ලානො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; ආයස්මාපි ඛො මහාකස්සපො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; ආයස්මාපි ඛො අනුරුද්ධො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; ආයස්මාපි ඛො පුණ්ණො මන්තානිපුත්තො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; ආයස්මාපි ඛො උපාලි සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; ආයස්මාපි ඛො ආනන්දො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති; දෙවදත්තොපි ඛො සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං භගවතො අවිදූරෙ චඞ්කමති.

අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මහාපඤ්ඤා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මහිද්ධිකා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, කස්සපං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං , භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ධුතවාදා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අනුරුද්ධං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ දිබ්බචක්ඛුකා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, පුණ්ණං මන්තානිපුත්තං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ධම්මකථිකා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, උපාලිං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ විනයධරා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ආනන්දං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ බහුස්සුතා. පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තං සම්බහුලෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං චඞ්කමන්ත’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සබ්බෙ ඛො එතෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ පාපිච්ඡා’’.

‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිංසු සමිංසු. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු.

‘‘අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති.

‘‘එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. සගාථාසුත්තං

100. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිංසු සමිංසු. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු’’.

‘‘අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති.

‘‘එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ගූථො ගූථෙන සංසන්දති සමෙති; මුත්තං මුත්තෙන සංසන්දති සමෙති; ඛෙළො ඛෙළෙන සංසන්දති සමෙති; පුබ්බො පුබ්බෙන සංසන්දති සමෙති; ලොහිතං ලොහිතෙන සංසන්දති සමෙති ; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුසොව [සබ්බත්ථපි එවමෙව දිස්සති] සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො අද්ධානං…පෙ…. අනාගතම්පි ඛො අද්ධානං…පෙ…. එතරහිපි ඛො පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. හීනාධිමුත්තිකා හීනාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති.

‘‘ධාතුසොව භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිංසු සමිංසු. කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු.

‘‘අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං…පෙ…. එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, ඛීරං ඛීරෙන සංසන්දති සමෙති; තෙලං තෙලෙන සංසන්දති සමෙති; සප්පි සප්පිනා සංසන්දති සමෙති; මධු මධුනා සංසන්දති සමෙති; ඵාණිතං ඵාණිතෙන සංසන්දති සමෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො අද්ධානං… අනාගතම්පි ඛො අද්ධානං… එතරහිපි ඛො පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. කල්‍යාණාධිමුත්තිකා කල්‍යාණාධිමුත්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘සංසග්ගා වනථො ජාතො, අසංසග්ගෙන ඡිජ්ජති;
පරිත්තං දාරුමාරුය්හ, යථා සීදෙ මහණ්ණවෙ.

‘‘එවං කුසීතමාගම්ම, සාධුජීවිපි සීදති;
තස්මා තං පරිවජ්ජෙය්‍ය, කුසීතං හීනවීරියං.

‘‘පවිවිත්තෙහි අරියෙහි, පහිතත්තෙහි ඣායිහි [ඣායිභි (සී.), ඣායිහි (ස්‍යා. කං.)];
නිච්චං ආරද්ධවීරියෙහි, පණ්ඩිතෙහි සහාවසෙ’’ති.

7. අස්සද්ධසංසන්දනසුත්තං

101. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිංසු සමිංසු. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු සමිංසු.

‘‘අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති; අනොත්තප්පිනො

අනොත්තප්පීහි සද්ධිං…පෙ…. අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං…පෙ…. කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං…පෙ…. මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං…පෙ…. දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති.

‘‘එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං…පෙ…. අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං…පෙ…. අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං…පෙ…. කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං…පෙ…. මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති.

‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; බහුස්සුතා බහුස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ආරද්ධවීරියා ආරද්ධවීරියෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; උපට්ඨිතස්සතිනො උපට්ඨිතස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං…පෙ…. අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ…පෙ…. එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. සත්තමං.

8. අස්සද්ධමූලකසුත්තං

102. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අතීතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිංසු සමිංසු…පෙ…. අනාගතම්පි ඛො, භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දිස්සන්ති සමෙස්සන්ති…පෙ…..

‘‘එතරහිපි ඛො, භික්ඛවෙ, පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසොව සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තීති. (1)

‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති ; සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ…. පඨමවාරො විය විත්ථාරෙතබ්බො. (2)

‘‘ධාතුසොව , භික්ඛවෙ…පෙ…. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; බහුස්සුතා බහුස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ…. . (3)

‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ…පෙ…. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ආරද්ධවීරියා ආරද්ධවීරියෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ….. (4)

‘‘ධාතුසොව , භික්ඛවෙ…පෙ…. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; උපට්ඨිතස්සතිනො උපට්ඨිතස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තීති…පෙ….. අට්ඨමං. (5)

9. අහිරිකමූලකසුත්තං

103. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව…පෙ…. අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති , දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සසන්දන්ති සමෙන්ති, ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ…. . (1)

‘‘අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, බහුස්සුතා බහුස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ….. (2)

‘‘අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, ආරද්ධවීරියා ආරද්ධවීරියෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ….. (3)

‘‘අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, උපට්ඨිතස්සතිනො උපට්ඨිතස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති, පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තීති…පෙ….. නවමං. (4)

10. අනොත්තප්පමූලකසුත්තං

104. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව , භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; බහුස්සුතා බහුස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ….. (1)

‘‘අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ආරද්ධවීරියා ආරද්ධවීරියෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ….. (2)

‘‘අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; උපට්ඨිතස්සතිනො උපට්ඨිතස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තීති…පෙ….. දසමං. (3)

11. අප්පස්සුතමූලකසුත්තං

105. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; බහුස්සුතා බහුස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ආරද්ධවීරියා ආරද්ධවීරියෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති…පෙ….. (1)

‘‘අප්පස්සුතා අප්පස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; බහුස්සුතා බහුස්සුතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; උපට්ඨිතස්සතිනො උපට්ඨිතස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තීති…පෙ….. එකාදසමං. (2)

12. කුසීතමූලකසුත්තං

106. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. කුසීතා කුසීතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුට්ඨස්සතිනො මුට්ඨස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ආරද්ධවීරියා ආරද්ධවීරියෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; උපට්ඨිතස්සතිනො උපට්ඨිතස්සතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තීති…පෙ.…. ද්වාදසමං.

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

සත්තිමා සනිදානඤ්ච, ගිඤ්ජකාවසථෙන ච;
හීනාධිමුත්ති චඞ්කමං, සගාථා අස්සද්ධසත්තමං.

අස්සද්ධමූලකා පඤ්ච, චත්තාරො අහිරිකමූලකා;
අනොත්තප්පමූලකා තීණි, දුවෙ අප්පස්සුතෙන ච.

කුසීතං එකකං වුත්තං, සුත්තන්තා තීණි පඤ්චකා;
බාවීසති වුත්තා සුත්තා, දුතියො වග්ගො පවුච්චතීති.

3. කම්මපථවග්ගො

1. අසමාහිතසුත්තං

107. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අසමාහිතා අසමාහිතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සමාහිතා සමාහිතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’ති. පඨමං.

2. දුස්සීලසුත්තං

108. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. අස්සද්ධා අස්සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අහිරිකා අහිරිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අනොත්තප්පිනො අනොත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුස්සීලා දුස්සීලෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; දුප්පඤ්ඤා දුප්පඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘සද්ධා සද්ධෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; හිරිමනා හිරිමනෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඔත්තප්පිනො ඔත්තප්පීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සීලවන්තො සීලවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පඤ්ඤවන්තො පඤ්ඤවන්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’ති. දුතියං.

3. පඤ්චසික්ඛාපදසුත්තං

109. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. පාණාතිපාතිනො පාණාතිපාතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අදින්නාදායිනො අදින්නාදායීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කාමෙසුමිච්ඡාචාරිනො කාමෙසුමිච්ඡාචාරීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුසාවාදිනො මුසාවාදීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨායිනො සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨායීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘පාණාතිපාතා පටිවිරතා පාණාතිපාතා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අදින්නාදානා පටිවිරතා අදින්නාදානා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුසාවාදා පටිවිරතා මුසාවාදා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතා සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’ති. තතියං.

4. සත්තකම්මපථසුත්තං

110. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. පාණාතිපාතිනො පාණාතිපාතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අදින්නාදායිනො අදින්නාදායීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; කාමෙසුමිච්ඡාචාරිනො කාමෙසුමිච්ඡාචාරීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මුසාවාදිනො මුසාවාදීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; පිසුණවාචා පිසුණවාචෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඵරුසවාචා ඵරුසවාචෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සම්ඵප්පලාපිනො සම්ඵප්පලාපීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘පාණාතිපාතා පටිවිරතා…පෙ.… අදින්නාදානා පටිවිරතා… කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා… මුසාවාදා පටිවිරතා… පිසුණාය වාචාය පටිවිරතා පිසුණාය වාචාය පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; ඵරුසාය වාචාය

පටිවිරතා ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. චතුත්ථං.

5. දසකම්මපථසුත්තං

111. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව , භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. පාණාතිපාතිනො පාණාතිපාතීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අදින්නාදායිනො…පෙ.… කාමෙසුමිච්ඡාචාරිනො… මුසාවාදිනො… පිසුණවාචා… ඵරුසවාචා… සම්ඵප්පලාපිනො සම්ඵප්පලාපීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අභිජ්ඣාලුනො අභිජ්ඣාලූහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; බ්‍යාපන්නචිත්තා බ්‍යාපන්නචිත්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘පාණාතිපාතා පටිවිරතා පාණාතිපාතා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අදින්නාදානා පටිවිරතා…පෙ.… කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා… මුසාවාදා පටිවිරතා… පිසුණාය වාචාය… ඵරුසාය වාචාය… සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතා සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අනභිජ්ඣාලුනො අනභිජ්ඣාලූහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; අබ්‍යාපන්නචිත්තා අබ්‍යාපන්නචිත්තෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. අට්ඨඞ්ගිකසුත්තං

112. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මිච්ඡාසඞ්කප්පා…පෙ.… මිච්ඡාවාචා… මිච්ඡාකම්මන්තා… මිච්ඡාආජීවා… මිච්ඡාවායාමා… මිච්ඡාසතිනො … මිච්ඡාසමාධිනො මිච්ඡාසමාධීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති. සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සම්මාසඞ්කප්පා…පෙ.… සම්මාවාචා… සම්මාකම්මන්තා… සම්මාආජීවා… සම්මාවායාමා… සම්මාසතිනො… සම්මාසමාධිනො සම්මාසමාධීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. දසඞ්ගසුත්තං

113. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘ධාතුසොව, භික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්ති සමෙන්ති. මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මිච්ඡාසඞ්කප්පා…පෙ.… මිච්ඡාවාචා… මිච්ඡාකම්මන්තා… මිච්ඡාආජීවා… මිච්ඡාවායාමා… මිච්ඡාසතිනො … මිච්ඡාසමාධිනො මිච්ඡාසමාධීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මිච්ඡාඤාණිනො මිච්ඡාඤාණීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; මිච්ඡාවිමුත්තිනො මිච්ඡාවිමුත්තීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති’’.

‘‘සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සම්මාසඞ්කප්පා…පෙ.… සම්මාවාචා… සම්මාකම්මන්තා… සම්මාආජීවා… සම්මාවායාමා… සම්මාසතිනො… සම්මාසමාධිනො… සම්මාඤාණිනො සම්මාඤාණීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්ති; සම්මාවිමුත්තිනො සම්මාවිමුත්තීහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙන්තී’’ති. සත්තමං.

සත්තන්නං සුත්තන්තානං උද්දානං –

අසමාහිතං දුස්සීලං, පඤ්ච සික්ඛාපදානි ච;
සත්ත කම්මපථා වුත්තා, දසකම්මපථෙන ච;
ඡට්ඨං අට්ඨඞ්ගිකො වුත්තො, දසඞ්ගෙන ච සත්තමං.

කම්මපථවග්ගො තතියො.

4. චතුත්ථවග්ගො

1. චතුධාතුසුත්තං

114. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ…පෙ.… ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, ධාතුයො. කතමා චතස්සො? පථවීධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු – ඉමා ඛො, භික්ඛවෙ, චතස්සො ධාතුයො’’ති. පඨමං.

2. පුබ්බෙසම්බොධසුත්තං

115. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො එතදහොසි – ‘කො නු ඛො පථවීධාතුයා අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං; කො ආපොධාතුයා අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං; කො තෙජොධාතුයා අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණං; කො වායොධාතුයා අස්සාදො, කො ආදීනවො, කිං නිස්සරණ’’’න්ති?

‘‘තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, එතදහොසි – ‘යං ඛො පථවීධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං පථවීධාතුයා අස්සාදො; යං [යා (සී.)] පථවීධාතු අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, අයං පථවීධාතුයා ආදීනවො; යො පථවීධාතුයා ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං පථවීධාතුයා නිස්සරණං. යං ආපොධාතුං පටිච්ච…පෙ.… යං තෙජොධාතුං පටිච්ච…පෙ.… යං වායොධාතුං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං වායොධාතුයා අස්සාදො; යං වායොධාතු අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, අයං වායොධාතුයා ආදීනවො; යො වායොධාතුයා ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහානං, ඉදං වායොධාතුයා නිස්සරණං’’’.

‘‘යාවකීවඤ්චාහං , භික්ඛවෙ, ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං එවං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං න අබ්භඤ්ඤාසිං, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති [අභිසම්බුද්ධො (සී. ස්‍යා. කං.)] පච්චඤ්ඤාසිං.

‘‘යතො ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං එවං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – ‘අකුප්පා මෙ විමුත්ති [චෙතොවිමුත්ති (සී. පී. ක.)], අයමන්තිමා ජාති, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’’ති. දුතියං.

3. අචරිංසුත්තං

116. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘පථවීධාතුයාහං, භික්ඛවෙ, අස්සාදපරියෙසනං අචරිං, යො පථවීධාතුයා අස්සාදො තදජ්ඣගමං, යාවතා පථවීධාතුයා අස්සාදො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. පථවීධාතුයාහං, භික්ඛවෙ, ආදීනවපරියෙසනං අචරිං, යො පථවීධාතුයා ආදීනවො තදජ්ඣගමං , යාවතා පථවීධාතුයා ආදීනවො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. පථවීධාතුයාහං, භික්ඛවෙ, නිස්සරණපරියෙසනං අචරිං, යං පථවීධාතුයා නිස්සරණං තදජ්ඣගමං, යාවතා පථවීධාතුයා නිස්සරණං පඤ්ඤාය මෙ තං සුදිට්ඨං’’.

‘‘ආපොධාතුයාහං, භික්ඛවෙ…පෙ.… තෙජොධාතුයාහං, භික්ඛවෙ… වායොධාතුයාහං, භික්ඛවෙ, අස්සාදපරියෙසනං අචරිං, යො වායොධාතුයා අස්සාදො තදජ්ඣගමං, යාවතා වායොධාතුයා අස්සාදො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. වායොධාතුයාහං, භික්ඛවෙ, ආදීනවපරියෙසනං අචරිං, යො වායොධාතුයා ආදීනවො තදජ්ඣගමං, යාවතා වායොධාතුයා ආදීනවො පඤ්ඤාය මෙ සො සුදිට්ඨො. වායොධාතුයාහං, භික්ඛවෙ, නිස්සරණපරියෙසනං අචරිං, යං වායොධාතුයා නිස්සරණං තදජ්ඣගමං, යාවතා වායොධාතුයා නිස්සරණං පඤ්ඤාය මෙ තං සුදිට්ඨං.

‘‘යාවකීවඤ්චාහං, භික්ඛවෙ, ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං න අබ්භඤ්ඤාසිං, නෙව තාවාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං.

‘‘යතො ච ඛ්වාහං, භික්ඛවෙ, ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං, අථාහං, භික්ඛවෙ, සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති පච්චඤ්ඤාසිං. ඤාණඤ්ච පන මෙ දස්සනං උදපාදි – ‘අකුප්පා මෙ විමුත්ති, අයමන්තිමා ජාති, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’’ති. තතියං.

4. නොචෙදංසුත්තං

117. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘නො චෙදං, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා අස්සාදො අභවිස්ස, නයිදං සත්තා පථවීධාතුයා සාරජ්ජෙය්‍යුං . යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි පථවීධාතුයා අස්සාදො, තස්මා සත්තා පථවීධාතුයා සාරජ්ජන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා ආදීනවො අභවිස්ස, නයිදං සත්තා පථවීධාතුයා නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි පථවීධාතුයා ආදීනවො, තස්මා සත්තා පථවීධාතුයා නිබ්බින්දන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා නිස්සරණං අභවිස්ස, නයිදං සත්තා පථවීධාතුයා නිස්සරෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි පථවීධාතුයා නිස්සරණං, තස්මා සත්තා පථවීධාතුයා නිස්සරන්ති’’.

‘‘නො චෙදං, භික්ඛවෙ, ආපොධාතුයා අස්සාදො අභවිස්ස…පෙ.… නො චෙදං, භික්ඛවෙ, තෙජොධාතුයා…පෙ.… නො චෙදං, භික්ඛවෙ, වායොධාතුයා අස්සාදො අභවිස්ස, නයිදං සත්තා වායොධාතුයා සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො,

භික්ඛවෙ, අත්ථි වායොධාතුයා අස්සාදො, තස්මා සත්තා වායොධාතුයා සාරජ්ජන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, වායොධාතුයා ආදීනවො අභවිස්ස, නයිදං සත්තා වායොධාතුයා නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි වායොධාතුයා ආදීනවො, තස්මා සත්තා වායොධාතුයා නිබ්බින්දන්ති. නො චෙදං, භික්ඛවෙ, වායොධාතුයා නිස්සරණං අභවිස්ස, නයිදං සත්තා වායොධාතුයා නිස්සරෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අත්ථි වායොධාතුයා නිස්සරණං, තස්මා සත්තා වායොධාතුයා නිස්සරන්ති.

‘‘යාවකීවඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, සත්තා ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං න අබ්භඤ්ඤංසු, නෙව තාවිමෙ භික්ඛවෙ, සත්තා සදෙවකා ලොකා සමාරකා සබ්‍රහ්මකා සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය නිස්සටා විසංයුත්තා විප්පමුත්තා විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරිංසු.

‘‘යතො ච ඛො, භික්ඛවෙ, සත්තා ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං අස්සාදඤ්ච අස්සාදතො ආදීනවඤ්ච ආදීනවතො නිස්සරණඤ්ච නිස්සරණතො යථාභූතං අබ්භඤ්ඤංසු, අථ, භික්ඛවෙ, සත්තා සදෙවකා ලොකා සමාරකා සබ්‍රහ්මකා සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය නිස්සටා විසංයුත්තා විප්පමුත්තා විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරන්ති’’ති. චතුත්ථං.

5. එකන්තදුක්ඛසුත්තං

118. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘පථවීධාතු චෙ [ච (සී. ස්‍යා. කං.)] හිදං, භික්ඛවෙ, එකන්තදුක්ඛා අභවිස්ස දුක්ඛානුපතිතා දුක්ඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා සුඛෙන, නයිදං සත්තා පථවීධාතුයා සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතු සුඛා සුඛානුපතිතා සුඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා පථවීධාතුයා සාරජ්ජන්ති’’.

‘‘ආපොධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ…පෙ.… තෙජොධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ… වායොධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ, එකන්තදුක්ඛා අභවිස්ස දුක්ඛානුපතිතා දුක්ඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා සුඛෙන, නයිදං සත්තා වායොධාතුයා සාරජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, වායොධාතු සුඛා සුඛානුපතිතා සුඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා දුක්ඛෙන, තස්මා සත්තා වායොධාතුයා සාරජ්ජන්ති.

‘‘පථවීධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ, එකන්තසුඛා අභවිස්ස සුඛානුපතිතා සුඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා දුක්ඛෙන, නයිදං සත්තා පථවීධාතුයා නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතු දුක්ඛා දුක්ඛානුපතිතා දුක්ඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා සුඛෙන, තස්මා සත්තා පථවීධාතුයා නිබ්බින්දන්ති.

‘‘ආපොධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ…පෙ.… තෙජොධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ… වායොධාතු චෙ හිදං, භික්ඛවෙ, එකන්තසුඛා අභවිස්ස සුඛානුපතිතා සුඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා දුක්ඛෙන, නයිදං සත්තා වායොධාතුයා නිබ්බින්දෙය්‍යුං. යස්මා ච ඛො, භික්ඛවෙ, වායොධාතු දුක්ඛා දුක්ඛානුපතිතා දුක්ඛාවක්කන්තා අනවක්කන්තා සුඛෙන, තස්මා සත්තා වායොධාතුයා නිබ්බින්දන්ති’’ති. පඤ්චමං.

6. අභිනන්දසුත්තං

119. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘යො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුං අභිනන්දති, දුක්ඛං සො අභිනන්දති. යො දුක්ඛං අභිනන්දති, අපරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමි. යො ආපොධාතුං අභිනන්දති…පෙ.… යො තෙජොධාතුං… යො වායොධාතුං අභිනන්දති, දුක්ඛං සො අභිනන්දති. යො දුක්ඛං අභිනන්දති, අපරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමි’’.

‘‘යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුං නාභිනන්දති, දුක්ඛං සො නාභිනන්දති. යො දුක්ඛං නාභිනන්දති, පරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමි. යො ආපොධාතුං…පෙ.… යො තෙජොධාතුං… යො වායොධාතුං නාභිනන්දති, දුක්ඛං සො නාභිනන්දති. යො දුක්ඛං නාභිනන්දති, පරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමී’’ති. ඡට්ඨං.

7. උප්පාදසුත්තං

120. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘යො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො රොගානං ඨිති ජරාමරණස්ස පාතුභාවො. යො ආපොධාතුයා…පෙ.… යො තෙජොධාතුයා… යො වායොධාතුයා උප්පාදො ඨිති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො, දුක්ඛස්සෙසො උප්පාදො රොගානං ඨිති ජරාමරණස්ස පාතුභාවො’’.

‘‘යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, පථවීධාතුයා නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො රොගානං වූපසමො ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො. යො ආපොධාතුයා…පෙ.… යො තෙජොධාතුයා… යො වායොධාතුයා

නිරොධො වූපසමො අත්ථඞ්ගමො, දුක්ඛස්සෙසො නිරොධො රොගානං වූපසමො ජරාමරණස්ස අත්ථඞ්ගමො’’ති. සත්තමං.

8. සමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

121. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, ධාතුයො. කතමා චතස්සො? පථවීධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා; න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති’’.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානන්ති , තෙ ච ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා; තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. අට්ඨමං.

9. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

122. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘චතස්සො ඉමා, භික්ඛවෙ, ධාතුයො. කතමා චතස්සො? පථවීධාතු, ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු. යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉමාසං චතුන්නං ධාතූනං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. පජානන්ති…පෙ…. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. නවමං.

10. තතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

123. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා පථවීධාතුං නප්පජානන්ති, පථවීධාතුසමුදයං නප්පජානන්ති, පථවීධාතුනිරොධං නප්පජානන්ති, පථවීධාතුනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති…පෙ…. ආපොධාතුං නප්පජානන්ති… තෙජොධාතුං නප්පජානන්ති… වායොධාතුං නප්පජානන්ති, වායොධාතුසමුදයං නප්පජානන්ති, වායොධාතුනිරොධං නප්පජානන්ති, වායොධාතුනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා; න ච පන තෙ ආයස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති’’.

‘‘යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා පථවීධාතුං පජානන්ති, පථවීධාතුසමුදයං පජානන්ති, පථවීධාතුනිරොධං පජානන්ති, පථවීධාතුනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති… යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා…පෙ…. ආපොධාතුං පජානන්ති… තෙජොධාතුං පජානන්ති… වායොධාතුං පජානන්ති, වායොධාතුසමුදයං පජානන්ති, වායොධාතුනිරොධං පජානන්ති, වායොධාතුනිරොධගාමිනිං පටිපදං පජානන්ති, තෙ ච ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා; තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. දසමං.

චතුත්ථො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

චතස්සො පුබ්බෙ අචරිං, නොචෙදඤ්ච දුක්ඛෙන ච;
අභිනන්දඤ්ච උප්පාදො, තයො සමණබ්‍රාහ්මණාති.

ධාතුසංයුත්තං සමත්තං.

4. අනමතග්ගසංයුත්තං

1. පඨමවග්ගො

1. තිණකට්ඨසුත්තං

124. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘අනමතග්ගොයං [අනමතග්ගායං (පී. ක.)] භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො යං ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ තිණකට්ඨසාඛාපලාසං තං ඡෙත්වා [තච්ඡෙත්වා (බහූසු)] එකජ්ඣං සංහරිත්වා චතුරඞ්ගුලං චතුරඞ්ගුලං ඝටිකං කත්වා නික්ඛිපෙය්‍ය – ‘අයං මෙ මාතා, තස්සා මෙ මාතු අයං මාතා’ති, අපරියාදින්නාව [අපරියාදිණ්ණාව (සී.)] භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස මාතුමාතරො අස්සු, අථ ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ තිණකට්ඨසාඛාපලාසං පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. එවං දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පච්චනුභූතං තිබ්බං පච්චනුභූතං බ්‍යසනං පච්චනුභූතං, කටසී [කටසි (සී. පී. ක.) කටා ඡවා සයන්ති එත්ථාති කටසී] වඩ්ඪිතා. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං අලං විරජ්ජිතුං අලං විමුච්චිතු’’න්ති. පඨමං.

2. පථවීසුත්තං

125. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ , සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො ඉමං මහාපථවිං කොලට්ඨිමත්තං කොලට්ඨිමත්තං මත්තිකාගුළිකං කරිත්වා නික්ඛිපෙය්‍ය – ‘අයං මෙ පිතා, තස්ස මෙ පිතු අයං පිතා’ති, අපරියාදින්නාව භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස පිතුපිතරො අස්සු, අථායං මහාපථවී පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය . තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. එවං දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පච්චනුභූතං තිබ්බං පච්චනුභූතං බ්‍යසනං පච්චනුභූතං, කටසී වඩ්ඪිතා. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු’’න්ති. දුතියං.

3. අස්සුසුත්තං

126. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං අමනාපසම්පයොගා මනාපවිප්පයොගා කන්දන්තානං රොදන්තානං [රුදන්තානං (සී.)] අස්සු පස්සන්නං [පස්සන්දං (ක. සී.), පසන්දං (ස්‍යා. කං.), පසන්නං (පී. ක.)] පග්ඝරිතං, යං වා චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක’’න්ති? ‘‘යථා ඛො මයං, භන්තෙ, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාම, එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යං නො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං අමනාපසම්පයොගා මනාපවිප්පයොගා කන්දන්තානං රොදන්තානං අස්සු පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛවෙ, සාධු ඛො මෙ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එවං ධම්මං දෙසිතං ආජානාථ. එතදෙව, භික්ඛවෙ, බහුතරං යං වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං අමනාපසම්පයොගා මනාපවිප්පයොගා කන්දන්තානං රොදන්තානං අස්සු පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, මාතුමරණං පච්චනුභූතං; තෙසං වා මාතුමරණං පච්චනුභොන්තානං අමනාපසම්පයොගා මනාපවිප්පයොගා කන්දන්තානං රොදන්තානං අස්සු පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, පිතුමරණං පච්චනුභූතං …පෙ…. භාතුමරණං පච්චනුභූතං… භගිනිමරණං පච්චනුභූතං… පුත්තමරණං පච්චනුභූතං… ධීතුමරණං පච්චනුභූතං… ඤාතිබ්‍යසනං පච්චනුභූතං… භොගබ්‍යසනං පච්චනුභූතං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ , රොගබ්‍යසනං පච්චනුභූතං, තෙසං වො රොගබ්‍යසනං පච්චනුභොන්තානං අමනාපසම්පයොගා මනාපවිප්පයොගා කන්දන්තානං රොදන්තානං අස්සු පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො …පෙ…. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු’’න්ති. තතියං.

4. ඛීරසුත්තං

127. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො

බහුතරං, යං වා වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං මාතුථඤ්ඤං පීතං, යං වා චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක''න්ති? ''යථා ඛො මයං , භන්තෙ, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාම, එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යං නො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං මාතුථඤ්ඤං පීතං, නත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක''න්ති.

''සාධු සාධු, භික්ඛවෙ, සාධු ඛො මෙ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එවං ධම්මං දෙසිතං ආජානාථ. එතදෙව, භික්ඛවෙ, බහුතරං යං වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං මාතුථඤ්ඤං පීතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු''න්ති. චතුත්ථං.

5. පබ්බතසුත්තං

128. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ආරාමෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''කීවදීඝො නු ඛො, භන්තෙ, කප්පො''ති? ''දීඝො ඛො, භික්ඛු, කප්පො. සො න සුකරො සඞ්ඛාතුං එත්තකානි වස්සානි ඉති වා, එත්තකානි වස්සසතානි ඉති වා, එත්තකානි වස්සසහස්සානි ඉති වා, එත්තකානි වස්සසතසහස්සානි ඉති වා''ති.

''සක්කා පන, භන්තෙ, උපමං කාතු''න්ති? ''සක්කා, භික්ඛූ''ති භගවා අවොච. ''සෙය්‍යථාපි , භික්ඛු, මහාසෙලො පබ්බතො යොජනං ආයාමෙන යොජනං විත්ථාරෙන යොජනං උබ්බෙධෙන අච්ඡින්නො අසුසිරො එකග්ඝනො. තමෙනං පුරිසො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන කාසිකෙන වත්ථෙන සකිං සකිං පරිමජ්ජෙය්‍ය. ඛිප්පතරං ඛො සො, භික්ඛු, මහාසෙලො පබ්බතො ඉමිනා උපක්කමෙන පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය , න ත්වෙව කප්පො. එවං දීඝො, භික්ඛු, කප්පො. එවං දීඝානං ඛො, භික්ඛු , කප්පානං නෙකො කප්පො සංසිතො, නෙකං කප්පසතං සංසිතං, නෙකං කප්පසහස්සං සංසිතං, නෙකං කප්පසතසහස්සං සංසිතං. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛු, සංසාරො. පුබ්බා කොටි…පෙ.… යාවඤ්චිදං, භික්ඛු, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු''න්ති. පඤ්චමං.

6. සාසපසුත්තං

129. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො අඤ්ඤතරො භික්ඛු යෙන භගවා…පෙ.… එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච – ''කීවදීඝො, නු ඛො, භන්තෙ, කප්පො''ති? ''දීඝො ඛො, භික්ඛු, කප්පො. සො න සුකරො සඞ්ඛාතුං එත්තකානි වස්සානි ඉති වා…පෙ.… එත්තකානි වස්සසතසහස්සානි ඉති වා''ති.

''සක්කා පන, භන්තෙ, උපමං කාතු''න්ති? ''සක්කා, භික්ඛූ''ති භගවා අවොච. ''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛු, ආයසං නගරං යොජනං ආයාමෙන යොජනං විත්ථාරෙන යොජනං උබ්බෙධෙන, පුණ්ණං සාසපානං ගුළිකාබද්ධං [චූළිකාබද්ධං (සී. පී.)]. තතො පුරිසො වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන එකමෙකං සාසපං උද්ධරෙය්‍ය. ඛිප්පතරං ඛො සො, භික්ඛු මහාසාසපරාසි ඉමිනා උපක්කමෙන පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, න ත්වෙව කප්පො. එවං දීඝො ඛො, භික්ඛු, කප්පො. එවං දීඝානං ඛො, භික්ඛු, කප්පානං නෙකො කප්පො සංසිතො, නෙකං කප්පසතං සංසිතං, නෙකං කප්පසහස්සං සංසිතං, නෙකං කප්පසතසහස්සං සංසිතං. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛු, සංසාරො …පෙ.… අලං විමුච්චිතු''න්ති. ඡට්ඨං.

7. සාවකසුත්තං

130. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා…පෙ.… එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''කීවබහුකා නු ඛො, භන්තෙ, කප්පා අබ්භතීතා අතික්කන්තා''ති? ''බහුකා ඛො, භික්ඛවෙ , කප්පා අබ්භතීතා අතික්කන්තා. තෙ න සුකරා සඞ්ඛාතුං – 'එත්තකා කප්පා ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසහස්සානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතසහස්සානි ඉති වා'''ති.

''සක්කා පන, භන්තෙ, උපමං කාතු''න්ති? ''සක්කා, භික්ඛවෙ''ති භගවා අවොච. ''ඉධස්සු, භික්ඛවෙ, චත්තාරො සාවකා වස්සසතායුකා වස්සසතජීවිනො. තෙ දිවසෙ දිවසෙ කප්පසතසහස්සං කප්පසතසහස්සං අනුස්සරෙය්‍යුං. අනනුස්සරිතාව භික්ඛවෙ, තෙහි කප්පා අස්සු, අථ ඛො තෙ චත්තාරො සාවකා වස්සසතායුකා වස්සසතජීවිනො වස්සසතස්ස අච්චයෙන කාලං කරෙය්‍යුං. එවං බහුකා ඛො, භික්ඛවෙ, කප්පා අබ්භතීතා අතික්කන්තා. තෙ න සුකරා සඞ්ඛාතුං – 'එත්තකා කප්පා ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසහස්සානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතසහස්සානි ඉති වා'ති. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු''න්ති. සත්තමං.

8. ගඞ්ගාසුත්තං

131. රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. අථ ඛො අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ''කීවබහුකා නු ඛො, භො ගොතම, කප්පා අබ්භතීතා අතික්කන්තා''ති? ''බහුකා ඛො, බ්‍රාහ්මණ, කප්පා අබ්භතීතා අතික්කන්තා. තෙ න සුකරා සඞ්ඛාතුං – 'එත්තකා කප්පා ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසහස්සානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතසහස්සානි ඉති වා'''ති.

''සක්කා පන, භො ගොතම, උපමං කාතු''න්ති? ''සක්කා, බ්‍රාහ්මණා''ති භගවා අවොච. ''සෙය්‍යථාපි, බ්‍රාහ්මණ, යතො චායං ගඞ්ගා නදී පභවති යත්ථ ච මහාසමුද්දං අප්පෙති, යා එතස්මිං අන්තරෙ වාලිකා සා න සුකරා සඞ්ඛාතුං – 'එත්තකා වාලිකා ඉති වා, එත්තකානි වාලිකසතානි ඉති වා, එත්තකානි වාලිකසහස්සානි ඉති වා, එත්තකානි වාලිකසතසහස්සානි ඉති වා'ති. තතො බහුතරා ඛො, බ්‍රාහ්මණ, කප්පා අබ්භතීතා අතික්කන්තා. තෙ න සුකරා සඞ්ඛාතුං – 'එත්තකා කප්පා ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසහස්සානි ඉති වා, එත්තකානි කප්පසතසහස්සානි ඉති වා'ති. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, බ්‍රාහ්මණ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. එවං දීඝරත්තං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, දුක්ඛං පච්චනුභූතං තිබ්බං පච්චනුභූතං බ්‍යසනං පච්චනුභූතං, කටසී වඩ්ඪිතා. යාවඤ්චිදං , බ්‍රාහ්මණ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු''න්ති.

එවං වුත්තෙ, සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොච – ''අභික්කන්තං, භො ගොතම, අභික්කන්තං, භො ගොතම…පෙ.… උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු අජ්ජතග්ගෙ පාණුපෙතං සරණං ගත''න්ති. අට්ඨමං.

9. දණ්ඩසුත්තං

132. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ''අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, දණ්ඩො උපරිවෙහාසං ඛිත්තො සකිම්පි මූලෙන නිපතති, සකිම්පි මජ්ඣෙන නිපතති, සකිම්පි අන්තෙන නිපතති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අවිජ්ජානීවරණා සත්තා තණ්හාසංයොජනා සන්ධාවන්තා සංසරන්තා සකිම්පි අස්මා ලොකා පරං ලොකං ගච්ඡන්ති, සකිම්පි පරස්මා ලොකා ඉමං ලොකං ආගච්ඡන්ති. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු''න්ති. නවමං.

10. පුග්ගලසුත්තං

133. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''භික්ඛවො''ති. ''භදන්තෙ''ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

''අනමතග්ගොයං , භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ.… එකපුග්ගලස්ස, භික්ඛවෙ, කප්පං සන්ධාවතො සංසරතො සියා එවං මහා අට්ඨිකඞ්කලො අට්ඨිපුඤ්ජො අට්ඨිරාසි යථායං වෙපුල්ලො පබ්බතො, සචෙ සංහාරකො අස්ස, සම්භතඤ්ච න විනස්සෙය්‍ය. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු''න්ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''එකස්සෙකෙන කප්පෙන, පුග්ගලස්සට්ඨිසඤ්චයො;
සියා පබ්බතසමො රාසි, ඉති වුත්තං මහෙසිනා.

''සො ඛො පනායං අක්ඛාතො, වෙපුල්ලො පබ්බතො මහා;
උත්තරො ගිජ්ඣකූටස්ස, මගධානං ගිරිබ්බජෙ.

''යතො ච අරියසච්චානි, සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති;
දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියං චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

''ස සත්තක්ඛත්තුංපරමං, සන්ධාවිත්වාන පුග්ගලො;
දුක්ඛස්සන්තකරො හොති, සබ්බසංයොජනක්ඛයා''ති. දසමං;

පඨමො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

තිණකට්ඨඤ්ච පථවී, අස්සු ඛීරඤ්ච පබ්බතං;
සාසපා සාවකා ගඞ්ගා, දණ්ඩො ච පුග්ගලෙන චාති.

2. දුතියවග්ගො

1. දුග්ගතසුත්තං

134. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. යං, භික්ඛවෙ, පස්සෙය්‍යාථ දුග්ගතං දුරූපෙතං නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අම්හෙහිපි එවරූපං පච්චනුභූතං ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා’ති. තං කිස්ස හෙතු…පෙ…. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං අලං විරජ්ජිතුං අලං විමුච්චිතු’’න්ති. පඨමං.

2. සුඛිතසුත්තං

135. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ…. යං, භික්ඛවෙ, පස්සෙය්‍යාථ සුඛිතං සුසජ්ජිතං, නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං – ‘අම්හෙහිපි එවරූපං පච්චනුභූතං ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා’ති. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති…පෙ…. අලං විමුච්චිතු’’න්ති. දුතියං.

3. තිංසමත්තසුත්තං

136. රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. අථ ඛො තිංසමත්තා පාවෙය්‍යකා [පාඨෙය්‍යකා (කත්ථචි) විනයපිටකෙ මහාවග්ගෙ කඨිනක්ඛන්ධකෙපි] භික්ඛූ සබ්බෙ ආරඤ්ඤිකා සබ්බෙ පිණ්ඩපාතිකා සබ්බෙ පංසුකූලිකා සබ්බෙ තෙචීවරිකා සබ්බෙ සසංයොජනා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. අථ ඛො භගවතො එතදහොසි – ‘‘ඉමෙ ඛො තිංසමත්තා පාවෙය්‍යකා භික්ඛූ සබ්බෙ ආරඤ්ඤිකා සබ්බෙ පිණ්ඩපාතිකා සබ්බෙ පංසුකූලිකා සබ්බෙ තෙචීවරිකා සබ්බෙ සසංයොජනා. යංනූනාහං ඉමෙසං තථා ධම්මං දෙසෙය්‍යං යථා නෙසං ඉමස්මිංයෙව ආසනෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චෙය්‍යු’’න්ති. අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං, යං වා චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක’’න්ති? ‘‘යථා ඛො මයං, භන්තෙ, භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාම, එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං, යං නො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, භික්ඛවෙ, සාධු ඛො මෙ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එවං ධම්මං දෙසිතං ආජානාථ. එතදෙව, භික්ඛවෙ, බහුතරං, යං වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, ගුන්නං සතං ගොභූතානං සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, මහිංසානං [මහිසානං (සී. පී.)] සතං මහිංසභූතානං සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං …පෙ…. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, උරබ්භානං සතං උරබ්භභූතානං…පෙ…. අජානං සතං අජභූතානං… මිගානං සතං මිගභූතානං… කුක්කුටානං සතං කුක්කුටභූතානං… සූකරානං සතං සූකරභූතානං… දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, චොරා ගාමඝාතාති ගහෙත්වා සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, චොරා පාරිපන්ථිකාති ගහෙත්වා සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං. දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, චොරා පාරදාරිකාති ගහෙත්වා සීසච්ඡින්නානං ලොහිතං පස්සන්නං පග්ඝරිතං, න ත්වෙව චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදකං. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ…. අලං විමුච්චිතු’’න්ති.

‘‘ඉදමවොච භගවා. අත්තමනා තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දුන්ති. ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ තිංසමත්තානං පාවෙය්‍යකානං භික්ඛූනං අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසූ’’ති. තතියං.

4. මාතුසුත්තං

137. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ…. න සො, භික්ඛවෙ, සත්තො සුලභරූපො යො නමාතාභූතපුබ්බො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ…. අලං විමුච්චිතු’’න්ති. චතුත්ථං.

5. පිතුසුත්තං

138. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො…පෙ.… න සො, භික්ඛවෙ, සත්තො සුලභරූපො යො නපිතාභූතපුබ්බො …පෙ.… අලං විමුච්චිතු’’න්ති. පඤ්චමං.

6. භාතුසුත්තං

139. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘න සො, භික්ඛවෙ, සත්තො සුලභරූපො යො නභාතාභූතපුබ්බො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු’’න්ති. ඡට්ඨං.

7. භගිනිසුත්තං

140. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘න සො, භික්ඛවෙ, සත්තො සුලභරූපො යො නභගිනිභූතපුබ්බො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු’’න්ති. සත්තමං.

8. පුත්තසුත්තං

141. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘න සො, භික්ඛවෙ, සත්තො සුලභරූපො යො නපුත්තභූතපුබ්බො…පෙ.… අලං විමුච්චිතු’’න්ති. අට්ඨමං.

9. ධීතුසුත්තං

142. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. න සො, භික්ඛවෙ, සත්තො සුලභරූපො යො න ධීතාභූතපුබ්බො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා. තං කිස්ස හෙතු? අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. එවං දීඝරත්තං වො, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං පච්චනුභූතං තිබ්බං පච්චනුභූතං බ්‍යසනං පච්චනුභූතං, කටසී වඩ්ඪිතා. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු’’න්ති. නවමං.

10. වෙපුල්ලපබ්බතසුත්තං

143. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො. පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස වෙපුල්ලස්ස පබ්බතස්ස ‘පාචීනවංසො’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ , සමයෙන මනුස්සානං ‘තිවරා’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. තිවරානං, භික්ඛවෙ, මනුස්සානං චත්තාරීස වස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. තිවරා, භික්ඛවෙ, මනුස්සා පාචීනවංසං පබ්බතං චතූහෙන ආරොහන්ති, චතූහෙන ඔරොහන්ති. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ , සමයෙන කකුසන්ධො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො හොති. කකුසන්ධස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස විධුරසඤ්ජීවං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. පස්සථ, භික්ඛවෙ, සා චෙවිමස්ස පබ්බතස්ස සමඤ්ඤා අන්තරහිතා, තෙ ච මනුස්සා කාලඞ්කතා, සො ච භගවා පරිනිබ්බුතො. එවං අනිච්චා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; එවං අද්ධුවා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; එවං අනස්සාසිකා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතුං.

‘‘භූතපුබ්බං , භික්ඛවෙ, ඉමස්ස වෙපුල්ලස්ස පබ්බතස්ස ‘වඞ්කකො’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන මනුස්සානං ‘රොහිතස්සා’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. රොහිතස්සානං, භික්ඛවෙ, මනුස්සානං තිංසවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. රොහිතස්සා, භික්ඛවෙ, මනුස්සා වඞ්කකං පබ්බතං තීහෙන ආරොහන්ති, තීහෙන ඔරොහන්ති. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන කොණාගමනො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො හොති. කොණාගමනස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස භියොසුත්තරං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. පස්සථ, භික්ඛවෙ, සා චෙවිමස්ස පබ්බතස්ස සමඤ්ඤා අන්තරහිතා, තෙ ච මනුස්සා කාලඞ්කතා, සො ච භගවා පරිනිබ්බුතො. එවං අනිච්චා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා…පෙ.… අලං විමුච්චිතුං.

‘‘භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස වෙපුල්ලස්ස පබ්බතස්ස ‘සුපස්සො’ත්වෙව [සුඵස්සොත්වෙව (සී.)] සමඤ්ඤා උදපාදි. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන මනුස්සානං ‘සුප්පියා’ත්වෙව [අප්පියාත්වෙව (සී.)] සමඤ්ඤා උදපාදි. සුප්පියානං, භික්ඛවෙ, මනුස්සානං වීසතිවස්සසහස්සානි ආයුප්පමාණං අහොසි. සුප්පියා, භික්ඛවෙ, මනුස්සා සුපස්සං පබ්බතං ද්වීහෙන ආරොහන්ති, ද්වීහෙන ඔරොහන්ති. තෙන ඛො පන, භික්ඛවෙ, සමයෙන කස්සපො භගවා අරහං

සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො හොති. කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස තිස්සභාරද්වාජං නාම සාවකයුගං අහොසි අග්ගං භද්දයුගං. පස්සථ, භික්ඛවෙ, සා වෙපුල්ලස්ස පබ්බතස්ස සමඤ්ඤා අන්තරහිතා, තෙ ච මනුස්සා කාලඞ්කතා, සො ච භගවා පරිනිබ්බුතො. එවං අනිච්චා , භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; එවං අද්ධුවා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා…පෙ…. අලං විමුච්චිතුං.

‘‘එතරහි ඛො පන, භික්ඛවෙ, ඉමස්ස වෙපුල්ලස්ස පබ්බතස්ස ‘වෙපුල්ලො’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. එතරහි ඛො පන, භික්ඛවෙ, ඉමෙසං මනුස්සානං ‘මාගධකා’ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. මාගධකානං, භික්ඛවෙ, මනුස්සානං අප්පකං ආයුප්පමාණං පරිත්තං ලහුකං [ලහුසං (සී.)]; යො චිරං ජීවති සො වස්සසතං අප්පං වා භිය්‍යො. මාගධකා, භික්ඛවෙ, මනුස්සා වෙපුල්ලං පබ්බතං මුහුත්තෙන ආරොහන්ති මුහුත්තෙන ඔරොහන්ති. එතරහි ඛො පනාහං, භික්ඛවෙ, අරහං සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො. මය්හං ඛො පන, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානං නාම සාවකයුගං අග්ගං භද්දයුගං. භවිස්සති, භික්ඛවෙ, සො සමයො යා අයඤ්චෙවිමස්ස පබ්බතස්ස සමඤ්ඤා අන්තරධායිස්සති, ඉමෙ ච මනුස්සා කාලං කරිස්සන්ති, අහඤ්ච පරිනිබ්බායිස්සාමි. එවං අනිච්චා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; එවං අද්ධුවා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා; එවං අනස්සාසිකා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඛාරා. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, අලමෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙසු නිබ්බින්දිතුං, අලං විරජ්ජිතුං, අලං විමුච්චිතු’’න්ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘පාචීනවංසො තිවරානං, රොහිතස්සාන වඞ්කකො;
සුප්පියානං සුපස්සොති, මාගධානඤ්ච වෙපුල්ලො.

‘‘අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා, උප්පාදවයධම්මිනො;
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො’’ති. දසමං;

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

දුග්ගතං සුඛිතඤ්චෙව, තිංස මාතාපිතෙන ච;
භාතා භගිනී පුත්තො ච, ධීතා වෙපුල්ලපබ්බතං.

අනමතග්ගසංයුත්තං සමත්තං.

5. කස්සපසංයුත්තං

1. සන්තුට්ඨසුත්තං

144. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘සන්තුට්ඨායං [සන්තුට්ඨොයං (සී.)], භික්ඛවෙ, කස්සපො ඉතරීතරෙන චීවරෙන, ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී; න ච චීවරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච චීවරං න පරිතස්සති; ලද්ධා ච චීවරං අගධිතො [අගථිතො (සී.)] අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති’’.

‘‘සන්තුට්ඨායං, භික්ඛවෙ, කස්සපො ඉතරීතරෙන පිණ්ඩපාතෙන, ඉතරීතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී; න ච පිණ්ඩපාතහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච පිණ්ඩපාතං න පරිතස්සති; ලද්ධා ච පිණ්ඩපාතං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති.

‘‘සන්තුට්ඨායං, භික්ඛවෙ, කස්සපො ඉතරීතරෙන සෙනාසනෙන, ඉතරීතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී; න ච සෙනාසනහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච සෙනාසනං න පරිතස්සති; ලද්ධා ච සෙනාසනං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති.

‘‘සන්තුට්ඨායං, භික්ඛවෙ, කස්සපො ඉතරීතරෙන ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන, ඉතරීතරගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී; න ච ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං න පරිතස්සති; ලද්ධා ච ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති.

‘‘තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘සන්තුට්ඨා භවිස්සාම ඉතරීතරෙන චීවරෙන, ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදිනො; න ච චීවරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජිස්සාම; අලද්ධා ච චීවරං න ච පරිතස්සිස්සාම; ලද්ධා ච චීවරං අගධිතා අමුච්ඡිතා අනජ්ඣාපන්නා ආදීනවදස්සාවිනො නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජිස්සාම’’’. (එවං සබ්බං කාතබ්බං).

‘‘‘සන්තුට්ඨා භවිස්සාම ඉතරීතරෙන පිණ්ඩපාතෙන…පෙ.… සන්තුට්ඨා භවිස්සාම ඉතරීතරෙන සෙනාසනෙන…පෙ.… සන්තුට්ඨා භවිස්සාම ඉතරීතරෙන ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන, ඉතරීතරගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදිනො; න ච ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජිස්සාම අලද්ධා ච ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං න පරිතස්සිස්සාම; ලද්ධා ච ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං අගධිතා අමුච්ඡිතා අනජ්ඣාපන්නා ආදීනවදස්සාවිනො නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජිස්සාමා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බං. කස්සපෙන වා හි වො, භික්ඛවෙ, ඔවදිස්සාමි යො වා පනස්ස [යො වා පන (සී.), යො වා (පී.)] කස්සපසදිසො, ඔවදිතෙහි ච පන වො තථත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බ’’න්ති. පඨමං.

2. අනොත්තප්පීසුත්තං

145. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා ච මහාකස්සපො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා මහාකස්සපෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොච – ‘‘වුච්චති හිදං, ආවුසො කස්සප, අනාතාපී අනොත්තප්පී අභබ්බො සම්බොධාය අභබ්බො නිබ්බානාය අභබ්බො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය; ආතාපී ච ඛො ඔත්තප්පී භබ්බො සම්බොධාය භබ්බො නිබ්බානාය භබ්බො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමායා’’ති.

‘‘කිත්තාවතා නු ඛො, ආවුසො, අනාතාපී හොති අනොත්තප්පී අභබ්බො සම්බොධාය අභබ්බො නිබ්බානාය අභබ්බො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය; කිත්තාවතා ච පනාවුසො, ආතාපී හොති ඔත්තප්පී භබ්බො සම්බොධාය භබ්බො නිබ්බානාය භබ්බො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමායා’’ති? ‘‘ඉධාවුසො, භික්ඛු ‘අනුප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ආතප්පං කරොති, ‘උප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්පහීයමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ආතප්පං කරොති, ‘අනුප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මානුප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ආතප්පං කරොති, ‘උප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා නිරුජ්ඣමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ආතප්පං කරොති. එවං ඛො, ආවුසො, අනාතාපී හොති’’.

‘‘කථඤ්චාවුසො, අනොත්තප්පී හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු ‘අනුප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ඔත්තප්පති, ‘උප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්පහීයමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ඔත්තප්පති, ‘අනුප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මානුප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ඔත්තප්පති, ‘උප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා නිරුජ්ඣමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති න ඔත්තප්පති. එවං ඛො, ආවුසො, අනොත්තප්පී හොති. එවං ඛො, ආවුසො, අනාතාපී අනොත්තප්පී අභබ්බො සම්බොධාය අභබ්බො නිබ්බානාය අභබ්බො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය.

‘‘කථඤ්චාවුසො, ආතාපී හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු ‘අනුප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති ආතප්පං කරොති, ‘උප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්පහීයමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති ආතප්පං කරොති, අනුප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා…පෙ…. ආතප්පං කරොති. එවං ඛො, ආවුසො, ආතාපී හොති.

‘‘කථඤ්චාවුසො, ඔත්තප්පී හොති? ඉධාවුසො, භික්ඛු ‘අනුප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති ඔත්තප්පති, ‘උප්පන්නා මෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා අප්පහීයමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති ඔත්තප්පති, ‘අනුප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා අනුප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ත්න්ත්ති ඔත්තප්පති, ‘උප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා නිරුජ්ඣමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු’න්ති ඔත්තප්පති. එවං ඛො, ආවුසො, ඔත්තප්පී හොති. එවං ඛො, ආවුසො, ආතාපී ඔත්තප්පී භබ්බො සම්බොධාය භබ්බො නිබ්බානාය භබ්බො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමායා’’ති. දුතියං.

3. චන්දූපමසුත්තං

146. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘චන්දූපමා, භික්ඛවෙ, කුලානි උපසඞ්කමථ – අපකස්සෙව කායං, අපකස්ස චිත්තං, නිච්චනවකා කුලෙසු අප්පගබ්භා [අප්පගබ්බා (ක.)]. සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, පුරිසො ජරුදපානං වා ඔලොකෙය්‍ය පබ්බතවිසමං වා නදීවිදුග්ගං වා – අපකස්සෙව කායං, අපකස්ස චිත්තං; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, චන්දූපමා කුලානි උපසඞ්කමථ – අපකස්සෙව කායං, අපකස්ස චිත්තං, නිච්චනවකා කුලෙසු අප්පගබ්භා’’.

‘‘කස්සපො, භික්ඛවෙ, චන්දූපමො කුලානි උපසඞ්කමති – අපකස්සෙව කායං, අපකස්ස චිත්තං, නිච්චනවකො කුලෙසු අප්පගබ්භො. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කථංරූපො භික්ඛු අරහති කුලානි උපසඞ්කමිතු’’න්ති? ‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තංයෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො. භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති.

අථ ඛො භගවා ආකාසෙ පාණිං චාලෙසි. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයං ආකාසෙ පාණි න සජ්ජති න ගය්හති න බජ්ඣති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්ස කස්සචි භික්ඛුනො කුලානි උපසඞ්කමතො කුලෙසු චිත්තං න සජ්ජති න ගය්හති න බජ්ඣති – ‘ලභන්තු ලාභකාමා, පුඤ්ඤකාමා කරොන්තු පුඤ්ඤානී’ති; යථාසකෙන ලාභෙන අත්තමනො හොති සුමනො, එවං පරෙසං ලාභෙන අත්තමනො හොති සුමනො; එවරූපො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහති කුලානි උපසඞ්කමිතුං.

‘‘කස්සපස්ස, භික්ඛවෙ, කුලානි උපසඞ්කමතො කුලෙසු චිත්තං න සජ්ජති න ගය්හති න බජ්ඣති – ‘ලභන්තු ලාභකාමා, පුඤ්ඤකාමා කරොන්තු පුඤ්ඤානී’ති; යථාසකෙන ලාභෙන අත්තමනො හොති සුමනො; එවං පරෙසං ලාභෙන අත්තමනො හොති සුමනො.

‘‘තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කථංරූපස්ස භික්ඛුනො අපරිසුද්ධා ධම්මදෙසනා හොති, කථංරූපස්ස භික්ඛුනො පරිසුද්ධා ධම්මදෙසනා හොතී’’ති? ‘‘භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා. සාධු වත, භන්තෙ, භගවන්තංයෙව පටිභාතු එතස්ස භාසිතස්ස අත්ථො . භගවතො සුත්වා භික්ඛූ ධාරෙස්සන්තී’’ති. ‘‘තෙන හි, භික්ඛවෙ, සුණාථ, සාධුකං මනසි කරොථ; භාසිස්සාමී’’ති. ‘‘එවං, භන්තෙ’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවංචිත්තො පරෙසං ධම්මං දෙසෙති – ‘අහො වත මෙ ධම්මං සුණෙය්‍යුං, සුත්වා ච පන ධම්මං පසීදෙය්‍යුං, පසන්නා ච මෙ පසන්නාකාරං කරෙය්‍යු’න්ති; එවරූපස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අපරිසුද්ධා ධම්මදෙසනා හොති.

‘‘යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවංචිත්තො පරෙසං ධම්මං දෙසෙති – ‘ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහීති [විඤ්ඤූහි (?)]. අහො, වත මෙ ධම්මං සුණෙය්‍යුං, සුත්වා ච පන ධම්මං ආජානෙය්‍යුං, ආජානිත්වා ච පන තථත්තාය පටිපජ්ජෙය්‍යු’න්ති. ඉති ධම්මසුධම්මතං පටිච්ච පරෙසං ධම්මං දෙසෙති, කාරුඤ්ඤං පටිච්ච අනුද්දයං [අනුදයං (බහූසු) ද්වින්නකාරණං පන ගවෙසිතබ්බං] පටිච්ච අනුකම්පං උපාදාය පරෙසං ධම්මං දෙසෙති. එවරූපස්ස ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පරිසුද්ධා ධම්මදෙසනා හොති.

''කස්සපො, භික්ඛවෙ, එවංචිත්තො පරෙසං ධම්මං දෙසෙති – 'ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනෙය්‍යිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤූහීති. අහො, වත මෙ ධම්මං සුණෙය්‍යුං, සුත්වා ච පන ධම්මං ආජානෙය්‍යුං, ආජානිත්වා ච පන තථත්තාය පටිපජ්ජෙය්‍යු'න්ති. ඉති ධම්මසුධම්මතං පටිච්ච පරෙසං ධම්මං දෙසෙති, කාරුඤ්ඤං පටිච්ච අනුද්දයං පටිච්ච අනුකම්පං උපාදාය පරෙසං ධම්මං දෙසෙති. කස්සපෙන වා හි වො, භික්ඛවෙ, ඔවදිස්සාමි යො වා පනස්ස කස්සපසදිසො, ඔවදිතෙහි ච පන වො තථත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බ''න්ති. තතියං.

4. කුලූපකසුත්තං

147. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ''තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කථංරූපො භික්ඛු අරහති කුලූපකො හොතුං, කථංරූපො භික්ඛු න අරහති කුලූපකො හොතු''න්ති? භගවංමූලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා...පෙ.... භගවා එතදවොච –

''යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවංචිත්තො කුලානි උපසඞ්කමති – 'දෙන්තුයෙව මෙ, මා නාදංසු; බහුකඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා ථොකං; පණීතඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා ලූඛං; සීඝඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා දන්ධං; සක්කච්චඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා අසක්කච්ච'න්ති. තස්ස චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො එවංචිත්තස්ස කුලානි උපසඞ්කමතො න දෙන්ති, තෙන භික්ඛු සන්දීයති; සො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. ථොකං දෙන්ති, නො බහුකං...පෙ.... ලූඛං දෙන්ති, නො පණීතං... දන්ධං දෙන්ති, නො සීඝං, තෙන භික්ඛු සන්දීයති; සො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. අසක්කච්චං දෙන්ති, නො සක්කච්චං; තෙන භික්ඛු සන්දීයති; සො තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. එවරූපො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු න අරහති කුලූපකො හොතුං.

''යො ච ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු එවංචිත්තො කුලානි උපසඞ්කමති – 'තං කුතෙත්ථ ලබ්භා පරකුලෙසු – දෙන්තුයෙව මෙ, මා නාදංසු; බහුකඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා ථොකං; පණීතඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා ලූඛං; දීඝඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා දන්ධං; සක්කච්චඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා අසක්කච්ච'න්ති. තස්ස චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො එවංචිත්තස්ස කුලානි උපසඞ්කමතො න දෙන්ති; තෙන භික්ඛු න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. ථොකං දෙන්ති, නො බහුකං; තෙන භික්ඛු න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. ලූඛං දෙන්ති, නො පණීතං; තෙන භික්ඛු න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. දන්ධං දෙන්ති, නො සීඝං; තෙන භික්ඛු න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. අසක්කච්චං දෙන්ති, නො සක්කච්චං; තෙන භික්ඛු න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. එවරූපො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහති කුලූපකො හොතුං.

''කස්සපො, භික්ඛවෙ, එවංචිත්තො කුලානි උපසඞ්කමති – 'තං කුතෙත්ථ ලබ්භා පරකුලෙසු – දෙන්තුයෙව මෙ, මා නාදංසු; බහුකඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා ථොකං; පණීතඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා ලූඛං; සීඝඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා දන්ධං; සක්කච්චඤ්ඤෙව මෙ දෙන්තු, මා අසක්කච්ච'න්ති. තස්ස චෙ, භික්ඛවෙ, කස්සපස්ස එවංචිත්තස්ස කුලානි උපසඞ්කමතො න දෙන්ති; තෙන කස්සපො න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. ථොකං දෙන්ති, නො බහුකං; තෙන කස්සපො න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. ලූඛං දෙන්ති , නො පණීතං; තෙන කස්සපො න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. දන්ධං දෙන්ති, නො සීඝං; තෙන කස්සපො න සන්දීයති; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. අසක්කච්චං දෙන්ති, නො සක්කච්චං; තෙන කස්සපො න සන්දීයති ; සො න තතොනිදානං දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදයති. කස්සපෙන වා හි වො, භික්ඛවෙ, ඔවදිස්සාමි යො වා පනස්ස කස්සපසදිසො. ඔවදිතෙහි ච පන වො තථත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බ''න්ති. චතුත්ථං.

5. ජිණ්ණසුත්තං

148. එවං මෙ සුතං...පෙ.... රාජගහෙ වෙළුවනෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං භගවා එතදවොච – ''ජිණ්ණොසි දානි ත්වං, කස්සප, ගරුකානි ච තෙ ඉමානි සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානි. තස්මාතිහ ත්වං, කස්සප, ගහපතානි [ගහපතිකානි (සී.)] චෙව චීවරානි ධාරෙහි, නිමන්තනානි ච භුඤ්ජාහි, මම ච සන්තිකෙ විහරාහී''ති.

''අහං ඛො, භන්තෙ, දීඝරත්තං ආරඤ්ඤිකො චෙව ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පිණ්ඩපාතිකො චෙව පිණ්ඩපාතිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පංසුකූලිකො චෙව පංසුකූලිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, තෙචීවරිකො චෙව තෙචීවරිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, අප්පිච්ඡො චෙව අප්පිච්ඡතාය ච වණ්ණවාදී, සන්තුට්ඨො චෙව සන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, පවිවිත්තො චෙව පවිවෙකස්ස ච වණ්ණවාදී, අසංසට්ඨො චෙව අසංසග්ගස්ස ච වණ්ණවාදී, ආරද්ධවීරියො චෙව වීරියාරම්භස්ස [වීරියාරබ්භස්ස (ක.)] ච වණ්ණවාදී''ති.

''කිං [කං (ක.)] පන ත්වං, කස්සප, අත්ථවසං සම්පස්සමානො දීඝරත්තං ආරඤ්ඤිකො චෙව ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පිණ්ඩපාතිකො චෙව...පෙ.... පංසුකූලිකො චෙව... තෙචීවරිකො චෙව... අප්පිච්ඡො චෙව...

සන්තුට්ඨො චෙව… පවිවිත්තො චෙව… අසංසට්ඨො චෙව… ආරද්ධවීරියො චෙව වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදී''ති?

''ද්වෙ ඛ්වාහං, භන්තෙ, අත්ථවසෙ සම්පස්සමානො දීඝරත්තං ආරඤ්ඤිකො චෙව ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පිණ්ඩපාතිකො චෙව…පෙ…. පංසුකූලිකො චෙව… තෙචීවරිකො චෙව… අප්පිච්ඡො චෙව… සන්තුට්ඨො චෙව… පවිවිත්තො චෙව… අසංසට්ඨො චෙව… ආරද්ධවීරියො චෙව වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදී. අත්තනො ච දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සම්පස්සමානො, පච්ඡිමඤ්ච ජනතං අනුකම්පමානො – 'අප්පෙව නාම පච්ඡිමා ජනතා දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජෙය්‍යුං' [ආපජ්ජෙය්‍යාති (සී. ස්‍යා. කං.)]. 'යෙ කිර තෙ අහෙසුං බුද්ධානුබුද්ධසාවකා තෙ දීඝරත්තං ආරඤ්ඤිකා චෙව අහෙසුං ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදිනො…පෙ…. පිණ්ඩපාතිකා චෙව අහෙසුං …පෙ…. පංසුකූලිකා චෙව අහෙසුං… තෙචීවරිකා චෙව අහෙසුං… අප්පිච්ඡා චෙව අහෙසුං… සන්තුට්ඨා චෙව අහෙසුං… පවිවිත්තා චෙව අහෙසුං… අසංසට්ඨා චෙව අහෙසුං… ආරද්ධවීරියා චෙව අහෙසුං වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදිනො'ති. තෙ තථත්තාය පටිපජ්ජිස්සන්ති, තෙසං තං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය.

''ඉමෙ ඛ්වාහං, භන්තෙ, ද්වෙ අත්ථවසෙ සම්පස්සමානො දීඝරත්තං ආරඤ්ඤිකො චෙව ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පිණ්ඩපාතිකො චෙව…පෙ…. පංසුකූලිකො චෙව… තෙචීවරිකො චෙව… අප්පිච්ඡො චෙව… සන්තුට්ඨො චෙව… පවිවිත්තො චෙව… අසංසට්ඨො චෙව… ආරද්ධවීරියො චෙව වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදී''ති.

''සාධු සාධු, කස්සප. බහුජනහිතාය කිර ත්වං, කස්සප, පටිපන්නො බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. තස්මාතිහ ත්වං, කස්සප, සාණානි චෙව පංසුකූලානි ධාරෙහි නිබ්බසනානි, පිණ්ඩාය ච චරාහි, අරඤ්ඤෙ ච විහරාහී''ති. පඤ්චමං.

6. ඔවාදසුත්තං

149. රාජගහෙ වෙළුවනෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං භගවා එතදවොච – ''ඔවද, කස්සප, භික්ඛූ; කරොහි, කස්සප, භික්ඛූනං ධම්මිං කථං. අහං වා, කස්සප , භික්ඛූ ඔවදෙය්‍යං ත්වං වා; අහං වා භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරෙය්‍යං ත්වං වා''ති.

''දුබ්බචා ඛො, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛූ, දොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා, අක්ඛමා, අප්පදක්ඛිණග්ගාහිනො අනුසාසනිං. ඉධාහං, භන්තෙ, අද්දසං භණ්ඩඤ්ච [භණ්ඩුඤ්ච (සී.)] නාම භික්ඛුං ආනන්දස්ස සද්ධිවිහාරිං අභිජිකඤ්ච [ආභිඤ්ජිකඤ්ච (සී. ක.), ආභිජ්ජිකඤ්ච (ස්‍යා. කං.)] නාම භික්ඛුං අනුරුද්ධස්ස සද්ධිවිහාරිං අඤ්ඤමඤ්ඤං සුතෙන අච්චාවදන්තෙ – 'එහි, භික්ඛු, කො බහුතරං භාසිස්සති, කො සුන්දරතරං භාසිස්සති, කො චිරතරං භාසිස්සතී'''ති.

අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ''එහි ත්වං, භික්ඛු, මම වචනෙන භණ්ඩඤ්ච භික්ඛුං ආනන්දස්ස සද්ධිවිහාරිං අභිජිකඤ්ච භික්ඛුං අනුරුද්ධස්ස සද්ධිවිහාරිං ආමන්තෙහි – 'සත්ථා ආයස්මන්තෙ ආමන්තෙතී'''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා යෙන තෙ භික්ඛූ තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තෙ භික්ඛූ එතදවොච – ''සත්ථා ආයස්මන්තෙ ආමන්තෙතී''ති.

''එවමාවුසො''ති ඛො තෙ භික්ඛූ තස්ස භික්ඛුනො පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නෙ ඛො තෙ භික්ඛූ භගවා එතදවොච – ''සච්චං කිර තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤං සුතෙන අච්චාවදථ – 'එහි, භික්ඛු, කො බහුතරං භාසිස්සති, කො සුන්දරතරං භාසිස්සති, කො චිරතරං භාසිස්සතී'''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''කිං නු ඛො මෙ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එවං ධම්මං දෙසිතං ආජානාථ – 'එථ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤං සුතෙන අච්චාවදථ – එහි, භික්ඛු, කො බහුතරං භාසිස්සති, කො සුන්දරතරං භාසිස්සති, කො චිරතරං භාසිස්සතී'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''නො චෙ කිර මෙ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එවං ධම්මං දෙසිතං ආජානාථ, අථ කිං චරහි තුම්හෙ, මොඝපුරිසා, කිං ජානන්තා කිං පස්සන්තා එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතා සමානා අඤ්ඤමඤ්ඤං සුතෙන අච්චාවදථ – 'එහි, භික්ඛු, කො බහුතරං භාසිස්සති, කො සුන්දරතරං භාසිස්සති, කො චිරතරං භාසිස්සතී'''ති.

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොචුං – ''අච්චයො නො, භන්තෙ, අච්චගමා, යථාබාලෙ යථාමූළ්හෙ යථාඅකුසලෙ [යථා බාලෙ යථා මූළ්හෙ යථා අකුසලෙ (පී.), යථාබාලං යථාමූළ්හං යථාඅකුසලං (?)], යෙ මයං එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතා සමානා අඤ්ඤමඤ්ඤං සුතෙන අච්චාවදිම්හ – 'එහි, භික්ඛු, කො බහුතරං භාසිස්සති , කො සුන්දරතරං භාසිස්සති, කො චිරතරං භාසිස්සතී'ති. තෙසං නො, භන්තෙ, භගවා අච්චයං අච්චයතො පටිග්ගණ්හාතු ආයතිං සංවරායා''ති.

''තග්ඝ තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අච්චයො අච්චගමා යථාබාලෙ යථාමූළ්හෙ යථාඅකුසලෙ, යෙ තුම්හෙ එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතා සමානා අඤ්ඤමඤ්ඤං සුතෙන අච්චාවදිත්ථ – 'එහි, භික්ඛු, කො බහුතරං භාසිස්සති, කො සුන්දරතරං භාසිස්සති, කො චිරතරං භාසිස්සතී'ති. යතො ච ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, අච්චයං

අච්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොථ, තං වො මයං [මයං අච්චයං (සී.)] පටිග්ගණ්හාම. වුද්ධි හෙසා, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ යො අච්චයං අච්චයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති ආයතිඤ්ච සංවරං ආපජ්ජතී''ති. ඡට්ඨං.

7. දුතියඔවාදසුත්තං

150. රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ [සාවත්ථී, තත්‍ර-එතදවොච (සී.)]. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි...පෙ.... එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං භගවා එතදවොච – ''ඔවද, කස්සප, භික්ඛූ; කරොහි, කස්සප, භික්ඛූනං ධම්මිං කථං. අහං වා, කස්සප , භික්ඛූ ඔවදෙය්‍යං ත්වං වා; අහං වා භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරෙය්‍යං ත්වං වා''ති.

''දුබ්බචා ඛො, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛූ, දොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා අක්ඛමා අප්පදක්ඛිණග්ගාහිනො අනුසාසනිං. යස්ස කස්සචි, භන්තෙ, සද්ධා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, හිරී [හිරි (සබ්බත්ථ)] නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, ඔත්තප්පං නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, වීරියං නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, පඤ්ඤා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති [ආගච්ඡන්ති (සී.)], හානියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො වුද්ධි.

''සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, කාළපක්ඛෙ චන්දස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, හායතෙව වණ්ණෙන, හායති මණ්ඩලෙන, හායති ආභාය, හායති ආරොහපරිණාහෙන. එවමෙව ඛො, භන්තෙ, යස්ස කස්සචි සද්ධා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු...පෙ.... හිරී නත්ථි... ඔත්තප්පං නත්ථි ... වීරියං නත්ථි... පඤ්ඤා නත්ථි... කුසලෙසු ධම්මෙසු තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, හානියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො වුද්ධි.

'''අස්සද්ධො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'අහිරිකො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'අනොත්තප්පී පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'කුසීතො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'දුප්පඤ්ඤො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'කොධනො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'උපනාහී පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං; 'න සන්ති භික්ඛූ ඔවාදකා'ති, භන්තෙ, පරිහානමෙතං.

''යස්ස කස්සචි, භන්තෙ, සද්ධා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, හිරී අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, ඔත්තප්පං අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, වීරියං අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, පඤ්ඤා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු, තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානි.

''සෙය්‍යථාපි, භන්තෙ, ජුණ්හපක්ඛෙ චන්දස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, වඩ්ඪතෙව වණ්ණෙන, වඩ්ඪති මණ්ඩලෙන , වඩ්ඪති ආභාය, වඩ්ඪති ආරොහපරිණාහෙන. එවමෙව ඛො, භන්තෙ, යස්ස කස්සචි සද්ධා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු... හිරී අත්ථි...පෙ.... ඔත්තප්පං අත්ථි... වීරියං අත්ථි... පඤ්ඤා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානි.

'''සද්ධො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'හිරිමා පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'ඔත්තප්පී පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'ආරද්ධවීරියො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'පඤ්ඤවා පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'අක්කොධනො පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'අනුපනාහී පුරිසපුග්ගලො'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙතං; 'සන්ති භික්ඛූ ඔවාදකා'ති, භන්තෙ, අපරිහානමෙත''න්ති.

''සාධු සාධු, කස්සප. යස්ස කස්සචි, කස්සප, සද්ධා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු...පෙ.... හිරී නත්ථි... ඔත්තප්පං නත්ථි... වීරියං නත්ථි... පඤ්ඤා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, හානියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො වුද්ධි.

''සෙය්‍යථාපි, කස්සප, කාළපක්ඛෙ චන්දස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, හායතෙව වණ්ණෙන...පෙ.... හායති ආරොහපරිණාහෙන. එවමෙව ඛො, කස්සප, යස්ස කස්සචි සද්ධා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු...පෙ.... හිරී නත්ථි... ඔත්තප්පං නත්ථි... වීරියං නත්ථි... පඤ්ඤා නත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, හානියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො වුද්ධි. 'අස්සද්ධො පුරිසපුග්ගලො'ති, කස්සප, පරිහානමෙතං ; අහිරිකො...පෙ.... අනොත්තප්පී... කුසීතො... දුප්පඤ්ඤො... කොධනො... 'උපනාහී පුරිසපුග්ගලො'ති, කස්සප, පරිහානමෙතං; 'න සන්ති භික්ඛූ ඔවාදකා'ති, කස්සප, පරිහානමෙතං.

''යස්ස කස්සචි, කස්සප, සද්ධා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු...පෙ.... හිරී අත්ථි... ඔත්තප්පං අත්ථි... වීරියං අත්ථි... පඤ්ඤා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානි.

''සෙය්‍යථාපි, කස්සප, ජුණ්හපක්ඛෙ චන්දස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, වඩ්ඪතෙව වණ්ණෙන, වඩ්ඪති මණ්ඩලෙන, වඩ්ඪති ආභාය, වඩ්ඪති ආරොහපරිණාහෙන. එවමෙව ඛො, කස්සප, යස්ස කස්සචි සද්ධා අත්ථි කුසලෙසු

ධම්මෙසු හිරී අත්ථි... ඔත්තප්පං අත්ථි... වීරියං අත්ථි... පඤ්ඤා අත්ථි කුසලෙසු ධම්මෙසු තස්ස යා රත්ති වා දිවසො වා ආගච්ඡති, වුද්ධියෙව පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො පරිහානි.

'''සද්ධො පුරිසපුග්ගලො'ති, කස්සප, අපරිහානමෙතං; හිරිමා...පෙ.... ඔත්තප්පී... ආරද්ධවීරියො... පඤ්ඤවා... අක්කොධනො... 'අනුපනාහී පුරිසපුග්ගලො'ති, කස්සප, අපරිහානමෙතං; 'සන්ති භික්ඛූ ඔවාදකා'ති, කස්සප, අපරිහානමෙත''න්ති. සත්තමං.

8. තතියඔවාදසුත්තං

151. රාජගහෙ කලන්දකනිවාපෙ [සාවත්ථි, ආරාමෙ (සී.)]. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං භගවා එතදවොච – ''ඔවද, කස්සප, භික්ඛූ; කරොහි, කස්සප, භික්ඛූනං ධම්මිං කථං. අහං වා, කස්සප, භික්ඛූනං ඔවදෙය්‍යං ත්වං වා; අහං වා භික්ඛූනං ධම්මිං කථං කරෙය්‍යං ත්වං වා''ති.

''දුබ්බචා ඛො, භන්තෙ, එතරහි භික්ඛූ, දොවචස්සකරණෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා, අක්ඛමා, අප්පදක්ඛිණග්ගාහිනො අනුසාසනි''න්ති. ''තථා හි පන, කස්සප, පුබ්බෙ ථෙරා භික්ඛූ ආරඤ්ඤිකා චෙව අහෙසුං ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදිනො, පිණ්ඩපාතිකා චෙව අහෙසුං පිණ්ඩපාතිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදිනො , පංසුකූලිකා චෙව අහෙසුං පංසුකූලිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදිනො, තෙචීවරිකා චෙව අහෙසුං තෙචීවරිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදිනො, අප්පිච්ඡා චෙව අහෙසුං අප්පිච්ඡතාය ච වණ්ණවාදිනො, සන්තුට්ඨා චෙව අහෙසුං සන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදිනො, පවිවිත්තා චෙව අහෙසුං පවිවෙකස්ස ච වණ්ණවාදිනො, අසංසට්ඨා චෙව අහෙසුං අසංසග්ගස්ස ච වණ්ණවාදිනො, ආරද්ධවීරියා චෙව අහෙසුං වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදිනො.

''තත්‍ර යො හොති භික්ඛු ආරඤ්ඤිකො චෙව ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පිණ්ඩපාතිකො චෙව පිණ්ඩපාතිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පංසුකූලිකො චෙව පංසුකූලිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, තෙචීවරිකො චෙව තෙචීවරිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, අප්පිච්ඡො චෙව අප්පිච්ඡතාය ච වණ්ණවාදී, සන්තුට්ඨො චෙව සන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, පවිවිත්තො චෙව පවිවෙකස්ස ච වණ්ණවාදී, අසංසට්ඨො චෙව අසංසග්ගස්ස ච වණ්ණවාදී, ආරද්ධවීරියො චෙව වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදී, තං ථෙරා භික්ඛූ ආසනෙන නිමන්තෙන්ති – 'එහි, භික්ඛු, කො නාමායං භික්ඛු, භද්දකො වතායං භික්ඛු, සික්ඛාකාමො වතායං භික්ඛු; එහි, භික්ඛු, ඉදං ආසනං නිසීදාහී'''ති.

''තත්‍ර, කස්සප, නවානං භික්ඛූනං එවං හොති – 'යො කිර සො හොති භික්ඛු ආරඤ්ඤිකො චෙව ආරඤ්ඤිකත්තස්ස ච වණ්ණවාදී, පිණ්ඩපාතිකො චෙව...පෙ.... පංසුකූලිකො චෙව... තෙචීවරිකො චෙව... අප්පිච්ඡො චෙව... සන්තුට්ඨො චෙව... පවිවිත්තො චෙව... අසංසට්ඨො චෙව... ආරද්ධවීරියො චෙව වීරියාරම්භස්ස ච වණ්ණවාදී, තං ථෙරා භික්ඛූ ආසනෙන නිමන්තෙන්ති – එහි, භික්ඛු, කො නාමායං භික්ඛු, භද්දකො වතායං භික්ඛු, සික්ඛාකාමො වතායං භික්ඛු; එහි, භික්ඛු, ඉදං ආසනං නිසීදාහී'ති. තෙ තථත්තාය පටිපජ්ජන්ති; තෙසං තං හොති දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය.

''එතරහි පන, කස්සප, ථෙරා භික්ඛූ න චෙව ආරඤ්ඤිකා න ච ආරඤ්ඤිකත්තස්ස වණ්ණවාදිනො, න චෙව පිණ්ඩපාතිකා න ච පිණ්ඩපාතිකත්තස්ස වණ්ණවාදිනො, න චෙව පංසුකූලිකා න ච පංසුකූලිකත්තස්ස වණ්ණවාදිනො, න චෙව තෙචීවරිකා න ච තෙචීවරිකත්තස්ස වණ්ණවාදිනො, න චෙව අප්පිච්ඡා න ච අප්පිච්ඡතාය වණ්ණවාදිනො, න චෙව සන්තුට්ඨා න ච සන්තුට්ඨියා වණ්ණවාදිනො, න චෙව පවිවිත්තා න ච පවිවෙකස්ස වණ්ණවාදිනො, න චෙව අසංසට්ඨා න ච අසංසග්ගස්ස වණ්ණවාදිනො , න චෙව ආරද්ධවීරියා න ච වීරියාරම්භස්ස වණ්ණවාදිනො.

''තත්‍ර යො හොති භික්ඛු ඤාතො යසස්සී ලාභී චීවර-පිණ්ඩපාත-සෙනාසනගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං තං ථෙරා භික්ඛූ ආසනෙන නිමන්තෙන්ති – 'එහි, භික්ඛු, කො නාමායං භික්ඛු, භද්දකො වතායං භික්ඛු, සබ්‍රහ්මචාරිකාමො වතායං භික්ඛු; එහි, භික්ඛු, ඉදං ආසනං නිසීදාහී'''ති.

''තත්‍ර, කස්සප, නවානං භික්ඛූනං එවං හොති – 'යො කිර සො හොති භික්ඛු ඤාතො යසස්සී ලාභී චීවර-පිණ්ඩපාත-සෙනාසන-ගිලානප්පච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං තං ථෙරා භික්ඛූ ආසනෙන නිමන්තෙන්ති – එහි, භික්ඛු, කො නාමායං භික්ඛු, භද්දකො වතායං භික්ඛු, සබ්‍රහ්මචාරිකාමො වතායං භික්ඛු; එහි, භික්ඛු, ඉදං ආසනං නිසීදාහී'ති. තෙ තථත්තාය පටිපජ්ජන්ති. තෙසං තං හොති දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය. යඤ්හි තං, කස්සප, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – 'උපද්දුතා බ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරූපද්දවෙන අභිපත්ථනා [අභිභවනා (සී.)] බ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිඅභිපත්ථනෙනා'ති [බ්‍රහ්මචාරිඅභිභවනෙනාති (සී.)], එතරහි තං, කස්සප, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – 'උපද්දුතා බ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරූපද්දවෙන අභිපත්ථනා බ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිඅභිපත්ථනෙනා'''ති. අට්ඨමං.

9. ඣානාභිඤ්ඤසුත්තං

152. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි , භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති’’.

‘‘අහං , භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති විතක්කවිචාරානං වූපසමා…පෙ…. දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරාමි සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙමි, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො, සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති සුඛස්ස ච පහානා …පෙ…. චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිඝසඤ්ඤානං අත්ථඞ්ගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනන්තො ආකාසොති ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි , භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා…පෙ…. ආකාසානඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි , භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම ‘නත්ථි කිඤ්චී’ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති…පෙ…. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති…පෙ…. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ…පෙ…. සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති.

‘‘අහං , භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොමි – එකොපි හුත්වා බහුධා හොමි, බහුධාපි හුත්වා එකො හොමි; ආවිභාවං, තිරොභාවං, තිරොකුට්ටං, තිරොපාකාරං, තිරොපබ්බතං, අසජ්ජමානො ගච්ඡාමි, සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ; පථවියාපි උම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොමි, සෙය්‍යථාපි උදකෙ; උදකෙපි අභිජ්ජමානෙ ගච්ඡාමි, සෙය්‍යථාපි පථවියං; ආකාසෙපි පල්ලඞ්කෙන කමාමි, සෙය්‍යථාපි පක්ඛී සකුණො; ඉමෙපි චන්දිමසූරියෙ එවංමහිද්ධිකෙ එවංමහානුභාවෙ පාණිනා පරිමසාමි පරිමජ්ජාමි; යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධං පච්චනුභොති…පෙ…. යාව බ්‍රහ්මලොකාපි කායෙන වසං වත්තෙති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය උභො සද්දෙ සුණාමි, දිබ්බෙ ච මානුසෙ ච, යෙ දූරෙ සන්තිකෙ ච. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති දිබ්බාය සොතධාතුයා…පෙ…. දූරෙ සන්තිකෙ ච.

‘‘අහං , භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාමි, වීතරාගං වා චිත්තං වීතරාගං චිත්තන්ති පජානාමි, සදොසං වා චිත්තං…පෙ…. වීතදොසං වා චිත්තං… සමොහං වා චිත්තං… වීතමොහං වා චිත්තං… සංඛිත්තං වා චිත්තං… වික්ඛිත්තං වා චිත්තං… මහග්ගතං වා චිත්තං… අමහග්ගතං වා චිත්තං… සඋත්තරං වා චිත්තං… අනුත්තරං වා චිත්තං… සමාහිතං වා චිත්තං… අසමාහිතං වා චිත්තං… විමුත්තං වා චිත්තං… අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං චිත්තන්ති පජානාමි.

කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාති – සරාගං වා චිත්තං සරාගං චිත්තන්ති පජානාති...පෙ.... අවිමුත්තං වා චිත්තං අවිමුත්තං චිත්තන්ති පජානාති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරාමි, සෙය්‍යථිදං – එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාලීසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි, අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ – ‘අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො , සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංවණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛප්පටිසංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධූපපන්නො’ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යථිදං – එකම්පි ජාතිං...පෙ.... ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ, සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමි – ‘ඉමෙ වත, භොන්තො, සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා; තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා, ඉමෙ වා පන, භොන්තො, සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා; තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා’ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සාමි චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ, සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ...පෙ.... යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති.

‘‘අහං, භික්ඛවෙ, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති. නවමං.

10. උපස්සයසුත්තං

153. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං ආයස්මා මහාකස්සපො සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොච – ‘‘ආයාම, භන්තෙ කස්සප, යෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛුනුපස්සයො තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘ගච්ඡ ත්වං, ආවුසො ආනන්ද, බහුකිච්චො ත්වං බහුකරණීයො’’ති. දුතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොච – ‘‘ආයාම, භන්තෙ කස්සප, යෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛුනුපස්සයො තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති. ‘‘ගච්ඡ ත්වං, ආවුසො ආනන්ද, බහුකිච්චො ත්වං බහුකරණීයො’’ති. තතියම්පි ඛො ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොච – ‘‘ආයාම, භන්තෙ කස්සප, යෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛුනුපස්සයො තෙනුපසඞ්කමිස්සාමා’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ආයස්මතා ආනන්දෙන පච්ඡාසමණෙන යෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛුනුපස්සයො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛුනියො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාකස්සපං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තා භික්ඛුනියො ආයස්මා මහාකස්සපො ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙජෙසි සම්පහංසෙසි. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො තා භික්ඛුනියො ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙත්වා සමාදපෙත්වා සමුත්තෙජෙත්වා සම්පහංසෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි.

අථ ඛො ථුල්ලතිස්සා භික්ඛුනී අනත්තමනා අනත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසි – ‘‘කිං පන අය්‍යො මහාකස්සපො, අය්‍යස්ස ආනන්දස්ස වෙදෙහමුනිනො සම්මුඛා ධම්මං භාසිතබ්බං මඤ්ඤති? සෙය්‍යථාපි නාම සූචිවාණිජකො සූචිකාරස්ස සන්තිකෙ සූචිං වික්කෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය; එවමෙව අය්‍යො මහාකස්සපො අය්‍යස්ස ආනන්දස්ස වෙදෙහමුනිනො සම්මුඛා ධම්මං භාසිතබ්බං මඤ්ඤතී’’ති.

අස්සොසි ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ථුල්ලතිස්සාය භික්ඛුනියා ඉමං වාචං භාසමානාය. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘කිං නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, අහං සූචිවාණිජකො, ත්වං සූචිකාරො; උදාහු අහං සූචිකාරො, ත්වං සූචිවාණිජකො’’ති? ‘‘ඛම , භන්තෙ කස්සප, බාලො මාතුගාමො’’ති. ‘‘ආගමෙහි ත්වං, ආවුසො ආනන්ද, මා තෙ සඞ්ඝො උත්තරි උපපරික්ඛි’’.

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො ආනන්ද, අපි නු ත්වං භගවතො සම්මුඛා භික්ඛුසඞ්ඝෙ උපනීතො – ‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. ආනන්දොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අහං ඛො, ආවුසො, භගවතො සම්මුඛා භික්ඛුසඞ්ඝෙ උපනීතො – ‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙව ආකඞ්ඛති විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි…පෙ.… පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරතී’ති…පෙ.… . (නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනං පඤ්චන්නඤ්ච අභිඤ්ඤානං එවං විත්ථාරො වෙදිතබ්බො.)

‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, ආවුසො ආනන්ද, අපි නු ත්වං භගවතො සම්මුඛා භික්ඛුසඞ්ඝෙ උපනීතො – ‘අහං, භික්ඛවෙ, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරාමි. ආනන්දොපි, භික්ඛවෙ, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’.

‘‘අහං ඛො, ආවුසො, භගවතො සම්මුඛා භික්ඛුසඞ්ඝෙ උපනීතො – ‘අහං, භික්ඛවෙ, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරාමි. කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’’ති.

‘‘සත්තරතනං වා, ආවුසො, නාගං අඩ්ඪට්ඨමරතනං වා තාලපත්තිකාය ඡාදෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය, යො මෙ ඡ අභිඤ්ඤා ඡාදෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යා’’ති.

චවිත්ථ ච පන ථුල්ලතිස්සා භික්ඛුනී බ්‍රහ්මචරියම්හාති. දසමං.

11. චීවරසුත්තං

154. එකං සමයං ආයස්මා මහාකස්සපො රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ආනන්දො දක්ඛිණගිරිස්මිං චාරිකං චරති මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මතො ආනන්දස්ස තිංසමත්තා සද්ධිවිහාරිනො භික්ඛූ සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තා භවන්ති යෙභුය්‍යෙන කුමාරභූතා. අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො දක්ඛිණගිරිස්මිං යථාභිරන්තං චාරිකං චරිත්වා යෙන රාජගහං වෙළුවනං කලන්දකනිවාපො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාකස්සපං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ආනන්දං ආයස්මා මහාකස්සපො එතදවොච – ‘‘කති නු ඛො, ආවුසො ආනන්ද, අත්ථවසෙ පටිච්ච භගවතා කුලෙසු තිකභොජනං පඤ්ඤත්ත’’න්ති?

‘‘තයො ඛො, භන්තෙ කස්සප, අත්ථවසෙ පටිච්ච භගවතා කුලෙසු තිකභොජනං පඤ්ඤත්තං – දුම්මඞ්කූනං පුග්ගලානං නිග්ගහාය පෙසලානං භික්ඛූනං ඵාසුවිහාරාය, මා පාපිච්ඡා පක්ඛං නිස්සාය සඞ්ඝං භින්දෙය්‍යුං [විනයපිටකෙ චූළවග්ගෙ සංඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ වජිරබුද්ධියං අඤ්ඤථා සම්බන්ධො දස්සිතො], කුලානුද්දයතාය ච. ඉමෙ ඛො, භන්තෙ කස්සප, තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච භගවතා කුලෙසු තිකභොජනං පඤ්ඤත්ත’’න්ති.

‘‘අථ කිඤ්චරහි ත්වං, ආවුසො ආනන්ද, ඉමෙහි නවෙහි භික්ඛූහි ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරෙහි භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූහි ජාගරියං අනනුයුත්තෙහි සද්ධිං චාරිකං චරසි? සස්සඝාතං මඤ්ඤෙ චරසි, කුලූපඝාතං මඤ්ඤෙ චරසි. ඔලුජ්ජති [උල්ලුජ්ජති (සී. අට්ඨකථාසු ච)] ඛො තෙ, ආවුසො ආනන්ද, පරිසා; පලුජ්ජන්ති ඛො තෙ, ආවුසො, නවප්පායා. න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසී’’ති.

‘‘අපි මෙ, භන්තෙ කස්සප, සිරස්මිං පලිතානි ජාතානි. අථ ච පන මයං අජ්ජාපි ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස කුමාරකවාදා න මුච්චාමා’’ති. ‘‘තථා හි පන ත්වං, ආවුසො ආනන්ද, ඉමෙහි නවෙහි භික්ඛූහි ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරෙහි භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූහි ජාගරියං අනනුයුත්තෙහි සද්ධිං චාරිකං චරසි, සස්සඝාතං මඤ්ඤෙ චරසි, කුලූපඝාතං මඤ්ඤෙ චරසි. ඔලුජ්ජති ඛො තෙ, ආවුසො ආනන්ද, පරිසා; පලුජ්ජන්ති ඛො තෙ, ආවුසො, නවප්පායා. [පලුජ්ජති ඛො තෙ ආවුසො ආනන්ද පරිසා (ක. සී.)] න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසී’’ති.

අස්සොසි ඛො ථුල්ලනන්දා භික්ඛුනී – ‘‘අය්‍යෙන කිර මහාකස්සපෙන අය්‍යො ආනන්දො වෙදෙහමුනි කුමාරකවාදෙන අපසාදිතො’’ති.

අථ ඛො ථුල්ලනන්දා භික්ඛුනී අනත්තමනා අනත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසි – ‘‘කිං පන අය්‍යො මහාකස්සපො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො සමානො අය්‍යං ආනන්දං වෙදෙහමුනිං කුමාරකවාදෙන අපසාදෙතබ්බං මඤ්ඤතී’’ති! අස්සොසි ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ථුල්ලනන්දාය භික්ඛුනියා ඉමං වාචං භාසමානාය.

අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං එතදවොච – ‘‘තග්ඝාවුසො ආනන්ද, ථුල්ලනන්දාය භික්ඛුනියා සහසා අප්පටිසඞ්ඛා වාචා භාසිතා. යත්වාහං, ආවුසො, කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො, නාභිජානාමි අඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසිතා [උද්දිසිතුං (සී. පී. ක.)], අඤ්ඤත්‍ර තෙන භගවතා අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන. පුබ්බෙ මෙ, ආවුසො, අගාරිකභූතස්ස සතො එතදහොසි – ‘සම්බාධො ඝරාවාසො රජාපථො [රජොපථො (සී.)], අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා. නයිදං සුකරං අගාරං අජ්ඣාවසතා එකන්තපරිපුණ්ණං එකන්තපරිසුද්ධං සඞ්ඛලිඛිතං බ්‍රහ්මචරියං චරිතුං. යංනූනාහං කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජෙය්‍ය’න්ති. සො ඛ්වාහං, ආවුසො, අපරෙන සමයෙන පටපිලොතිකානං සඞ්ඝාටිං කාරෙත්වා [කරිත්වා (සී. ස්‍යා. කං. පී.)] යෙ ලොකෙ අරහන්තො තෙ උද්දිස්ස කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිං.

සො එවං පබ්බජිතො සමානො අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො අද්දසං භගවන්තං අන්තරා ච රාජගහං අන්තරා ච නාළන්දං බහුපුත්තෙ චෙතියෙ නිසින්නං. දිස්වාන මෙ එතදහොසි – ‘සත්ථාරඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං, භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍යං; සුගතඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං, භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍යං; සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං; භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍ය’න්ති. සො ඛ්වාහං, ආවුසො, තත්ථෙව භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවන්තං එතදවොචං – ‘සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මි; සත්ථා මෙ, භන්තෙ, භගවා, සාවකොහමස්මී’ති . එවං වුත්තෙ මං, ආවුසො, භගවා එතදවොච – ‘යො ඛො, කස්සප, එවං සබ්බචෙතසා සමන්නාගතං සාවකං අජානඤ්ඤෙව වදෙය්‍ය ජානාමීති, අපස්සඤ්ඤෙව වදෙය්‍ය පස්සාමීති, මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍ය. අහං ඛො පන, කස්සප, ජානඤ්ඤෙව වදාමි ජානාමීති, පස්සඤ්ඤෙව වදාමි පස්සාමී’ති.

තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘තිබ්බං මෙ හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසූ’ති. එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං.

තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘යං කිඤ්චි ධම්මං සුණිස්සාමි කුසලූපසංහිතං සබ්බං තං අට්ඨිං කත්වා මනසි කරිත්වා සබ්බචෙතසා සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුණිස්සාමී’ති. එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං.

තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘සාතසහගතා ච මෙ කායගතාසති න විජහිස්සතී’ති. එවඤ්හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බන්ති.

‘‘අථ ඛො මං, ආවුසො, භගවා ඉමිනා ඔවාදෙන ඔවදිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සත්තාහමෙව ඛ්වාහං, ආවුසො, සරණො [සාණො (සී.)] රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජිං’’. අට්ඨමියා අඤ්ඤා උදපාදි.

‘‘අථ ඛො, ආවුසො, භගවා මග්ගා ඔක්කම්ම යෙන අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං තෙනුපසඞ්කමි. අථ ඛ්වාහං, ආවුසො, පටපිලොතිකානං සඞ්ඝාටිං චතුග්ගුණං පඤ්ඤපෙත්වා භගවන්තං එතදවොචං – ‘ඉධ, භන්තෙ, භගවා නිසීදතු, යං මමස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා’ති. නිසීදි ඛො, ආවුසො, භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නිසජ්ජ ඛො මං, ආවුසො, භගවා එතදවොච – ‘මුදුකා ඛො ත්‍යායං, කස්සප, පටපිලොතිකානං සඞ්ඝාටී’ති. ‘පටිග්ගණ්හාතු මෙ, භන්තෙ, භගවා පටපිලොතිකානං සඞ්ඝාටිං අනුකම්පං උපාදායා’ති. ‘ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං, කස්සප, සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානී’ති. ‘ධාරෙස්සාමහං, භන්තෙ, භගවතො සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානී’ති. ‘‘සො ඛ්වාහං, ආවුසො, පටපිලොතිකානං සඞ්ඝාටිං භගවතො පාදාසිං. අහං පන භගවතො සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානි පටිපජ්ජිං’’.

‘‘යඤ්හි තං, ආවුසො, සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘භගවතො පුත්තො ඔරසො මුඛතො ජාතො ධම්මජො ධම්මනිම්මිතො ධම්මදායාදො, පටිග්ගහිතානි [පටිග්ගහෙතා (සී.)] සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානී’ති, මමං තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘භගවතො පුත්තො ඔරසො මුඛතො ජාතො ධම්මජො ධම්මනිම්මිතො ධම්මදායාදො, පටිග්ගහිතානි සාණානි පංසුකූලානි නිබ්බසනානී’’’ති.

‘‘අහං ඛො, ආවුසො, යාවදෙව ආකඞ්ඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. අහං ඛො, ආවුසො, යාවදෙ ආකඞ්ඛාමි…පෙ.… (නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිනං පඤ්චන්නඤ්ච අභිඤ්ඤානං එවං විත්ථාරො වෙදිතබ්බො) .

‘‘අහං ඛො, ආවුසො, ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරාමි; සත්තරතනං වා, ආවුසො, නාගං අඩ්ඪට්ඨමරතනං වා තාලපත්තිකාය ඡාදෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය, යො මෙ ඡ අභිඤ්ඤා ඡාදෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යා’’ති.

චවිත්ථ ච පන ථුල්ලනන්දා භික්ඛුනී බ්‍රහ්මචරියම්හාති. එකාදසමං.

12. පරංමරණසුත්තං

155. එකං සමයං ආයස්මා ච මහාකස්සපො ආයස්මා ච සාරිපුත්තො බාරාණසියං විහරන්ති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාකස්සපො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා මහාකස්සපෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාකස්සපං එතදවොච – ''කිං නු ඛො, ආවුසො කස්සප, හොති තථාගතො පරං මරණා''ති? ''අබ්‍යාකතං ඛො එතං, ආවුසො, භගවතා – 'හොති තථාගතො පරං මරණා'''ති. ''කිං පනාවුසො, න හොති තථාගතො පරං මරණා''ති? ''එවම්පි ඛො, ආවුසො, අබ්‍යාකතං භගවතා – 'න හොති තථාගතො පරං මරණා'''ති. ''කිං නු ඛො, ආවුසො, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා''ති? ''අබ්‍යාකතං ඛො එතං, ආවුසො, භගවතා – 'හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා'''ති. ''කිං පනාවුසො, නෙව හොති, න න හොති තථාගතො පරං මරණා''ති? ''එවම්පි ඛො, ආවුසො, අබ්‍යාකතං භගවතා – 'නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා'''ති. ''කස්මා චෙතං, ආවුසො , අබ්‍යාකතං භගවතා''ති? ''න හෙතං, ආවුසො, අත්ථසංහිතං නාදිබ්‍රහ්මචරියකං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තති. තස්මා තං අබ්‍යාකතං භගවතා''ති.

''අථ කිඤ්චරහාවුසො, බ්‍යාකතං භගවතා''ති? ''ඉදං 'දුක්ඛ'න්ති ඛො , ආවුසො, බ්‍යාකතං භගවතා; අයං 'දුක්ඛසමුදයො'ති බ්‍යාකතං භගවතා; අයං 'දුක්ඛනිරොධො'ති බ්‍යාකතං භගවතා; අයං 'දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති බ්‍යාකතං භගවතා''ති. ''කස්මා චෙතං, ආවුසො, බ්‍යාකතං භගවතා''ති? ''එතඤ්හි, ආවුසො, අත්ථසංහිතං එතං ආදිබ්‍රහ්මචරියකං එතං නිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. තස්මා තං බ්‍යාකතං භගවතා''ති. ද්වාදසමං.

13. සද්ධම්මප්පතිරූපකසුත්තං

156. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භගවන්තං එතදවොච – ''කො නු ඛො, භන්තෙ, හෙතු කො පච්චයො, යෙන පුබ්බෙ අප්පතරානි චෙව සික්ඛාපදානි අහෙසුං බහුතරා ච භික්ඛූ අඤ්ඤාය සණ්ඨහිංසු? කො පන, භන්තෙ, හෙතු කො පච්චයො, යෙනෙතරහි බහුතරානි චෙව සික්ඛාපදානි අප්පතරා ච භික්ඛූ අඤ්ඤාය සණ්ඨහන්තී''ති? ''එවඤ්චෙතං, කස්සප, හොති සත්තෙසු හායමානෙසු සද්ධම්මෙ අන්තරධායමානෙ, බහුතරානි චෙව සික්ඛාපදානි හොන්ති අප්පතරා ච භික්ඛූ අඤ්ඤාය සණ්ඨහන්ති. න තාව, කස්සප, සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති යාව න සද්ධම්මප්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති. යතො ච ඛො, කස්සප, සද්ධම්මප්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති, අථ සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති''.

''සෙය්‍යථාපි, කස්සප, න තාව ජාතරූපස්ස අන්තරධානං හොති යාව න ජාතරූපප්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති. යතො ච ඛො, කස්සප, ජාතරූපප්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති, අථ ජාතරූපස්ස අන්තරධානං හොති. එවමෙව ඛො, කස්සප, න තාව සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති යාව න සද්ධම්මප්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති. යතො ච ඛො, කස්සප, සද්ධම්මප්පතිරූපකං ලොකෙ උප්පජ්ජති, අථ සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති.

''න ඛො, කස්සප, පථවීධාතු සද්ධම්මං අන්තරධාපෙති, න ආපොධාතු සද්ධම්මං අන්තරධාපෙති, න තෙජොධාතු සද්ධම්මං අන්තරධාපෙති, න වායොධාතු සද්ධම්මං අන්තරධාපෙති; අථ ඛො ඉධෙව තෙ උප්පජ්ජන්ති මොඝපුරිසා යෙ ඉමං සද්ධම්මං අන්තරධාපෙන්ති. සෙය්‍යථාපි, කස්සප, නාවා ආදිකෙනෙව ඔපිලවති; න ඛො, කස්සප, එවං සද්ධම්මස්ස අන්තරධානං හොති.

''පඤ්ච ඛොමෙ, කස්සප, ඔක්කමනියා ධම්මා සද්ධම්මස්ස සම්මොසාය අන්තරධානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ, කස්සප, භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො සත්ථරි අගාරවා විහරන්ති අප්පතිස්සා, ධම්මෙ අගාරවා විහරන්ති අප්පතිස්සා, සඞ්ඝෙ අගාරවා විහරන්ති අප්පතිස්සා, සික්ඛාය අගාරවා විහරන්ති අප්පතිස්සා, සමාධිස්මිං අගාරවා විහරන්ති අප්පතිස්සා – ඉමෙ ඛො, කස්සප, පඤ්ච ඔක්කමනියා ධම්මා සද්ධම්මස්ස සම්මොසාය අන්තරධානාය සංවත්තන්ති.

''පඤ්ච ඛොමෙ, කස්සප, ධම්මා සද්ධම්මස්ස ඨිතියා අසම්මොසාය අනන්තරධානාය සංවත්තන්ති. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ, කස්සප, භික්ඛූ භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො සත්ථරි සගාරවා විහරන්ති සප්පතිස්සා, ධම්මෙ සගාරවා විහරන්ති සප්පතිස්සා, සඞ්ඝෙ සගාරවා විහරන්ති සප්පතිස්සා, සික්ඛාය සගාරවා විහරන්ති සප්පතිස්සා, සමාධිස්මිං සගාරවා විහරන්ති සප්පතිස්සා – ඉමෙ ඛො, කස්සප, පඤ්ච ධම්මා සද්ධම්මස්ස ඨිතියා අසම්මොසාය අනන්තරධානාය සංවත්තන්තී''ති. තෙරසමං.

කස්සපසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

සන්තුට්ඨඤ්ච අනොත්තප්පී, චන්දූපමං කුලූපකං;
ජිණ්ණං තයො ච ඔවාදා, ඣානාභිඤ්ඤා උපස්සයං;
චීවරං පරංමරණං, සද්ධම්මප්පතිරූපකන්ති.

6. ලාභසක්කාරසංයුත්තං

1. පඨමවග්ගො

1. දාරුණසුත්තං

157. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං පජහිස්සාම, න ච නො උප්පන්නො ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සතී’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. පඨමං.

2. බළිසසුත්තං

158. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, බාළිසිකො ආමිසගතං බළිසං ගම්භීරෙ උදකරහදෙ පක්ඛිපෙය්‍ය. තමෙනං අඤ්ඤතරො ආමිසචක්ඛු මච්ඡො ගිලෙය්‍ය. එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, මච්ඡො ගිලබළිසො බාළිසිකස්ස අනයං ආපන්නො බ්‍යසනං ආපන්නො යථාකාමකරණීයො බාළිසිකස්ස’’.

‘‘බාළිසිකොති ඛො, භික්ඛවෙ, මාරස්සෙතං පාපිමතො අධිවචනං. බළිසන්ති ඛො, භික්ඛවෙ , ලාභසක්කාරසිලොකස්සෙතං අධිවචනං. යො හි කොචි , භික්ඛවෙ, භික්ඛු උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං අස්සාදෙති නිකාමෙති, අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ගිලබළිසො මාරස්ස අනයං ආපන්නො බ්‍යසනං ආපන්නො යථාකාමකරණීයො පාපිමතො. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ , ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං පජහිස්සාම, න ච නො උප්පන්නො ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සතී’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දුතියං.

3. කුම්මසුත්තං

159. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො , භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… අධිගමාය. භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරස්මිං උදකරහදෙ මහාකුම්මකුලං චිරනිවාසි අහොසි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතරො කුම්මො අඤ්ඤතරං කුම්මං එතදවොච – ‘මා ඛො ත්වං, තාත කුම්ම, එතං පදෙසං අගමාසී’ති. අගමාසි ඛො, භික්ඛවෙ, සො කුම්මො තං පදෙසං. තමෙනං ලුද්දො පපතාය විජ්ඣි. අථ ඛො, භික්ඛවෙ, සො කුම්මො යෙන සො කුම්මො තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො, භික්ඛවෙ, සො කුම්මො තං කුම්මං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන තං කුම්මං එතදවොච – ‘කච්චි ත්වං, තාත කුම්ම, න තං පදෙසං අගමාසී’ති? ‘අගමාසිං ඛ්වාහං, තාත කුම්ම, තං පදෙස’න්ති. ‘කච්චි පනාසි, තාත කුම්ම, අක්ඛතො අනුපහතො’ති? ‘අක්ඛතො ඛොම්හි, තාත කුම්ම, අනුපහතො, අත්ථි ච මෙ ඉදං සුත්තකං පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධ’න්ති. ‘තග්ඝසි, තාත කුම්ම, ඛතො, තග්ඝ උපහතො. එතෙන හි තෙ, තාත කුම්ම, සුත්තකෙන පිතරො ච පිතාමහා ච අනයං ආපන්නා බ්‍යසනං ආපන්නා. ගච්ඡ දානි ත්වං, තාත කුම්ම, න දානි ත්වං අම්හාක’’’න්ති.

‘‘ලුද්දොති ඛො, භික්ඛවෙ, මාරස්සෙතං පාපිමතො අධිවචනං. පපතාති ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකස්සෙතං අධිවචනං. සුත්තකන්ති ඛො, භික්ඛවෙ, නන්දිරාගස්සෙතං අධිවචනං. යො හි කොචි, භික්ඛවෙ, භික්ඛු උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං අස්සාදෙති නිකාමෙති – අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ගිද්ධො පපතාය [භික්ඛු පපතාය (ස්‍යා. කං.), භික්ඛු විද්ධො පපතාය (?)] අනයං ආපන්නො බ්‍යසනං ආපන්නො යථාකාමකරණීයො පාපිමතො. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. තතියං.

4. දීඝලොමිකසුත්තං

160. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… අධිගමාය. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, දීඝලොමිකා එළකා කණ්ටකගහනං පවිසෙය්‍ය. සා තත්‍ර තත්‍ර සජ්ජෙය්‍ය, තත්‍ර තත්‍ර ගය්හෙය්‍ය [ගච්ඡෙය්‍ය (සී.), ගණ්හෙය්‍ය (ස්‍යා. කං. පී. ක.)], තත්‍ර තත්‍ර බජ්ඣෙය්‍ය, තත්‍ර තත්‍ර අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජෙය්‍ය. ‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො භික්ඛු ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති. සො තත්‍ර තත්‍ර සජ්ජති, තත්‍ර තත්‍ර ගය්හති, තත්‍ර තත්‍ර බජ්ඣති, තත්‍ර

තත්‍ර අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ'''න්ති. චතුත්ථං.

5. මීළ්හකසුත්තං

161. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ''දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... අධිගමාය. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, මීළ්හකා ගූථාදී ගූථපූරා පුණ්ණා ගූථස්ස. පුරතො චස්ස මහාගූථපුඤ්ජො. සා තෙන අඤ්ඤා මීළ්හකා අතිමඤ්ඤෙය්‍ය – 'අහම්හි ගූථාදී ගූථපූරා පුණ්ණා ගූථස්ස, පුරතො ච මය්හං මහාගූථපුඤ්ජො'ති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො භික්ඛු ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති. සො තත්ථ භුත්තාවී ච හොති යාවදත්ථො, නිමන්තිතො ච ස්වාතනාය, පිණ්ඩපාතො චස්ස පූරො. සො ආරාමං ගන්ත්වා භික්ඛුගණස්ස මජ්ඣෙ විකත්ථති – 'භුත්තාවී චම්හි යාවදත්ථො, නිමන්තිතො චම්හි ස්වාතනාය, පිණ්ඩපාතො ච මය්හං පූරො, ලාභී චම්හි චීවර-පිණ්ඩපාත-සෙනාසන-ගිලානපච්චය-භෙසජ්ජපරික්ඛාරානං, ඉමෙ පනඤ්ඤෙ භික්ඛූ අප්පපුඤ්ඤා අප්පෙසක්ඛා න ලාභිනො චීවර-පිණ්ඩපාතසෙනාසන-ගිලානප්පච්චය-භෙසජ්ජ-පරික්ඛාරාන'න්ති. සො තෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො අඤ්ඤෙ පෙසලෙ භික්ඛූ අතිමඤ්ඤති. තඤ්හි තස්ස, භික්ඛවෙ , මොඝපුරිසස්ස හොති දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... එවඤ්හි වො භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. පඤ්චමං.

6. අසනිසුත්තං

162. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ''දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... අධිගමාය. [උපරි තතියවග්ගෙ තතියචතුත්ථසුත්තෙසු ''මා ච ඛො ත්වං තාත සෙඛං... අනුපාපුණාතූ''ති ආගතං. තෙන නයෙන ඉධාපි අත්ථො ගහෙතබ්බො. එත්ථ හි කිං සද්දෙන පටික්ඛෙපත්ථොපි සක්කා ඤාතුං, යථා ''සයං අභිඤ්ඤාය කමුද්දිසෙය්‍ය''න්ති. තස්මා කං... ආගච්ඡතූති එත්ථ කමපි... මා ආගච්ඡතූති ච, කං සෙඛං... අනුපාපුණාතූති එත්ථ කමපි සෙඛං... මා පාපුණාතූති ච අත්ථො වෙදිතබ්බො. අට්ඨකථාටීකාසු ච අයමෙවත්ථො ඤාපිතො] කං, භික්ඛවෙ, අසනිවිචක්කං ආගච්ඡතු [උපරි තතියවග්ගෙ තරියචතුත්ථසුත්තෙසු ''මා ච ඛො ත්වං තාත සෙඛං... අනුපාපුණාතූ''ති ආගතං. තෙන නයෙන ඉධාපි අත්ථො ගහෙතබ්බො. එත්ථ හි කිං සද්දෙන පටික්ඛෙපත්ථොපි සක්කා ඤාතුං, යථා ''සයං අභිඤ්ඤාය කමුද්දිසෙය්‍ය''න්ති. තස්මා කං... ආගච්ඡතූති එත්ථ කමපි... මා ආගච්ඡතූතිච, තං සෙඛං... අනුපාපුණාතූති එත්ථ කමපි සෙඛං... මා පාපුණාතූති ච අත්ථො වෙදිතබ්බො. අට්ඨකථාටීකාසු ච අයමෙවත්ථො ඤාපිතො], සෙඛං [අසනිවිචක්කං, තං සෙඛං (පී. ක.), අසනිවිචක්කං, සෙඛං (ස්‍යා. කං.), අසනිවිචක්කං ආගච්ඡතු, කං සෙඛං (?)] අප්පත්තමානසං ලාභසක්කාරසිලොකො අනුපාපුණාතු'' [අනුපාපුණාති (පී. ක.)].

''අසනිවිචක්කන්ති ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකස්සෙතං අධිවචනං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. ඡට්ඨං.

7. දිද්ධසුත්තං

163. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ''දාරුණො , භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... අධිගමාය. කං, භික්ඛවෙ, දිද්ධගතෙන විසල්ලෙන සල්ලෙන [දිට්ඨිගතෙන විසල්ලෙන (ක. සී.), දිට්ඨිගතෙන සල්ලෙන (ස්‍යා. කං.), දිට්ඨිගතෙන විසල්ලෙන සල්ලෙන (ක.), දිට්ඨගතෙන විසල්ලෙන සල්ලෙන (පී.)] විජ්ඣතු, සෙඛං [විජ්ඣතු, තං සෙඛං (සී.), විජ්ඣති, තං සෙඛං (පී. ක.)] අප්පත්තමානසං ලාභසක්කාරසිලොකො අනුපාපුණාතු'' [අනුපාපුණාති (පී. ක.)].

''සල්ලන්ති ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකස්සෙතං අධිවචනං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. සත්තමං.

8. සිඞ්ගාලසුත්තං

164. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ''දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... අධිගමාය. අස්සුත්ථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, රත්තියා පච්චූසසමයං ජරසිඞ්ගාලස්ස [සිඞ්ගාලස්ස (ක.), ජරසිගාලස්ස (සී. ස්‍යා. කං.)] වස්සමානස්සා''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''එසො ඛො, භික්ඛවෙ, ජරසිඞ්ගාලො උක්කණ්ඩකෙන [උක්කණ්ඩකෙන (සී.), උක්කණ්ණකෙන (ස්‍යා. කං. පී.)] නාම රොගජාතෙන ඵුට්ඨො නෙව බිලගතො රමති, න රුක්ඛමූලගතො රමති, න අජ්ඣොකාසගතො රමති; යෙන යෙන ගච්ඡති, යත්ථ යත්ථ තිට්ඨති, යත්ථ යත්ථ නිසීදති, යත්ථ යත්ථ නිපජ්ජති; තත්ථ තත්ථ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො භික්ඛු ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො නෙව සුඤ්ඤාගාරගතො රමති, න රුක්ඛමූලගතො රමති, න අජ්ඣොකාසගතො රමති; යෙන යෙන ගච්ඡති, යත්ථ යත්ථ තිට්ඨති, යත්ථ යත්ථ නිසීදති, යත්ථ යත්ථ නිපජ්ජති; තත්ථ තත්ථ අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො...පෙ.... එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. අට්ඨමං.

9. වෙරම්භසුත්තං

165. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… අධිගමාය. උපරි, භික්ඛවෙ, ආකාසෙ වෙරම්භා [වෙරම්බා (සී. පී.)] නාම වාතා වායන්ති. තත්ථ යො පක්ඛී ගච්ඡති තමෙනං වෙරම්භා වාතා ඛිපන්ති. තස්ස වෙරම්භවාතක්ඛිත්තස්ස අඤ්ඤෙනෙව පාදා ගච්ඡන්ති, අඤ්ඤෙන පක්ඛා ගච්ඡන්ති, අඤ්ඤෙන සීසං ගච්ඡති, අඤ්ඤෙන කායො ගච්ඡති. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො භික්ඛු ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති අරක්ඛිතෙනෙව කායෙන අරක්ඛිතාය වාචාය අරක්ඛිතෙන චිත්තෙන, අනුපට්ඨිතාය සතියා, අසංවුතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි. සො තත්ථ පස්සති මාතුගාමං දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා. තස්ස මාතුගාමං දිස්වා දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා රාගො චිත්තං අනුද්ධංසෙති. සො රාගානුද්ධංසිතෙන චිත්තෙන සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති. තස්ස අඤ්ඤෙ චීවරං හරන්ති, අඤ්ඤෙ පත්තං හරන්ති, අඤ්ඤෙ නිසීදනං හරන්ති, අඤ්ඤෙ සූචිඝරං හරන්ති, වෙරම්භවාතක්ඛිත්තස්සෙව සකුණස්ස. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. නවමං.

10. සගාථකසුත්තං

166. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… අධිගමාය. ඉධාහං, භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං පස්සාමි සක්කාරෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං, කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නං. ඉධ පනාහං, භික්ඛවෙ , එකච්චං පුග්ගලං පස්සාමි අසක්කාරෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං, කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නං. ඉධ පනාහං, භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං පස්සාමි සක්කාරෙන ච අසක්කාරෙන ච තදුභයෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං, කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘යස්ස සක්කරියමානස්ස, අසක්කාරෙන චූභයං;
සමාධි න විකම්පති, අප්පමාණවිහාරිනො [අප්පමාදවිහාරිනො (පී. ක.) අප්පමාණොති හෙත්ථ ඵලසමාධි, න සති].

‘‘තං ඣායිනං සාතතිකං, සුඛුමං දිට්ඨිවිපස්සකං;
උපාදානක්ඛයාරාමං, ආහු සප්පුරිසො ඉතී’’ති. දසමං;

පඨමො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

දාරුණො බළිසං කුම්මං, දීඝලොමි ච මීළ්හකං;
අසනි දිද්ධං සිඞ්ගාලං, වෙරම්භෙන සගාථකන්ති.

2. දුතියවග්ගො

1. සුවණ්ණපාතිසුත්තං

167. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… අධිගමාය. ඉධාහං, භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං එවං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – ‘න වායමායස්මා සුවණ්ණපාතියාපි රූපියචුණ්ණපරිපූරාය හෙතු සම්පජානමුසා භාසෙය්‍යා’ති. තමෙනං පස්සාමි අපරෙන සමයෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං සම්පජානමුසා භාසන්තං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. පඨමං.

2. රූපියපාතිසුත්තං

168. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… ඉධාහං, භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං එවං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – ‘න වායමායස්මා රූපියපාතියාපි සුවණ්ණචුණ්ණපරිපූරාය හෙතු සම්පජානමුසා භාසෙය්‍යා’ති. තමෙනං පස්සාමි අපරෙන සමයෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං සම්පජානමුසා භාසන්තං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දුතියං.

3-10. සුවණ්ණනික්ඛසුත්තාදිඅට්ඨකං

169. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘ඉධාහං , භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං එවං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – ‘න චායමායස්මා සුවණ්ණනික්ඛස්සාපි හෙතු…පෙ…. සුවණ්ණනික්ඛසතස්සාපි හෙතු… සිඞ්ගීනික්ඛස්සාපි හෙතු… සිඞ්ගීනික්ඛසතස්සාපි හෙතු… පථවියාපි ජාතරූපපරිපූරාය හෙතු… ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතුපි… ජීවිතහෙතුපි… ජනපදකල්‍යාණියාපි හෙතු සම්පජානමුසා භාසෙය්‍යා’ති. තමෙනං පස්සාමි අපරෙන සමයෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං සම්පජානමුසා භාසන්තං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දසමං.

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

ද්වෙ පාති ද්වෙ සුවණ්ණා ච, සිඞ්ගීහි අපරෙ දුවෙ;
පථවී කිඤ්චික්ඛජීවිතං, ජනපදකල්‍යාණියා දසාති.

3. තතියවග්ගො

1. මාතුගාමසුත්තං

170. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. න තස්ස, භික්ඛවෙ, මාතුගාමො එකො එකස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨති යස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨති. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො …පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. පඨමං.

2. කල්‍යාණීසුත්තං

171. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. න තස්ස, භික්ඛවෙ, ජනපදකල්‍යාණී එකා එකස්ස චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨති යස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨති. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දුතියං.

3. එකපුත්තකසුත්තං

172. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. සද්ධා, භික්ඛවෙ, උපාසිකා එකපුත්තකං පියං මනාපං එවං සම්මා ආයාචමානා ආයාචෙය්‍ය – ‘තාදිසො, තාත, භවාහි යාදිසො චිත්තො ච ගහපති හත්ථකො ච ආළවකො’ති. එසා, භික්ඛවෙ , තුලා එතං පමාණං මම සාවකානං උපාසකානං, යදිදං චිත්තො ච ගහපති හත්ථකො ච ආළවකො. සචෙ ඛො ත්වං, තාත, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජසි; තාදිසො, තාත, භවාහි යාදිසා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාති. එසා, භික්ඛවෙ, තුලා එතං පමාණං මම සාවකානං භික්ඛූනං, යදිදං සාරිපුත්තමොග්ගලානා . මා ච ඛො ත්වං, තාත, සෙඛං අප්පත්තමානසං ලාභසක්කාරසිලොකො අනුපාපුණාතූති. තඤ්චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුං සෙඛං අප්පත්තමානසං ලාභසක්කාරසිලොකො අනුපාපුණාති, සො තස්ස හොති අන්තරායාය. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. තතියං.

4. එකධීතුසුත්තං

173. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. සද්ධා භික්ඛවෙ උපාසිකා එකං ධීතරං පියං මනාපං එවං සම්මා ආයාචමානා ආයාචෙය්‍ය – ‘තාදිසා, අය්‍යෙ, භවාහි යාදිසා ඛුජ්ජුත්තරා ච උපාසිකා වෙළුකණ්ඩකියා [වෙළුකණ්ඩකී (සී. ඡක්කඞ්ගුත්තරෙපි)] ච නන්දමාතා’ති. එසා, භික්ඛවෙ, තුලා එතං පමාණං මම සාවිකානං උපාසිකානං, යදිදං ඛුජ්ජුත්තරා ච උපාසිකා වෙළුකණ්ඩකියා ච නන්දමාතා. සචෙ ඛො ත්වං, අය්‍යෙ, අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජසි; තාදිසා, අය්‍යෙ, භවාහි යාදිසා ඛෙමා ච භික්ඛුනී උප්පලවණ්ණා චාති. එසා, භික්ඛවෙ, තුලා එතං පමාණං මම සාවිකානං භික්ඛුනීනං, යදිදං ඛෙමා ච භික්ඛුනී උප්පලවණ්ණා ච. මා ච ඛො ත්වං, අය්‍යෙ, සෙඛං අප්පත්තමානසං ලාභසක්කාරසිලොකො අනුපාපුණාතූති. තං චෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනිං සෙඛං අප්පත්තමානසං ලාභසක්කාරසිලොකො අනුපාපුණාති, සො තස්සා හොති අන්තරායාය. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. චතුත්ථං.

5. සමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

174. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ලාභසක්කාරසිලොකස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු වා සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු වා බ්‍රාහ්මණසම්මතා, න ච පන තෙ ආයස්මන්තා සාමඤ්ඤත්ථං වා බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථං වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්ති. යෙ ච ඛො කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ලාභසක්කාරසිලොකස්ස අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං පජානන්ති, තෙ ච ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා සමණෙසු චෙව සමණසම්මතා බ්‍රාහ්මණෙසු ච බ්‍රාහ්මණසම්මතා, තෙ ච පනායස්මන්තො සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථඤ්ච දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. පඤ්චමං.

6. දුතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

175. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ලාභසක්කාරසිලොකස්ස සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච යථාභූතං නප්පජානන්ති…පෙ…. පජානන්ති…පෙ.… සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. ඡට්ඨං.

7. තතියසමණබ්‍රාහ්මණසුත්තං

176. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යෙ හි කෙචි, භික්ඛවෙ, සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ලාභසක්කාරසිලොකං යථාභූතං නප්පජානන්ති, ලාභසක්කාරසිලොකසමුදයං නප්පජානන්ති, ලාභසක්කාරසිලොකනිරොධං නප්පජානන්ති, ලාභසක්කාරසිලොකනිරොධගාමිනිං පටිපදං නප්පජානන්ති …පෙ…. පජානන්ති…පෙ…. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති. සත්තමං.

8. ඡවිසුත්තං

177. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. ලාභසක්කාරසිලොකො , භික්ඛවෙ, ඡවිං ඡින්දති, ඡවිං ඡෙත්වා චම්මං ඡින්දති, චම්මං ඡෙත්වා මංසං ඡින්දති, මංසං ඡෙත්වා න්හාරුං ඡින්දති, න්හාරුං ඡෙත්වා අට්ඨිං ඡින්දති, අට්ඨිං ඡෙත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨති. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. අට්ඨමං.

9. රජ්ජුසුත්තං

178. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. ලාභසක්කාරසිලොකො, භික්ඛවෙ, ඡවිං ඡින්දති, ඡවිං ඡෙත්වා චම්මං ඡින්දති, චම්මං ඡෙත්වා මංසං ඡින්දති, මංසං ඡෙත්වා න්හාරුං ඡින්දති, න්හාරුං ඡෙත්වා අට්ඨිං ඡින්දති, අට්ඨිං ඡෙත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨති’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, බලවා පුරිසො දළ්හාය වාළරජ්ජුයා ජඞ්ඝං වෙඨෙත්වා ඝංසෙය්‍ය. සා ඡවිං ඡින්දෙය්‍ය, ඡවිං ඡෙත්වා චම්මං ඡින්දෙය්‍ය, චම්මං ඡෙත්වා මංසං ඡින්දෙය්‍ය, මංසං ඡෙත්වා න්හාරුං ඡින්දෙය්‍ය, න්හාරුං ඡෙත්වා අට්ඨිං ඡින්දෙය්‍ය, අට්ඨිං ඡෙත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨෙය්‍ය. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො ඡවිං ඡින්දති, ඡවිං ඡෙත්වා චම්මං ඡින්දති, චම්මං ඡෙත්වා මංසං ඡින්දති, මංසං ඡෙත්වා න්හාරුං ඡින්දති, න්හාරුං ඡෙත්වා අට්ඨිං ඡින්දති, අට්ඨිං ඡෙත්වා අට්ඨිංමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨති. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. නවමං.

10. භික්ඛුසුත්තං

179. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යොපි සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු අරහං ඛීණාසවො තස්සපාහං ලාභසක්කාරසිලොකො අන්තරායාය වදාමී’’ති. එවං වුත්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කිස්ස පන, භන්තෙ, ඛීණාසවස්ස භික්ඛුනො ලාභසක්කාරසිලොකො අන්තරායායා’’ති? ‘‘යා හිස්ස සා, ආනන්ද, අකුප්පා චෙතොවිමුත්ති නාහං තස්සා ලාභසක්කාරසිලොකං අන්තරායාය වදාමි. යෙ ච ඛ්වස්ස, ආනන්ද, අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා අධිගතා තෙසාහමස්ස ලාභසක්කාරසිලොකං අන්තරායාය වදාමි. එවං දාරුණො ඛො, ආනන්ද, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. තස්මාතිහානන්ද, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං පජහිස්සාම, න ච නො උප්පන්නො ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සතී’ති. එවඤ්හි වො, ආනන්ද, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දසමං.

තතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

මාතුගාමො ච කල්‍යාණී, පුත්තො ච එකධීතු ච;
සමණබ්‍රාහ්මණා තීණි, ඡවි රජ්ජු ච භික්ඛුනාති.

4. චතුත්ථවග්ගො

1. භින්දිසුත්තං

180. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතො පරියාදිණ්ණචිත්තො, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තො සඞ්ඝං භින්දි. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. පඨමං.

2. කුසලමූලසුත්තං

181. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතස්ස පරියාදිණ්ණචිත්තස්ස, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස කුසලමූලං සමුච්ඡෙදමගමා. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දුතියං.

3. කුසලධම්මසුත්තං

182. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතස්ස පරියාදිණ්ණචිත්තස්ස, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස කුසලො ධම්මො සමුච්ඡෙදමගමා. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. තතියං.

4. සුක්කධම්මසුත්තං

183. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතස්ස පරියාදිණ්ණචිත්තස්ස, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස සුක්කො ධම්මො සමුච්ඡෙදමගමා. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ.… සික්ඛිතබ්බ’’න්ති . චතුත්ථං.

5. අචිරපක්කන්තසුත්තං

184. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ අචිරපක්කන්තෙ දෙවදත්තෙ. තත්‍ර ඛො භගවා දෙවදත්තං ආරබ්භ භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘අත්තවධාය, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි, පරාභවාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි’’.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කදලී අත්තවධාය ඵලං දෙති, පරාභවාය ඵලං දෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අත්තවධාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි, පරාභවාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, වෙළු අත්තවධාය ඵලං දෙති, පරාභවාය ඵලං දෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අත්තවධාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි, පරාභවාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි.

‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, නළො අත්තවධාය ඵලං දෙති, පරාභවාය ඵලං දෙති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අත්තවධාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි, පරාභවාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි.

‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අස්සතරී අත්තවධාය ගබ්භං ගණ්හාති, පරාභවාය ගබ්භං ගණ්හාති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අත්තවධාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි, පරාභවාය දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකො උදපාදි. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘ඵලං වෙ කදලිං හන්ති, ඵලං වෙළුං ඵලං නළං;
සක්කාරො කාපුරිසං හන්ති, ගබ්භො අස්සතරිං යථා’’ති’’. පඤ්චමං;

6. පඤ්චරථසතසුත්තං

185. රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන දෙවදත්තස්ස අජාතසත්තුකුමාරො පඤ්චහි රථසතෙහි සායං පාතං උපට්ඨානං ගච්ඡති, පඤ්ච ච ථාලිපාකසතානි භත්තාභිහාරො අභිහරීයති. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''දෙවදත්තස්ස, භන්තෙ, අජාතසත්තුකුමාරො පඤ්චහි රථසතෙහි සායං පාතං උපට්ඨානං ගච්ඡති, පඤ්ච ච ථාලිපාකසතානි භත්තාභිහාරො අභිහරීයතී''ති. ''මා, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස ලාභසක්කාරසිලොකං පිහයිත්ථ. යාවකීවඤ්ච, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස අජාතසත්තුකුමාරො පඤ්චහි රථසතෙහි සායං පාතං උපට්ඨානං ගමිස්සති, පඤ්ච ච ථාලිපාකසතානි භත්තාභිහාරො ආහරීයිස්සති, හානියෙව, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො වුද්ධි''.

''සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තං භින්දෙය්‍යුං , එවඤ්හි සො, භික්ඛවෙ , කුක්කුරො භිය්‍යොසොමත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස; එවමෙව, භික්ඛවෙ, යාවකීවඤ්ච දෙවදත්තස්ස අජාතසත්තුකුමාරො පඤ්චහි රථසතෙහි සායං පාතං උපට්ඨානං ගමිස්සති, පඤ්ච ච ථාලිපාකසතානි භත්තාභිහාරො ආහරීයිස්සති, හානියෙව, භික්ඛවෙ, දෙවදත්තස්ස පාටිකඞ්ඛා කුසලෙසු ධම්මෙසු, නො වුද්ධි. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො…පෙ…. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. ඡට්ඨං.

7. මාතුසුත්තං

186. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. ඉධාහං , භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං එවං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – 'න චායමායස්මා මාතුපි හෙතු සම්පජානමුසා භාසෙය්‍යා'ති. තමෙනං පස්සාමි අපරෙන සමයෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං සම්පජානමුසා භාසන්තං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං පජහිස්සාම. න ච නො උප්පන්නො ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සතී'ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. සත්තමං.

8-13. පිතුසුත්තාදිඡක්කං

187. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''දාරුණො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. ඉධාහං , භික්ඛවෙ, එකච්චං පුග්ගලං එවං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාමි – 'න චායමායස්මා පිතුපි හෙතු…පෙ…. භාතුපි හෙතු… භගිනියාපි හෙතු… පුත්තස්සපි හෙතු… ධීතුයාපි හෙතු… පජාපතියාපි හෙතු සම්පජානමුසා භාසෙය්‍යා'ති. තමෙනං පස්සාමි අපරෙන සමයෙන ලාභසක්කාරසිලොකෙන අභිභූතං පරියාදිණ්ණචිත්තං සම්පජානමුසා භාසන්තං. එවං දාරුණො ඛො, භික්ඛවෙ, ලාභසක්කාරසිලොකො කටුකො ඵරුසො අන්තරායිකො අනුත්තරස්ස යොගක්ඛෙමස්ස අධිගමාය. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'උප්පන්නං ලාභසක්කාරසිලොකං පජහිස්සාම, න ච නො උප්පන්නො ලාභසක්කාරසිලොකො චිත්තං පරියාදාය ඨස්සතී'ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. තෙරසමං.

චතුත්ථො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

භින්දි මූලං දුවෙ ධම්මා, පක්කන්තං රථ මාතරි;
පිතා භාතා ච භගිනී, පුත්තො ධීතා පජාපතීති.

ලාභසක්කාරසංයුත්තං සමත්තං.

7. රාහුලසංයුත්තං

1. පඨමවග්ගො

1. චක්ඛුසුත්තං

188. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ ඛො ආයස්මා රාහුලො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාහුලො භගවන්තං එතදවොච – ''සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු, යමහං භගවතො ධම්මං සුත්වා එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරෙය්‍යා''න්ති.

''තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, චක්ඛුං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''. ''සොතං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''…පෙ….. ''ඝානං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''…පෙ…. ''ජිව්හා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා, භන්තෙ''…පෙ…. ''කායො නිච්චො වා අනිච්චො වා''ති? ''අනිච්චො, භන්තෙ'' …පෙ…. ''මනො නිච්චො වා අනිච්චො වා''ති? ''අනිච්චො, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං වා තං සුඛං වා''ති? ''දුක්ඛං, භන්තෙ''. ''යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – 'එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා'''ති? ''නො හෙතං, භන්තෙ''.

''එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො චක්ඛුස්මිම්පි නිබ්බින්දති …පෙ…. සොතස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ඝානස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ජිව්හායපි නිබ්බින්දති… කායස්මිම්පි නිබ්බින්දති… මනස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති; විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. 'ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා'ති පජානාතී''ති. පඨමං.

2. රූපසුත්තං

189. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, රූපා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා , භන්තෙ''…පෙ…. සද්දා… ගන්ධා… රසා… ඵොට්ඨබ්බා… ධම්මා නිච්චා වා අනිච්චා වාති? ''අනිච්චා, භන්තෙ''… පෙ…. ''එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො රූපෙසුපි නිබ්බින්දති… සද්දෙසුපි නිබ්බින්දති… ගන්ධෙසුපි නිබ්බින්දති… රසෙසුපි නිබ්බින්දති… ඵොට්ඨබ්බෙසුපි නිබ්බින්දති… ධම්මෙසුපි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති… පෙ…. පජානාතී''ති. දුතියං.

3. විඤ්ඤාණසුත්තං

190. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ''…පෙ…. ''සොතවිඤ්ඤාණං…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤාණං… ජිව්හාවිඤ්ඤාණං… කායවිඤ්ඤාණං… මනොවිඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා''ති? ''අනිච්චං, භන්තෙ'' …පෙ…. ''එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති…පෙ…. සොතවිඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ඝානවිඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති… කායවිඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති… මනොවිඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති…පෙ…. පජානාතී''ති. තතියං.

4. සම්ඵස්සසුත්තං

191. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, චක්ඛුසම්ඵස්සො නිච්චො වා අනිච්චො වා''ති? ''අනිච්චො, භන්තෙ''…පෙ…. ''සොතසම්ඵස්සො…පෙ…. ඝානසම්ඵස්සො… ජිව්හාසම්ඵස්සො… කායසම්ඵස්සො… මනොසම්ඵස්සො නිච්චො වා අනිච්චො වා''ති? ''අනිච්චො, භන්තෙ''…පෙ…. ''එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො චක්ඛුසම්ඵස්සස්මිම්පි නිබ්බින්දති…පෙ…. සොතසම්ඵස්සස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ඝානසම්ඵස්සස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ජිව්හාසම්ඵස්සස්මිම්පි නිබ්බින්දති… කායසම්ඵස්සස්මිම්පි නිබ්බින්දති… මනොසම්ඵස්සස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති…පෙ…. පජානාතී''ති. චතුත්ථං.

5. වෙදනාසුත්තං

192. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ''තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා, භන්තෙ''…පෙ…. ''සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා…පෙ…. ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා… ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා… කායසම්ඵස්සජා වෙදනා… මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා නිච්චා වා අනිච්චා වා''ති? ''අනිච්චා , භන්තෙ''…

පෙ.... ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො චක්ඛුසම්ඵස්සජාය වෙදනායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... සොත... ඝාන... ජිව්හා... කාය... මනොසම්ඵස්සජාය වෙදනායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... පජානාතී’’ති. පඤ්චමං.

6. සඤ්ඤාසුත්තං

193. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, රූපසඤ්ඤා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘සද්දසඤ්ඤා...පෙ.... ගන්ධසඤ්ඤා... රසසඤ්ඤා... ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා... ධම්මසඤ්ඤා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො රූපසඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... සද්දසඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති... ගන්ධසඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති... රසසඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති... ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති... ධම්මසඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... පජානාතී’’ති. ඡට්ඨං.

7. සඤ්චෙතනාසුත්තං

194. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, රූපසඤ්චෙතනා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘සද්දසඤ්චෙතනා...පෙ.... ගන්ධසඤ්චෙතනා... රසසඤ්චෙතනා ... ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා... ධම්මසඤ්චෙතනා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො රූපසඤ්චෙතනායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... සද්දසඤ්චෙතනායපි නිබ්බින්දති... ගන්ධසඤ්චෙතනායපි නිබ්බින්දති... රසසඤ්චෙතනායපි නිබ්බින්දති... ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනායපි නිබ්බින්දති... ධම්මසඤ්චෙතනායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... පජානාතී’’ති. සත්තමං.

8. තණ්හාසුත්තං

195. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, රූපතණ්හා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘සද්දතණ්හා...පෙ.... ගන්ධතණ්හා... රසතණ්හා... ඵොට්ඨබ්බතණ්හා... ධම්මතණ්හා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො රූපතණ්හායපි නිබ්බින්දති...පෙ.... සද්දතණ්හායපි නිබ්බින්දති... ගන්ධතණ්හායපි නිබ්බින්දති... රසතණ්හායපි නිබ්බින්දති... ඵොට්ඨබ්බතණ්හාය නිබ්බින්දති... ධම්මතණ්හායපි නිබ්බින්දති ...පෙ.... පජානාතී’’ති. අට්ඨමං.

9. ධාතුසුත්තං

196. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, පථවීධාතු නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘ආපොධාතු...පෙ.... තෙජොධාතු... වායොධාතු... ආකාසධාතු... විඤ්ඤාණධාතු නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො පථවීධාතුයාපි නිබ්බින්දති...පෙ.... ආපොධාතුයාපි නිබ්බින්දති... තෙජොධාතුයාපි නිබ්බින්දති... වායොධාතුයාපි නිබ්බින්දති... ආකාසධාතුයාපි නිබ්බින්දති... විඤ්ඤාණධාතුයාපි නිබ්බින්දති...පෙ.... පජානාතී’’ති. නවමං.

10. ඛන්ධසුත්තං

197. සාවත්ථියං විහරති...පෙ.... ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘වෙදනා...පෙ.... සඤ්ඤා... සඞ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’...පෙ.... ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො රූපස්මිම්පි නිබ්බින්දති...පෙ.... වෙදනායපි නිබ්බින්දති... සඤ්ඤායපි නිබ්බින්දති... සඞ්ඛාරෙසුපි නිබ්බින්දති... විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති ; විරාගා විමුච්චති; විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. දසමං.

පඨමො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

චක්ඛු රූපඤ්ච විඤ්ඤාණං, සම්ඵස්සො වෙදනාය ච;
සඤ්ඤා සඤ්චෙතනා තණ්හා, ධාතු ඛන්ධෙන තෙ දසාති.

2. දුතියවග්ගො

1. චක්ඛුසුත්තං

198. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා රාහුලො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං රාහුලං භගවා එතදවොච – ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, චක්ඛුං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? ‘‘අනිච්චං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සොතං…පෙ…. ඝානං… ජිව්හා… කායො… මනො නිච්චො වා අනිච්චො වා’’ති? ‘‘අනිච්චො, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං, දුක්ඛං වා තං සුඛං වා’’ති? ‘‘දුක්ඛං, භන්තෙ’’. ‘‘යං පනානිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං, කල්ලං නු තං සමනුපස්සිතුං – ‘එතං මම, එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා’’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘එවං පස්සං, රාහුල, සුතවා අරියසාවකො චක්ඛුස්මිම්පි නිබ්බින්දති…පෙ…. සොතස්මිම්පි නිබ්බින්දති… ඝානස්මිම්පි නිබ්බින්දති … ජිව්හායපි නිබ්බින්දති… කායස්මිම්පි නිබ්බින්දති… මනස්මිම්පි නිබ්බින්දති; නිබ්බින්දං විරජ්ජති; විරාගා විමුච්චති; විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොති. ‘ඛීණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණීයං, නාපරං ඉත්ථත්තායා’ති පජානාතී’’ති. එතෙන පෙයාලෙන දස සුත්තන්තා කාතබ්බා. පඨමං.

2-10. රූපාදිසුත්තනවකං

199. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘තං කිං මඤ්ඤසි, රාහුල, රූපා නිච්චා වා අනිච්චා වා’’ති? ‘‘අනිච්චා, භන්තෙ’’…පෙ…. සද්දා… ගන්ධා… රසා… ඵොට්ඨබ්බා… ධම්මා….

‘‘චක්ඛුවිඤ්ඤාණං…පෙ…. සොතවිඤ්ඤාණං… ඝානවිඤ්ඤාණං… ජිව්හාවිඤ්ඤාණං… කායවිඤ්ඤාණං… මනොවිඤ්ඤාණං….

‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සො…පෙ…. සොතසම්ඵස්සො… ඝානසම්ඵස්සො… ජිව්හාසම්ඵස්සො… කායසම්ඵස්සො… මනොසම්ඵස්සො….

‘‘චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා…පෙ…. සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා… ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා… ජිව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා… කායසම්ඵස්සජා වෙදනා… මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා….

‘‘රූපසඤ්ඤා…පෙ…. සද්දසඤ්ඤා… ගන්ධසඤ්ඤා… රසසඤ්ඤා… ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා… ධම්මසඤ්ඤා….

‘‘රූපසඤ්චෙතනා…පෙ…. සද්දසඤ්චෙතනා… ගන්ධසඤ්චෙතනා… රසසඤ්චෙතනා… ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා… ධම්මසඤ්චෙතනා….

‘‘රූපතණ්හා …පෙ…. සද්දතණ්හා… ගන්ධතණ්හා… රසතණ්හා… ඵොට්ඨබ්බතණ්හා… ධම්මතණ්හා….

‘‘පථවීධාතු…පෙ…. ආපොධාතු… තෙජොධාතු… වායොධාතු… ආකාසධාතු … විඤ්ඤාණධාතු….

‘‘රූපං …පෙ…. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං නිච්චං වා අනිච්චං වා’’ති? අනිච්චං, භන්තෙ…පෙ…. එවං පස්සං රාහුල…පෙ…. නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති. දසමං.

11. අනුසයසුත්තං

200. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා රාහුලො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාහුලො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති? ‘‘යං කිඤ්චි, රාහුල, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. යා කාචි වෙදනා…පෙ…. යා කාචි සඤ්ඤා… යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා… යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං ‘නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා’ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති. එවං ඛො, රාහුල, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා න හොන්තී’’ති. එකාදසමං.

12. අපගතසුත්තං

201. සාවත්ථිනිදානං . අථ ඛො ආයස්මා රාහුලො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා රාහුලො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ජානතො කථං පස්සතො ඉමස්මිං ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු

අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත''න්ති? ''යං කිඤ්චි, රාහුල, රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා සබ්බං රූපං 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදා විමුත්තො හොති''.

''යා කාචි වෙදනා...පෙ.... යා කාචි සඤ්ඤා... යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා... යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දූරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං 'නෙතං මම, නෙසොහමස්මි, න මෙසො අත්තා'ති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුපාදා විමුත්තො හොති. එවං ඛො, රාහුල, ජානතො එවං පස්සතො ඉමස්මිඤ්ච සවිඤ්ඤාණකෙ කායෙ බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙසු අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානාපගතං මානසං හොති විධා සමතික්කන්තං සන්තං සුවිමුත්ත''න්ති. ද්වාදසමං.

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

චක්ඛු රූපඤ්ච විඤ්ඤාණං, සම්ඵස්සො වෙදනාය ච;
සඤ්ඤා සඤ්චෙතනා තණ්හා, ධාතු ඛන්ධෙන තෙ දස;
අනුසයං අපගතඤ්චෙව, වග්ගො තෙන පවුච්චතීති.

රාහුලසංයුත්තං සමත්තං.

8. ලක්ඛණසංයුත්තං

1. පඨමවග්ගො

1. අට්ඨිසුත්තං

202. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ච ලක්ඛණො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො [මහාමොග්ගලානො (ක.)] ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ විහරන්ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය යෙනායස්මා ලක්ඛණො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ලක්ඛණං එතදවොච – ‘‘ආයාමාවුසො [එහි ආවුසො (ස්‍යා. කං. ක.)] ලක්ඛණ, රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසිස්සාමා’’ති. ‘‘එවමාවුසො’’ති ඛො ආයස්මා ලක්ඛණො ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස පච්චස්සොසි. අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ සිතං පාත්වාකාසි. අථ ඛො ආයස්මා ලක්ඛණො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එතදවොච – ‘‘කො නු ඛො, ආවුසො මොග්ගල්ලාන, හෙතු කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා’’ති? ‘‘අකාලො ඛො, ආවුසො ලක්ඛණ, එතස්ස පඤ්හස්ස. භගවතො මං සන්තිකෙ එතං පඤ්හං පුච්ඡා’’ති.

අථ ඛො ආයස්මා ච ලක්ඛණො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා ලක්ඛණො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එතදවොච – ‘‘ඉධායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ සිතං පාත්වාකාසි. කො නු ඛො, ආවුසො මොග්ගල්ලාන, හෙතු කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා’’ති?

‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා ඵාසුළන්තරිකාහි විතුදෙන්ති විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති [විතුදෙන්ති (සී.), විතච්ඡෙන්ති විභජෙන්ති (පී. ක.)]. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොති. තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – ‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො! එවරූපොපි නාම සත්තො භවිස්සති! එවරූපොපි නාම යක්ඛො භවිස්සති! එවරූපොපි නාම අත්තභාවපටිලාභො භවිස්සතී’’’ති!!

අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘චක්ඛුභූතා වත, භික්ඛවෙ, සාවකා විහරන්ති; ඤාණභූතා වත, භික්ඛවෙ, සාවකා විහරන්ති, යත්‍ර හි නාම සාවකො එවරූපං ඤස්සති වා දක්ඛති වා සක්ඛිං වා කරිස්සති. පුබ්බෙව මෙ සො, භික්ඛවෙ, සත්තො දිට්ඨො අහොසි, අපි චාහං න බ්‍යාකාසිං. අහඤ්චෙතං [අහමෙවෙතං (සී.)] බ්‍යාකරෙය්‍යං, පරෙ ච මෙ [පරෙ මෙ (සී.)] න සද්දහෙය්‍යුං. යෙ මෙ න සද්දහෙය්‍යුං, තෙසං තං අස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ ගොඝාතකො අහොසි. සො තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන බහූනි වස්සානි බහූනි වස්සසතානි බහූනි වස්සසහස්සානි බහූනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන එවරූපං අත්තභාවපටිලාභං පටිසංවෙදයතී’’ති. (සබ්බෙසං සුත්තන්තානං එසෙව පෙය්‍යාලො). පඨමං.

2. පෙසිසුත්තං

203. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං මංසපෙසිං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති [විරාජෙන්ති (සී. ස්‍යා. කං.), විභජෙන්ති (පී. ක.)]. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ ගොඝාතකො අහොසි…පෙ….. දුතියං.

3. පිණ්ඩසුත්තං

204. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං මංසපිණ්ඩං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති . සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ සාකුණිකො අහොසි…පෙ….. තතියං.

4. නිච්ඡවිසුත්තං

205. ‘‘ඉධාහං , ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං නිච්ඡවිං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ ඔරබ්භිකො අහොසි…පෙ….. චතුත්ථං.

5. අසිලොමසුත්තං

206. ‘‘ඉධාහං , ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං අසිලොමං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස තෙ අසී උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා තස්සෙව කායෙ නිපතන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ සූකරිකො අහොසි…පෙ….. පඤ්චමං.

6. සත්තිසුත්තං

207. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං සත්තිලොමං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස තා සත්තියො උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා තස්සෙව කායෙ නිපතන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ මාගවිකො අහොසි…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. උසුලොමසුත්තං

208. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං උසුලොමං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස තෙ උසූ උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා තස්සෙව කායෙ නිපතන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ කාරණිකො අහොසි…පෙ….. සත්තමං.

8. සූචිලොමසුත්තං

209. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං සූචිලොමං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස තා සූචියො උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා තස්සෙව කායෙ නිපතන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො , භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ සූතො [සාරථිකො (ක. විනයෙපි)] අහොසි…පෙ….. අට්ඨමං.

9. දුතියසූචිලොමසුත්තං

210. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං සූචිලොමං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස තා සූචියො සීසෙ පවිසිත්වා මුඛතො නික්ඛමන්ති; මුඛෙ පවිසිත්වා උරතො නික්ඛමන්ති; උරෙ පවිසිත්වා උදරතො නික්ඛමන්ති; උදරෙ පවිසිත්වා ඌරූහි නික්ඛමන්ති; ඌරූසු පවිසිත්වා ජඞ්ඝාහි නික්ඛමන්ති; ජඞ්ඝාසු පවිසිත්වා පාදෙහි නික්ඛමන්ති; සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ සූචකො අහොසි…පෙ….. නවමං.

10. කුම්භණ්ඩසුත්තං

211. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං කුම්භණ්ඩං පුරිසං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. සො ගච්ඡන්තොපි තෙව අණ්ඩෙ ඛන්ධෙ ආරොපෙත්වා ගච්ඡති. නිසීදන්තොපි තෙස්වෙව අණ්ඩෙසු නිසීදති. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ ගාමකූටකො අහොසි…පෙ….. දසමං.

පඨමො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

අට්ඨී පෙසි උභො ගාවඝාතකා,
පිණ්ඩො සාකුණියො නිච්ඡවොරබ්භි;
අසි සූකරිකො සත්තිමාගවි,
උසු කාරණිකො සූචි සාරථී;
යො ච සිබ්බියති සූචකො හි සො,
අණ්ඩභාරි අහු ගාමකූටකොති.

2. දුතියවග්ගො

1. සසීසකසුත්තං

212. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං රාජගහෙ වෙළුවනෙ. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං පුරිසං ගූථකූපෙ සසීසකං නිමුග්ගං…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ පාරදාරිකො

අහොසි…පෙ….. පඨමං.

2. ගූථඛාදසුත්තං

213. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං පුරිසං ගූථකූපෙ නිමුග්ගං උභොහි හත්ථෙහි ගූථං ඛාදන්තං…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ දුට්ඨබ්‍රාහ්මණො අහොසි. සො කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාවචනෙ භික්ඛුසඞ්ඝං භත්තෙන නිමන්තෙත්වා දොණියො [දොණියා (සයා. කං. පී. ක.)] ගූථස්ස පූරාපෙත්වා එතදවොච – අහො භොන්තො, යාවදත්ථං භුඤ්ජන්තු චෙව හරන්තු චාති…පෙ….. දුතියං.

3. නිච්ඡවිත්ථිසුත්තං

214. ‘‘ඉධාහං , ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං නිච්ඡවිං ඉත්ථිං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසා, භික්ඛවෙ, ඉත්ථී ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ අතිචාරිනී අහොසි…පෙ….. තතියං.

4. මඞ්ගුලිත්ථිසුත්තං

215. ‘‘ඉධාහං , ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං ඉත්ථිං දුග්ගන්ධං මඞ්ගුලිං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසා, භික්ඛවෙ, ඉත්ථී ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ ඉක්ඛණිකා අහොසි…පෙ….. චතුත්ථං.

5. ඔකිලිනීසුත්තං

216. ‘‘ඉධාහං , ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං ඉත්ථිං උප්පක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනිං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසා, භික්ඛවෙ, ඉත්ථී කලිඞ්ගස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසී අහොසි. සා ඉස්සාපකතා සපත්තිං අඞ්ගාරකටාහෙන ඔකිරි…පෙ….. පඤ්චමං.

6. අසීසකසුත්තං

217. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං අසීසකං කබන්ධං [කවන්ධං (සී. පී.)] වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස උරෙ අක්ඛීනි චෙව හොන්ති මුඛඤ්ච. තමෙනං ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපි අනුපතිත්වා අනුපතිත්වා විතච්ඡෙන්ති විරාජෙන්ති. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, සත්තො ඉමස්මිංයෙව රාජගහෙ හාරිකො නාම චොරඝාතකො අහොසි…පෙ….. ඡට්ඨං.

7. පාපභික්ඛුසුත්තං

218. ‘‘ඉධාහං , ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං භික්ඛුං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා සම්පජ්ජලිතා සජොතිභූතා [සඤ්ජොතිභූතා (සයා. කං.)], පත්තොපි ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො සජොතිභූතො, කායබන්ධනම්පි ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං, කායොපි ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො සජොතිභූතො. සො සුදං අට්ටස්සරං කරොති…පෙ…. එසො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාවචනෙ පාපභික්ඛු අහොසි…පෙ….. සත්තමං.

8. පාපභික්ඛුනීසුත්තං

219. ‘‘අද්දසං භික්ඛුනිං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තස්සා සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා…පෙ…. පාපභික්ඛුනී අහොසි…පෙ….. අට්ඨමං.

9. පාපසික්ඛමානසුත්තං

220. ‘‘අද්දසං සික්ඛමානං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තස්සා සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා…පෙ…. පාපසික්ඛමානා අහොසි…පෙ….. නවමං.

10. පාපසාමණෙරසුත්තං

221. ‘‘අද්දසං සාමණෙරං වෙහාසං ගච්ඡන්තං. තස්ස සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා…පෙ…. පාපසාමණෙරො අහොසි…පෙ….. දසමං.

11. පාපසාමණෙරීසුත්තං

222. ‘‘ඉධාහං, ආවුසො, ගිජ්ඣකූටා පබ්බතා ඔරොහන්තො අද්දසං සාමණෙරිං වෙහාසං ගච්ඡන්තිං. තස්සා සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා සම්පජ්ජලිතා සජොතිභූතා, පත්තොපි ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො සජොතිභූතො, කායබන්ධනම්පි ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං, කායොපි ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො සජොතිභූතො. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොති. තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – ‘අච්ඡරියං වත, භො, අබ්භුතං වත, භො! එවරූපොපි නාම සත්තො භවිස්සති! එවරූපොපි නාම යක්ඛො භවිස්සති! එවරූපොපි නාම අත්තභාවපටිලාභො භවිස්සතී’’’ති!!

අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘චක්ඛුභූතා වත, භික්ඛවෙ, සාවකා විහරන්ති; ඤාණභූතා වත, භික්ඛවෙ, සාවකා විහරන්ති, යත්‍ර හි නාම සාවකො එවරූපං ඤස්සති වා දක්ඛති වා සක්ඛිං වා කරිස්සති. පුබ්බෙව මෙ සා, භික්ඛවෙ, සාමණෙරී දිට්ඨා අහොසි. අපි චාහං න බ්‍යාකාසිං. අහඤ්චෙතං බ්‍යාකරෙය්‍යං, පරෙ ච මෙ න සද්දහෙය්‍යුං. යෙ මෙ න සද්දහෙය්‍යුං, තෙසං තං අස්ස දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛාය. එසා, භික්ඛවෙ, සාමණෙරී කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාවචනෙ පාපසාමණෙරී අහොසි. සා තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන බහූනි වස්සානි බහූනි වස්සසතානි බහූනි වස්සසහස්සානි බහූනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන එවරූපං අත්තභාවපටිලාභං පටිසංවෙදයතී’’ති. එකාදසමං.

දුතියො වග්ගො.

තස්සුද්දානං –

කූපෙ නිමුග්ගො හි සො පාරදාරිකො;
ගූථඛාදි අහු දුට්ඨබ්‍රාහ්මණො.

නිච්ඡවිත්ථී අතිචාරිනී අහු;
මඞ්ගුලිත්ථී අහු ඉක්ඛණිත්ථිකා.

ඔකිලිනි සපත්තඞ්ගාරොකිරි;
සීසච්ඡින්නො අහු චොරඝාතකො.

භික්ඛු භික්ඛුනී සික්ඛමානා;
සාමණෙරො අථ සාමණෙරිකා.

කස්සපස්ස විනයස්මිං පබ්බජ්ජං;
පාපකම්මං කරිංසු තාවදෙති.

ලක්ඛණසංයුත්තං සමත්තං.

9. ඔපම්මසංයුත්තං

1. කූටසුත්තං

223. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච – ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, කූටාගාරස්ස යා කාචි ගොපානසියො සබ්බා තා කූටඞ්ගමා කූටසමොසරණා කූටසමුග්ඝාතා සබ්බා තා සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්ති; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙචි අකුසලා ධම්මා සබ්බෙ තෙ අවිජ්ජාමූලකා අවිජ්ජාසමොසරණා අවිජ්ජාසමුග්ඝාතා, සබ්බෙ තෙ සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්ති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘අප්පමත්තා විහරිස්සාමා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. පඨමං.

2. නඛසිඛසුත්තං

224. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො භගවා පරිත්තං නඛසිඛායං පංසුං ආරොපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යො වායං [යො චායං (බහූසු)] මයා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො අයං වා [යා චායං (ස්‍යා. ක.)] මහාපථවී’’ති? ‘‘එතදෙව, භන්තෙ, බහුතරං යදිදං මහාපථවී. අප්පමත්තකොයං භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො. සඞ්ඛම්පි න උපෙති උපනිධිම්පි න උපෙති කලභාගම්පි න උපෙති මහාපථවිං උපනිධාය භගවතා පරිත්තො නඛසිඛායං පංසු ආරොපිතො’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, අප්පකා තෙ සත්තා යෙ මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; අථ ඛො එතෙයෙව බහුතරා සත්තා යෙ අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සෙහි පච්චාජායන්ති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘අප්පමත්තා විහරිස්සාමා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. දුතියං.

3. කුලසුත්තං

225. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි , භික්ඛවෙ, යානි කානිචි කුලානි බහුත්ථිකානි අප්පපුරිසානි තානි සුප්පධංසියානි හොන්ති චොරෙහි කුම්භත්ථෙනකෙහි ; එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්ස කස්සචි භික්ඛුනො මෙත්තාචෙතොවිමුත්ති අභාවිතා අබහුලීකතා සො සුප්පධංසියො හොති අමනුස්සෙහි. සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යානි කානිචි කුලානි අප්පිත්ථිකානි බහුපුරිසානි තානි දුප්පධංසියානි හොන්ති චොරෙහි කුම්භත්ථෙනකෙහි, එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්ස කස්සචි භික්ඛුනො මෙත්තාචෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා සො දුප්පධංසියො හොති අමනුස්සෙහි. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘මෙත්තා නො චෙතොවිමුත්ති භාවිතා භවිස්සති බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. තතියං.

4. ඔක්ඛාසුත්තං

226. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘යො, භික්ඛවෙ, පුබ්බණ්හසමයං ඔක්ඛාසතං දානං දදෙය්‍ය, යො මජ්ඣන්හිකසමයං ඔක්ඛාසතං දානං දදෙය්‍ය, යො සායන්හසමයං ඔක්ඛාසතං දානං දදෙය්‍ය, යො වා පුබ්බණ්හසමයං අන්තමසො ගද්දුහනමත්තම්පි මෙත්තචිත්තං භාවෙය්‍ය, යො වා මජ්ඣන්හිකසමයං අන්තමසො ගද්දුහනමත්තම්පි මෙත්තචිත්තං භාවෙය්‍ය, යො වා සායන්හසමයං අන්තමසො ගද්දුහනමත්තම්පි මෙත්තචිත්තං භාවෙය්‍ය, ඉදං තතො මහප්ඵලතරං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘මෙත්තා නො චෙතොවිමුත්ති භාවිතා භවිස්සති බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. චතුත්ථං.

5. සත්තිසුත්තං

227. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, සත්ති තිණ්හඵලා. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය – ‘අහං ඉමං සත්තිං තිණ්හඵලං පාණිනා වා මුට්ඨිනා වා පටිලෙණිස්සාමි පටිකොට්ටිස්සාමි පටිවට්ටෙස්සාමී’ති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, භබ්බො නු ඛො සො පුරිසො අමුං සත්තිං තිණ්හඵලං පාණිනා වා මුට්ඨිනා වා පටිලෙණෙතුං පටිකොට්ටෙතුං පටිවට්ටෙතු’’න්ති? ‘‘නො හෙතං , භන්තෙ’’. ‘‘තං කිස්ස හෙතු’’? ‘‘අසු හි, භන්තෙ, සත්ති තිණ්හඵලා න සුකරා පාණිනා වා මුට්ඨිනා වා පටිලෙණෙතුං පටිකොට්ටෙතුං පටිවට්ටෙතුං. යාවදෙව ච පන සො පුරිසො කිලමථස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්සා’’ති.

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යස්ස කස්සචි භික්ඛුනො මෙත්තාචෙතොවිමුත්ති භාවිතා බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා, තස්ස චෙ අමනුස්සො චිත්තං ඛිපිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය; අථ ඛො ස්වෙව අමනුස්සො කිලමථස්ස විඝාතස්ස භාගී අස්ස. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘මෙත්තා නො චෙතොවිමුත්ති භාවිතා භවිස්සති බහුලීකතා යානීකතා වත්ථුකතා අනුට්ඨිතා පරිචිතා සුසමාරද්ධා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. පඤ්චමං.

6. ධනුග්ගහසුත්තං

228. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, චත්තාරො දළ්හධම්මා ධනුග්ගහා සුසික්ඛිතා කතහත්ථා කතූපාසනා චතුද්දිසා ඨිතා අස්සු. අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය – ‘අහං ඉමෙසං චතුන්නං දළ්හධම්මානං ධනුග්ගහානං සුසික්ඛිතානං කතහත්ථානං කතූපාසනානං චතුද්දිසා කණ්ඩෙ ඛිත්තෙ අප්පතිට්ඨිතෙ පථවියං ගහෙත්වා ආහරිස්සාමී’ති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, ‘ජවනො පුරිසො පරමෙන ජවෙන සමන්නාගතො’ති අලං වචනායා’’ති?

‘‘එකස්ස චෙපි, භන්තෙ, දළ්හධම්මස්ස ධනුග්ගහස්ස සුසික්ඛිතස්ස කතහත්ථස්ස කතූපාසනස්ස කණ්ඩං ඛිත්තං අප්පතිට්ඨිතං පථවියං ගහෙත්වා ආහරෙය්‍ය – ‘ජවනො පුරිසො පරමෙන ජවෙන සමන්නාගතො’ති අලං වචනාය, කො පන වාදො චතුන්නං දළ්හධම්මානං ධනුග්ගහානං සුසික්ඛිතානං කතහත්ථානං කතූපාසනාන’’න්ති?

‘‘යථා ච, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ජවො, යථා ච චන්දිමසූරියානං ජවො, තතො සීඝතරො. යථා ච, භික්ඛවෙ, තස්ස පුරිසස්ස ජවො යථා ච චන්දිමසූරියානං ජවො යථා ච යා දෙවතා චන්දිමසූරියානං පුරතො ධාවන්ති තාසං දෙවතානං ජවො, ( ) [(තතො සීඝතරො. යථා ච භික්ඛවෙ තස්ස පුරිසස්ස ජවො, යථා ච චන්දිමසූරියානං ජවො, යථා ච යා දෙවතා චන්දිමසූරියානං පුරතො ධාවන්ති, තාසං දෙවතානං ජවො,) (සී. ස්‍යා. කං.)] තතො සීඝතරං ආයුසඞ්ඛාරා ඛීයන්ති. තස්මාතිහ , භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘අප්පමත්තා විහරිස්සාමා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. ඡට්ඨං.

7. ආණිසුත්තං

229. සාවත්ථියං විහරති…පෙ…. ‘‘භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, දසාරහානං ආනකො [ආණකො (සී.)] නාම මුදිඞ්ගො අහොසි. තස්ස දසාරහා ආනකෙ ඝටිතෙ අඤ්ඤං ආණිං ඔදහිංසු. අහු ඛො සො, භික්ඛවෙ, සමයො යං ආනකස්ස මුදිඞ්ගස්ස පොරාණං පොක්ඛරඵලකං අන්තරධායි. ආණිසඞ්ඝාටොව අවසිස්සි. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භවිස්සන්ති භික්ඛූ අනාගතමද්ධානං, යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතප්පටිසංයුත්තා, තෙසු භඤ්ඤමානෙසු න සුස්සූසිස්සන්ති න සොතං ඔදහිස්සන්ති න අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨාපෙස්සන්ති න ච තෙ ධම්මෙ උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති’’.

‘‘යෙ පන තෙ සුත්තන්තා කවිකතා කාවෙය්‍යා චිත්තක්ඛරා චිත්තබ්‍යඤ්ජනා බාහිරකා සාවකභාසිතා, තෙසු භඤ්ඤමානෙසු සුස්සූසිස්සන්ති, සොතං ඔදහිස්සන්ති, අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨාපෙස්සන්ති, තෙ ච ධම්මෙ උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති. එවමෙතෙසං, භික්ඛවෙ, සුත්තන්තානං තථාගතභාසිතානං ගම්භීරානං ගම්භීරත්ථානං ලොකුත්තරානං සුඤ්ඤතප්පටිසංයුත්තානං අන්තරධානං භවිස්සති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගතභාසිතා ගම්භීරා ගම්භීරත්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතප්පටිසංයුත්තා, තෙසු භඤ්ඤමානෙසු සුස්සූසිස්සාම, සොතං ඔදහිස්සාම , අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨාපෙස්සාම, තෙ ච ධම්මෙ උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං මඤ්ඤිස්සාමා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. සත්තමං.

8. කලිඞ්ගරසුත්තං

230. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තත්‍ර ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි ‘‘භික්ඛවො’’ති. ‘‘භදන්තෙ’’ති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං. භගවා එතදවොච –

‘‘කලිඞ්ගරූපධානා , භික්ඛවෙ, එතරහි ලිච්ඡවී විහරන්ති අප්පමත්තා ආතාපිනො උපාසනස්මිං. තෙසං රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො න ලභති ඔතාරං න ලභති ආරම්මණං. භවිස්සන්ති, භික්ඛවෙ , අනාගතමද්ධානං ලිච්ඡවී සුඛුමාලා [සුකුමාලා (සී.), සුඛුමා (ක.)] මුදුතලුනහත්ථපාදා [මුදුතලානහත්ථපාදා (ස්‍යා. කං.)] තෙ මුදුකාසු සෙය්‍යාසු තූලබිම්බොහනාසු [තූලබිම්බොහනාසු (ස්‍යා. කං. පී.), තූලබිම්බොහනාදීසු (සී.), තූලබිබ්බොහනාදීසු (ක.)] යාවසූරියුග්ගමනා සෙය්‍යං කප්පිස්සන්ති. තෙසං රාජා මාගධො අජාතසත්තු වෙදෙහිපුත්තො ලච්ඡති ඔතාරං ලච්ඡති ආරම්මණං.

‘‘කලිඞ්ගරූපධානා, භික්ඛවෙ, එතරහි භික්ඛූ විහරන්ති අප්පමත්තා ආතාපිනො පධානස්මිං. තෙසං මාරො පාපිමා න ලභති ඔතාරං න ලභති ආරම්මණං. භවිස්සන්ති, භික්ඛවෙ, අනාගතමද්ධානං භික්ඛූ සුඛුමා මුදුතලුනහත්ථපාදා. තෙ මුදුකාසු සෙය්‍යාසු තූලබිම්බොහනාසු යාවසූරියුග්ගමනා සෙය්‍යං කප්පිස්සන්ති. තෙසං මාරො පාපිමා ලච්ඡති ඔතාරං ලච්ඡති ආරම්මණං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘කලිඞ්ගරූපධානා විහරිස්සාම අප්පමත්තා ආතාපිනො පධානස්මි’න්ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. අට්ඨමං.

9. නාගසුත්තං

231. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො නවො භික්ඛු අතිවෙලං කුලානි උපසඞ්කමති. තමෙනං භික්ඛූ එවමාහංසු – ‘‘මායස්මා

අතිවෙලං කුලානි උපසඞ්කමී''ති. සො භික්ඛු භික්ඛූහි වුච්චමානො එවමාහ – ''ඉමෙ හි නාම ථෙරා භික්ඛූ කුලානි උපසඞ්කමිතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, කිමඞ්ගං [කිමඞ්ග (සී.)] පනාහ''න්ති?

අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉධ, භන්තෙ, අඤ්ඤතරො නවො භික්ඛු අතිවෙලං කුලානි උපසඞ්කමති. තමෙනං භික්ඛූ එවමාහංසු – 'මායස්මා අතිවෙලං කුලානි උපසඞ්කමී'ති. සො භික්ඛු භික්ඛූහි වුච්චමානො එවමාහ – 'ඉමෙ හි නාම ථෙරා භික්ඛූ කුලානි උපසඞ්කමිතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, කිමඞ්ගං පනාහ'''න්ති.

''භූතපුබ්බං , භික්ඛවෙ, අරඤ්ඤායතනෙ මහාසරසී. තං නාගා උපනිස්සාය විහරන්ති. තෙ තං සරසිං ඔගාහෙත්වා සොණ්ඩාය භිසමුළාලං අබ්බුහෙත්වා [අබ්භුහෙත්වා (ක.), අබ්බාහිත්වා (මහාව. 278)] සුවික්ඛාලිතං වික්ඛාලෙත්වා අකද්දමං සඞ්ඛාදිත්වා [සඞ්ඛරිත්වා (පී. ක.)] අජ්ඣොහරන්ති. තෙසං තං වණ්ණාය චෙව හොති බලාය ච, න ච තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡන්ති මරණමත්තං වා දුක්ඛං. තෙසංයෙව ඛො පන, භික්ඛවෙ, මහානාගානං අනුසික්ඛමානා තරුණා භිඞ්කච්ඡාපා තං සරසිං ඔගාහෙත්වා සොණ්ඩාය භිසමුළාලං අබ්බුහෙත්වා න සුවික්ඛාලිතං වික්ඛාලෙත්වා සකද්දමං අසඞ්ඛාදිත්වා අජ්ඣොහරන්ති. තෙසං තං නෙව වණ්ණාය හොති න බලාය. තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡන්ති මරණමත්තං වා දුක්ඛං.

''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධ ථෙරා භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසන්ති. තෙ තත්ථ ධම්මං භාසන්ති. තෙසං ගිහී පසන්නාකාරං කරොන්ති. තෙ තං ලාභං අගධිතා අමුච්ඡිතා අනජ්ඣොපන්නා [අනජ්ඣාපන්නා (සබ්බත්ථ) ම. නි. 1 පාසරාසිසුත්තවණ්ණනා ඔලොකෙතබ්බා] ආදීනවදස්සාවිනො නිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජන්ති. තෙසං තං වණ්ණාය චෙව හොති බලාය ච, න ච තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡන්ති මරණමත්තං වා දුක්ඛං. තෙසංයෙව ඛො පන, භික්ඛවෙ, ථෙරානං භික්ඛූනං අනුසික්ඛමානා නවා භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසන්ති. තෙ තත්ථ ධම්මං භාසන්ති. තෙසං ගිහී පසන්නාකාරං කරොන්ති. තෙ තං ලාභං ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොපන්නා අනාදීනවදස්සාවිනො අනිස්සරණපඤ්ඤා පරිභුඤ්ජන්ති. තෙසං තං නෙව වණ්ණාය හොති න බලාය, තෙ තතොනිදානං මරණං වා නිගච්ඡන්ති මරණමත්තං වා දුක්ඛං. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'අගධිතා අමුච්ඡිතා අනජ්ඣොපන්නා ආදීනවදස්සාවිනො නිස්සරණපඤ්ඤා තං ලාභං පරිභුඤ්ජිස්සාමා'ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති . නවමං.

10. බිළාරසුත්තං

232. සාවත්ථියං විහරති. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු අතිවෙලං කුලෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජති. තමෙනං භික්ඛූ එවමාහංසු – ''මායස්මා අතිවෙලං කුලෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජී''ති. සො භික්ඛු භික්ඛූහි වුච්චමානො න විරමති. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉධ, භන්තෙ, අඤ්ඤතරො භික්ඛු අතිවෙලං කුලෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජති. තමෙනං භික්ඛූ එවමාහංසු – 'මායස්මා අතිවෙලං කුලෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජී'ති. සො භික්ඛු භික්ඛූහි වුච්චමානො න විරමතී''ති.

''භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, බිළාරො සන්ධිසමලසඞ්කටීරෙ ඨිතො අහොසි මුදුමූසිං මග්ගයමානො – 'යදායං මුදුමූසි ගොචරාය පක්කමිස්සති, තත්ථෙව නං ගහෙත්වා ඛාදිස්සාමී'ති. අථ ඛො සො, භික්ඛවෙ, මුදුමූසි ගොචරාය පක්කාමි. තමෙනං බිළාරො ගහෙත්වා සහසා සඞ්ඛාදිත්වා [සඞ්ඛරිත්වා (පී. ක.), මංසං ඛාදිත්වා (ස්‍යා. කං.), අසංඛාදිත්වා (කත්ථචි)] අජ්ඣොහරි. තස්ස සො මුදුමූසි අන්තම්පි ඛාදි, අන්තගුණම්පි ඛාදි. සො තතොනිදානං මරණම්පි නිගච්ඡි මරණමත්තම්පි දුක්ඛං.

''එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො භික්ඛු පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති අරක්ඛිතෙනෙව කායෙන අරක්ඛිතාය වාචාය අරක්ඛිතෙන චිත්තෙන, අනුපට්ඨිතාය සතියා, අසංවුතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි. සො තත්ථ පස්සති මාතුගාමං දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා. තස්ස මාතුගාමං දිස්වා දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා රාගො චිත්තං අනුද්ධංසෙති. සො රාගානුද්ධංසෙන චිත්තෙන මරණං වා නිගච්ඡති මරණමත්තං වා දුක්ඛං. මරණඤ්හෙතං, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ යො සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තති. මරණමත්තඤ්හෙතං, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං යදිදං අඤ්ඤතරං සංකිලිට්ඨං ආපත්තිං ආපජ්ජති. යථාරූපාය ආපත්තියා වුට්ඨානං පඤ්ඤායති. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – 'රක්ඛිතෙනෙව කායෙන රක්ඛිතාය වාචාය රක්ඛිතෙන චිත්තෙන, උපට්ඨිතාය සතියා, සංවුතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසිස්සාමා'ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති. දසමං.

11. සිඞ්ගාලසුත්තං

233. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘අස්සුත්ථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, රත්තියා පච්චූසසමයං ජරසිඞ්ගාලස්ස වස්සමානස්සා’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘එසො ඛො, භික්ඛවෙ, ජරසිඞ්ගාලො උක්කණ්ඩකෙන නාම රොගජාතෙන ඵුට්ඨො. සො යෙන යෙන ඉච්ඡති තෙන තෙන ගච්ඡති; යත්ථ යත්ථ ඉච්ඡති තත්ථ තත්ථ තිට්ඨති; යත්ථ යත්ථ ඉච්ඡති තත්ථ තත්ථ නිසීදති; යත්ථ යත්ථ ඉච්ඡති තත්ථ තත්ථ නිපජ්ජති; සීතකොපි නං වාතො උපවායති. සාධු ඛ්වස්ස, භික්ඛවෙ, යං ඉධෙකච්චො සක්‍යපුත්තියපටිඤ්ඤො එවරූපම්පි අත්තභාවපටිලාභං පටිසංවෙදියෙථ. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ , එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘අප්පමත්තා විහරිස්සාමා’ති. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. එකාදසමං.

12. දුතියසිඞ්ගාලසුත්තං

234. සාවත්ථියං විහරති…පෙ.… ‘‘අස්සුත්ථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, රත්තියා පච්චූසසමයං ජරසිඞ්ගාලස්ස වස්සමානස්සා’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘සියා ඛො, භික්ඛවෙ, තස්මිං ජරසිඞ්ගාලෙ යා කාචි කතඤ්ඤුතා කතවෙදිතා, න ත්වෙව ඉධෙකච්චෙ සක්‍යපුත්තියපටිඤ්ඤෙ සියා යා කාචි කතඤ්ඤුතා කතවෙදිතා. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘කතඤ්ඤුනො භවිස්සාම කතවෙදිනො; න ච නො [න ච නොති ඉදං සී. පී. පොත්ථකෙසු නත්ථි] අම්හෙසු අප්පකම්පි කතං නස්සිස්සතී’ති [මා නස්සිස්සතීති (සී. පී.), විනස්සිස්සතීති (ස්‍යා. කං.)]. එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ’’න්ති. ද්වාදසමං.

ඔපම්මසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

කූටං නඛසිඛං කුලං, ඔක්ඛා සත්ති ධනුග්ගහො;
ආණි කලිඞ්ගරො නාගො, බිළාරො ද්වෙ සිඞ්ගාලකාති.

10. භික්ඛුසංයුත්තං

1. කොලිතසුත්තං

235. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්‍ර ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ආවුසො භික්ඛවෙ’’ති. ‘‘ආවුසො’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස පච්චස්සොසුං.

ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එතදවොච – ‘‘ඉධ මය්හං, ආවුසො, රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘අරියො තුණ්හීභාවො, අරියො තුණ්හීභාවොති වුච්චති. කතමො නු ඛො අරියො තුණ්හීභාවො’ති? තස්ස මය්හං ආවුසො, එතදහොසි – ‘ඉධ භික්ඛු විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති අරියො තුණ්හීභාවො’ති. සො ඛ්වාහං, ආවුසො, විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරිං. තස්ස මය්හං, ආවුසො, ඉමිනා විහාරෙන විහරතො විතක්කසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුදාචරන්ති’’.

‘‘අථ ඛො මං, ආවුසො, භගවා ඉද්ධියා උපසඞ්කමිත්වා එතදවොච – ‘මොග්ගල්ලාන, මොග්ගල්ලාන, මා, බ්‍රාහ්මණ, අරියං තුණ්හීභාවං පමාදො, අරියෙ තුණ්හීභාවෙ චිත්තං සණ්ඨපෙහි, අරියෙ තුණ්හීභාවෙ චිත්තං එකොදිභාවං කරොහි, අරියෙ තුණ්හීභාවෙ චිත්තං සමාදහා’ති. සො ඛ්වාහං, ආවුසො, අපරෙන සමයෙන විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. යඤ්හි තං, ආවුසො , සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘සත්ථාරා අනුග්ගහිතො සාවකො මහාභිඤ්ඤතං පත්තො’ති, මමං තං සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය – ‘සත්ථාරා අනුග්ගහිතො සාවකො මහාභිඤ්ඤතං පත්තො’’’ති. පඨමං.

2. උපතිස්සසුත්තං

236. සාවත්ථියං විහරති. තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘ආවුසො භික්ඛවෙ’’ති. ‘‘ආවුසො’’ති ඛො තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස පච්චස්සොසුං. ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච –

‘‘ඉධ මය්හං, ආවුසො, රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි – ‘අත්ථි නු ඛො තං කිඤ්චි ලොකස්මිං යස්ස මෙ විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජෙය්‍යුං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා’ති? තස්ස මය්හං, ආවුසො, එතදහොසි – ‘නත්ථි ඛො තං කිඤ්චි ලොකස්මිං යස්ස මෙ විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජෙය්‍යුං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා’’’ති.

එවං වුත්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං එතදවොච – ‘‘සත්ථුපි ඛො තෙ, ආවුසො සාරිපුත්ත, විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජෙය්‍යුං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා’’ති? ‘‘සත්ථුපි ඛො මෙ, ආවුසො, විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජෙය්‍යුං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා, අපි ච මෙ එවමස්ස – ‘මහෙසක්ඛො වත, භො, සත්ථා අන්තරහිතො මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සචෙ හි භගවා චිරං දීඝමද්ධානං තිට්ඨෙය්‍ය තදස්ස බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන’න්ති. තථා හි පනායස්මතො සාරිපුත්තස්ස දීඝරත්තං අහඞ්කාරමමඞ්කාරමානානුසයා සුසමූහතා. තස්මා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සත්ථුපි විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා නුප්පජ්ජෙය්‍යුං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා’’ති. දුතියං.

3. ඝටසුත්තං

237. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ විහරන්ති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ එකවිහාරෙ. අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන සද්ධිං සම්මොදි. සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං එතදවොච –

‘‘විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො මොග්ගල්ලාන, ඉන්ද්‍රියානි; පරිසුද්ධො මුඛවණ්ණො පරියොදාතො සන්තෙන නූනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අජ්ජ විහාරෙන විහාසී’’ති. ‘‘ඔළාරිකෙන ඛ්වාහං, ආවුසො, අජ්ජ විහාරෙන විහාසිං. අපි ච, මෙ අහොසි ධම්මී කථා’’ති. ‘‘කෙන සද්ධිං පනායස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස අහොසි ධම්මී කථා’’ති? ‘‘භගවතා ඛො මෙ, ආවුසො, සද්ධිං අහොසි ධම්මී කථා’’ති. ‘‘දූරෙ ඛො, ආවුසො, භගවා එතරහි සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. කිං නු ඛො, ආයස්මා, මහාමොග්ගල්ලානො භගවන්තං ඉද්ධියා උපසඞ්කමි; උදාහු භගවා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං ඉද්ධියා උපසඞ්කමී’’ති? ‘‘න ඛ්වාහං, ආවුසො, භගවන්තං ඉද්ධියා

උපසඞ්කමිං; නපි මං භගවා ඉද්ධියා උපසඞ්කමි. අපි ච, මෙ යාවතා භගවා එත්තාවතා දිබ්බචක්ඛු විසුජ්ඣි දිබ්බා ච සොතධාතු. භගවතොපි යාවතාහං එත්තාවතා දිබ්බචක්ඛු විසුජ්ඣි දිබ්බා ච සොතධාතූ''ති. ''යථාකථං පනායස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස භගවතා සද්ධිං අහොසි ධම්මී කථා''ති?

''ඉධාහං, ආවුසො, භගවන්තං එතදවොචං – 'ආරද්ධවීරියො ආරද්ධවීරියොති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, ආරද්ධවීරියො හොතී'ති? එවං වුත්තෙ, මං, ආවුසො, භගවා එතදවොච – 'ඉධ, මොග්ගල්ලාන, භික්ඛු ආරද්ධවීරියො විහරති – කාමං තචො ච න්හාරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු, සරීරෙ උපසුස්සතු මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසවීරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං න තං අපාපුණිත්වා වීරියස්ස සණ්ඨානං භවිස්සතීති. එවං ඛො, මොග්ගල්ලාන, ආරද්ධවීරියො හොතී'ති. එවං ඛො මෙ, ආවුසො, භගවතා සද්ධිං අහොසි ධම්මී කථා''ති.

''සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, හිමවතො පබ්බතරාජස්ස පරිත්තා පාසාණසක්ඛරා යාවදෙව උපනික්ඛෙපනමත්තාය ; එවමෙව ඛො මයං ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස යාවදෙව උපනික්ඛෙපනමත්තාය. ආයස්මා හි මහාමොග්ගල්ලානො මහිද්ධිකො මහානුභාවො ආකඞ්ඛමානො කප්පං තිට්ඨෙය්‍යා''ති.

''සෙය්‍යථාපි , ආවුසො, මහතියා ලොණඝටාය පරිත්තා ලොණසක්ඛරාය යාවදෙව උපනික්ඛෙපනමත්තාය; එවමෙව ඛො මයං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස යාවදෙව උපනික්ඛෙපනමත්තාය. ආයස්මා හි සාරිපුත්තො භගවතා අනෙකපරියායෙන ථොමිතො වණ්ණිතො පසත්ථො –

''සාරිපුත්තොව පඤ්ඤාය, සීලෙන උපසමෙන ච;
යොපි පාරඞ්ගතො භික්ඛු, එතාවපරමො සියා''ති.

ඉතිහ තෙ උභො මහානාගා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සුලපිතං සමනුමොදිංසූති. තතියං.

4. නවසුත්තං

238. සාවත්ථියං විහරති. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො නවො භික්ඛු පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො විහාරං පවිසිත්වා අප්පොස්සුක්කො තුණ්හීභූතො සඞ්කසායති, න භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චං කරොති චීවරකාරසමයෙ. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉධ , භන්තෙ, අඤ්ඤතරො නවො භික්ඛු පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො විහාරං පවිසිත්වා අප්පොස්සුක්කො තුණ්හීභූතො සඞ්කසායති, න භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චං කරොති චීවරකාරසමයෙ''ති.

අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ''එහි ත්වං, භික්ඛු, මම වචනෙන තං භික්ඛුං ආමන්තෙහි 'සත්ථා තං, ආවුසො, ආමන්තෙතී'''ති. ''එවං භන්තෙ''ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා යෙන සො භික්ඛු තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා තං භික්ඛුං එතදවොච – ''සත්ථා තං, ආවුසො, ආමන්තෙතී''ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො සො භික්ඛු තස්ස භික්ඛුනො පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි . එකමන්තං නිසින්නං ඛො තං භික්ඛුං භගවා එතදවොච – ''සච්චං කිර ත්වං, භික්ඛු, පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො විහාරං පවිසිත්වා අප්පොස්සුක්කො තුණ්හීභූතො සඞ්කසායසි, න භික්ඛූනං වෙය්‍යාවච්චං කරොසි චීවරකාරසමයෙ''ති? ''අහම්පි ඛො, භන්තෙ, සකං කිච්චං කරොමී''ති.

අථ ඛො භගවා තස්ස භික්ඛුනො චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''මා ඛො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එතස්ස භික්ඛුනො උජ්ඣායිත්ථ. එසො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු චතුන්නං ඣානානං ආභිචෙතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං නිකාමලාභී අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී, යස්ස චත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''නයිදං සිථිලමාරබ්භ, නයිදං අප්පෙන ථාමසා;
නිබ්බානං අධිගන්තබ්බං, සබ්බදුක්ඛප්පමොචනං.

''අයඤ්ච දහරො භික්ඛු, අයමුත්තමපුරිසො;
ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහිනි''න්ති. චතුත්ථං;

5. සුජාතසුත්තං

239. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා සුජාතො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො භගවා ආයස්මන්තං සුජාතං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''උභයෙනෙවායං, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො සොභති – යඤ්ච අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතො, යස්ස චත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති. ඉදමවොච භගවා…පෙ.… සත්ථා –

''සොභති වතායං භික්ඛු, උජුභූතෙන චෙතසා;
විප්පයුත්තො විසංයුත්තො, අනුපාදාය නිබ්බුතො;
ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහිනි''න්ති. පඤ්චමං;

6. ලකුණ්ඩකභද්දියසුත්තං

240. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා ලකුණ්ඩකභද්දියො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො භගවා ආයස්මන්තං ලකුණ්ඩකභද්දියං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එතං භික්ඛුං ආගච්ඡන්තං දුබ්බණ්ණං දුද්දසිකං ඔකොටිමකං භික්ඛූනං පරිභූතරූප''න්ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''එසො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු මහිද්ධිකො මහානුභාවො, න ච සා සමාපත්ති සුලභරූපා යා තෙන භික්ඛුනා අසමාපන්නපුබ්බා. යස්ස චත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී''ති. ඉදමවොච භගවා…පෙ.… සත්ථා –

''හංසා කොඤ්චා මයූරා ච, හත්ථයො පසදා මිගා;
සබ්බෙ සීහස්ස භායන්ති, නත්ථි කායස්මිං තුල්‍යතා.

''එවමෙව මනුස්සෙසු, දහරො චෙපි පඤ්ඤවා;
සො හි තත්ථ මහා හොති, නෙව බාලො සරීරවා''ති. ඡට්ඨං;

7. විසාඛසුත්තං

241. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා විසාඛො පඤ්චාලපුත්තො උපට්ඨානසාලායං භික්ඛූ ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙති සමාදපෙති සමුත්තෙජෙති සම්පහංසෙති, පොරියා වාචාය විස්සට්ඨාය අනෙලගලාය අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා පරියාපන්නාය අනිස්සිතාය.

අථ ඛො භගවා සායන්හසමයං පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො යෙන උපට්ඨානසාලා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''කො නු ඛො, භික්ඛවෙ, උපට්ඨානසාලායං භික්ඛූ ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙති සමාදපෙති සමුත්තෙජෙති සම්පහංසෙති පොරියා වාචාය විස්සට්ඨාය අනෙලගලාය අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා පරියාපන්නාය අනිස්සිතායා''ති? ''ආයස්මා, භන්තෙ, විසාඛො පඤ්චාලපුත්තො උපට්ඨානසාලායං භික්ඛූ ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙති සමාදපෙති සමුත්තෙජෙති සම්පහංසෙති, පොරියා වාචාය විස්සට්ඨාය අනෙලගලාය අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා පරියාපන්නාය අනිස්සිතායා''ති.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං විසාඛං පඤ්චාලපුත්තං ආමන්තෙසි – ''සාධු සාධු, විසාඛ, සාධු ඛො ත්වං, විසාඛ, භික්ඛූ ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි…පෙ.… අත්ථස්ස විඤ්ඤාපනියා පරියාපන්නාය අනිස්සිතායා''ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''නාභාසමානං ජානන්ති, මිස්සං බාලෙහි පණ්ඩිතං;
භාසමානඤ්ච ජානන්ති, දෙසෙන්තං අමතං පදං.

''භාසයෙ ජොතයෙ ධම්මං, පග්ගණ්හෙ ඉසිනං ධජං;
සුභාසිතධජා ඉසයො, ධම්මො හි ඉසිනං ධජො''ති. සත්තමං;

8. නන්දසුත්තං

242. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා නන්දො භගවතො මාතුච්ඡාපුත්තො ආකොටිතපච්චාකොටිතානි චීවරානි පාරුපිත්වා අක්ඛීනි අඤ්ජෙත්වා අච්ඡං පත්තං ගහෙත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං නන්දං භගවා එතදවොච – ''න ඛො තෙ තං, නන්ද, පතිරූපං කුලපුත්තස්ස සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතස්ස, යං ත්වං ආකොටිතපච්චාකොටිතානි චීවරානි පාරුපෙය්‍යාසි, අක්ඛීනි ච අඤ්ජෙය්‍යාසි, අච්ඡඤ්ච පත්තං ධාරෙය්‍යාසි. එතං ඛො

තෙ, නන්ද, පතිරූපං කුලපුත්තස්ස සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතස්ස, යං ත්වං ආරඤ්ඤිකො ච අස්සසි, පිණ්ඩපාතිකො ච පංසුකූලිකො ච කාමෙසු ච අනපෙක්ඛො විහරෙය්‍යාසී''ති. ඉදමවොච භගවා…පෙ…. සත්ථා –

''කදාහං නන්දං පස්සෙය්‍යං, ආරඤ්ඤං පංසුකූලිකං;
අඤ්ඤාතුඤ්ඡෙන යාපෙන්තං, කාමෙසු අනපෙක්ඛින''න්ති.

අථ ඛො ආයස්මා නන්දො අපරෙන සමයෙන ආරඤ්ඤිකො ච පිණ්ඩපාතිකො ච පංසුකූලිකො ච කාමෙසු ච අනපෙක්ඛො විහාසීති. අට්ඨමං.

9. තිස්සසුත්තං

243. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා තිස්සො භගවතො පිතුච්ඡාපුත්තො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි දුක්ඛී දුම්මනො අස්සූනි පවත්තයමානො. අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං තිස්සං එතදවොච – ''කිං නු ඛො ත්වං, තිස්ස, එකමන්තං නිසින්නො දුක්ඛී දුම්මනො අස්සූනි පවත්තයමානො''ති? ''තථා හි පන මං, භන්තෙ, භික්ඛූ සමන්තා වාචාසන්නිතොදකෙන [වාචාය සන්නිතොදකෙන (ක.)] සඤ්ජම්භරිමකංසූ''ති [සඤ්ජබ්භරිමකංසූති (?)]. ''තථාහි පන ත්වං, තිස්ස, වත්තා නො ච වචනක්ඛමො; න ඛො තෙ තං, තිස්ස, පතිරූපං කුලපුත්තස්ස සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතස්ස, යං ත්වං වත්තා නො ච වචනක්ඛමො. එතං ඛො තෙ, තිස්ස, පතිරූපං කුලපුත්තස්ස සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතස්ස – 'යං ත්වං වත්තා ච අස්ස වචනක්ඛමො චා'''ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''කිං නු කුජ්ඣසි මා කුජ්ඣි, අක්කොධො තිස්ස තෙ වරං;
කොධමානමක්ඛවිනයත්ථඤ්හි, තිස්ස බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතී''ති. නවමං;

10. ථෙරනාමකසුත්තං

244. එකං සමයං භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු ථෙරනාමකො එකවිහාරී චෙව හොති එකවිහාරස්ස ච වණ්ණවාදී. සො එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති එකො පටික්කමති එකො රහො නිසීදති එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති. අථ ඛො සම්බහුලා භික්ඛූ යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු ; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ භික්ඛූ භගවන්තං එතදවොචුං – ''ඉධ, භන්තෙ, අඤ්ඤතරො භික්ඛු ථෙරනාමකො එකවිහාරී එකවිහාරස්ස ච වණ්ණවාදී''ති.

අථ ඛො භගවා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආමන්තෙසි – ''එහි ත්වං, භික්ඛු, මම වචනෙන ථෙරං භික්ඛුං ආමන්තෙහි – 'සත්ථා තං, ආවුසො ථෙර, ආමන්තෙතී'''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුත්වා යෙනායස්මා ථෙරො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං ථෙරං එතදවොච – ''සත්ථා තං, ආවුසො ථෙර, ආමන්තෙතී''ති. ''එවමාවුසො''ති ඛො ආයස්මා ථෙරො තස්ස භික්ඛුනො පටිස්සුත්වා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නං ඛො ආයස්මන්තං ථෙරං භගවා එතදවොච – ''සච්චං කිර ත්වං, ථෙර, එකවිහාරී එකවිහාරස්ස ච වණ්ණවාදී''ති? ''එවං, භන්තෙ''. ''යථා කථං පන ත්වං, ථෙර, එකවිහාරී එකවිහාරස්ස ච වණ්ණවාදී''ති? ''ඉධාහං, භන්තෙ, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසාමි එකො පටික්කමාමි එකො රහො නිසීදාමි එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාමි. එවං ඛ්වාහං, භන්තෙ, එකවිහාරී එකවිහාරස්ස ච වණ්ණවාදී''ති.

''අත්ථෙසො, ථෙර, එකවිහාරො නෙසො නත්ථීති වදාමි. අපි ච, ථෙර, යථා එකවිහාරො විත්ථාරෙන පරිපුණ්ණො හොති තං සුණාහි, සාධුකං මනසි කරොහි; භාසිස්සාමී''ති. ''එවං, භන්තෙ''ති ඛො…පෙ….. ''කථඤ්ච , ථෙර, එකවිහාරො විත්ථාරෙන පරිපුණ්ණො හොති. ඉධ, ථෙර, යං අතීතං තං පහීනං, යං අනාගතං තං පටිනිස්සට්ඨං, පච්චුප්පන්නෙසු ච අත්තභාවපටිලාභෙසු ඡන්දරාගො සුප්පටිවිනීතො. එවං ඛො, ථෙර, එකවිහාරො විත්ථාරෙන පරිපුණ්ණො හොතී''ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

''සබ්බාභිභුං සබ්බවිදුං සුමෙධං,
සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනූපලිත්තං;
සබ්බඤ්ජහං තණ්හාක්ඛයෙ විමුත්තං,
තමහං නරං එකවිහාරීති බ්‍රූමී''ති. දසමං;

11. මහාකප්පිනසුත්තං

245. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකප්පිනො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි. අද්දසා ඛො භගවා ආයස්මන්තං මහාකප්පිනං දූරතොව ආගච්ඡන්තං. දිස්වාන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ භික්ඛවෙ, එතං භික්ඛුං ආගච්ඡන්තං ඔදාතකං තනුකං තුඞ්ගනාසික’’න්ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘එසො ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු මහිද්ධිකො මහානුභාවො. න ච සා සමාපත්ති සුලභරූපා යා තෙන භික්ඛුනා අසමාපන්නපුබ්බා. යස්ස චත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘ඛත්තියො සෙට්ඨො ජනෙතස්මිං, යෙ ගොත්තපටිසාරිනො;
විජ්ජාචරණසම්පන්නො, සො සෙට්ඨො දෙවමානුසෙ.

‘‘දිවා තපති ආදිච්චො, රත්තිමාභාති චන්දිමා;
සන්නද්ධො ඛත්තියො තපති, ඣායී තපති බ්‍රාහ්මණො;
අථ සබ්බමහොරත්තිං [අථ සබ්බමහොරත්තං (සී. ස්‍යා. කං.)], බුද්ධො තපති තෙජසා’’ති. එකාදසමං;

12. සහායකසුත්තං

246. සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ද්වෙ භික්ඛූ සහායකා ආයස්මතො මහාකප්පිනස්ස සද්ධිවිහාරිනො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු. අද්දසා ඛො භගවා තෙ භික්ඛූ දූරතොව ආගච්ඡන්තෙ. දිස්වාන භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, එතෙ භික්ඛූ සහායකෙ ආගච්ඡන්තෙ කප්පිනස්ස සද්ධිවිහාරිනො’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ’’. ‘‘එතෙ ඛො තෙ භික්ඛූ මහිද්ධිකා මහානුභාවා. න ච සා සමාපත්ති සුලභරූපා, යා තෙහි භික්ඛූහි අසමාපන්නපුබ්බා. යස්ස චත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරන්තී’’ති.

ඉදමවොච භගවා. ඉදං වත්වාන සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

‘‘සහායා වතිමෙ භික්ඛූ, චිරරත්තං සමෙතිකා;
සමෙති නෙසං සද්ධම්මො, ධම්මෙ බුද්ධප්පවෙදිතෙ.

‘‘සුවිනීතා කප්පිනෙන, ධම්මෙ අරියප්පවෙදිතෙ;
ධාරෙන්ති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහිනි’’න්ති. ද්වාදසමං;

භික්ඛුසංයුත්තං සමත්තං.

තස්සුද්දානං –

කොලිතො උපතිස්සො ච, ඝටො චාපි පවුච්චති;
නවො සුජාතො භද්දි ච, විසාඛො නන්දො තිස්සො ච;
ථෙරනාමො ච කප්පිනො, සහායෙන ච ද්වාදසාති.

නිදානවග්ගො දුතියො.

තස්සුද්දානං –

නිදානාභිසමයධාතු, අනමතග්ගෙන කස්සපං;
සක්කාරරාහුලලක්ඛණො, ඔපම්ම-භික්ඛුනා වග්ගො.

දුතියො තෙන පවුච්චතීති.

නිදානවග්ගසංයුත්තපාළි නිට්ඨිතා.